

BIBLIOTHECA MANUSCRIPTA

AD

S. MARCI VENETIARUM

DIGESSIT ET COMMENTARIUM ADDIDIT

JOSEPH VALENTINELLI PRAEFECTUS

CODICES MSS. LATINI

TOM. II.

VENETIIS

EX TYPOGRAPHIA COMMERCII

MDCCCLXIX.

CLASSIS III.

PATRES ET SCRIPTORES ECCLESIASTICI

Cod. 1 chart., saec. XVIII, a. 373, l. 260 [L. II, LXXII]. Mt.

Opus *recognitionum,* libris decem, divo Clementi tributum, cum codice ms. veronensi [nota numer. 28] septimo circiter saeculo exscripto collatum. Id mittit epistola inserta Ioseph Bianchini ex presbyteris Oratorii Veronae, Andreae Galland eiusdem congregationis Venet., in usum *Bibliothecae Patrum,* eodem Galland curante. Venetiis, 1766, tom. XIV, f.

Caeterum de opere fuse disserit Fabricius in *Biblioth. graeca,* tom. V, p. 35-37 ; de codice, foliorum 31, Maffeius in *Opusc. eccles.,* p. 87, col. 2.

Cod. 2 membr., saec. XV, a. 336, l. 224 [Z· L. XXXVIII]. B.

1. Origenis *periarcon* libri quatuor, a Rufino presbytero latine versi, f. 1-101, iam editi.

2. *Pamphili martyris beatissimi apologeticus in defensionem Origenis, a Rufino presbytero e graeco in latinum versus,* f. 202-207, praeeuntibus prooemio Rufini et testimonio hieronymiano de Pamphilo. Editum lege in *Origenis opp.* Paris., 1759, tom. IV, p. 17-48.

3. *Additio Rufini,* f. 127-131, quae tractatiuncula venit in editione [ibi, p. 48-55] nomine *liber de adulteratione librorum Origenis.*

4. *Enee viri cl. dialogus qui Theophrastus inscribitur, incipit. Collocutores Egiptus alexandrinus, Euxitheus syrus, Theophrastus atheniensis,* f. 132-152. Aenes sophista sive rhetor gazaeus, platonicus christianus, sub fine saeculi quinti scripsit *Theophrastum de immortalitate animarum et corporis resurrectione* in

nostro codice latine versum ab Ambrosio Camaldulensi qui Andreolo Iustiniano nuncupavit. Versio haec edita est Basileae, anno 1516.

Codex splendidus, cum litteris initialibus auropictis et insigniis Bessarionis folio primo ornatissimis.

Cod. 3 chart., saec. XV, a. 332, l. 230 [L. II, XXIII]. Mk.

1. S. Caecilii Cypriani libri et tractatus, scilicet: *De habitu virginum.* — *De lapsis.* — *De ecclesiae catholicae unitate.* — *De dominica oratione.* — *De mortalitate.* — *De opere et eleemosynis.* — *De bono patientiae.* — *De zelo et livore.* — *Ad Demetrianum.* — *De idolorum vanitate.* — *Exhortatio ad Donatum,* quae in editionibus epistola prima est. — *De sacramento Christi.* In editionibus: *Testimoniorum ad Iudaeos* libri tres, quorum extremus finit ut in codice gratiapolitano et nostris [cod. 4-5, pag. 3] *quia mitis sum et humilis corde,* non sic in editis. — *De exhortatione martyrii ad Fortunatum,* f. 1-120.

2. —— *epistolae,* aliis aliorum ad Cyprianum et de eo insertis, numero una et septuaginta, iam editae, f. 120, 212, 215-231, 247-250.

3. *Tractatus adversus Iudaeos, qui insecuti sunt Dominum Iesum Chrystum,* incerto autore, f. 212-215, editus a Baluzio aliisque post eum. Ut opella haec ita et quae sequuntur num. 4-5 supposititiae sunt.

4. *Adversus aleatores, premittens de preeminentia pastorum et sollicitudine que inesse debet eis ad ceterorum salutem liber,* f. 231-234. Idem ac in editis *Tractatus de aleatoribus.*

5. *Sacratissimus ipsius Cypriani liber de duobus montibus, scilicet Sina terrestri et Sion caelesti in quo notandissima plurima interseruntur,* f. 234-239, in editis venit nomine: *Tractatus adversus Iudaeos de montibus Sina et Sion.*

6. *Brevis descriptio vite beatissimi et doctissimi Cypriani episcopi et martyris,* f. 239-246. Sub nomine *Vita et passio s. Cecilii* ec. *per Pontium eius diaconum scripta,* edita est in *Acta Martyrum sincera,* p. 205, et in Cypr. editionibus. Sub fine, adduntur turbate, sine titulo, *Acta proconsularia* quoque edita.

E regione tituli inscriptum epigramma:
« Hic tibi cuncta liber Cypriani dogmata promit
» Quo Kartago tulit preside iura Dei,
» Quo magis et possit sotios ad prelia Christi
» Hortari, calamum sanguine sparsit amor ».
quod exscripsit anonymus eodem saeculo decimoquinto, ex hoc volumine, ut testatur, in epigrammatum collectione [L. XII, CCX, f. 88].

Codicis, valde tereti membrana, elegantius quam emendate scripti, ornat frontem pictura aurata cum figura d. Cypriani in littera initiali, puerulis, avibus, ac Contarenae gentis insignibus inter litteras F. C. primo folio.

Cod. 4 membr., saec. XV, a. 358, l. 248 [Z. L. XLI]. B.

1. Eiusdem libri et tractatus fere omnes, f. 1-94, 98-132, 152-154: non item *Concilium chartaginense.* Tertius liber *testimoniorum ad Quirinum* mutilus est ut in codicibus gratianopolitano et nostris [codd. 3, pag. 2; 5, pag. 3].

2. —— *epistolae vigintinovem* omnes editae, quarum quae presbyteris et diaconis: *Quanquam sciam* potiori ex parte mutila, f. 94-98, 132-152, 154-160.

3. Foliis 160-164 habentur s. Leonis papae epistola ad Florianum: *Lectis dilectionis,* vigesimaoctava inter editas, et ad Iulianum, quae trigesimaquinta: *Licet per nostros* (1).

Cod. 5 membr., saec. XV, a. 285, l. 194 [Z. L. XXXIX]. B.

1. S. Cypriani libri et tractatus, f. 1-20, 27-83.
Dimidio tractatui *de lapsis* adiecti sunt in margine versus:
« Cum semel intravit viciorum mater in aula
» Pestis avaritie que sola incarcerat omnes,
» Virtutum species spreto moderamine iuris
» Curritur in facinus, nec leges çuria curat ».

(1) S. Leonis *opp.* edd. Balleriniis. Venet, 1754, I, 801, 875.

Tractatum *de oratione dominica* d. Augustino perperam tribuit ac inter eius ineditos publici iuris fecit ricardianae bibl. praefectus (1).

2. Eiusdem *epistolae septuaginta quatuor,* quarum quae incipit: *Rex Antiochus* Moysi et Maximo, est in editis continuatio tractatus exhortationis ad martyrium, ad Fortunatum, f. 20-27, 83-184.

3. *Adversus Iudeos qui insecuti sunt Dominum Iesum Christum,* f. 184-187.

De aleatore ac *de montibus Sina et Sion,* tractatus bini, f. 187-194, alter auctore incerto editus.

Codex hic ut et qui proxime sequitur ab eadem manu, non sine mendis, belle exscriptus est.

Cod. 6 chart., saec. XV, a. 290, l. 210 [L. II, XXIV]. Mk.

1. S. Cypriani libri et tractatus, scilicet: *Exhortatio ad Donatum. — Ad Demetrianum. — De bono patientiae. — De zelo et livore. — De mortalitate. — De habitu virginum. — De opere et eleemosynis. — De unitate ecclesiae. — De lapsis. — De idolorum vanitate. — De oratione dominica,* f. 1-49, 54-57, 81-90; titulorum nominibus aliquantisper mutatis.

2. — — *epistolae* ut et earum fragmenta, numero quindecim, f. 49-54, 57-67, 71-74.

3. *Interpretatio duorum montium, Sion videlicet et Sina,* f. 67-71, ut in codice tertio.

4. D. Cypriani. *De spectaculis et illecebris mundi* liber, f. 74-75, editus quem ex nostris unus hic codex habet.

5. *Duodecim abusiva sunt seculi,* f. 75-80, scilicet *de duodecim abusionibus saeculi,* liber inter d. Cypriani et Augustini supposititios editus.

6. *Epistola ad quendam regem qui hortatur sequi monita Senece:* et *libellus qui intitulatur: formula honeste vite,* f. 90-93. Opella et *de quatuor virtutibus cardinalibus* nuncupata, Se-

(1) *Novae eruditorum deliciae seu veterum* Ἀνεκδότων *opusculorum collectanea Franciscus Fontani collegit, illustravit, edidit.* Florentiae, 1793, t. III, 8.º. V. *Giornale eccles. di Roma,* 1794, num. 5, 41.

necae perperam iamdiu tributa, quam Martinus Pannonius ex dumiensi in Gallicia abbate, archiepiscopus in Lusitania braccarensis [inde *Martinus* dictus *Pannonius, Dumiensis, Braccarensis*] Mironi regi dicavit, edita est in *Maxima bibliotheca patrum lugdun.*, vol. X, p. 382-385, sine littera dedicationis, quam seorsim publici iuris fecit Dachery (1). Utrumque cum versionibus italis Boni Iamboni, anonymis, Ioannis Dalle Celle dedit Barth. Gamba (2).

7. *Exhortatio s. Ambrosii ad idem*, f. 93-94, nempe epistola Floriano, quarta ex Ambrosianarum numero segregatis (3).

8. *Epistola b. Leonis papae* ad Flabianum episcopum, f. 94-99, edita, num. XXVIII, a Balleriniis. I, 801-830.

9. *B. Ambrosii episcopi, de fide, ad beatum Ieronimum presbiterum*, f. 99-100, inc.: « Apostolica narrat auctoritas sine fi- » de impossibile esse ...... » Ex divo Hieronymo in epistola ad Paulinum (4) verosimile est litteram hanc huic ab eo datam: nullibi tamen lego.

10. *Tractatus beati Augustini episcopi, de fide christiana*, f. 101-106, seu *de fide et operibus liber unus* editus.

11. Eiusdem *de bono patientiae* liber I, f. 107-112, editus pariter.

12. D. Bernardi *epistolae centumquinquaginta*, f. 113-249, cum earum indice, f. 258-259, ordine ab editis variae. Quae magistro Hugoni de Sancto Victore data est, f. 129-136, est tractatus de baptismate (5). Epistolis huc usque editis desunt **a.** ad Ludovicum Grossum regem Francorum, f. 149: *Etsi tu oblitus tui, sed non ego*; **b.** ad Rogerium regem Siciliae, f. 133-134: *Scit Deus quantum vos, ex quo novi, dilexi*; **c.** ad abbatem qui reliquit monasterium et religionem, f. 182-185: *Dilectissimo domino et patri R. Bernardus oculo providentiae.*

Codex duplici columna, foliorum 261, in duas partes divisus

(1) *Spicilegium.* Paris, 1723, III, 312-313.
(2) Venetiis, Alvisopoli, 1829, 4.° — 1830, 8.°
(3) *S. Ambrosii opp.* Parisiis, 1690, II, append. 488-489.
(4) *S. Hieronymi opp.* Veronae, 1734, I, 268.
(5) *S. Bernardi opp.* Par's., 625-636.

est: quae ss. Cypriani, Ambrosii, Augustini et Martini Braccarensis opera continet, numerat folia CXII; quae d. Bernardi, f. CXXXVIII.

Cod. 7 membr., 1459, a. 234, l. 148 [L. II, L].

L. Caecilii Lactantii Firmiani opera et quidem:

a. ***Divinarum institutionum libri septem, adversus gentes,*** f. 1-163. Oracula sybillina carmine reddita suis in locis, litteris rubris scripta saepe sunt. Sic libr. VII ***institutionum,*** cap. 24, sibillae cumeae oraculum:

« Insidiabunturque lupi non amplius agnis,
» Lynces cum haedis herba pascentur eadem,
» Ursi cum vitulis pariterque viris habitabunt,
» Comedet et paleas leo tunc praesepia iuxta,
» Et iuxta infantes recubabunt vineis angues ».

Sub fine: ***Scriptus per presbyterum P. del Zocholo de Portunaonis, die*** 10 ***iulii*** 1459 ***completus.***

b. ***Liber ad Donatum, de ira Dei,*** f. 163-179.

c. ***Liber*** [unus] ***ad Demetrianum de opificio hominis,*** f. 179-194, in variis codicibus quoque appellatus ***de opificio Dei, de formatione hominis.***

Sub fine legitur eadem scriptura: 1459, ***die*** 24 ***iulii, in Portunaonis presbyter Petrus Haedus scripsit,*** sed fraude manifesta, dum eraso anteriori ***P. del Zocholo,*** quidam charactere diverso supplevit ***Petrus Haedus,*** quod tamen Iustum Fontaninum decepit qui sua manu ab initio scripsit: ***Lactantius exscriptus a Petro Haedo portusnaonensi in Foroiulio Venetorum a. D.*** 1459, ***qui Haedus multa scripsit.***

d. ***Lactantii errata in libris institutionum collecta et exarata per fratrem Antonium Raudensem theologum,*** f. 195-198. Antonius Rho, ideo ***Raudensis*** appellatus, mediolanensis, ordinis minorum, errores operibus Lactantii objectos notavit, acriter eo nomine reprehensus ab Adamo Genuensi, Francisco Philelpho, Ioanne Philippo Bergomate.

Codicem accurate ut plurimum scriptum, dono dedit Marcianae illius praeses Aloysius Mocenigo, serius dux.

Cod. 8 membr., saec. XV, a. 321, l. 234 [L. II, LIII]. Ma.

Lactantii **a.** *Institutionum divinarum,* f. 1-140, cum praeviis testimoniis, f. VI-VII; **b.** *De ira Dei,* f. 141-154; **c.** *De opificio Dei seu hominis formatione,* f. 155-167.

Ab initio codicis manus posterior inscripsit indices capitulorum terni operis, f. I-IV. Folio V inserta sunt: *Lactantii errata quibus ipse deceptus est* [in septem libris institutionum] per fratrem Antonium Laudensem [Raudensem], de quo codice praecedenti.

Cod. 9 membr., saec. XV, a. 258, l. 183 [L. II, CVII].

Eiusdem **a.** *Divinarum institutionum,* f. 2-440; **b.** *De ira Dei,* f. 140-155; **c.** *De opificio Dei vel formatione hominis,* f. 155-169. Graeca loca desunt omnia.

Codicem belle scripsit, cum praeviis testimoniis, folio primo Philippus de Mediolano (1), die 18 novembris, qui folio 169 *verso,* quaedam ex s. Augustino protulit ut lector caveat ab erroribus Lactantio a quibusdam obiectis:

« Sunt Augustini presenti margine prompta
» Cautius ut valeat doctor presens adhiberi ».

Librum amanuensis dicavit abbati s. Cipriani de Muriano his verbis:

« Praesul tu sancti, cuius liber est, Cipriani
» Suscipe gratanti corde prolata decenter.
» Divus sis abbas, quo non est dignior alter.
» Versus magistri Philippi praedicatoris:
» Scripserat ipse quidem quod nunc legis atque volumen ».

Cod. 10 membr., saec. XV, a. 340, l. 233 [Z. L. XLII]. P.

Eiusdem **a.** *Divinarum institutionum,* f. 2-134; cum praeviis indice capitulorum libri primi et testimoniis; **b.** *De opfi-*

(1) De Philippo de Mediolano, v. Valentinelli. *Bibliotheca,* I. 284-286.

ficio Dei seu hominis formatione, 135-145 ; **c.** *De ira Dei,* f. 146-158 ; **d.** Poemation *Phoenix,* de quo infra, manu tardiori codici inscriptum, f. 158-159.

Codicem belle, non correcte, exscriptum ornant litterae initiales auropictae ac insignia familiae nobilioris.

Cod. 11 membr., saec. XV, a. 336, l. 228 [L. II, LIV]. Ma.

Lactantii **a.** *De ira Dei,* f. 1-18 ; **b.** *De opificio Dei sive de formatione hominis,* f. 18-35 ; **c.** *Divinarum institutionum,* f. 39-224.

Codici venuste exarato, cum litteris initialibus auropictis, numero librorum cuique folio apposito et aliquibus titulis auro exscriptis, manu recentiori addita sunt folia 37-39, 65, 90, 119, 128, 148, 200. Folio vero 36 haec inscripta sunt : *Hic liber dono datus mihi Ioanni Vincentio Dulcio fuit a reverendo domino Hieronymo Fregonio nobili Taurisino amico singulari et qui obiit* v *idus aprilis* 1513 *aetatis suae anno* 33.

Signum familiae Dulcis.

Io. Vin. Dulcius venetus, iur. consultus, miles deauratus, comes sancti palatii et aulae lateranensis scriptor apostolicus cubicularius, miles s. Petri de urbe et canonicus patavinus hunc librum donavit ob antiquiorem benevolentiam in canonicos reg., bibliothecae s. Io. apud Viridarium, anno salutis 1542, *mense octobris, aetatis suae anno sexagesimo, mense septimo.*

Cod. 12 membr., saec. XV, a. 262, l. 177 [Z. L. XLIII]. B.

Eiusdem **a.** *Divinarum institutionum,* f. 1-120. Praeit Augustini et Hieronymi testimonium sub fine :

« Lausque Deo, requies defunctis, pax quoque vivis
» Et bene scriptori vivere, sitque mori ».

Serior manus addidit loca graeca, quae desunt libro sequenti; **b.** *De ira Dei,* f. 121-133; **c.** *De opificio Dei vel formatione hominis,* f. 134-145. Finit:

« Lactantii libri tris nunc feliciter isti
» Expliciunt: domino gloria lausque Deo ».

Codex egregie scriptus cum titulis rubricatis et litteris initialibus librorum auropictis. Bessarion propria manu a principio scripsit graece et latine: *Istum tulliane eloquentie quasi quendam fluvium . . . . . dono mihi dedit B. cardinali niceno reo . . . presbyter cardinalis digniss. titulo sancte Sabine* [Iulianus Cesarini] ann. 1441.

Cod. 13 membr., 1457, a. 276, l. 200 [L. II, LXXV]. Z.

Lactantii **a.** *Divinarum institutionum,* f. 1-120. Sub fine: *Ego Leonardus Sanutus q. domini Marini Venetiis, Deo adiuvante, scripsi et complevi die* 29 *iunii* 1457 *Montesilice,* cuius notae pars et in fine habetur codicis; **b.** *De ira Dei,* f. 121-132; **c.** *De opificio Dei sive formatione hominis,* f. 133-144.

Codicem, belle exscriptum cum rubricis, duabus columnis, ornant picturae et imagines virorum illustrium ac primo folio insignia Leonardi Sanudo.

Cod. 14 membr., saec. XV, a. 120, l. 86 [L. II, LI]. F.

Eiusdem **a.** *Divinarum institutionum,* libri septem, f. 4-286, quibus deest folium primum cum pictura. Praeeunt fol. 1-2 fragmenta duo d. Hieronymi in Lactantium ac index rubricarum; **b.** *De ira Dei* liber unus, f. 286-318; **c.** *De opificio hominis* [*Dei*] liber unus, f. 318-343.

Codicem, scriptura minuta, duabus columnis, contulit Iacobus Morellius cum editione gallica anni 1748, ac selectiorum lectionum dedit specimen in *Biblioteca manoscritta Farsetti.* Venezia, 1771, I, 11-12.

Cod. 15 membr., 1454, a. 370, l. 264 [Z. L. XL]. B.

Eiusdem **a.** *Divinarum institutionum,* f. 3-232, cum testimoniis praeviis fol. 2; **b.** *De ira Dei,* f. 132-255; **c.** *De opificio Dei seu hominis formacione,* f. 255-278.

Codicem exscriptum manu *Ioannis Caldarificis presbyteri almani de Monthabur sub anno* 1454, picturis et auro luculenter ornari curavit Bessarion, cuius insignia folio tertio exhibita.

Cod. 16 chart., saec. XVI, a. 167, l. 108 [L. II, XCI]. N.

Eiusdem opera, studio Michaelis Thomasii edita Antuerpiae 1570, 8.°, cum lectionibus et notis variorum manuscriptis.

Lectiones variantes ac parvae notae marginibus inscribuntur: promissiores ad textus loca diversa, quinque foliis sub fine. Has esse Petri Ciacconii [quem emendasse Lactancium ex fide Alphonsi Ciacconii tradit Nicolaus Antonius in *Bibliotheca hispana*] evincunt annotationes duae mss. ad pag. 33, quas Isaeus repetit tom. I, p. 608, Lactantii a Dufresnoy anno 1748 Parisiis editi, addens ex proprio: *Putavit Ciacconius.* Undenam Isaeus Ciacconii hauserit annotationes non prodit.

Cod. 17 chart., saec. XV, a. 312, l. 212 [L. II, LII]. F.

Eiusdem *divinarum institutionum,* f. 1-255, cum indicibus librorum, primo excepto, f. 256-266.

Codicem polite exscriptum ornant picturae sequioris generis, ac insignia familiae in cuius meditullio caput canis lingua exserta. In principio: « Iste liber Lactantii est monasterii s. » Barthol. Vicentiae, quem d. Adeodatus Vicentinus ex sui paren- » tis emptum pecuniis largitus est ei, capituli generalis auctori- » tate: quare lecturis omnibus placeat pro utriusque salute pre- » ces ad Deum fundere ».

Opercula ex ligno, corio vitulino albo obducta, ornant bullae ex aurichalco cum impressis agno sacro et verbis *Ave Dei genetrix.*

Cod. 18 membr., saec. XV, a. 153, l. 108 [L. II, LXVII]. Mr.

1. Eiusdem *de opificio Dei seu hominis formatione,* f. 2-47, cum titulis rubricatis.

2. Plinii iunioris *epistolae quatuor,* f. 47-51, ad Minutium Fundanum [lib. I, ep. 9], Iunium Mauricum [I, 14], Catillum Severum [I, 22], Apollinarem [II, 9].

Codicilli, antiquis operculis impressis, folium primum caractere coaevo inscriptum : *Hannibalis Bonagentii amicorumque,* alterum *Collegii ss. Iacobi et Philippi Vicetiae.*

Cod. 19 membr., saec. XV, a. 152, l. 102 [L. II, LV]. X.

1. *Versus Lactantii reperti in quodam libro* [Ioannis] *Aurispae,* f. 3-7. Poemation distichis 70, *Phoenix* appellatum falso Lactantio tribuitur, certe in nullis antiquis codicibus occurrit : editum quoque sub nomine Venantii Fortunati.

2. *Saphos mulieris poetissae ad amasium epistola traducta per Ovidium Nasonem,* f. 8-14, ex Heroidarum epistolis.

3. *M. Valerii Messalae Corvini ad Octavianum Caesarem Augustum, de progenie sua et regiminibus inclitae urbis Romae breve compendium,* f. 15-34. Opus Messalae nomine pluries impressum sed, communi eruditorum sententia, plane supposititium et sequioris latinitatis tempore conscriptum.

Codicem scripsit Bernardus Bembus Petri cardinalis pater, et ipse litteris clarus, Patavii annis 1450-1451, addens sub fine: *Hae sunt primiciae meae quas voveo castae Palladi.* Sane folio extremo *verso* notavit : « Noto quod 15 die octobris 1455 die » sabbati ego Bernardus Bembus temptativum ingressus sum » Patavii sub artistarum collegio et ecclesia divi Urbani ec. Pro» motores hi fuere : Gaetanus Thyenensis artium interpres, Ste» phanus de Doctoribus, Sigismundus de Polcastris, Matthaeolus » Pansinus, Gerardus Veronensis, Bartholomaeus de Sancta So» phia. Nota quod die decima novembris anno Domini Iesu Chri» sti 1455, rectore artistarum existente M. Gaspare de Sicilia et » iuristarum d. Ioanne Bislinger, ego Ber. Bembus de Venetiis

» conventum meum in artibus feci, cum doctoratus infulam repor» tarem ». Lauream in utroque iure, pro illius aetatis more, Bembus Patavii accepit anno 1455, promotoribus Angelo de Castro, Ioanne de Ponto, Antonio Rosello, Bartholomaeo Caepolla, Federico Capitelistae, Ioanne Iacobo Cane: quod ex episcopatus patavini tabulis liquet. Addenda haec iis quae Mazuchellius de Bembo scripsit: itidemque addere est, eius gratulationem an. 1462 pro scholaribus patavinis iuris utriusque, habitam ad Christophorum Maurum *de principatu Venetiarum adepto*, in bibliotheca nostra [L. XI, 130, 141] servari ut et eiusdem laudationem in funere Bertoldi marchionis Estensis, exercitus Venetorum imperatoris, anno proximo habitam [L. XI, 139].

Cod. 20 membr., saec. XV, a. 283. l. 191 [L. II, XXX]. Ma.

Eusebii Pamphili, *praeparationis evangelicae libri quatuordecim, Georgio Trapezuntio interprete.* Praeest littera interpretis nuncupatoria Nicolao papae quinto. Non abs re erit hic adnotare versionem hanc pluries editam, non immerito a plerisque vituperatam, quod Trapezuntius multa ex textu detraxerit, saepe integra capita, totum librum extremum.

Codicem foliorum 243, *absolutum ad petitionem eximii artium et medicine, d. p. d. magistri Ioannis Marchanove, Bononiae, anno* 1460, cum titulo auropicto et insigniis Marchanovae (?), dono idem dedit monasterio s. Ioannis de Viridario Patavii, anno 1467.

Cod. 21 membr., saec. XIV, a. 314, l. 225 [Z. L. XLVI]. P.

1. S. Basilii Magni *hexameron,* Eustathio seu Eustachio Afro interprete, *Sincleticae germanae, diaconissae.* Libri octo, f. 1-25. Versio cum epistola dedicationis prodiit, Nicolao Fabro curante, Parisiis, in *Bibliotheca patrum,* 1654, tom. I, ac in latinis s. Basilii editionibus novissimis.

2. Sancti Gregorii episcopi, *ad fratrem suum Petrum presbyterum, de imagine, idest de hominis condicione* [quandoque *opificio*], *quae a fratre eorum sancto Basilio episcopo in exameron*

est omissa [quam Dionysius Exiguus latine vertit et Egipio presbytero nuncupavit], f. 25-46, capitula triginta. Versio pluries edita, omissis tamen praefatione Nysseni et Dionysii epistola dedicatoria: utramque vulgavit primum Ioannes Mabillonius in limine tomi II *analectorum*, Parisiis, 1877, 8.° Desunt folia passim: vigesimumsextum finit indice non absoluto capitulorum: vigesimumseptimum incipit fragmento capituli quinti, ad verba: « adest puritas, impassibilitas, beatitudo, malique totius aversio ». Folium quadragesimum septimum finit capitulo extremo ad verba: « Id autem iuxta utramque partem congruenter reducetur » et incrementa rei . . . »

3. Nemesii, emeseni in Phoenicia episcopi, *de natura hominis, Burgundione iudice, natione pysano, interprete*, capitulis quadraginta tribus, f. 47-70. Sub fine codicis, f. 69-70, librum Gregorio Nysseno tributum nuncupat interpres *dominatori Frederico invictissimo Romanorum imperatori et cesari semper augusto, anno incarnacionis dominice* 1159, *indicione decimatertia.* Dedicationis epistolam quae incipit: « Quia in meis, serenissime » imperator, vobiscum locucionibus naturas rerum cognoscere... » ut et opellam ineditam esse autumo. De hac et auctore disserit Laurentius Pignorius epistola trigesimanona ad Ioannem Bonifacium, p. 159.

Codex, duplici columna, innumeris scatens mendis, scriptus est a *Ia. Çassenheni.*

Cod. 22 chart., saec. XVI, a. 222, l. 160 [L. II. LXXVIII]. Z.

1. S. Gregorii Nysseni, *De hominis formatione tractatus*, f. 1-46. Incipit prologus Petro fratri: « Si virtute preditos pecuniis » remunerari deceret, totus [ut Salomonis alludam dicto] mundus » divitiarum modicus esset... » primum capitulum vero: « Hic » liber generationis celi et terre, ait scriptura, quando fuit con- » sumatum opus quod apparet . . . . . » Interpretatio huius ut et proxime insequentis opellae, ab iis differt Francisci Zinii, Laurentii Sisinii, Ioannis Lewenklaii, Danielis Augentii, Dionisii Exigui.

2. Eiusdem, *de anima, cum propria sorore Macrina dialogus,*

f. 46-81. Inc.: « Postquam ex humana vita magnus inter San» ctos Basilius ad Deum migravit, et communis luctus causa ec» clesiis est allata . . . »

Cod. 23 membr., saec. XV, a. 212, l. 158 [Z. L. LXXVI]. B.

S. Ioannis Chrysostomi opellae, ex versione cuius auctorem minime deprehendi, et quidem **a.** *De reparatione hominis lapsi, vel paraenesis ad Theodorum lapsum*; inc.: « Quis dabit capiti » meo aquam et oculis meis fontem lacrimarum? Opportunius » namque nunc a me quam tunc propheta Dei dicitur . . . », f. 1-32, deest liber alter; **b.** *De compunctione cordis ad Demetrium*, libri duo. Inc.: « Dum te intueor, beate Demetri, frequenter in» sistentem mihi et omni cum vehemencia exigentem de cordis » compunctione sermonem . . . », f. 33-62; **c.** Sermo inscriptus: *Nemo laeditur nisi a seipso*. Inc.: « Scio quod crassioribus qui» busque et presentis vite illecebris inhiantibus atque his qui per » omnia terre adherent. . . », f. 62-78; **d.** *Sermones beati Ioannis Chrysostomi incipiunt de penitencia*. Est sermo tantum de poenitentia qui incipit: « Provida mente et profundo cogitatu » cognosci debent duo rerum distincta negotia . . . », f. 78-83; **e.** *De sacerdotio*, libri duo priores incip.: « Mihi quidem multi » fuerunt amici certi et amicicie iura scientes solideque ser» vantes . . . . . », f. 84 100; **f.** *S. Ioann. Chrysost. vita a Palladio graece conscripta, et ab Ambrosio Camaldulensi latinitate donata*. Inc.: « Domino sancto ac beatissimo patri Eugenio Am» brosius. Converti nuper e greco vitam sanctissimi viri Ioan» nis . . . », f. 101-150; **g.** s. Ioannis Chrysostomi *archiepiscopi constantinopolitani in exilio constituti ad Ciriacam episcopum et ipsum exulem epistola, e greco in latinum traducta, ab Leodrysio Cribello*. Inc.: « Age rursus, exhauriam meroris tui ulcus et dis» sipabo cogitationes que hanc nubem efficiunt . . . . », f. 150-152. De versione, quam ineditam puto, sic Eneas Sylvius Piccolomineus in epistola data Romae, 22 octobris, 1457, eidem Cribello: « Legimus Ioannis Chrysostomi epistolam quam ex at» tica romanam fecisti, et nesciebamus te ante greci sermonis

» gnarum esse. Prius translationem hanc vidimus, quam te gre-
» ce doctum audiremus ».

Cod. 24 chart., saec. XV, a. 210, l. 142 [L. II, LXXX]. Z.

1. *S. Ioannis os auri sermo* incip.; « Confitemini Domino » quoniam bonus est. Spiritus sanctus medelam purgandi faci- » noris et curam admissi delicti obtulit . . . », f. 1-2.

2. *Tractatiunculae theologicae morales variae*, f. 2-66.

3. *Orationes dicende post letanias, tempore capituli generalis*, f. 66-67.

4. *Sermo devotissimi Ioannis Chrysostomi, de oratione Moysis* inc.: « Stabat Moyses in monte, non armis, sed precibus pu- » gnaturus . . . », f. 92-94.

5. *Sermo almifici patris Ioannis Chrysostomi de fide Habrae devotissimus* inc.: « Fides est religionis sanctissime fundamen- » tum, caritatis vinculum, amoris subsidium . . . », f. 94-97.

6. *Alius sermo magnifici archimandrite Ioannis Chrysostomi, de prevaricatione protoparentis Ade* incipit: « Nemo est qui » nesciat a principio hominem a Deo plasmatum . . . », f. 97-99.

7. *Liber confessionis* incip.: « Multi sunt desiderantes scire » quid sit confessio et habere modum qui pertinet ad veram et » iustam confessionem . . . », f. 104-115.

8. *Benedictiones et orationes variae*, f. 115-122.

Codicem charactere minusculo cuidam congregationi canonicorum regularium s. Augustini pertinuisse ex orationibus praesertim deprehendo.

Cod. 25 membr., saec. XIV, a. 404, l. 248 [L. II, XCIX].

1. S. Ioannis Chrysostomi, *de compunctione cordis ad Demetrium*, libri duo; *de reparatione lapsi; de eo quod nemo potest laedi nisi a seipso*, f. 1-58.

2. S. Isidori archiep. hispalensis, *libri tres sententiarum*, f. 58-138, sive de summo bono, iam editi.

3. *Sermones sanctorum Augustini episc., Leonis magni, Gregorii Nazianzeni*, summatim novendecim, f. 139-158.

Folio ante titulum primum inscriptum est instrumentum, rogante Petro Donato de civitate Castelli, quo Ugo de Conradis de Bononia frater et miles ordinis militiae b. Mariae virginis quaedam disponit de professione, habitu et cingulo dicti ordinis et collatione, provisione ac investitura ecclesiae sanctae Mariae matris Domini de Tervisio dicti ordinis [18 iunii, 1324]. Collatis notis folii extremi cum nominibus virorum in istrumento citatorum, liquet codicem monasterio s. Cypriani de Murano pertinuisse.

Operculis antiquitus corio vitulino obductis desunt bullae.

Cod. 26 membr., saec. XIV, a. 305, l. 212 [Z. L. XLVII]. B.

1. S. Ambrosii doctoris *hexameron,* f. 2-51.
2. —— *liber paradisi,* f. 51-66. Uterque editus pluries : alter post primum.

Codex, foliorum 68, duplici columna, sub fine inscribitur : *Explicit liber Paradisi, die* 28 *mensis augusti, per presbyterum Ioannem de Archonate.*

Cod. 27 membr., saec. XV, a. 353, l. 247 [Z. L. XLVIII]. P.

S. Hieronymi *epistolae et opuscula.* Epistolae omnes editae. His interseruntur :

1. Pars libri d. Hieronymi adversus Helvidium *de perpetua virginitate b. Mariae,* f. 2-8, editus in eius opp. II, 205-230.
2. Hieronymi ad Paulam et Eustochium, *de assumptione beatae Mariae virginis,* f. 8-15 : « Cogitis me, o Paula et Eu- » stochium . . . »
3. Epistola nullibi mihi obvia inc. : « Ignoti ad ignotam scri- » bimus dumtaxat iuxta faciem corporalem », f. 34-35.
4. Hieronymi epistola ad Susanam virginem consecratam : « Puto levius esse crimen ubi homo peccatum . . . . », f. 51-54.
4. —— de consanguinitate beatae Mariae virginis: « Arona » et Esmeria fuerunt sorores », f. 54.

6. Hieronymi ad filium Mauritii, *de virginitate:* « Quantam » in celestibus beatitudinem . . . », f. 54-59.
7. —— ad Oceanum, *de vita clericorum:* « Deprecatus es » ut tibi breviter . . . », f. 68-70.
8. —— ad Praesidium: « Nulla res vetus, inquit comi- » cus », f. 82-85.
9. —— Evangelio: « Nisi vererer, beatissime frater », f. 112-113.
10. —— *sermo de tribus virtutibus:* « Tres quodammodo » virtutes . . . », f. 121-123.
11. —— *de circumcisione Domini,* ad Ceratiam: « Superior » epistola quam ex me consultatio nostra.. », f. 147-156.
12. —— *de leprae diversis generibus:* « Admirabile divine » dispositionis examen . . . », f. 156-157.
13. —— *de vindicta et iuramento et de obedientia et scientia:* « Presumptionem meam excusare conarer... », f. 157-161.
14. —— *symbolum fidei,* ad Damasum papam: « Credimus » in Deum patrem omnipotentem . . . », f. 176-177.
15. —— *definitio fidei symboli nicaeni concilii:* « Credimus » in unum Deum patrem . . . », f. 177-179.
16. —— Damaso: « Noverit sancta auctoritas tua », f. 180.
17. Damasi ad Hier.: « Dum multa corpora librorum... », f. 180.
18. Hieron. ad Damasum: « Legi litteras apostolatus... », f. 180.
19. Rufini *apologia* ad Anastasium: « Audivi quosdam cum ad » . . . », f. 203-204.
20. Hieronymi *adversus Rufinum* sive *responsionis* liber tertius, f. 204-215.
21. —— ad Riparium contra Vigilantium liber, f. 216.
22. —— ad eundem, f. 217-220.
23. —— ad Pamachium et Oceanum: « Qui Ethiopen in- » vitat ad balnea . . . », f. 220-221.
24. —— ad Riparium: « Adversus hostes catholice fidei » . . . », f. 221.
25. —— *contra Ioannem episc. hierosolimitanum et Rufinum Origenis assertores* liber, f. 223-234.
26. Origenis *homiliae duae de Cantico canticorum,* Hieronymo interprete, praeeunte huius epistola Damaso, f. 234-242.

27. Augustini ad Hieron., *de origine animae consultoria,* f. 260-264. Est epistola CXXXI, inter Hier. epist. edita.
28. Hieronymi et Augustini, *disputatio de ratione animae,* f. 168-271, scilicet dialogus sub nomine Hieronymi et Augustini, ex utriusque scriptis ab incerto auctore collectus, editus.
29. Augustini ad Hieronymum: « Si forte aliqua in aliquibus » scriptis . . . . », f. 273.
30. Hieronymi ad Marcellam: « Magnam humilitati nostre fi- » duciam . . . », f. 288-290.
31. —— Desiderio, *de duodecim doctoribus:* « Vis nunc acri- » ter, mi frater Desideri . . . », f. 290-291.
32. —— Cypriano, de fine psalmi 84.[i]: « Frater carissime » Cypriane, scito prenoscens, f. 292-293.
33. —— ad Amandum presbyt. responsiva: « Propositio » tua fuit de eadem apostoli epistola . . . », f. 297.
34. Cromatii et Heliodori ad Hieron. deprecativa, ut de hebraeo in latinum traducat librum de infantia salvatoris atque ortu virginis Mariae: « Ortum Marie regine virginis », f. 299.
35. Hieron. resp.: « Qui terram auri consciam fodit... », f. 300.
36. —— *super epistola Pauli ad Philemonem:* « Qui volunt » inter epistolas Pauli », f. 300-301.
37. —— *de honorandis parentibus,* ad Marcellam: « Paren- » tum meritis subiugans filios », f. 306-307.
38. —— ad Ceratiam, *de testamento Gerontii:* « Cuncti » sensus mei affectu vobis nato », f. 308-310.
39. —— *sermo de epiphania:* « Dies epiphaniorum greco nomine sic vocatur . . . », f. 310.
40. —— *libellus speculi virginitatis ac normula vitae apostolice et religionis ad Eustochium virginem, de modo vivendi Deo et non mundo, spiritui et non carni,* capitulis quadraginta uno, f. 311-322. Nomine *regulae monachorum,* opus supposititium editum.
41. Tabula ordine alphabetico principiorum digesta, f. 323-327.

Cod. 28 membr., saec. XV, a. 340, l. 246 [L. II, XXXVI]. Ma.

D. Hieronymi *epistolae* editae, quibus interseruntur:

1. Hieron. ad Damasum, *de panibus et aliis oblationibus altaris:* « Noverit auctoritas tua, papa venerande... », f. 40.
2. —— ad amicum aegrotum: « Quanquam certissime no- » verim experientiam tuam . . . », f. 47-54.
3. —— ad Helvidium, *de Mariae virginitate perpetua* liber: « Nuper rogatus a fratribus . . . », f. 78-85.
4. —— adversus Iovinianum libri duo: « Pauci admodum » sunt . . . », f. 85-132.
5. —— contra Vigilantium: « Multa in orbe monstra ge- » nerata sunt . . . », f. 134-138.
6. —— ad Cyprianum presbyt. *de fine psalmi* 84: « Fra- » ter carissime Cipriane . . . », f. 162-163.
7. Damasi ad Hier.: « Dum multa corpora librorum... », f. 163.
8. Hier. ad Dam.: « Legi litteras apostolatus vestri... », f. 163.
9. —— ad Tirasium, *de morte filiae suae:* « Karitatis tue » scripta percepi . . . », f. 182-183.
10. —— ad Oceanum, *de tentationibus et opprobriis perferendis:* « Diversorum opprobria, tribulationes... », f. 184-187.
11. *Quaestiones Hieronymi undecim ad Algasiam,* praeeuntibus capitulis *quaestionum,* f, 187-201.
12. Hieronymi ad Marcellam: « Qui habitat in adiutorio . . . », f. 230-231.
13. —— *de tribus virtutibus:* « Tres quodamodo virtutes » Dei assumens . . . », f. 231-234.
14. *Apologia Rufini ad Anastasium:* « Audivi quosdam cum apud » beatitudinem », f. 250-251.
15. Hieronymi ultima responsio adversus Rufinum: « Lectis » litteris prudentie tue . . . », f. 251-265.
16. —— Evangelio: « Nisi vererer, beatissime frater, ne... », f. 266-268.
17. —— Praesidio: « Nulla res, inquit comicus . . . . », f. 268-270.
18. —— Desiderio, *de duodecim doctoribus:* « Vis nunc a- » criter, mi frater, ut tibi . . . », f. 271.

19. Rufini *libri duo adversus Hieronymum:* « Relegi scripta, » Amproniane fili carissime . . . », f. 271-280.

20 Hieronymi *apologia adversus libros Rufini,* ad Pamachium et Marcellam : « Et vestris et multorum litteris didici... », f. 280-289.

Codex nitide, non item emendate scriptus, habet vacua spatia graecis locis inserendis.

Cod. 29 membr., 1450, a. 306, l. 212 [Z. L. L]. B.

D. Hieronymi *epistolae* et *opuscula.* His editis interseruntur :

a. Index, f. 1-6.

b. Hieronymi *symbolum* ad Damasum: « Credimus in Deum » patrem omnipotentem », f. 8-9.

c. Origenis *homiliae duae de Cantico canticorum,* f. 12-22.

d. Hieron. ad Oceanum: « Deprecatus es ut tibi... », f. 93-95.

e. —— *symbolum de fide nicaeni concilii:* « Credimus » in unum Deum patrem . . . », f. 106-109.

f. —— *sermo de tribus virtutibus:* « Tres quodammodo » virtutes . . . », f. 113-116.

g. —— adversus Helvidium, *de Mariae virginitate perpetua,* f. 141-148.

h. —— *contra Iovinianum* libri duo, f. 149-196.

i. —— Ripario *adversus Vigilantium* liber, f. 209-214.

k. —— Cypriano : « Frater carissime Cypriane . . . », f. 238-239.

l. —— Tyrasio, *de morte filie sue:* « Caritatis tue scri- » pta percepi », f. 290-292.

m. —— ad Marcellam, *de honorandis parentibus:* « Paren- » tum meritis subiugans . . . », f. 318-319.

n. Rufini *apologia* ad Anastasium papam, f. 334-235.

o. Hieronymi *ultima responsio adversus Rufini scripta,* sive liber tertius, f. 335-351.

Codex, in quo spatia vacua graecis locis relicta, duplici columna belle sed oscitanter exscriptus, sic folio extremo annotatur : *Harum s. Hieronymi epistolarum finem feci ego Andreas*

quondam domini Matthei de Castagnolis notarius Bononie, anno domini 1450, *die* 24 *decembris, ad consolationem reverendissimi in Christo patris et domini domini B. dei gratia episcopi tusculani cardinalisque niceni Grecorum, domini mei et legati bon. apostolici igitur.* Titulus folio octavo ornamentis auropictis et insigniis Bessarionis conspicuus.

Cod. 30 membr., saec. XV, a. 290, l. 205 [Z. L. XLIX].

Hieronymi *epistolae plures,* editae, quibus interseruntur:

a. —— *Symbolum fidei* Damaso: « Credimus in Deum » patrem omnipotentem », f. 1-2.

b. —— Damaso: *Origenis homiliae duae in Cantico canticorum,* s. Hieronymo interprete, f. 7-120.

c. —— Oceano: « Deprecatus es ut tibi breviter », f. 115-117.

d. —— Heliodoro contra Helvidium: « Nuper rogatus a » patribus . . . »

e. —— *sermo ad Paulam et Eustochium:* « Cogitis me o Paula . . . » Pars sermonis *de assumptione b. Mariae virginis,* usque ad verba: *ab omnibus ibidem habitantibus praedicatus,* Hieronymo abiudicanda.

Cetera sine nota supposititia sunt Hieronymi.

Cod. 31 chart., saec. XV, a. 295, l. 215 [L. II, CIII].

D. Hieronymi *epistolae,* ex indice, f. 410-413, centum viginti septem, re autem non ita, cum alia interserantur, nempe vel epistolae supposititiae, vel tractatus:

a. Origenis *homiliae duae,* f. 5-16.

b. *Exploratio fidei* Damaso: « Credimus . . . », f. 57.

c. ad Oceanum: « Deprecatus es . . . », f. 96.

d. *de tribus virtutibus fortitudine, prudentia:* « Tres quo» dammodo virtutes Dei assumens », f. 117.

e. Heliodoro *adversus Helvidium, de virginitate Marie* liber, f. 152-162.

f. *contra Iovinianum* libri duo, f. 162-227.

g. Ripario *contra Vigilantium* liber, f. 239-246.

h. Cypriano: « Frater carissime . . . », f. 276.

i. Tyrasio, *de morte filiae suae*: « Caritatis tue scripta » percepi . . . », 337-339.

k. *de honorandis parentibus* ad Marcellam : « Parentum » meritis subiugans . . . », f. 369-370.

l. Rufini *apologia* ad Anastasium, f. 388-389.

m. Hieronymi *ultima responsio adversus scripta Rufini*, sive tertius liber, f. 389-407.

Ceterae epistolae d. Hieronymo abiudicandae.

Cod. 32 membr., saec. XV, a. 312, l. 230 [L. II, LXXXVI].

Epistolae gloriosissimi doctoris sancti Hyeronimi presbyteri ad diversos et aliorum ad eum, indice praeeunte numero *centum quinquaginta quatuor*, re vero centum viginti novem, quibus interseruntur epistolae supposititiae, pleraque tom. XI *operum s. Hieronymi*. Sunt vero :

a. Hieron. Damaso: « Unitatem ecclesie per partes... », f. 4.

b. —— eidem : « Episcopi est chrisma conficere... », f. 9.

c. —— eidem, *expositio fidei* seu *symbolum* : « Credimus » in Deum patrem omnipotentem », f. 30.

d. —— ad Amandum : « Propositio tua . . . », f. 35.

e. —— ad filium Mauritii : « Quantam in celestibus bea- » titudinem . . . », f. 39.

f. —— Oceano : « Deprecatus es . . . », f. 44.

g. —— Ripario, *contra Vigilantium* liber, f. 51.

h. Rufini *apologia* ad Anastasium : « Audivi quosdam cum » ad . . . », f. 65.

i. Hieronymi Cypriano : « Frater carissime . . . », f. 75.

k. Damasi Hier. : « Dum multa corpora librorum... », f. 78.

l. Hieronymi Damaso: « Legi litteras apostolatus... », f. 78.

m. —— Tyrasio : « Caritatis tue scripta . . . », f. 93.

n. —— Marcellae : « Qui habitat in adiutorio . . . », f. 95.

o. —— Oceano: « Diversorum obbrobria . . . », f. 96.

p. —— Heliodoro *adversus Helvidium*: « Nuper rogatus a » fratribus . . . », f. 98.

q. —— Damaso: « Noverit sancta auctoritas... », f. 104.

r. —— eidem: « Credimus in unum Deum . . . », f. 118.

s. —— Asellae: « Domine sancte, si tibi . . . », f. 120.

t. —— Evangelio: « Nisi vererer, beatiss. frater... », f. 113.

u. —— Desiderio: « Vis nunc acriter, mi frater... », f. 123.

v. —— Praesidio: « Nulla res vetus, inquit . . . », f. 124.

x. —— *de honorandis parentibus:* « Parentum meritis sub- » iungens . . . », f. 125.

y. —— ad fratres: « Scripto iam ad Ctesifontem... », f. 126.

z. —— Dardano: « Cogor a te ut tibi . . . », f. 127.

Codex optimae notae, cum tegumentis antiquioribus, bullis avulsis.

Cod. 33 chart., saec. XV, a. 307, l. 204 [L. II, LXXI]. Mg.

Ss. Hieronymi, Augustini, et Damasi *epistolae,* omnes editae in *s. Hieron. operib.* Ven., 1734, tom. I, quibus interseruntur:

a. Origenis *homiliae duae de Cantico canticorum,* f. 5-15.

b. *Libellus Augustini ad Hieronymum de origine animae subtiliter sciscitantis et disputantis, pluraque opaca et obscura enucleantis,* f. 36-43.

c. —— *August. ad Hieron. destinatus, de eo quod scriptum est: Qui totam legem observaverit, offendat autem in uno,* f. 43-47.

d. *Hieron. adversus Iovinianum haereticum* liber, f. 48-96.

e. —— *epist.* ad Oceanum: « Deprecatus es... », f. 113-120.

f. —— *libellus adversus Helvidium, de virginitate perpetua sanctae Mariae,* f. 123-131.

g. *De raptu Hieronymi ante tribunal Christi.* Inc.: « Referam tibi mee infelicitatis historiam . ... », f. 139-143.

h. *Hieronymus adversus Vigilantium, arguens suae haeresis malitiam.* Inc.: « Multa in orbe . . . », f. 151-155.

Codicis in fronte picti cum insigniis colubri vicecomitalis mediolanensis, folium extremum 182 sic inscribitur: *Expliciunt hic epistole sanctissimi Hieronymi doctoris eximii ac viri quondam in omni pene lingua eruditissimi ac eloquentissimi, cuius doctrina fulget ecclesia ut sol et luna. Augustinus toto doctissimus*

mundo ex hoc addidicit alias quod scire nequiveris. Sic alii summi diverso climate mundi trans mare querebant ex hoc quod scire volebant. Nemo hominum vivit nunc qui per singula norit. Objurgator vitiorum notat pravos clericos, exterminator errorum pessundat hereticos, Helvidium tam insanum, Originem simul et Pelagianum. Iovinianus obmutuit simulque Vigilantius, omnisque hereticus verique adversarius siluit et cedit tante lucis radio. Qui inquam est clarus doctor, lux fidelium, orbis decus et candoris lylium, norma vite, lex morum omnium, felix celi sortitur bravium. Amen.

Cod. 34 chart., saec .XV, a. 303, l. 208 [L. II, XXXV]. Ma.

1. *Epistolae d. Hieronymi ad varios et aliorum ad eum,* numero 79, f. 3-8, 21-58, 71-99, 100-172, 209, 237-244.

2. *Translatio sancti Hieronymi de tractatu Origenis in epitalamicis,* seu *Origenis homiliae duae in Canticum canticorum, s. Hieronymo interprete,* f. 8-21.

3. *Liber beati Augustini ad sanctum Hieronymum de origine animae sciscitantis,* f. 58-65.

4. *Libellus Augustini ad Hieronymum, de eo quod scriptum est :* « Qui totam legem observaverit . . . », f. 65-71.

5. *Sermo s. Hieronymi presbyteri,* f. 99-100. Inc.: « San» ctus evangelista docet nos necessitatem inopie tollerantes... » Sermo certe supposititius, editus.

6. *Apologia Rufini ad Anastasium,* f. 172-173.

7. *Epistola Hieronymi adversus Rufinum aquileiensem,* f. 174-190. Est liber tertius *apologiae s. Hier. adversus libros Rufini.*

8. *Rufinus ad Apronianum contra Hieronymum,* f. 190-209. Est liber primus *invectivarum Rufini in Hieronymum.*

9. *Hieronymi ad Pamachium et Marcellam pro se contra accusatorem* [*Rufinum presbyter.*] *defensio,* f. 237, libri duo, nempe primus et secundus *apologiae s. Hier. adversus libros Rufini.*

10. *Vita Pauli primi haeremitae a beatissimo Hier. elegantissime composita,* f. 244-247, edita.

11. *Epistola Hieronymi de monaco captivo,* f. 247-250, seu *Vita Malchi monachi captivi,* edita.

12. *Beati Hieronymi epistola de vita beati Hilarionis abbatis,* f. 250-261, edita.

13. *Panucii* [Paphnucii] *vita ab eodem Hieronymo composita,* f. 261-264, quae incip.: « Vidimus et monasterium sancti Pa-» nucii hominis Dei . . . », nullibi mihi obvia.

Codicem dono dedit monasterio s. Ioannis in Viridario Petrus de Montagnana anno 1478.

Cod. 35 membr., saec. XIV, a. 216, l. 158 [L. III, CXCIV]. D.

1. *Beatus vir Ieronim. in hoc modo breviter disposuit hoc psalterium, ut per angelum spiritus sanctus docuit illum, propter illos abbreviatum qui in hoc seculo sollicitudinem habent, vel qui bellum committunt contra hostes vel inimicos, seu contra diabolum, qui militant adversus animas christianorum, aut qui votum voverunt Deo cantare psalterium integrum et minime cantare possunt, vel qui ieiunant fortiter et debilitatem habent, vel festum solempnitatemque faciunt, et psalterium integrum cantare non possunt. Unumquemque vero ex iis quos superius diximus, aut qui suam animam salvam facere et vitam eternam habere, oportet assidue hoc psalterium canere,* f. 1-13. Psalterium differt toto coelo ab iis quae falso Hieronymo tributa, tom. VII, eius operum prodierunt; nihil vero aliud est nisi series, sine ullo ordine, nullo sensu invicem cohaerentium locorum ex psalmis, cum prooemio: « Su-» scipere digneris, Domine Deus omnipotens, hos psalmos . . . » et conclusione: « Liberator animarum et mundi redemptor . . . »

2. *Officium spiritus sancti compositum per dominum Benedictum Papam, qui concessit dicentibus devote centum dies indulgentiae,* f. 13-14. Habentur tantum initia hymnorum et orationes.

3. *Officium sapientiae, et dicitur in principio omnium horarum,* f. 15-25.

4. *Officium sancti spiritus,* f. 25-42.

5. *Commemoratio passionis Christi,* f. 43-47. Orationes undecim.

6. *Quicumque infrascriptas septem orationes dixerit in memoriam septem dolorum, quos beata virgo Maria de filio suo Iesu*

Christo habuit, pro qualibet oratione a domino Innocentio papa tertio, quas ipse conscripsit, habebit quadraginta dies de indulgentia, f. 47-51.

7. *Officium gloriose virginis Marie valde devotum, dicendum cum quindecim antiphonis, psalmis et orationibus infrascriptis, et cum sacris suis septuaginta nominibus. Quicumque officium istud dixerit et eius sancta nomina qualibet die sabbati legerit vel audierit, procul dubio cum beata virgine Maria particeps erit. Sancto Evasio episcopo duronensi elephanticum morbum patienti septem annis, beata virgo Maria apparuit et eum liberavit, precipiens ei quod omni die sabbati istud officium decantaret, ut esset cum ea particeps in regno Dei. Unusquisquis officium istud dixerit, beata Maria apparebit ei in die obitus sui. Et dicantur illa sacra nomina septuaginta cum letaniis que secuntur,* f. 51-76. Litaniae, quae fere omnes [numero 77] incipiunt *Sancta Mater* differunt omnino ab iis [numero 77] quae habentur codd. [L. III, LXIX, CXLIV].

8. *Oratio quam fecit beatus Augustinus pro illis qui volunt recipere corpus Domini,* f. 76-81, inc.: « Summe sacerdos et ve» re pontifex qui te obtulisti . . . »

9. *Formula contemplandi crucifixum.* Salutationes corpori et plagis, psalmus *quem credunt aliqui Christum dixisse dum penderet in cruce,* cum devotis orationibus, f. 81-90.

10. *Orationes dicendae in adoratione corporis et sanguinis Christi,* f. 90-91.

11. *Septem gaudia beatae Mariae virginis quae habuit de filio suo in hoc mundo,* f. 91-93.

12. *Orationes beatae virgini dicendae ut adiuvet in mortis articulo,* f. 94-95.

13. *Orationes dicendae ante et post communionem,* f. 95-103. Codex sub fine mutilus.

Cod. 36 membr., saec. XIV, a. 230, l. 169 [Z. L. LIII]. P.

1. *Regula vivendi sanctimonialium, quam beatus Hieronymus ad Eustochium et ceteras virgines iam senex inscripsit, et distinxit capitulis* [41] *feliciter,* f. 2-39. Indignus prorsus qui Hiero-

nymo affigeretur tractatus, inter opera supposititia b. patris relatus est a Vallarsiis, tom. XI, c. 433-470.

2. *Regula s. Augustini,* cum praevio indice capitulorum quadraginta quatuor.

In littera initiali primae opellae, d. Hieronymus sedens, cardinalis veste indutus, benedicit monialibus tribus genuflexis.

Codicem anno 1667 possederat Franciscus de Çesso.

Cod. 37 membr., 1455, a. 215, l. 138 [Z. L. LI].

1. *Regula beati Hieronymi,* ut in codice praecedenti, f. 1-30.

2. *Vita sancti Hier. collecta ex eius tractatibus, Damasi, Augustini, Gelasii, Gregorii et aliorum patrum* edita, f. 37-49. Auctor anonymus ex saec. XII aut XIII plura errata refert sine ordine et chronotaxi. V. Acta ss. a Bolland. VIII, p. 422-423.

3. *Homiliae una supra triginta sine auctorum nominibus,* f. 50-71, 124-145, imbrium et situs odore pene deletae.

4. *Narratiuncula de iudaeo quondam Theodosio, inter Iudaeos principe,* inc.: « Tempore Iustiniani imperatoris christia» nissimi factus est homo quidam inter Iudeos.... », f. 168-171.

5. *Liber sancti Bernardi de miseria humana devotissimus,* f. 174-179, publici iuris factus in editione parisiensi.

Sub fine: *Explicit liber . . . per me dominum Baptistam de Yadra, ordinis sancti Augustini canon. regular., monasterii sancti Ioannis de foris Brixie, in civitate Venetiarum, anno Domini* 1455, *die* 17 *mensis octobris.*

Cod. 38 membr., 1450, a. 235. l. 167 [L. II, XXXVIII]. Ma.

1. *Regula sancti Hieronymi ecclesie doctoris eximii sumpta, ex veris dictis ac verbis originalibus eiusdem Sancti de institutione et directione spiritualis vite monachorum, per quam non tam corporalia seu temporalia, que potius statutis ordinibus subiiciuntur, quam spiritualia etiam cuiuslibet anime christiane ad virtutes diriguntur et gubernantur, auctoritate apostolica concessa,* capitulis quinquaginta, f. 1-50. Eam, *regulam monachorum* quoque appellatam, ex Hieronymi dictis atque libris con-

sarcinatam per Lupum de Olmeto, inter Hier. opera supposititia ediderunt fratres Vallarsii [XI, p. 371-428] qui et approbationem Martini papae V addiderunt, quae in codice desideratur.

2. *Vita s. Hieronymi presbyteri*, ut codice praeced., f. 51-65.

3. *Officium in solemnitate beatissimi Hieronymi presbyteri atque doctoris eximii*, f. 66-73.

4. *Missa in eius reverentiam*, f. 73-76.

Codicem, quem Ioannes Marchanova anno 1450 *pro sua pecunia faciendum curavit Patavii*, idem monasterio s. Ioannis in Viridario ibi donavit anno 1467.

Cod. 39 membr., 1471, a. 211, l. 134 [L. II, CX].

1. Hieronymi, *de viris illustribus*, f. 1-30.

2. —— *contra Pelagianos* libri tres, f. 31-98.

3. —— *Altercatio Luciferiani et Orthodoxi*, f. 98-117.

4. *Liber expertus ab hominibus catholicis et devotis sanctae matris ecclesiae et christianae fidei, de arte bene moriendi et de eius laude*, f. 118-135, auctorem habet Dominicum cardinalem de Capranica, qui in prooemio sic dat operis texturam : « Continet autem materia ista sex particulas, quarum prima de laude » mortis, secunda tentationes morientium continet, tertia inter- » rogationes, quarta quandam instructionem cum obsecrationibus, » quinta exhortationes, sexta continet orationes dicendas super » agonizantes ab aliquo assistenti ». Fini adduntur capitula vernaculo idiomate exarata [quae desunt duobus marcianis L. III, 11, 66], primum *de virtutibus sanctissimi corporis Domini nostri Iesu Christi*, alterum *pulcherrimum consilium ad monachos*, incomptis versibus italis, sic :

« Poi che sey facto religioso o char amico

» Fngendo el promette Dio che ciaschuno convento . . »

quod Capranicae libenter abiudico.

Codex cum titulo ornato ac insigniis cuiusdam familiae, snb fine inscribitur : *Expletum fuit hoc opus per me sacerdotem Ioannem indignum, in mense Iunii* 1471, *in die* 29 . . . *de Rizardis ;* in fronte autem libri : *N.* 1498. *Est Marini Sanuti Leonardi filii.*

Cod. 40 membr., saec. XV, a. 235, l. 149 [Z. L. LII.] E.

1. Hieronymi, *de viris illustribus* [numero 135], *seu de antiquis scriptoribus ecclesiasticis,* f. 1-34, missis verbis graecis interjectis.

2. —— *epistola ad Desiderium, de duodecim lectoribus,* f. 35-37. Est appendix altera edita sub s. Hieronymi nomine, *de duodecim doctoribus ad Desiderium,* iam nomine Bedae, *de luminaribus ecclesiae.*

3. —— *contra Pelagium monachum, sub nominibus Attici et Critoboli,* f. 39-124.

Codex belle exscriptus, cui desunt verba graeca interiecta, non sine mendis, cum litteris initialibus auropictis.

Cod. 41 membr. 1300, a. 340, l. 243 [Z. L. LXVII]. B.

S. Augustini opera varia, et quidem:

a. Sermo in illud: *Faciamus hominem,* f. 1.

b. Volusiani *epistola* ad d. Augustinum: « Petis a me, vir » probitatis . . . », f. 1-2.

c. *Epistolae* Volusiano, *de incarnatione Domini:* « Legi litteras tuas . . . . . . »; Marcellino, *de aqua conversa in sanguinem per Moysen:* « Epistolam tuam . . . . . . »; Optato, *de origine animae:* « Quamvis tue . . . . . . »; Armentario et Paulinae, *de voto reddendo:* « Vir egregius . . . . . . »; Deo gratias: « Questiones tibi proposite » [epistolam excipiunt quaestiones f. 16-22]; Dardano, *de praesentia Dei:* « Fateor me . . . »; Probae, *de orando Deo:* « Et petisse te . . . »; Paulinae, *de videndo Deo:* « Merum debiti . . . . »; Hesychio episc., *de fine saeculi:* « Accepi litteras . . . . . »; Consentio, *de incarnatione Christi:* « Quantum ad oculos attinet . . . »; Asellico, *de iudaismi cavendi disceptatione:* « Litteras sanctitatis tue . . . . . . »; Macedonio, *quare sacerdotes interveniant pro eis:* « Negotiosissimum in re» publica virum . . . », f. 2-71.

d. *De diversis haeresibus ad Quodvultdeum,* f. 71-84. Capitulo octuagesimo sexto succedunt duo de Nestorianis et Eu-

tychianis Augustino abiudicanda, cum nota: « Explicit liber de » heresibus. Hec duo capitula quo sequuntur, scilicet *Nestoriani, Eutychiani* a sancto Ginadio episcopo marsiliensi di» cuntur apposita. Aliqui tamen libri habent ista duo capitula » ante illum locum superius positum. Ecce quam multas comme» moravimus hereses ».

e. *Enchiridion ad Laurentium Primicerium ecclesiae urbicae, de fide, spe, charitate,* praemisso capitulorum [125] indice, f. 86-111.

f. *Soliloquiorum* libri duo, f. 125-127.

g. *De immortalitate animae,* f. 127-133.

h. *Dialogus de natura, vel qualitate et quantitate animae ad Adeodatum sibi per carnem bonae indolis filium,* f. 133-154. De interlocutoribus vide opera Venet., 1729, edita.

i. *De natura boni,* adversus Manichaeos, f. 154-163.

k. *De utilitate credendi, ad Honoratum,* f. 163-175.

l. *De mendacio* capitula vigintinovem, f. 175-189.

m. *Contra mendacium ad Consentium,* capitulis vigintinovem, f. 189-202.

n. *De bono coniugali,* capitulis quinquaginta, f. 203-213.

o. *De sancta virginitate,* capitulis quinquaginta sex, f. 214-228.

p. *De moribus ecclesiae catholicae,* capitulis sexaginta quinque, f. 228-243.

q. *Epistola ad Publicolam:* « Estus animi tui . . . . . . », f. 243-245.

Folio extremo manus scriptoris R. D. Capella 1300.

Codicem foliorum biscentum quadraginta novem, duplici columna, litteris crassioribus exscriptum, figuris auropictis aliisque pluribus ornamentis conspicuum Bessario fatetur fol. 249, *viginti duobus ducatis largis* sibi coemisse anno 1453.

Codd. 42-48 membr., 1471, a. 400, l. 283 [Z. L. LXI, LXIV-LXV, LXVIII-LXX; L. II, III]. B.

D. Augustini opera una manu exscripta, septem voluminibus, duplici columna.

Volumen primum continet: 1. expositionem quarundam propositionum in *epistolam ad Romanos*, f. 1-8; 2. expositionem *epistolae ad Galatas*, f. 8-22; 3. *locutionum in heptateuchum* libros septem, f. 22-39; 4. in eundem *quaestionum* libros septem, f. 39-138; 5. *de consensu evangelistarum* libros quatuor, f. 141-205; 6. *de fide ad Petrum* perperam Augustino tributum [auctor est Fulgentius], f. 206-216; 7. *confessionum* libros tresdecim, f. 216-279; 8. *de gestis Pelagii ad Aurelium episcopum*, f. 279-291; 9. *epistolas quatuor* **a.** concilii carthaginensis ad Innocentium papam, huiusque responsivas; **b.** concilii millevitani eidem, eiusque responsivas, f. 292-295; 10. *epistolam ad Marcellinum de baptismo parvulorum*, f. 295-296; 11. *de natura, qualitate et quantitate animae*, f. 296-311; 12. *de magistro*, f. 312-321; 13. *de catechizandis rudibus*, f. 321-333; 14. *de divinatione daemonum*, f. 333-336; 15. *de mendacio*, f. 336-345; 16. *de fide et symbolo*, f. 345-350; 17. *de bono coniugali*, f. 350-357; 18. *de nuptiis et concupiscentia*, f. 357-376.

Insunt volumini alteri: 1. *contra academicos* libri tres, f. 1-18; 2. *de ordine rerum* libri duo, f. 18-33; 3. *de libero arbitrio* libri tres, f. 33-60; 4. *soliloquiorum* libri duo, f. 61-72; 5. *de immortalitate animae*, f. 72-77; 6. *de vera religione*, f. 77-94; 7, *de Genesi ad litteram* libri duodecim, f. 94-168; 8. *contra Felicianum arianum de unitate Trinitatis ad Optatum*, liber Vigilio vindicandus, f. 169-175; 9. *de Trinitate* libri quindecim, f. 175-275.

Tertio volumine comprehenduntur opuscula polemica, nempe: 1. *contra Faustum manichaeum* libri triginta tres, f. 1-104; 2. *contra Iulianum haeresis pelagianae defensorem* libri sex, f. 105-179; 3. *acta seu disputatio contra Fortunatum manichaeum*, f. 179-184; 4. *sermo Arianorum*: « Dominus noster Iesus Christus .... », f. 184-186; 5. *contra sermonem seu perfidiam Arianorum*, f. 186-194; 6. *contra Felicianum arianum de unitate Trinitatis ad Optatum*, f. 194-201; 7. *contra paganos quaestiones sex ad presbyterum Deogratias*, f. 201-206; 8. *de gratia Christi et peccato originali, contra Pelagium et Caelestium libri duo ad Albinum, Pymachum* [sic] *et Mulaniam*, f. 206-222; 9. *de Genesi contra Manichaeum* libri duo, f. 222-238; 10. *contra Maximinum haereticum*, sive *collatio cum Maximino Arianorum episco-*

po, f. 238-249, praemissis quae de collatione eadem scribit Possidius in Augustini vita, cap. XVII; 11. *contra eundem Maximinum* libri duo, f. 249-273; 12. *de duabus animabus contra Manichaeos*, f. 273-280; 13. *epistola ad Sixtum presbyterum contra Pelagianistas*, 280-286; 14. *contra Adimantum Manichaei discipulum*, f. 286-301.

Haec continentur quarto volumine: 1. *de agone christiano*, bis, f. 1-6, 107-112; 2. *in epistol. Ioannis ad Parthos* tractatus decem, f. 6-35; 3. *contra duas epistolas Pelagianorum ad Bonifacium episcopum urbis Romae* libri quatuor, f. 35-59; 4. *de vita christiana*, f. 59-64, quod opus Holstenius Fastidio Brittoni tribuit [V. *Aug. opp.* Ven. VI, p. 183 in append.]; 5. *ad Simplicianum, de diversis quaestionibus* libri duo, f. 65-78; 6. *quaestionum evangeliorum* libri duo, f. 78-95, quorum alter desinit in quaestione quinquagesima; 7. *de octo Dulcitii quaestionibus*, f. 95-101; 8. *adversus quinque haereses, seu contra quinque hostium genera*, f. 101-107, opus subdititium; 9. *contra epistolam Parmeniani* libri tres, f. 112-133; 10. *adnotationum in Iob*, f. 133-152; 11. *de natura boni contra Manichaeos*, f. 152-158; 12. *de octo quaestionibus ex veteri testamento*, f. 158-159, opella nullibi in editis d. Augustini obvia; 13. *de utilitate credendi ad Honoratum*, f. 159-169; 14. *de incarnatione Verbi ad Ianuarium* libri duo, f. 169-175; 15. *de essentia divinitatis seu incommutabilitate Dei*, f. 175-178; 16. *de oratione*, f. 178-183, opella in editis minime obvia inc.: « Evangelica precepta, fratres charissimi »: oratio dominica interseritur; 17. *de fide ss. Trinitatis*, f. 183-187, aeque minime obvia opella, in duas partes divisa, quarum unaquaeque tredecim capitulis constat: initium prologi: « Quamvis in exilii » erumnosam cecitatem »; 18. *de fide rerum visibilium* [seu potius quae non videntur], f. 187-189; 19. *de patientia*, f. 189-192; 20. *de singularitate clericorum* tractatus, f. 192-200, perperam Origeni, Augustino et Cypriano tributus; 21. *de fide*, f. 200-202, scilicet pars epistolae ad Pasuntium, a cap. X ad XXVI [*Aug. opp.*, t. II, p. 860]; 22. *de visitatione infirmorum*, f. 202-205, incerto auctore; 23. *de decem plagis et decem praeceptis Domini nostri Iesu Christi*, f. 205-206; 24. *enchiridion ad Laurentium de fide, spe et charitate*, f. 207-224; 25. *de disciplina*

christiana, f. 224-226. Sub fine legitur: *Franciscus de Ugolinis presbiter de Colle Vallis Else scripsit anno Domini* 1471, *de mense septembris ;* 26. *de timore Domini, fide, timore Dei* sermones tres editi, f. 227-229 ; 27. *epistolae ad Romanos inchoata expositio,* 229-235 ; 28. *exortationum liber ad quemdam comitem sibi carissimum,* f. 235-246, Paulino aquileiensi restitutus ; 29. *catholicae fidei liber* sive *manuale,* f. 246-254, in editis nomine *Speculi ;* 30. oratio s. Augustini : *Obsecro itaque Domine,* f 254.

Volumine quinto insunt *sermones* in partes tres distributi, quorum prima habet quinquaginta octo, altera triginta sex, tertia centumquinquaginta quatuor, summatim biscentum quadraginta octo, passim in editione veneta annor. 1729-1735, praeter sequentes : **a.** *de benedictione Esau et Iacob* qui inc. : « Quid est quod sub specie Esau benedicitus Iacob? », f. 15-18; **b.** *de gratia Dei* inc. : « Lectionibus tantis sermonibusque divinis . . . », f. 83-84 ; **c.** *de Adam* inc. : « Nemo qui nesciat in principio ho» minem a Deo plasmatum . . . . . », f. 139-140 ; **d.** *de pascha* inc. : « Hec est dies quam fecit Dominus . . . . . », f. 141 ; **e.** *de eodem* inc. : « Non minus etiam nunc letari . . . . », f. 141-142 ; **f.** *de eodem* inc.: « Hoc quod videtis in altare Dei », f. 143-144 ; **g.** *de nativitate Domini* inc. : « De eo quod Evangelista dicit... », f. 147 ; **h.** *de eadem* inc. : « Consulte et salubriter divina nobis » eloquia . . . . . », f. 148 ; **i.** *de eadem* inc. : « Audistis fratres » quemadmodum . . . », f. 148-149 ; **k.** *de secundo adventu Domini* inc. : « Diem novissimum scimus venturum . . . », 154-155 ; **l.** *de nativitate Domini* inc. : « Primus homo quo cadente omnes » cecidimus . . . », f. 162-163; **m.** *de eadem* inc. : « Angelorum » voce per quam Dominus . . . », f. 167-168 ; **n.** *in natali plurimorum Martyrum* inc. : « Modo, fratres, divina lectio quam » legere audivimus . . . . », f. 185-186 ; **o.** *de dominica secunda quadragesimae* inc. : « Moyses quadraginta diebus et noctibus » in heremo . . . », f. 196 ; **p.** *de sacramentis habitis die sancto paschae* inc. : « Solemniter leguntur evangelice lectiones . . . . », f. 214 ; **q.** *de resurrectione Domini* inc. : « Resurrectionis domi» nice veneranda solemnitas . . . », f. 230-232 ; **r.** *in nativitate s. Ioannis Baptistae* inc. : « Omnibus sane sapientibus li» quet . . . . », f. 250-253; **s.** *de eadem* inc. : « Cum et patriar-

» chas pariter et prophetas . . . » f. 256-257 ; **t.** *de eadem* inc. : « Beati Ioannis Baptiste ostendunt . . . . », f. 257 ; **u.** *de eadem* inc. : « Vox Domini in virtute . . . . », f. 257-258 ; **v.** *de eadem* inc. : « Persuasum habet hactenus error . . . . », f. 258 ; **w.** *in natali sanctorum Petri et Pauli apost.* inc. : « Fortis et humilis, » maximus et minimus . . . . . », f. 259 ; **x.** *in die s. Laurentii martyris* inc. : « Inter laurigeros confessores . . . », f. 274 ; **y.** *in nativitate plurimorum martyrum* inc. : « Memoriam martyrum » admiremur . . . », f. 285 ; **z.** *de eadem* inc. : « Per tanta glo- » riosa martyrum gesta . . . f. 289-290.

Volumine sexto comprehenduntur :

1. *epistolae* centum nonaginta octo, omnes editae, f. 6-241. His interseruntur, f. 213, *exploratio fidei s. Hieronymi ad Augustinum et Alypium,* et fol. 221, *consultatio et disputatio inter Augustinum et Hieronymum, de origine animae,* utrumque inter opera s. Hieronymi, extremum incerto auctore.

2. *sermones quinquaginta,* fere omnes *homiliarum* nomine, f. 242-291, quorum sequentes in editionibus minime obvii **a.** *de eo quod scriptum est* inc. : « Beatus vir qui post aurum non a- » biit . . . . », f. 248-249 ; **b.** *de gratia Dei* inc. : « Secundum » vasis [sic] electionis confessionem . . . . . », f. 255-256 ; **c.** *de psalmo L et de peccato David* inc. : « Quotiescumque fratres ca- » rissimi aliquos . . . », f. 258-260 ; **d.** *de evangelio* in quo dicit Dominus : « Esto consentiens adversario tuo », f. 260.

Volumen septimum continet **a.** libros septem *de baptismate contra Donatistas,* f. 1-42 ; **b.** *de peccatorum meritis et remissione et de baptismate parvulorum* libros tres, f. 42-70 ; **c.** *retractationum* libros duos, f. 71-94 ; **d.** *dialogorum librum ad Orosium presbyterum, quaestionum sexaginta quinque,* f. 95-102, perperam Orosio percontanti et Augustino respondenti tributum ; **e.** *de praedestinatione sanctorum,* f. 103-112 ; **f.** *de bono perseverantiae,* f. 112-125 ; **g.** *de cura pro morbis gerenda,* f. 125-131 ; **h.** *de unico baptismo,* f. 131-136 ; **i.** *ypomesticon* [commonitorium] *contra Pelagianos et Caelestianos,* f. 136-157, quod a nono usque saeculo plures Augustino falso adiudicarunt ; **k.** *de adulterinis coniugiis ad Pollutium* libros duos, f. 157-169 ; **l.** *de musica* libros sex, f. 169-209 ; **m.** *epistolam ad Memorium episcopum,* f.

209-210 ; **n.** *de doctrina christiana* libros quatuor, f. 210-246 ; **o.** *contra adversarios legis et prophetarum* libros duos, f. 246-267 ; **p.** *contra quaestiones Adimanti,* f. 267-283 ; **q.** *contra quinque haereses* librum subdititium, f. 283-289 ; **r.** *de natura et origine animae* libros quatuor, f. 290-315 ; **s.** *dissertationem contra Pascentium arianum,* f. 315-317, commentitium d. Augustini ; **t.** *contra epistolam Manichaei quam vocant fundamentum,* f. 318-329 ; **u.** *ad Consentium contra mendacium,* f. 329-339.

Volumina universa, iussu Bessarionis, cuius insignia cum ornamentis auropictis sub initio visuntur, eleganter exscripta manu Francisci de Ugolinis anno 1471 [V. vol. IV, f. 226], scripturae collatione facta, facile puto.

Cod. 49 membr., saec. XV, a. 364, l. 240 [L. II, VIII]. Ma.

1. S. Augustini, *de musica* libri sex, f. 1-30.

2. —— *academicorum* libri tres, f. 31-44.

3. —— *de spiritu et anima,* f. 44-52, 112-122, libri, bis dati, d. Augustino falso tributi Alcherium auctorem critici suspicantur.

4. —— *ad Orosium dialogus,* f. 52-59, proprie *Quaestionum sexagintaquinque dialogus sub titulo Orosii percontantis et Augustini respondentis,* inter supposititia.

5. —— *ad Deodatum filium, de quantitate animae,* f. 59-73.

6. —— *de disciplina christianorum,* f. 73-75.

7. —— liber *de misericordia,* f. 75-76. Sermo qui incipit : « Misericordia, fratres charissimi, peccatorum est reme- » dium . . . », in operibus d. Augustini non legitur.

8. —— *de vita animae,* f. 76. Nec inter Augustini supposititia obvius tractatus, inc. : « O vita que tantos de pro- » priis decipis, tantos seduxisti . . . »

9. —— *soliloquiorum* libri duo, f. 77-87.

10. —— *de libero arbitrio* libri tres, f. 87-112.

11. —— *de doctrina christ.* libri quatuor, f. 123-150.

12. —— *de spe, fide et charitate,* f. 150-164. Enchi-

ridion ad Laurentium, cum praemissis capite trigesimo primo secundi libri *Retractationum* et indice capitulorum [71].

13. *Quid significent membra et opera Dei* seu *de essentia divinitatis*, f. 165-166, incip.: « Omnipotens Deus, pater et filius » et spiritus sanctus, unus atque trinus, unus in natura, trinus » in personis . . . . »

14. Anselmi archiep. cantuariensis, *de meditatione humanae redemptionis*, f. 166-168. Est undecima ex libro *meditationum* [*s. Anselmi opp.* Ven., 1744, tom. I, p. 312-315].

15. *Carmen* breve *de sacrificio Christi ad abolendum Adae peccatum*, f. 168, inc.:

« Ade peccatum que conveniens aboleret
» Victima . . . . . . »

16. Anselmi cantuariensis *contra Gentiles* liber, f. 168-171, incip.: « Gentilis, Maiestas divina cur ad dolores mortalis natu- » re insuper et usque ad opprobria crucis se humiliavit ? . . . » finit: « in signum veri sacrificii hoc interim facientes ». Est dialogus inter Gentilem atque Christianum, de redemptione generis humani, idem, uti videtur quem Trithemius inter Anselmi opera refert, quem equidem nec sub Anselmi, neque sub alterius auctoris nomine impressum unquam vidi, evulgari autem haud magnopere interest, immo vero indignum Anselmo.

17. Aurelii Augustini, *de fide ad Petrum* liber, f. 172-180, sive *de regula verae fidei*. Fulgentio tribuendus, inter supposititia Augustini opera editus est.

18. —— *de vita christiana*, f. 180-185, liber Fastidio britanno adiudicandus, aeque inter Augustini opera supposititia.

Codicem tereti membrana eleganter exscriptum dono dedit a. 1455 Baptista de Lignamine episcopus concordiensis monasterio s. Ioannis de Viridario Paduae. Folio primo exstat principium orationis M. Tullii Ciceronis in M. Antonium.

Cod. 50 chart., saec. XV, a. 277, l. 210 [L. II. LXXVII]. Z.

1. B. Augustini, *de beata vita* liber, f. 1-10.
2. —— *de agone christiano*, f. 10-21.

3. *Expositio fidei catholicae a sancto Gregorio maiore, ut credo, Naçanzeno,* f. 21. Ex graeco translata *s. Gregorii illuminatoris.*

4. *Expositio fidei, per beatum Hieronymum et beatum Ambrosium,* f. 21-22 : utraque ex eorum operibus sumpta.

5. *Expositio fidei catholicae secundum Faustinum episcopum et confessorem quam Theodosius propter haereses transferri fecit de graeco in latinum,* f. 22, inc : « Sufficiebat fides apud Ny- » ceam Bithynie conscripta adversus hereses . . . »

6. *Ex retractationibus beati Aurelii Augustini yponensis episcopi super libros de ordine* [lib. I, c. III], ac liber secundus *de ordine,* f. 22-38. Verba initii : « Satis intermissum est opus no- » strum », usque : « Vive igitur, ama. Fac cor. » minime b. Augustino conveniunt: huius textus incipit capit. secundo a verbis: « Non nego inquit. Conficitur inquam neque Deum neque illa... » usque ad finem, variantibus quidem lectionibus.

7. S. Augustini, *expositio fidei,* f. 38-39, incip.: « Per idem » tempus coram episcopis hoc mihi iubentibus, qui plenarium » totius Africe concilium . . . . . » Est caput decimumseptimum libri primi *Retractationum,* in editis praepositum libro *de fide et symbolo.*

Codex principio inscribitur : *Ad usum canonicorum regularium habitantium in monasterio charitatis diocesi castelane Venetiarum, quos* [libros] *scripsi ego Paulus canonicus regularis dum essem Brisie in sancto Salvatore.*

Cod. 51 membr., saec. XII, a. 215, l. 148 [L. II, XIII]. Mk.

S. Augustini, *de verbis Domini* sermones omnes, iuxta veterem ordinem, praeter undeviginti, scilicet 10-16, 19-23, 34, 38-40, 47, 54, 56.

Fol. 42 sermo *de verbis Domini in evangelio Lucae:* « Ho- » mo quidam habuit duos filios . . . », qui incip.: « In lectione » evangelica quam audivimus », excerptus est ex sermone secundo *enarrationis psalmi LXX.*

Fol. 47 *verso* exstat sermo 34 *de verbis apostoli,* ac fol. 101, sermo primus.

Fol. 48 *verso* sermo in evang. Ioannis : « In princio crat » verbum . . . » et contra Arianos, qui inc. : « Iacob in re, Israel » in spe . . . » excerptus est ex sermone 122 *de verbis evangelii Ioannis* 2.

Fol. 60 *verso* sermo secundum Ioannem *de muliere deprehensa in adulterio,* qui inc. : « Meminit charitas vestra . . . » est tractatus 33 in Ioannem.

Fol. 80 *verso* sermo *de verbis evangelii secundum Ioannem :* « Verba que loquor vobis a meipso non loquor . . . . », qui inc. : « Audite auribus, accipite mentibus . . . . », est tractatus 71 in Ioannem.

Codex foliorum 102 cum titulis et initialibus litteris rubro colore, minutissimo caractere, pluries passim inscriptus est : « Vigintiocto omelie Augustini, armarii fratrum predicatorum » de Venetiis pro fratre Meliorato tarvisino, qui legis ora pro me » quia multum indigeo ».

Cod. 52 chart., saec. XV, a. 205, l. 114 [L. II, LXXIV].

1. S. Augustini, *retractationum* libri duo, f. 1-53.

2. *Epistolae tres,* duae diaconi Quodvultdei d. Augustino inc. : « Diu trepidus fui et ausus hos meos . . . . Unum quidem » reverentie tue commonitorium . . . » Una d. Augustini ad eundem. « Acceptis his caritatis tue . . . », f. 53-56.

3. B. Augustini, *libellus de diversis haeresibus,* f. 56-76, *ad Quodvulldeum.*

4. —— *ad Orosium, de diversis quaestionibus* liber, f. 76-92, seu proprie *Quaestionum sexagintaquinque dialogus sub titulo Orosii percontantis et Augustini respondentis,* inter supposititia d. Augustini opera.

5. —— *de essentia divinitatis Dei et de invisibilitate atque immensitate eius,* f. 92-100, liber a variis consarcinatus, perperam tributus Augustino, Ambrosio, Hieronymo, Anselmo, Bonaventurae, inter Augustini opera supposititia.

6. —— *libellus de duodecim gradibus abusionis,* f. 100-108, leges insertum supposititiis d. Augustini operibus.

Ex monasterio Minorum conventualium, loco *Frari* Venetiis.

Cod. 53 chart., saec. XV, a. 209, l. 142 [L. II, XVI]. Mb.

1. S. Augustini, *de vita christiana ad sororem suam* liber, initio mutilus, f. 1-10. Holstenius Fastidio auctori restituit.

2. —— *de natura boni contra Manichaeos*, f. 11-23.

3. —— *de praesentia Dei ad Dardanum* epistola, f. 24-34.

4. —— *de divinatione daemonum*, f. 34-40.

5. —— *de orando Deum ad Probam* epistola, f. 40-48.

6. —— *diversarum quaestionum in epistolis Pauli et in libris Regum, ad Simplicianum* libri duo, f. 49-77.

7. —— *epistolae undecim*, septem aliis Hieronymi, Marcellini et Volusiani ad eundem insertis, f. 78-141.

Codex nitidissimus folio extremo exscriptus est: *Liber iste est sancti Leonardi prope Veronam*, ex quo monasterio ad aliud Candianae eiusdem ordinis perlatum est.

Cod. 54 chart., saec. XV, a. 200, l. 150 [L. II, XI]. Ma.

1. S. Augustini, *de praedestinatione*, f. 2-9, inc.: « Addere » etiam hoc quam maxime huic operi oportet . . . . . » Est liber sextus hypognosticon inter Augustini opera supposititia.

2. —— *de symbolo et fide contra Paganos, Haereticos et Iudaeos*, f. 10-29, inc.: « Inter pressuras atque angu- » stias . . . » item inter supposititia eiusdem.

3. —— *tractatus super epistolam sancti Ioannis apostoli ad Parthos*, f. 32-113.

Codicem manibus variis exscriptum dono dat monasterio s. Ioannis in Viridario Ludovicus Mussatus patavinus.

Cod. 55 membr., saec. XV, a. 343, l. 240 [Z. L. XVI]. P.

S. Augustini opera varia, nempe:

a. *contra Faustum manichaeum* libri triginta tres, f. 1-154. Deest pars capituli libri extremi, a verbis: *legimus, obliviscimur quemadmodum loqui soleamus?* ad finem, folio avulso contenta.

b. *de divinatione daemonum*, f. 155-159.

c. *de fide et operibus*, f. 160-173.

d. *de beata vita*, f. 174-179. Desunt quinque postrema capitula, quod folia avulsa sint.

e. *de fide rerum invisibilium*, f. 180-183.

Folio 184 exstant, errate positi, indices capitulorum libri Aurelii Cassiodori *de anima* et primi usque tertium b. Augustini *de Genesi ad litteram*.

Codex membrana politiori eleganter exscriptus praestat litteris initialibus venuste auropictis.

Cod. 56 membr., saec. XIII, a. 247, l. 171 [L. II, V]. Mk.

1. S. Augustini, *de doctrina christiana* libri quatuor, f. 1-37.

2. —— *de bono coniugali*, f. 37-46. Sub fine, alia manu inest: *Fratres Aegidii parmensis ordinis praedicatorum*, cuius usui credo librum deputatum.

3. *Tractatus brevis* [cui titulus *Memoriale*] *quo datur sapienti occasio proponendi cum gratia opportuna negocia et perferendi cum sapientia responsa digna*, f. 47-61. Auctor anonymus sic operis finem revelat: « Volenti ex parte alicuius principis ecclesiastici vel alterius magni domini nuncium ferre vel legationem facere ad curiam praesidis ecclesiae vel imperii, aut regem, provinciam, regnum, civitatem, collegium, vel capitulum, aggregationem vel exercitum, consilium seu parlamentum, synodum aut concilium; expedit, si generose et ordinate, fructuose et authentice vult proponere, ut super materiam quam intendit aliquod verbum de sacra scriptura praesumat, quod ad propositum suum faciat et ad intentum suum applicando etiam reducat .... » Est collectio locorum sacrae scripturae ad argumenta varia.

4. Anonimi de ordine minorum, *sermones diversi*, f. 62-102. Prooemium: « Executis, inspirante Domino, sex partibus secundi tractatus cuius est titulus *de conditione doctoris*, restat pars septima quam habemus in manibus, difficilior quam aliae, *de doctrina* videlicet *hominis* pertinente ad praedicatores secundum experimentum practicae. Sed quoniam de dominicalibus et

» sanctorum festivitatibus ad piae memoriae papam Alexandrum » quartum [el. 1254, m. 1261] scribentes eius praecepto et im- » perio nos expedivimus; ideo de iis quae pertinent ad diversa » statuum et officiorum genera, prout Dominus dederit, subiunga- » mus et titulos subnectamus ». Sequuntur sermonum exempla.

5. *Scintillae scripturarum,* hoc est sententiae bibliorum et patrum sub diversis titulis collectae, sine auctoris nomine, f. 105-135. Titulus primus *de charitate* inc.: « Dominus dicit in » evangelio: maiorem charitatem . . . »

Cod. 57 chart., saec. XV, a. 200, l. 152 [L. II, XI]. Ma.

1. *Hypognosticon liber sextus,* falso d. Aug. tributus, f. 2-9.

2. *De symbolo et fide contra Paganos, Haereticos et Iudaeos,* f. 10-29. Opella inter Augustini supposititia.

3. Augustini hipponensis, *in epistolam* [primam] *Ioannis tractatus decem,* f. 32-113.

Ludovicus Mussatus patav., canonicus regularis s. Ioannis in Viridario dono dedit codicem folior. 119, eidem collegio, cum prece: « Studens non ingratus pro se oret ».

Cod. 58 chart., saec. XV, a. 213, l. 130 [L. II, VI]. F.

D. Augustini *epistola ad Valentinum de gratia et libero arbitrio,* inc.: « Domino dilectissimo et in Christi membris hono- » rando fratri Valentino . . . Venerunt ad nos duo invenes Cresco- » nius et Phelix . . . », iam pluries edita.

Codex foliorum 42, cum titulis et litteris initialibus rubro pictis.

Cod. 59 membr., saec. XIV, a. 350, l. 237 [Z. L. LXIII]. B.

S. Augustini, *de civitate Dei* libri viginti duo. Sub fine additur *doxia: Gratia et honor patri et filio et spiritui sancto, omnipotenti Deo in excelsis: in saecula saeculorum amen.*

Codex foliorum 176, duplici columna, cum postillis marginalibus aevi sequioris.

Cod. 60 membr., saec. XIV, a. 282, l. 212 [L. II, XIX]. Mk.

1. Aurelii Cassiodori *epistolarum* et *formularum*, nomine *variarum* libri duodecim, f. 1-34.

2. C. Solii Apollinaris Modesti Sidonii, Avernorum episcopi, *epistolae quatuor*, quarum prima *Sidonius Eleutherio suo*, in editis est octava libri primi inscripta *Candiano suo*; secunda *Sidonius Agricolae suo* est undecima libri sexti *domino papae Eleutherio* data; tertia *de forma Theodorici regis* et quarta *de actionibus eius diurnis* in editis constituunt undecimam libri primi, f. 134-135.

Codex cum pluribus postillis marginalibus sequioris temporis folio extremo inscribitur: *Explicit liber variarum Magni Aurelii Cassiodori senatoris, viri clarissimi et illustris exquaestoris palatii, exconsulis ordinarii et magistri offitii, praepositi offitiorum atque patritii. Deo gratias. Amen.*

Iacobus ser Guidi civis castellanus scripsit quem Deus benedixit.

Cod. 61 membr., 1409, a. 308, l. 220 [L. II, XX]. Mk.

Eiusdem, *variarum* libri duodecim.

Codex foliorum 70, duplici columna, folio extremo inscribitur: *Cum laude Dei et omnium Sanctorum liber hic finitur feliciter, millesimo quadringentesimo nono, Mutinae, septembris luce prima. Amen. Deo gratias — per me dominum Blancum de Ferariis.*

Cod. 62 membr., saec. XVI, a. 321, l. 203 [L. II, XXI].

Eiusdem, *variarum* libri primus, secundus, tertius, quartus, octavus usque duodecimum. Post quartum, manus posterior quae plures passim edidit notas marginales, adiecit: *Hic deficiunt tres libri,* qui in alio quoque codice, de quo Garetius in praefatione, deerant. Textus caractere elegantissimo scriptus est,

at persaepe mendosus. Singulis epistolis breviaria sua sunt manu recentiori adiecta, haud illa tamen magni momenti.

Codicem foliorum 55, duplici columna, dono dedit monasterio sancti Ioannis de Viridario Paduae, anno 1478 *devotus Christi sacerdos et bonarum artium cultor* Petrus Montagnana.

Cod. 63 membr., saec. XIV, a. 336. l. 230 [L. II, XXII]. Ma.

1. Eiusdem, *variarum* libri duodecim, f. 4-105.

2. —— *de anima*, f. 105-113.

3. D. Augustini *epistolae octo ad d. Hieronymum* et quidem ex libro quarto in Genesim, f. 114-120.

4. D. Hieronymi *epistolae trigintaquinque* ad varios, f. 120-143.

Bonam lectionem codex ut plurimum exhibet, licet mendis non careat; ad novam autem *variarum* editionem multo magis quam superior codex prodesse potest. Ante epistolas, ex quibus thesaurus eruditionis ad regnum gothicum in Italia cognoscendum plane exstat, prolegomenon quoddam de Augustulo, Odoacre ac Theodorico scriptum est, *de historia miscella* potissimum sumptum, cuius initium: « Ad evidentiam huius tituli est notan-» dum . . . » Distichon praecedit:

« Iure senator amans offert haec dona magistro,
» Cui plus eloquio nulla metalla placent ».

Volumen, duabus columnis, cum imagine Cassiodori picta in littera prima initiali, dono dedit s. Ioanni in Viridario Baptista de Lignamine episcopus concordiensis, anno 1455.

Cod. 64 membr., saec. XIII, a. 323, l. 233 [L. II, XVIII]. Mk.

1. Anicii Manilii Severini Boethii, *de Trinitate* libri quatuor, f. 1-6, quorum tertius nomine *de hebdomadibus*, extremus *de duabus naturis*.

2. B. Anselmi cantuariensis *tractatus fere omnes*, exceptis epistolis, meditationibus et orationibus, f. 6-95, scilicet *de veritate; de libero arbitrio; de casu diaboli; de incarnatione verbi; monologion; prosologion; de insipiente; de concordia praescien-*

tiae et praedestinationis, nec non gratiae Dei cum libero arbitrio [tractatus bis exscriptus, secunda vice nomine: *de praedestinatione et libero arbitrio*]; *cur Deus homo*; *de conceptu virginali et origine mundi*, seu *peccato originali*; *de Spiritu sancto et de tota atque individua Trinitate contra fidem Graecorum, qui sua arrogantia negant illum et dubitant de filio procedentem*, seu *de processione Spiritus sancti contra Graecos*.

3. *De similitudinibus*, f. 95-115. Est Eadmeri cantuariensis monachi, hoc titulo: *Liber de s. Anselmi similitudinibus*, a Gabriele Gerberonio ad calcem operum s. Anselmi, Parisiis [1675, 1721] editus.

4. S. Augustini, *super Ioannem homiliae quinque*, f. 115-117. Sunt excerpta ex quatuor prioribus tractatibus s. Augustini *in evangelium Ioannis*: opus mutilum.

5. —— *de fide ad Petrum*, f. 118-127. Inter supposititia d. Augustini opera editum, d. Fulgentio tributum.

6. —— *de sancta virginitate*, f. 127-136.

7. —— *contra Adimontium* seu *Adimantum Manichaei discipulum*, f. 136-148.

8. —— *contra Faustum manichaeum* liber vicesimus secundus, f. 148-168.

9. —— *enchiridion de fide, spe et caritate*, f. 168-182, indice centumviginti trium capitulorum praeposito.

Cod. 65 membr., saec. XIV, a. 180, l. 126 [L. II, LXII]. O.

S. Gregorii papae, cognomento Magni, *dialogorum* libri quatuor.

Veram plerumque lectionem codex habet, utpote cui Dionysii Sammarthani editio fere ubique respondeat, in iis etiam quae primum ab eo sunt emendata: ubi vero ab illa differat, vel aeque bonam, vel meliorem lectionem obiiciat. Quod liquet ex huius collatione cum Sammarthani editione, tum etiam cum novissima, quam perdoctus vir Ioannes Baptista Gallicioilius Venetiis elaboravit; qui hoc se codice usum fatetur [in annotat. ad praefat. Sammarthani, tom. VI].

Codex folior. 6, duplici columna, indice universo concluditur.

Cod. 66 membr., saec. XV, a. 210, l. 140 [L. II, XXXI]. Ma.

Eiusdem, *dialogorum* libri quatuor. Sub fine, foliis 101-109 exstat *tabula per alphabetum super librum dialogi beati Gregorii pape.*

Codicem foliorum 108, non sine mendis, dono dedit monasterio s. Io. in Viridario, anno 1478, Petrus Montagnana.

Cod. 67 membr., saec. XIV, a. 315, l. 223 [L. II, XXXIV]. Ma.

Flores dictorum s. Gregorii papae, in libros duodecim distincti. Inc.: « Creator omnium Deus pater omnipotens ubique » est et ubique totus, in parte vero non est . . . » Excerpti sunt ad litteram ex Gregorii operibus, pleraque ex libris *expositionis in Iobum* sive *moralium,* ab Huberto Scutteputço, canonico regulari, et editi seorsim forma minori ac in editione operum Gregorii gillotiana.

Codex foliorum 73, duplici columna, habet titulos rubricatos et imagines pontificum seu episcoporum in litteris initialibus cuiusque libri.

Cod. 68 chart., 1472-1474, a. 236, l. 164 [L. II, XLV]. Mk.

1. S. Isidori hispalensis episcopi, *dialogorum* seu *soliloquiorum,* vulgo *synonimorum* libri duo, f. 1-26, editi. Sub. fine legitur: 1472. *Explicit dyalogus sancti Ysidori. adi* 12 *marzo.*

2. *De passione Domini nostri Iesu Christi.* Inc.: In diebus » illis imperatoris tetrarche sub Pontio Pilato traditus fuit Chri- » stus a Iudeis . . . », f. 27-34. Narratiuncula est in qua multa de Christo, et quod Titus et Tiberius sanitatem sint adepti, eo quia ipsis ostensum sit sudarium Domini, quod Veronica mulier sancta apud se habebat, aliaque certe commentitia. In ea Ioseph ab Arimathaea loquens inducitur: « Et vere filius Dei erat ille. » Et ego deposui eum de cruce, et posui eum in monumento ve- » ro . . . Et Iudei tenuerunt me clausum in die parasceve ad

» vesperam; et dum starem in oratione die sabbati, suspensa est » domus a quatuor angulis . . . », f. 27.

3. *Oratio sancti Thomae apostoli*, inc.: « Thomas ebraice, » latine abyssus vel geminus interpretatur, et grece Didymus no- » minatur . . . », f. 32-35. Plura apostoli miranda recensentur a *Ioanne patriarcha Indorum coram Callixto II, anno eius quarto recitata,* prout exstant in vita s. Thomae ad finem, apud Petrum Collum, qui ex libro Marci Pauli Millioni de Venetiis, cap. 64, 66, 67 exscripsisse se asserit.

4. *Liber sanctorum philosophorum atque sapientum compilatus per venerabilem fratrem Albertum Brisanum, de ordine fratrum praedicatorum.* Prooemium incipit: « Quoniam nullum prin- » cipium, nullumque rectum exordium inchoatur nisi a Deo . . . » idcirco Nicolaus ego de Fabris, de ora sancti Iuliani, filius ho- » nisti cristalarii, humiliter et devote supplico altissimo creatori » ut adsit meo operi, cum nil sine ipso rite fundetur . . . » quod excipit index capitulorum quadraginta quinque, f. 35-55. Albertum minime esse operis auctorem, praeter nomen Nicolai de Fabris id evincit quod Eckardus ubi in *Historia scriptorum ordinis Praedicatorum,* t. I, pag. 526, de Alberto de Brixia s. Thomae discipulo pertractat, nullum ingerit de hoc opusculo mentionem. Sub fine legitur: *Deo gratias. Finitus die 24 madii* 1474, *die martis. Amen.*

Codex belle exscriptus habet opercula lignea corio vitulino impresso obducta, avulsis bullis.

Cod. 69 membr., 1270, a. 255, l. 163 [L. II, XLVI]. Ma.

1. S. Isidori Hispalensis, *etymologiarum* libri viginti, f. 3-130. Praeeunt foliis 1-3, *chronicon imperatorum Orientis ab Heracleona ad Constantinum ducam,* quod incip.: « Libellus quoque » de accentibus . . . In accentibus quidem certa lex est et regula » ad levandam syllabam vel premendam . . . . », caractere saeculi undecimi; libellus de accentibus Bedae perperam adiudicatus; antiphona de sancta Maria: *Salve regina misericordiae* cum notis musicis, epistolae Isidori ad Braulionem caesaraugustan. ep.

ut et huius ad eum, in quibus de etymologiis sermo institutus, editae in Isidori *operib.* Romae, 1802, sub fine, tom. VI.

Libro primo, cap. 21, tota ea pars deficit quae in editionibus inc.: *Exoche, quis eos appellavit?* usque ad capitis illius finem. Ad initium libri quarti Q. Sereni Samonici carminis *de medicina* capita septem priora, non tamen integra, nec recto versuum ordine servato, exstant. Libro quinto *legum fragmenta* quaedam ex *codice Iustinianaeo* interposita sunt. Libro eodem pro chronico brevi, quod in editionibus ac in codicibus quoque manuscriptis esse solet, maius aliud exstat Isidori eiusdem, commatibus tamen integris passim diminutum. In fine haec a textu vulgato differentia legere est: « Heraclius dehinc quinque agit an» nos imperii. Sisebatus Gothorum gloriosissimus princeps in » Hispania quam plurimas romanae militiae urbes sibi bellando » subiecit, et Iudaeos sui regni subditos ad Christi fidem con» vertit. Post quem religiosissimus Suinthila princeps bellum » cum aliquibus romanis urbibus iniit, celereque victoria totius » Hispaniae monarchiam regum primus obtinuit ». Deinde: « Fiunt igitur ab exordio mundi », ut in editionibus. Post etymologias haec litteris maiusculis adscripta sunt:

« Ut est labor agricolis proscindere vomere terras,
» Sic mihi arundineus calamus solcare novales,
» Ille etiam tostas congaudet cernere messes
» Sic et ego finem lector concludere versum ».

« Rogo boni lectores — ut oretis pro Ioanne scriptore — si Deum » habeatis protectorem. — Explicit Deo gratias semper. Amen. » MCCLXX ».

Carmina eadem post *etymologias* exhibet quoque codex pervetustus bibliothecae malatestianae, quae Cesenae est a mucciolo descriptus, tom. I, p. 140, indicis codicum illorum. Ei marcianus hic in multis respondet, et ipse antiquitate et textus bonitate praestans. Accedunt siquidem opuscula haec, in illo quoque ex parte adiecta.

2. S. Augustini episc. *epistola* inc.: « Primum quidem de» cet nos audire iustitiam, deinde intelligere.... », f. 130-131. Huic una cum sermone sequenti Mansius locum dare parabat in nova *Miscellaneorum Baluzii* editione, id tamen non fecit. V.

Nuove memorie per servire all' istoria letteraria, tom. IV, p. 213.

3. S. Augustini, *sermo de diebus malis*, inc.: « Audi homo, » rapis aliena et gaudes male operari . . . », f. 131.

4. *De via iustorum et via peccatorum*, inc.: « Via sancto- » rum fides catholica, via peccatorum infidelitas prava . . . . », f. 131.

5. *De anima et eius virtutibus*, inc.: « Per auditum credit, » per desiderium querit », f. 131.

6. *Homilia sancti Augustini de die iudicii*, inc.: « O fratres » charissimi, quam timendus est nobis dies ille », f. 131. Inter Augustini apocrypha, tom. V, part. II, append. p. 251.

7. *Interrogationes de rebus veteris et novi Testamenti*, inc.: « Quia video te de scripturis contendere velle . . . », f. 131-133, ex codice Isidori caesenatensi a Mucciolo partim editae opere allato, tom. II. Quae pars in codice illo deficit, huic inest; interrogationes nimirum sunt a Genesi ad Apocalypsim.

8. *Interrogationes de locis quibusdam librorum veteris et novi Testamenti*, inc.: « Ubi primum in sacris scripturis sancta » Trinitas describitur? In exordio libri Genesis.... », f. 133-135.

9. *Chronica sancti Eusebii presbyteri de principio coeli, creatione terrae et confirmatione mundi*, inc.: « Mundus de tribus vi- » sibilibus, sed tamen invisibilibus factus est . . . . », f. 135. Futile fragmentum.

10. *De octo pondera* [sic] *unde factus est homo*, incip.: « In » primis pondus humi quod e limo factum est », f. 135-136.

11. *Quaestiones de rebus historicis*, inc.: « Quis primus lit- » teras inveuit », f. 135. Sub fine: « Modo restant anni de sexto » millenario LXX, post isto anno quando Carulus pugnavit in » Eustria contra regem Elrangifrido . . . »

12. *Glossae evangeliorum*, incip.: « Fyson insufflatio, Geon » felicitas . . . », f. 136-138.

13. *Commemoratorium in Apocalypsim b. Ioannis*, incipit: « Ioannes gratia Dei interpretatur, figuram Christi tenet . . . », f. 138-140. Cap. primo, versiculo secundo: « Et testimonium » Iesu Christi, idest de incarnatione, sicut ipse Ioannes dicit: » Tres sunt qui testimonium dant, sanguis et aqua et spiritus ».

Sub Hieronymi nomine exstat in antiquo catalogo bibliothecae coenobii pomposiani, apud Montfauconium, *Diar, ital.*, p. 92.

Codici quaedam folia desunt passim.

Cod. 70 membr., saec. XIV, a. 190, l. 133 [L. II, XLIX]. Ma.

1. S. Isidori hispalensis, *sententiarum theologicarum* libri tres, ex Gregorii magni moralibus magnam partem excerpti, f. 1-136, emendatius Romae editi in Isidori operibus a. 1802, t. VI, p. 115-362, cum notis Arevali.

2. Excerpta, sine ordine, operis *de officiis* eiusdem Isidori, nempe ex capitulis 24-34, 37-40, 43 primi libri, ac decimoseptimo secundi, f. 136-145. Liber uterque eodem opere et volumine editus est, p. 363-471.

3. *Liber praemiorum, de ortu vel obitu sanctorum novi testamenti*, capitulis viginti, f. 145-151. Sunt excerpta breviora articulorum 34, 36, 39-51, 54-58, appendicis XX, nempe *libri de ortu et obitu patrum*, eodem opere publici iuris facti, tom. VII, p. 374-397.

4. *Capitula ex dictis sancti Augustini episcopi, de voto, de poenitentibus, de humilitate, de patientia, de karitate, de reddendis decimis*, f. 151-158.

Codex malae notae.

Cod. 71 membr. saec. XII, a. 320, l. 228 [L. II, XCVIII]. N.

Sententiarum libri tres, f. 1-72, 78-88, Isidoro hispalensi prorsus abiudicandi, etsi fragmenta quaedam evincant auctorem legisse Isidorum. Praeit index capitulorum viginti pro libro primo, triginta pro secundo, viginti unius pro extremo. Volumen incipit capitulo tertio primi libri: « Duarum pactionum nexibus » unusquisque fidelis Deo in baptismate se obligavit ». Libro tertio, f. 78-88, praeit index capitulorum 35; finit textus dimidio capite vigesimo primo.

2. *De anima quando egreditur corpore Augustinus dicit.* Incip.: « Et anima uniuscuiusque dum migrabit de suo corpore... », f. 73.

3. *Expositio in oratione dominica*, incip.: « Oratio dominica quam docuit ipse Dominus ac redemptor noster . . . . Dominica oratio septem conserta peticionibus . . . », f. 73-75.

4. *Traditio symboli*, incip.: « Symbolum quem vobis tradituri sumus, fratres carissimi, comprehensio est . . . . Symbolum grece, latine conlatio, vel signum interpretatur . . . . », f. 76-78.

5. Sermo s. Augustini *decachordon*, vel *de decem cordis*, a capit. IV, f. 89-98. Est sermo nonus supposititius acephalus in operib. s. Augustini.

6. *Lamentatio et oratio Ieremiae prophetae*, f. 98-103.

7. Quaedam sine ordino *de beato Ioanne apostolo*, f. 103.

8. S. Ioannis apostolis *apocalypsis*, cum prologo et praefatione f. 103-114, usque ad finem capitis XVI, incip.: « Ioannes hebraice, latine Domini gratia, seu columba, aut apertus interpretatur . . . ».

9. S. Ioannis epistola I, versic. 7, cap. I, ad 14, cap. IV, f. 115-116.

10. Fragmenta, sine ordine, narrationis ex historia sacra, f. 117-120.

11. Fragmentum *expositionis in Cantica canticorum*, f. 120-122. Principium operis in tres libros divisi inc.: « Cantica canticorum eo quod omnia cantica que aut Moyses aut Maria in Exodo aut Isayas . . . »

Codicem ex mutilis operibus compactum, duplici columna, ideo longiori sermone persecutus sum, quod ex saeculo decimosecundo.

Cod. 72 membr., saec. XIV, a. 380, l. 252 [L. II, I]. Mk.

S. Anselmi archiepiscopi cantuariensis opera:

a. *Monologion*, seu *Soliloquium*. Liber unus, capitibus octoginta, f. 1-18. **b.** *Prosologion*, **i. e.** alloquium. Liber unus, capitibus viginti sex, f. 18-22. **c.** *Quid ad haec respondeat quidam pro insipiente*. Liber unus, f. 22-26. **d.** *Tractatus de veritate*. Dialogus unus, capitulis tredecim, f. 26-31. **e.** *Tractatus de libertate arbitrii*, seu *de libero arbitrio*. Dialogus unus, capitibus

item tredecim, f. 31-36. **f.** *Tractatus de casu diaboli.* Dialogus unus, capitulis viginti septem, f. 36-46. **g.** *De meditatione humanae redemptionis,* seu *redemptionis generis humani*, Liber unus, f. 46-48. **h.** *De incarnatione Verbi epistola summo pontifici Urbano,* f. 48-54. **i.** *Cur Deus homo.* Libri duo, quorum primus habet capitula vigintiqninque, alter viginti duo, f. 54-72. **k.** *De conceptu virginali et originali peccato.* Liber unus, capitulorum vigintinovem, f. 72-80. **l.** *De processioneSpiritus sancti contra Graecos.* Liber unus, f. 81-89.

Codex, duplici columna, sub fine refert notas: *Anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo primo* [quem numerum ex scripturae indole puto falsum], item: *Anno* 1397, *die undecima post matutinas, aurora appropinquante de mense ianuarii, infra octavam Epiphanie, die Iovis.*

Cod. 73 membr., saec. XIV, a. 137, l. 101 [L. II, LXIV]. 0.

1. *Considerationes de missa et de sacramento altaris,* f. 1-5, inc.: « Primo accessurus ad mensam celestis convivii . . . »

2. Anselmi archiepiscopi libri tres, *Lucidarii* titulo, f. 19-59, incip.: « Sepe rogant discipuli, quasdam questiunculas » enodare. . . » Nedum Anselmo cantuariensi, sub cuius nomine haud semel prodiit; verum etiam Augustino, Lanfranco Cantuariensi, Guilberto Novingentensi, Guillelmo Conventriensi carmelitae, ac Petro Abaelardo opus hoc tribui consuevit. At Honorio Augustodunensi illud iure adiudicant monachi sanmauraci in *historia Galliae litteraria,* tom. XII, p. 167.

3. Quaedam de absolutione laboranti in extremis, f. 60.

4. Nicolai papae III, *bullae super confirmatione regulae beati Francisci,* inc.: « Litteras felicis recordationis Honorii pape... ». Exstat in *annalib.* ordinis s. Francisci a Waddingo, t. V, p. 457.

5. Quomodo vita fratrum minorum sit instituenda, f. 60-62.

6. Quaedam acta Christi et apostolorum; symbolum apostolorum; nomina pontificum usque ad Gregorium XI [a. 1370-1378]; septem dona Spiritus sancti; nomina librorum veteris et novi Testamenti sex versibus per compendium recitata, f. 62-64.

7. *Sermones* varii de Genesi, de sancto Martino, bini de no-

va missa, in consecratione ecclesiae, de s. Andrea apostolo, de s. Nicolao, de s. Ambrosio, de b. Lucia, de s. Thoma, de omnibus apostolis, de uno sancto vel sancta; in annuntiatione, nativitate, assumptione b. Mariae virginis; de mortuis; de morte pueri, de poenitentia; in translatione sanctorum et sanctarum; de Elya; de b. Francisco; de s. Antonio; in die Pentecostes; de quolibet sancto; in nativitate Domini; in circumcisione; in epiphania; in omni tempore anni, f, 64-95.

8. *Liber synodalis ecclesiae nemausensis*, a. 1252, inc.: « Quoniam in sacramentorum collationibus . . . . . », f. 96-114. Hunc Martenius inter anecdota protulit ex duobus codicibus avenioniensis ecclesiae et colbertino [tom. IV, p. 1021], in quibus titulus erat: *Liber synodalis compositus per magistrum Petrum de Sampsone, ad instantiam domini Raymundi, Dei gratia, nemausensis episcopi.* Constitutiones anno 1252 factas ex codice nostro patet, quod quum Maurum Sartium de Sampsonio disserentem lateret [*de profess. gymnasii bonon.*, tom. I, p. I, p. 367], quamdiu is Bononiae ius canonicum explicavit, haud equidem vir eruditissimus discernere potuit. Eas in codice coenobii sancti Micaelis murianensis exaratas Mansius quum reperiisset, in eoque, licet annum 1252 praeferrent, ecclesiae tamen remensi tribui animadvertisset, nemausensi bene adindicavit, et ad annum 1284 reiecit; quod aliis eo ipso anno pro ecclesia nemausensi conditis, et a Labbaeo iam vulgatis eaedem fere ubique respondeant [Mansi, supplem. ad Concil., t. III, p. 1389]. Falso tamen: Raymundus namque Almarici episcopi nemausensis sua primum decreta a Sampsonio scripta anno 1252 edidit; Bertrandus postea, qui illi successit, eadem pro suis adoptavit, ac, aliqua mutatione facta, denuo servanda edixit; quod rem qui discutient omnino cognoscent.

Vulgatum a Martenio textum saepe corruptum ac mutilum codex hic ipse noster emendat ac supplet. En fragmentum ad paginam editionis Martenianae 1070, versu 18 addendum; cuius nonnisi partem posteriorem Mansius edidit, nec illam quidem integram, vitio codicis, quo usus est, murianensis. « Quia colliga-» tiones, societates, confratriae, seu coniurationes, quocumque » nomine censeantur, reprobatae sunt ac canonibus et constitu-

» tionibus conciliorum factorum per legatos sedis apostolicae in » partibus et provinciis istis, omnino interdictae et cassatae, et » excommunicatio lata in factores, sicut in valentino concilio » continetur; ideoque praedictis conciliis inhaerendo, auctoritate » praedictorum conciliorum districte prohibemus, ne aliqui con- » iurationes, alligationes, confratrias seu alias quascumque obli- » gationes fide vel iuramento, seu qualibet alia firmantia inter- » positis, facere praesumat contra ecclesias vel personas eccle- » siasticas, seu contra ecclesiasticam libertatem; poenas timen- » tes super hoc in conciliis et canonibus promulgatas. Hoc est » in ecclesiis publice proponendum ».

« Quoniam periculosum est omnibus sententiam excommu- » nicationis incurrere, et eam sustinere animo indurato, districte » praecipimus sacerdotibus ecclesiarum parochialium universis, » ut parochianos suos publice moneant, et fere quintis singulis » annis, ne culpa sua se permittant excommunicationis vinculo » innodari, denuntiando eis quod quicumque post legitimam ad- » monitionem se excommunicari permiserit in VIIII libras et » unum danarium Turonis punietur; sicut statutum fuit per do- » minum Ludovicum regem Franciae in concilio apud Apamiam » celebrato, quod fuit per ecclesiam approbatum ».

« Item significatur eisdem parochianis, quod si per annum » contumaciter in excommunicationis sententia permanserint; » bona eorum cadent omnia in commissum; sicut ab illustri do- » mino Ludovico rege Francorum filio praedicti domini Ludovici » fuit constitutum et praeceptum observari in provincia narbo- » nensi; supra quod litteras suas patentes dedit et concessit uni- » versis episcopis provinciae narbonensis: quae omnia fuerunt » postmodum per ecclesiam comprobata ».

9. *Sermones* de s. Ioanne Baptista, corpore Christi, oratione dominicali, ascensione Christi; communes, de passione, dominicis, sancta Catherina, f. 116-125.

10. *Libri sancti Methodii episc. et mart.*, incip. a capitulo tertio: « Sciendum namque est quod exeuntes Adam . . . . », f. 126-131. Idem libellus qui sub titulo *revelationum* Methodio patarensi episcopo perperam tribui solet, ac in *Bibliotheca patrum lugdunensi* exstat, tom. III, p. 727-734.

11. De continentiae vario genere, ordinibns angelorum, humana natura, peccato Adae et angeli, signis iudicii originalibus, f. 131-135.

12. Synonimorum syllabus incip.: « Deus, omnipotens, cun- » cti potens, filius Dei, natus, verbum, veritas », ut ulterius : « Stella, sidus, astrum — magnus, ingens, grandis, grossus ec. », f. 137-142.

13. *Sermones* de sanctis apostolis Petro et Paulo, Petro ad vincula, Barnaba, f. 142-145.

14. *Errores quos communiter Patareni de Bosna credunt et tenent*, f. 146. Numero triginta incip.: « In primis credunt et » tenent quod duo sunt dii. . . . . » Patareni genus haereticorum notissimam Bosniam medio circiter saeculo duodecimo pervasi, plus annis tercentis fidem catholicam per eam regionem damno insigniter affecere [Farlatti. *Illyr. sacr.*, t. IV, p. 45]. Quos ibidem errores saeculo XIV profiterentur codex designat.

15. Bernardi abbatis, *speculum monachorum*, inc.: « Si quis » emendationis vite desiderio tactus . . . », f. 146-147. *Arnulphi Boerii* monachi cisterciensis nomine inscripta opella exstat in editione operum s. Bernardi parisiensi anni 1609, tom. V, p. 799.

16. Capitula excerpta de quibusdam s. Bernardi operibus, inc.: « Non est quod me delectat magis . . . », f. 147-169.

17. Tractatus *de donis Spiritus sancti* inc.: « Quoniam or- » dinare materias edificationi et saluti animarum . . . », f. 185-223. Summa libri primi ex tractatu inedito de septem donis Spiritus sancti a fratre *Stephano de Borbone*, qui et *de Bellavilla*, ordinis praedicatorum, conscripti, in quo de dono timoris disseritur: quam siquidem Echardus ex eo tractatu sumpsit, ac in opere *de scriptoribus ordinis praedicatorum*, t. I, p. 186, et in summa sancti Thomae vindicata attulit.

18. *Meditationes in vitam Domini nostri Iesu Christi* inc.: « Inter alia virtutum et laudum preconia . . . . . », f. 225-283. Exstant inter opera sancto Bonaventurae perperam adscripta, quae in postrema eorundem editione veneta volumine duodecimo sunt. *Bonaventurae Baduario* de Peraga nonnulli adiudicant; de quo Fabricius in *Biblioth. lat. med. et infimae latin.*, tom. I, p. 255, et auctor diatribae in eandem Bonavent. operum editionem.

19. *Epistola quam scripsit magister Samuel ismelita, oriundus de Ferret civitate Marochitarum regni Arabiae, ad Isac magistrum sinagogae, quae est in Subjulmeta in regno praedicto; translata de arabico in latinum, per fratrem Alphonsum [Bonihominis] ordinis praedicatorum de Hispania,* inc.: « Conservet » te Dominus, o frater, et permanentem faciat. . . », f. 284-295. De libello vulgatissimo disserit Fabricius in *Bibl. lat.*, 1, p. 71.

20. *Puncta principalia et auctoritates exstractae de disputatione inter Christianum romanum et Patarensem,* inc.: « Romane » fidei Christianus dicit: postquam confiteris nos ambos » christianos esse. . . . . », f. 295-308. Catholicus et Patarenus disputant pro sua quisque doctrina; ut in alio eodemque fusiori scripto apud Martenium in *thesauro anecdotorum*, V, p. 1703.

21. *Planctus ecclesiae.* Rhythmus nullibi mihi obvius, qui inc.: « Ad te, Domine, levavi anime precordia = In te speravi » tanta cum fiducia = In te, Domine, speravi ego flens eccle» sia. . . », f. 309.

22. *Sermones* de Maria virgine dolorosa, et in parasceve, f. 310-313.

23. *Liber originalis de viciis et virtutibus, de poenis Inferni et gloria Paradisi, et primo de malignitate diaboli a quo omnia mala procedunt,* capitulis sexaginta, inc.: « Prius conspersionem » uniuscuiusque antiquus hostis adversarius . . . », f. 313-333.

24. Glossarium latinum, inc.: « Abavus et abava dicuntur » mater et pater proavi . . . . », f. 334-360. Plura sunt quae in postrema Dufresne Ducangii glossarii editione desiderentur, ut *abacies, cingulum sacerdotale, abacia* enim diverso prorsus sensu prolatum; *acalicalis dicitur pincerna a calice dictus,* dum Ducangius dat tantum *acalicalus; acervus mercurii dicuntur acervi mercatorum, quando faciunt compotum, vel cum aliis huiusmodi.* Auctor saepe nugatur pro sui saeculi vitio, nec aliis monumentis usum se prodit, nisi Eberhardi Bethuniensis et Hugutionis pisani glossariis.

25. Glossarium synonimorum versu et prosa oratione exaratum, sic incipit f. 361:

« Occumbens moritur, subcumbens vincitur hoste,
» Accumbens dormit, discumbens fercula sumit,

» Concumbens violat, incumbens saepe laborat,
» Decumbens plorat, procumbens numen adorat ».

26. *Sermones de adventu, in die cinerum, de beata virgine, in festis apostolorum,* in quo extremo sermone apostoli lapidibus pretiosis promissa oratione comparantur, f. 364-379.

Codex folio extremo 382 inscriptus: « Ego frater Ambro- » sius conventus de Veneciis concessi istum librum et dedi ad » usum fratri Stephano de Tergestis, vicario Bosnae ex caritate » et pro suis fidelibus servitiis mihi exhibitis, de licentia patris » magistri Angeli de Bonis generalis magistri 10 die septem- » bris, anno Do. 1421 ». Antiquioribus operculis corio cocineo obductis desunt bullae cupreae.

Cod. 74 chart., saec. XV, a. 210, l. 144 [L. II, LXVI]. O.

1. *Sermo beatissimi patris nostri Bernardi, de contemplatione Domini nostri Iesu Christi,* f. 1-9, inc.: « Quam vehementi » amore amplexasti me, o bone Iesu, quando sanguis exivit de » corde tuo . . . »

Quod codex, ut primo folio adscriptum est, de bibliotheca esset coenobii septimiani sancti Salvatoris, ordinis cisterciensis; [cuius bibliothecae fata Nicolaus Baccetius exponit in historia abbatiae septiminianae lib. II, p. 10], fert titulum *sancti patris nostri Bernardi,* quo nomine sermo inscriptus est in codice nostro [Z. L. XXXV] et in Laurentiano [Bandini. *Catal. mss. bibl. laur.*, t. I, p. 160], licet ab eius dicendi genere, mea sententia, non parum absit.

2. Libellus *de laudibus et commendatione virginis Mariae,* f. 9-11, inc.: « Omnis qui ad divinum Hemanuel, hoc est ad ver- » bum patris altissimum . . . »

3. —— *de modo contemplandi passionem Domini,* f. 11, inc.: « Septies in in die laudem dixi tibi. Rogasti me ut aliquem » modum . . . » De eo in codice [L. II, LXV] actum.

4. D. Bernardi, *de planctu virginis Mariae in passione filii eius,* f. 20-27, inc.: « Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis » imbrem lacrymarum . . . » Bernardo tribuunt codices regiae bi-

bliothecae taurinensis [tom. II, p. 229] ac laurentianae [Lat., tom. I, p. 159], dissentiente tamen Bandinio.

5. D. Bernardi *iubilus,* f. 27-28, inc.: « Iesu dulcis memoria — dans vera cordis gaudia . . . » Rythmus de nomine Iesu, inter d. Bernardi supposititia opera editus.

6. —— *speculum monachorum,* f. 29-30, inc.: « Si quis » emendationis vite desiderio tactus . . . » Idem ac in alio codice [L. II, LXIV], *Arnulphi Boerii* monachi cisterciensis nomine inscriptus, exstat in *opp.* s. Bernardi [Paris., 1690, V, p. 799].

7. —— *epistola ad quemdam discipulum suum, de formula honestae vitae,* f. 30-31, incip.: « Petis a me, mi frater cha» rissime, quod nunquam et nusquam . . . », Licet Bernardo in codicibus cisterciensi et parisiensi tribuatur, a Mabillonio inter eius opera adulterina reiecta est [t. V, p. 794].

8. —— *gradus obedientiae admodum perutiles,* f. 32-34, inc.: « Primus gradus est obedire libenter . . . » Spectat ad sermonem XLI d. Bernardi in editione parisiensi [t. III, p. 1171].

9. —— *de humana miseria,* f. 35-36, incip.: « O homo qui ex anima rationali et humana carne subsistis . . . » Supposititius b. Bernardi in editione parisiensi [t. V, p. 755].

10. —— *liber qui dicitur: ad quid venisti,* f. 37-44, capitulis triginta quinque, inc.: « Primo considerare debes semper » ad quid veneris . . . » Libellum inter opera perperam Bernardo adscripta leges in editionibus parisiensi ac veneta usque ad capitulum vigesimum sextum non absolutum; fere integrum in *Bibliotheca patrum lugdunensi* sub *fratris David de Augusta* seu *Augustani minoritae* nomine [t. XXV, p. 869-880] et operis titulo *Formula novitiorum,* quod nomen [proprie *de institutione novitiorum*] eadem opella retinet in editione veneta sancti Bonaventurae [t. XII, p. 183], nullibi emendatior ac in codice nostro.

11. —— *tractatus utilissimus de modo contemplandi, qui dicitur scala claustralium,* f. 44-48, in.: « Dilecto suo fratri G. » [Gervasio] frater Bernardus: delectare in Domino. Cum die » quadam corporali manuum labore occupatus . . . » Opusculum [d. Augustino quoque quandoque tributum, sub nomine *Scala paradisi*] Guigoni adscribunt editores s. Bernardi operum parisiensis ac venetus.

12. D. Bernardi *homiliae* [quindecim] *super Ioann.*, f. 49-81, inc.: « Pascalibus dapibus saturati esuriens quicumque requi» ris . . . . » Harum Ogerius Lucedii abbas, ordinis cisterciensis, auctor est in editionibus Bernardi operum parisina et veneta.

13. *Speculum novitiorum utillimum editum a fratre Bonaventura ordinis fratrum minorum*, f. 81-85, inc.: « In Christo » fratri suo dilecto P. frater eius B. [Bonaventura] in Domino » qualiscumque . . . » Sub fine legitur: « Expliciunt memorialia » pauperis Bonaventure ». Inter opera sancti Bonaventurae incerta numerat editor venetus in diatriba primi voluminis [p. 89].

Cod. 75 membr., saec. XIV, a. 173, l. 114 [L. II, LXV]. O.

1. *Quaestio animae et corporis*, f. 1-11. Tractatiuncula inc.: « O cibus angelicus, cibus dulcis et suavis », pio, ut credo, quodam monacho auctore.

2. *Oratio ad beatam Mariam virginem*, f. 12-13, inc.: « O » intemerata et in eternum benedicta.... », Anselmo cantuariensi auctore, quam edidit Gerberonus oratione 52.

3. S. Augustini, *de vita huius mundi et de vita beata* sermo, f. 17-20, inc.: « O vita quantos decepisti . . . », inter sermones ad fratres in heremo, falso Augustino adscriptos n. XLIX, saepe a textu impresso, ne dum titulo, sed et re differt.

4. B. Bernardi, *de passione Christi* sermo, f. 20-29, incip.: « Quis me consolabitur, Domine Iesu . . . », edita primum Ingolstadii anno 1617 a Gretsero sub nomine Bernardi, ex bibliotheca cartusiensium erfordensium, inter d. Bernardi opera supposititia a Mabillonio [*Bern. opp.* Paris., t. V, p. 521].

5. *Rhythmus ad sanctam crucem et Iesum Christum*, f. 29-30, incipit:

« O crux fructex salvificus,
» Vivo fonte rigatus,
» Quem flos exornat fulgidus,
» Fructus fecundat gratus ».

6. Quaedam breviora devote animadversa: *de antiphona: Gaude Maria; visio sancti Hugonis de nativitate Christi; quod angeli fecerint officium: salve, sancta parens; de conceptione b.*

Mariae virginis ; de antiphona : Regina coeli ; de responsorio : Gaude Maria ; de Salve regina et Mariae praesentia ; de muliere quae virgini ymaginem filium abstulit eo quod eius filium a carcere non liberavit ; de psalmis dicendis ad honorem nominis Mariae et Iesu, f. 30-32.

7. *De nativitate b. Mariae virginis et historia evangelica,* f. 35-44, tractatio utcumque consarcinata, nulliusque usus, quod tria folia sint partim abscissa.

8. S. Io. Chrysostomi *homilia in illud Ioannis* [XX, II] : *Maria stabat ad monumentum foris plorans,* inc.: « Audivimus, » fratres, Mariam ad monumentum foris stantem . . . », f. 47-56, nec apocryphis Chrysostomi scriptis adiudicata.

9. *Evangelium Nicodemi,* f. 59-78, quod inc. : « Audistis, » fratres carissimi, que acta sunt sub Pontio Pilato . . . », plurimum differt, quoad praesertim dicendi rationem, ab edito a Fabricio [*Cod. apocryph. novi Testamenti.* Hamburgi, 1719, I, p. 238].

10. *Quaestiones quae fuerunt inter Christum et diabolum,* f. 78-85, inc. : « Cognitione habita apud demones de Christo » pendente in cruce . . . » Dialogus inter Christum e cruce pendentem et diabolum super crucis brachium sedentem, in quo uterque de humani generis redemptione, more scholastico ac prorsus divina maiestate indigno, disputat.

11. Bernardi abbatis, *super contemplationem passionis Domini nostri Iesu Christi* liber, f. 85-89 : incipit prologus : « Se- » pties in die laudem dixi tibi. Rogasti me ut aliquem modum... » Libellus nec inter supposititia Bernardi opera impressus, meditationem continet de passione pro qualibet diei hora canonica. Bernardum auctorem praefert in codice nostro [L. II, LXVI], in laurentiano [Bandini. Catal. bibl. laurent., t. I, p. 164] ac in 973 bibl. s. Michaelis Venetiarum [Mingarelli. *Bibliotheca s. Michaelis* ec. Ven., 1779].

Codex, vetustate et iniuria hominum male actus, quomodocumque refectus est.

Cod. 76 chart., saec. XV, a. 287, l. 215 [L. II, LIX]. Ma.

1. B. Bernardi *contemplatio de gaudiis et praemiis paradisi*, f. 1-55. Librum qui inc.: « Multi multa sciunt et semetipsos » nesciunt; alios inspiciunt et se ipsos deserunt . . . » Bernardo abiudicandum censeo, etsi in omnibus fere mss. huius nomine obvius sit. Venit quoque titulo *Meditationes piissimae de cognitione humanae conditionis*, sub quo editus est in operibus d. Bernardi, non tamen huic attributus; saepe etiam *de interiori homine:* in codice dunensi hanc prefert epigraphen: *Tractatus utilis ex verbis b. Bernardi, abbatis claraevallensis et aliorum patrum* de interiori homine. *Quomodo Deum inveniat.*

2. —— *de contemptu mundi* liber, f. 15-27, qui inc.: « O » munde immunde, quare dileximus te? Hic ergo fructus tuus... » eidem quoque est abiudicandus.

3. S. Hieronymi ad Eliodorum monachum, *de contemptu mundi*, f. 27-31, sive de laude vitae solitariae, inc.: « Quanto » amore et studio contenderim ut pariter in heremo moraremur... »

4. S. Caecilii Cypriani, *de ecclesiae unitate, de opere et eleemosynis, de bono patientiae, de dominica oratione* tractatus, f. 31-66, omnes editi.

5. B. Aurelii Augustini, *de cura pro mortuis agenda, utrum prosit illis qui sepeliuntur in basilicis Sanctorum*, f. 66-77.

6. S. Basilii, *de utilitate capienda ex Gentilium operibus. Oratio ad nepotes suos, ex versione Leonardi Aretini, cum huius prooemio* ad Colucium Salutatum, f. 77-86, saeculo decimoquinto primum edita.

7. Xenophontis *libellus de tyranno, ex versione Leonardi Aretini* cum huius dedicatione *ad Nicolaum suum*, f. 86-96, pluries saeculo decimoquinto impressus.

Codex numeratus 87-182 partem maioris constituerat: operculis primigeniis corio nigro impresso obductis avulsae sunt bullae ex orichalco. Folio extremo sententiae inscriptae sunt: *Abusiones huius mundi sunt duodecim, scilicet sapientes sine operibus, senes sine religione, adolescentes sine obedientia, dives sine eleemosyna, femina sine pudicitia, episcopus negligens, rex mi-*

tis, pauper superbus, dominus sine virtute, servus sine timore, plebs sine disciplina, populus sine lege.

Cod. 77 chart., saec. XV, a. 279, l. 189 [Z. L. XCIV].

Locorum ex sanctis patribus Ioanne Chrysostomo, Basilio, Bernardo, collectio, sine ordine per titulos varios concinnata, cum indice sub codicis initio, quam factum putarim in usum concionandi.

Codex habet folia 291, vacua potiori parte.

Cod. 78 membr., saec. XIII, a. 230, l. 167 [L. III, LX]. Ma.

Petri Lombardi, *sententiarum* libri quatuor.

Quod opus per plura saecula regnum in scholis obtinuerit, eoque codices vel textus, vel commentariorum, sicut in ceteris bibliothecis, ita et in nostra abundent, operis pretium fore credimus aliquid breviter de auctore et opere edicere. Petrus Lombardus praeses scholae theologicae parisiensis sive scholasticus parisiensis, nomine quoque *magistri sententiarum* notus, ex canonico carnotensi creatus episcopus parisiensis anno 1159, defunctus est a. 1164. Continet opus pluries editum summam theologiae ex patribus, methodo scholastico digestam, ita ut libro primo per distinctiones quadraginta octo doctrina de Deo uno et trino exponatur; altero per distinctiones quadraginta quatuor, capita de creatione, angelis et homine lapso; tertio per distinct. quadraginta, de incarnatione verbi et caritate Dei; extremo de sacramentis et quatuor novissimis per quinquaginta distinctiones.

Codicem foliorum 126, duplici columna, colore obductum in titulis et litteris initialibus, dono dedit monasterio s. Ioannis de Viridario Paduae, anno 1455 Baptista de Lignamine episcopus concordiensis.

Cod. 79 membr., saec. XIII, a. 324, l. 223 [Z. L. XCIX]. B.

Eiusdem, *sententiarum* libri. Accedunt nullo ordine postillae et notae manus sequioris.

Codex foliorum 157, duplici columna, cum titulis et litteris initialibus coloratis, habet per picturas auro obductas, initio libri primi, imaginem auctoris scribentis; alterius angelorum et hominum; tertii nativitatis Christi; quarti Christi baptismatis, ad argumenta pertractata significanda.

Cod. 80 membr., saec. XIV, a. 258, l. 180 [Z. L. XCVIIII]. B.

Eiusdem, *sententiarum* libri. Accedunt passim notae manibus diversis.

Codex 232, duplici columna, belle exscriptus, habet titulos et litteras initiales atramento rubro et caeruleo.

Cod. 81 chart., saec. XIV, a. 356, l. 248 [L. III, LXIII]. Ma.

Eiusdem, *sententiarum* libri.

Codex folior. 154, duplici columna, cum titulis rubro atramento ac litteris librorum initialibus auropictis, excepta prima rescissa.

Cod. 82 membr., saec. XV, a. 373, l. 259 [L. III, LXII]. Ma.

Eiusdem, *sententiarum* libri, cum pauculis notis aevi recentioris.

Codex folior. 189, duplici columna, cum titulis rubro atramento, sub fine inscriptus est: *Iste liber est monasterii sancti Bartholomaei de Vicentia.*

Cod. 83 membr., saec. XV, a. 217, l. 158 [L. III, CLXXIV].

Hugonis a Sancto Charo *in quatuor sententiarum libros.*

Quetif et Echard ubi eius gesta enarrant (1), optimo consilio dant principia librorum et potiorum codicum elenchum.

Auctor, etiam *de Sancto Theuderio* et *de Sancto Theoderio* [Saint Chers] loco natali Viennae Allobrogum suburbio, ex ordine

(1) *Scriptores ordinis praedicatorum.* Lut. Par., 1719, I, p. 194-209.

praedicatorum libros *sententiarum* a. 1230 legit Parisiis, cardinalis obiit a. 1263.

Codicem foliorum 286 eleganter, duplici columna, exscriptum, cum repraesentatione cardinalis sedentis in littera initiali libri primi, ac picturis, iam possederat A. C. cuius insignia margine inferiori folii primi visuntur.

Cod. 84 membr., saec. XV, a. 225, l. 148 [Z. L. C].

Quaestiones in *librum quartum sententiarum*. Etsi initium : « Unguentarius faciet pigmenta suavitatis et unctiones confi- » ciet sanitatis » idem sit ac ab Hugone a Sancto Charo exhibitum, tamen opus anonimum textu duplo latiori differt toto coelo.

Codex foliorum 282, duabus columnis, litteris minutissimis, non sine multis compendiis exaratus est.

Codd. 85-88 membr., saec. XV, a. 370, l. 264 [Z. L. CXXIV-CXXVII]. B.

S. Thomae aquinatis, *expositiones in quatuor sententiarum* libros. Opus centies impressum.

Codices quorum unumquodque librum unum continet, primum folior. 139, alterum 175, tertium 205, extremnm 529, tereti membrana, per duplicem columnam, non una manus exscripsit. Omnes insigniis Bessarionis ac ornamentis auropictis folio primo conspicui sunt: secundus refert circum insignia: *Bisarion* [sic] *cardinalis tusculanus fieri f. MCCCCLIII:* quartus ceteris praestantior inscriptus est a principio: *Est meus b. cardin. tusculani, constitit ducatis trigintatribus.*

Cod. 89 membr., saec. XV, a. 326, l. 223 [Z. L. CXXIII]. B.

1. S. Thomae aqninatis *Quodlibeta undecim*, f. 1-71, aut *quaestiones quodlibeticae* et *placita s. Thomae* quoque appellata, frequenter impressa. In pluribus ab editione principe romana discrepat textus ut et in librorum numero.

2. Excerpta ex s. Thomae aquinatis opere *in primum et secundum sententiarum libros,* f. 124-131.

3. Excerpta breviora, sine nomine auctoris, expositionum *in libros quatuor sententiarum,* f. 124-131.

Codex, duplici columna, habet litteras initiales et titulos atramento rubro.

Cod. 90 membr., saec. XIII, a. 340, l. 232 [L. III, LXXXVI]. Ma.

D. Thomae aquinatis, in *quartum sententiarum librum,* cum notis aevi sequioris.

Codicem foliorum 313, duplici columna, Baptista de Lignamine episcop. concordiensis anno 1455 dono dedit monasterio s. Ioannis in Viridario Paduae.

Codd. 91-92 membr., saec. XIV, a. 308, l. 224 [L. III, XIII]. Ma.

D. Bonaventurae *commentarii in libros secundum et tertium sententiarum,* cum postillis manu recentiori appositis.

Codices duos folior. 214, 215, duplici columna, dono dedit idem episcopus eidem coenobio.

Cod. 93 membr., saec. XIV, a. 302, l. 214 [L. III, CXCVIII].

S. Bonaventurae *commentarii in libros secundum et tertium sententiarum.* Liber primus avulsus est saeculo decimo sexto, uti monet quidam amanuensis folio primo.

Codicem foliorum 138, duplici columna, coopertum tabulis corio rubro obductis cessit pretio marcianae Petrus Oliva del Turco de Aviano.

Codd. 94-96 membr., saec. XV, a. 320, l. 232 [Z. L. CX-CXII] B.

D. Bonaventurae *commentarii in librum secundum usque quartum sententiarum.*

Codices tres, quiqui pro uno libro, duabus columnis, rubricati, folior. 266, 161, 198. Extremus habet folio 163 *verso* ru-

di pictura delineatos Christum iudicem in throno sedentem, duos angelos buccinam inflantes, duo defunctorum corpora ex sepulchris surgentia; pagina extrema inscriptus est: *Iste liber est patris . . . . . de Montenigro, ordinis fratrum Minorum.*

Cod. 97 membr., saec. XV, a. 260, l. 174 [Z. L. CXIII]. B.

Epitome operis d. Bonaventurae *in quatuor libros sententiarum.*

Codex foliorum 303, duplici columna, cum litteris initialibus coloribus rubro et caeruleo distinctis.

Cod. 98 membr., saec. XIV, a. 347, l. 252 [L. III, LXVI]. B.

Guilelmi de Ware *lectura super quatuor libris sententiarum,* cum notis marginalibus aevi sequioris, inc.: « Quoniam testante » b. Augustino l. de civit. Dei . . . »

Operis initium prodit auctorem, de quo Trithemius, Baleus, Oudinus aliique. Guilelmus Verus aliis de Waria, Guaronis, Warrilio, Varro de Anglia, sive Warro, Guarro, anglus, ordinis Minorum, *Doctor fundatus,* praeceptor Ioannis Duns seu Scoti, floruit a. 1270.

Codex foliorum 185, duplici columna, non sine mendis.

Cod. 99 membr., 1461, a. 378, l. 273 [Z. L. CIX]. B.

Ioannis Scoti *expositio in quartum librum sententiarum.*

Ioannes Duns sive de Dunis, *Scotus* appellatus ex ordine Minorum, nomine inter scholasticos *doctoris subtilissimi* clarus, Oxonii post annum millesimum tercentesimum hos commentarios incaepit. Vide Waddingum in *Annales Minorum,* VI, p. 40-53.

Codex foliorum 218, duplici columna, cum litteris initialibus eleganter auropictis ac insignibus Bessarionis primo folio exstantibus, folio 216 inscriptus est: « Expliciunt quaestiones ma» gistri Iohannis super quartum sententiarum. Istius libri domi» no succedat ut opto. Scriptum per fratrem Helffericum de Ba» benhusen ordinis praedicti 1461, die 16 mensis iunii ».

Cod. 100 membr., 1470, a. 364, l. 242 [L. III, LXIV]. Ma.

Eiusdem *expositio in quartum librum sententiarum.*

Codex foliorum 138, duplici columna, cum tabula in fine. Textus finit fol. 136 verbis: « Explicit quartus Scoti *doctoris* » *subtilis* transcriptus a me Cornelio de Mera ecclesiastico, anno » ab incarnationis Dom. nostri Iesu Christi 1470, completus 19 » mensis aprilis ». Anno vero 1471 *venerabilis pater d. Celsus de Verona prior monasterii s. Ioannis in Viridario Paduae, emit ex denariis librorum in medicina et aliis facultatibus q. Ioannis Marchanovae venditorum.*

Cod. 101 membr., saec. XIV, a. 320, l. 223 [Z. L. CV]. B.

Alexandri de Alexandria *scriptura compilata in sententiis Petri Lombardi.*

Alexander de Alexandria Statiellorum [*Alessandria della paglia*] etiam *Alexander iunior* appellatus, ad differentiam *Alexandri Alensis,* minister generalis ordinis Minorum anno 1313 constitutus, obiit mense octobris anni proxime insequentis.

Codex folior. 149, duplici columna, cum litteris initialibus pictis, a principio inscriptus: 1446, *die vicesima prima mensis aprilis.*

Cod. 102 membr., saec. XV, a. 343, l. 246 [L. III, I]. Ma.

Ægidii de Columna *super secundo libro sententiarum opus praeclarissimum incipit,* dicatum *Roberto illustr. regi Siciliae.*

Auctori romano archipraesuli bituricensi, ordinis fratrum haeremitarum s. Augustini, inter scholasticos *doctori fundatissimo,* a. 1316 demortuo, nullus est de eo scribens qui hoc opus tribuat.

Codex foliorum 184, duplici columna, cum litteris initialibus maioribus auropictis, diligenter exscriptus, dono datus est anno 1467 monasterio s. Ioannis de Viridario Paduae a quodam, cuius nomen rudior manus omnino delevit.

Cod. 103 membr.-chart., saec. XIV, a. 293, l. 216 [Z. L. CVIII]. B.

F. Francisci de Maioronis *conflatile in librum primum sententiarum* primo Tarvisii editum a. 1476, 4.° Accedunt postillae et notae sequioris aevi.

Auctor gallus, *de Mayronis* etiam dictus, nomine inter scholasticos *doctoris illuminati*, *magistri abstractionum*, *doctoris acuti*, ex ordine Minorum, decessit a. 1325.

Codex foliorum 228, duplici columna cum titulis et litteris initialibus pictis.

Cod. 104 membr.-chart., saec. XV, a. 367, l. 248 [L. III, LXIV]. Ma.

1. Anonymi *in quartum librum sententiarum*, inc.: « Samaritanus . . . Circa primam questionem quarti sentenciarum » in qua magister tractat de sacramentis et in qua questione » ponit partem principalem et partem incidentalem.... », f. 1-32. Ex iis quae sequuntur puto Francisci Mayronis opus. Scripsit: *Ni. W. P.*

2. *Quaestiones triginta quinque in Aristotelis physica*, inc.: « Queritur utrum ens quod est subiectum primi principii conve» niat secundum eandem rationem formaliter omnibus . . . . . », f. 34-73.

3. Francisci de Maronis *tractatus de potentia obiectiva*, f. 73-79.

4. Francisci de Marchia *argumenta facta contra potentiam obiectivam*, f. 79. Utriusque scholastici, ordinis Minorum saeculi XIV, pauca ingerit Waddingus, qui et de his opellis tacet.

5. *Tractatus* [in metaphisica] *Francisci Maronis Carl'i, ordinis Minorum, per manus Ni. W. scriptus de Zeelandia*, f. 79-81.

6. *Quaestiones sex aristotelicae*, auctore quodam *scholastico*, f. 81-86.

7. *Compilatio opinionum ordinata per fratrem Prosperum de Regio, fratrum haeremitarum ordinis s. Augustini, secundum quod materia quatuor librorum sententiarum requirit*, f. 87-110.

Opus, titulo *quaestiones Parisiis disputatae super prologum librorum sententiarum,* Bononiae primum impressum anno 1503.

Codicem, duplici columna, emit anno 1471 pater Celsus de Verona pro monasterio s. Ioannis de Viridario *ex denariis librorum in medicina ec. Ioannis Marchanovae venditorum.*

Cod. 105 membr., saec. XIV, a. 297, l. 209 [Z. L. CIII]. B.

Durandi de Sancto Porciano *lectura in librum primum sententiarum.*

In codice parisino Victor. n. 946 sic ille de opere universo [pluries edito] in quatuor libros *septentiarum :* « Scripta super » IV *sententiarum* libros iuvenis inchoavi, sed senex complevi. » Siquidem quod in primis dictaveram et scripseram, fuit a qui- » busdam curiosis mihi surreptum, antequam fuisset per me suf- » ficienter correctum. Propter quod hoc opus solnm quod per » omnes libros incipit : *Est Deus in celo revelans* tanquam per » me editum et correctum approbo ».

Auctor ex ordine Praedicatorum, episcopus aniciensis ac meldensis, nomine inter scholasticos *doctoris resolutissimi,* obiit anno 1333.

Codex folior. 156, duplici columna, folio extremo inscriptus est *Potus scriptori debetur de meliori.*

Cod. 106 membr., saec. XV, a. 309, l. 218 [Z. L. CIV]. B.

Eiusdem *lectura in tertium et quartum sententiarum.*

Codex foliorum 196, duplici columna.

Cod. 107 membr., saec. XV, a. 290, l. 208 [L. III, XVI]. Ma.

Lectura super omnes quatuor libros sententiarum ad litteram, domini magistri Durandi, quae alio nomine sententiae sententiarum appellatur.

Dubinm est num hoc opus eidem Durando de Sancto Porciano adscribendum sit, dum Quetif et Echard in opere : *Scriptores*

ordinis Praedicat. de hoc disserentes nullam ingerunt de *lectura*, quam potius *breviarium* appellarim, notitiam.

Codicem foliorum 48, duplici columna, extremo folio inscriptum: *Iste liber est mei Gaietani de Tienis*, hic vicetinus, canonicus paduanus donavit anno 1466 monasterio s. Ioannis de Viridario Paduae. Folio 47 in margine quidam scripsit *pretium ducatorum duodecim.*

Cod. 108 membr., saec. XIV, a. 269, l. 190 [L. III. LV]. Ma.

Petri de Aquila *quaestiones in quartum librum sententiarum.*

Auctor, *Aquilanus Scotellus* quoque appellatus, in Minorum ordinem cooptatus, inter scholasticos nomine *doctoris sufficientis*, inquisitor fidei apud Florentinos, scripsit a. 1337 *quaestiones in quatuor libros* non una tantum vice editas.

Codex foliorum 55, duplici columna a Baptista de Lignamine episcopo concordiensi, anno 1455 s. Ioanni de Viridario Paduae dono datus, finit verbis: *Explicit quartus sententiarum, reportatus sub fratre Petro de Aquila baccalario parisiensi, scriptus per Dominicum Petrum Condessa quem Dominus conservet in suo servitio, amen.* Operculis antiquis ligneis corio nigro impresso obductis desunt bullae duodecim ex metallo.

Cod. 109 chart., saec. XV, a. 290, l. 200 [Z. L. CI]. B.

1. *Tabula* duplex *in quatuor libros sententiarum Petri Lombardi.* Prima, f. 1-67, quae incipit: « Primo magister agit de bea» te Trinitatis immensa natura . . . » dat divisiones et definitiones universi operis: altera quae inc.: *Abissus. Notandum quod massa nostrorum elementorum in principio informis creata fuit,* f. 69-133.

2. *Conclusiones de Trinitate beati Augustini editae a magistro Ioanne Bacco de Anglia,* f. 133-139. Libri ad quos se referunt conclusiones sunt quindecim.

Auctor Ioannes de Bacone sive Baconthorpius parisiensis, ordinis Carmelitarum, *doctor resolutus* inter scholasticos, obiit anno 1346.

3. *Aliqui* [7] *passus in libro sententiarum in quibus magister sententiarum communiter non tenetur*, f. 139.

Codex bombycinus cum titulis et litteris initialibus rubro colore notatis.

Cod. 110 membr.-chart., 1382, a. 290, l. 224 [Z. L. CVI]. B.

Petri de Candia *quaestiones in primum librum sententiarum*. Incipit maioribus litteris: « Iuxta thema collacionis erit iste ti- » tulus questionis », dein: « Candida christiane religionis pro- » fessio . . . »

Auctorem puto Petrum Philargium cretensem ex ordine Minorum, serius Alexandrum papam quintum inter scholasticos *doctorem refulgidum*, quem scimus iuniorem Parisiis et Oxonii theologiam didicisse. Praeter infra notata adverto memoriam fol. 7 ingestam: hanc *sententiarum lecturam* compilatam Parisiis in scholis fratrum Minorum a. 1379; fol. 50 escriptam *in augusto* 1386.

Codex foliorum 96, duplici columna, sic sub fine inscribitur: « Expliciunt questiones super primo sententiarum per venerabi- » lem magistrum Petrum de Candia ordinis Minorum in lectura » parisiensi disputatione recitatae, completao scribi Bononiao per » fratrem Ioannem Georgium de Bononia, ordinis Minorum, in » die gloriosi militis sancti Georgii 1382 ».

« Ego frater Ioannes de Calathagerono provinciae Siciliae » emi istam primam partem operis reverendi magistri Petri de » Candia a fratre Nicolao Bertaldi de Senis pretio sex ducatorum » boni ponderis . . . . in dicto conventu Senarum, anno Domini » 1399, die 18 iunii ».

« Ego frater Nicholaus supradictus vendidi istum librum » praedicto fratri Ioanni pro praedicto pretio, in cuius rei testi- » monium scripsi manu propria hanc litteram ad sui cautelam » amen ».

Cod. 111 membr., saec. XIV, a. 248, l. 177 [Z. L. CVII]. C.

Eiusdem, *in secundum et tertium libros sententiarum*.

Quaestiones in librum secundum, f. 1-154, finiunt: *Deo gratias, beatae Marie virgini et beato Francisco, Antonio Ludwico et Laurentio nunc completum* 12 *die mensis februarii Padwe anno* 94 [1394]; in tertium, f. 155-295, vero: *Explicit lectura super sententias venerabilis magistri fratris Petri de Candia, ordinis Minorum, anno Domini* 1390 *compilata, tempore quo Parisiis legebat sententias, quas de verbo ad verbum ut iacet suis scolaribus in scolis antedicti ordinis prolegebat, cui Deus pro labore solacium tribuat et pro scribendo donet refrigerium caritatis, amen.*

Tardior manus addidit: *Iste liber est ad usum fratris Ioannis de Calathagerono, ordinis Minorum, sacre theologie professoris*, qui episcopus mazariensis anno 1415 effectus est.

Codex folior 295, membrana rescripta exaratus: caracteres *reagentibus chemicis*, uti dicunt, reviviscentes rem ecclesiasticam tantum, etiam cum notis musicis, bene notam offerunt.

Cod. 112 chart., saec. XVI, a. 150, l. 105 [L. III, CLXXIX]. MI.

Compendium omnium quae tractantur in distinctionibus librorum sententiarum magistri, per Horatium Quarantottum sacrae theologiae doctorem, apostolicum protonotarium congestum, inc.: « Universum sententiarum volumen in quatuor libros distribu- » tum est, et continet centum octoginta et duas distinctiones... »

Auctor foliis 180-181 quaedam innuit de propria familia, dum memorat patrem ortum die 6 septembris, anni 1522; patruum Urbini archiepiscopum mortuum 12 febr. 1597; fratres Michaelem natum 18 febr. 1540, mortuum iunio 1597; Camillum natum 8 iulii 1545, denatum 19 sept. 1604; seipsum natum 8 octobris anni 1541.

Codex autographus habet folia 181.

Cod. 113 chart., saec. XVI, a. 208, l. 143 [Z. L. CII]. E.

Alexandri Marantae, *in quatuor libros magistri sententiarum*, cum praeeuntibus distinctionibus earumque partitionibus.

Auctoris nomen nullibi mihi obvium.

Codex foliorum 147.

Cod. 114 membr., saec. XIV, a. 347, l. 237 [Z. L. LXXXVI]. P.

Richardi de s. Victore, scoti, canonici regularis s. Victoris prope Parisios, opera quaedam non una vice edita, et quidem:

a. *de Trinitate* libri sex, f. 1-24.

b. *de interiori homine* liber, capitulis quinquaginta duobus distributus, non triplici tractatu, ut in editionibus, f. 24-33.

c. *de potestate ligandi et solvendi* liber, capitulis viginti-quinque, f. 33-35. Desunt folia plura, quibus inserta capitula a sexto ad vigesimum tertium inclusive.

d. *de spiritu blasphemiae* liber, articulis septem digestus, f. 35-37. Editiones plerumque dant tractatum, sine ulla membrorum partitione, ut et proxime sequentia **e, f.**

e. *de potestate iudiciaria* in finali et universali iudicio *tractatus,* capitulis octo, f. 37-40.

f. *quomodo pater et filius diligunt se Spiritu sancto* liber, f. 40. Titulus in edito sic habetur: *Quomodo Spiritus sanctus est amor patris et filii.*

g. *de tribus appropriatis* personis in Trinitate. Liber ad Bernardum abbatem clarevallensem, f. 40-41.

h. *declarationes nonnullarum difficultatum scripturae,* ad beatum Bernardum clarevallensem, f. 41-43. Caput extremum mutilum, folii avulsione, finit: « Attende que tibi apposita sunt, » et vide quia te oportet talia . . . »

i. *de verbo incarnato* liber, principio mutilus, eadem causa ac proxime superior, f. 44-48. Amanuensis dat libro titulum: *Super Isaiam prophetam.*

k. *de differentia peccati mortalis et venialis* liber, f. 48-49.

l. *de verbis apostoli,* scilicet: explicatio aliquorum passuum difficilium apostoli, f. 49-53. Tractatus mutilus capitulo decimo quod finit: « Superius dixerat quod fornicarii regnum Dei non » possidebunt, sed quia previdebat multos fore qui hoc . . . »

m. *de contemplatione eiusque commendatione* libri quinque, cum universo indice praevio mutilo sub initio, f. 54-104.

Codex, duplici columna, habet pravam lectionem.

Cod. 115 membr., saec. XIII, a. 273, l. 190 [L. III, CXVI]. Mg.

1. Raymundi Lulli *liber proverbiorum* inc.: « Cum pro-» verbium sit brevis propositio quod in se magnam continet » scientiam . . . . », f. 3-72, cum indice praeeunte capitulorum 302, f. 1-2. Operis indolem aperit ipse Raimundus, dum eius partitionem sic in prooemio offert: « Liber iste dividitur in tres » partes: prima pars est de proverbiis quae sunt de canonibus » Dei, de quibus unum librum fecimus, et naturam Dei ostendi-» mus et suas operationes, et ipsa ad moralitates applicamus. » Secunda pars est de proverbiis naturalibus per quae cognitio » habetur de naturis creaturarum. Tertia pars est de proverbiis » moralibus quae docent virtutes et vicia, et quamlibet partem in » centum rubricas dividimus, et quamlibet rubricam in viginti » proverbia ».

Unus Cavaeus *librum proverbiorum* anno 1516 Parisiis editum asserit, in *append. ad histor. script. eccl.* Genevae, 1705, p. 4. Nicolaus Antonius [*Biblioth. hispana vetus.* Romae, 1696], qui de auctore eiusque operibus disserit, *de proverbiorum libro* omnino silet. Mittarellus [*Bibl. codd. mss. s. Michaelis Venet.* Ven., 1779] scribit: « Proverbia Lulli scripta Romae 1299 ha-» buimus iampridem ante oculos . . . » Miror tamen interpretem eorum codicum, quibus hic etiam noster tribuendus, hunc librum praetermisisse omnino. Crediderim ego, ex titulorum collatione, plura nomina qua operum a Waddingo, Antonio, Cavaeo citatorum, convenire e converso *proverbiorum* capitulis.

2. Eiusdem *apostrophe ad summum pontificem* [Bonifacium octavum]. Prologus metrice scriptus incipit: « Suscipiat subli-» mis apex, veneranda corona . . . », f. 73-91. Tractatus *de probatione articulorum fidei,* relatus est a Waddingo [*Scriptor. ord. Min.* Romae, 1650, p. 301], qui librum variis locis impressum asserit, additque loco citato alium tractatum *de quatuordecim articulis catholiche fidei romanae,* eundem ac *apostrophe.* Sub fine legitur: « Factus fuit iste tractatus Romae, anno Domini 1296, » et completus ibid. in vigilia b. Ioann. Baptist. praecursoris... »

3. Eiusdem *liber super psalmum Quicumque, in quo fides traditur per quam te credimus qui vivis et regnas benedictus* ec.

Est autem expositio psalmi: *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est* . . . ut exposuimus cod. [L. I, XLI] ubi de epistolis septem canonicis.

4. Eiusdem *liber amici et amati pro haeremitis* inc.: « Quadam die contigit heremitam qui Rome commorabatur . . . . », f. 112-128. Libro inditus etiam titulus *de meditationibus totius anni* [quo nomine prodiit Parisiis anno 1505, et alibi], « ita quod » in Dei benedictione et auxilio Blanquerna incipit hunc librum » quem in tot partes divisit quot dies in anno reperirentur ». Sub fine legitur: « Quoniam Blanquerna tractaturus erat de li» bro artis contemplationis, voluit ideo terminare hunc librum » amici et amati, qui explicit ad laudem . . . » Anno quoque 1585 Parisiis editus est « *libellus* omnibus viribus spiritualibus non » minus iucundus quam utilis, cum praemissis, quod Blanquerna » alterius anachorete petitionibus acquiescens, 365 brevia verba » in libellum compegit, quem praetitulavit de amico et amato; » sunt enim haec verba amoris et exempla abbreviata et declara» tione egentia, quibus intellectus ascendit altius ad maiorem » devotionem ».

5. —— *liber contemplationis, seu disputatio quatuor sapientium* [latini, graeci, nestorini, iacobini] inc.: « In quadam » silva magna, sub umbra cuiusdam arboris pulcherrime . . . . », f. 128-164. Prologum excipit expositio: « Haec disputatio qua» tuor habet partes, quarum prima est de processione Spiritus » sancti, secunda de Nestorinorum opinione, tertia de opinione » Iacobinorum, quarta et ultima erit de disputatione quae erit » cum Saraceno praedicto ». Sub fine legitur: « Anno incarna» tionis dominicae 1294 in civitate neapolitana fuit editum hoc » opusculum ad gloriam et honorem sanctae Trinitatis . . . . . » Opus Waddingus asserit Valentiae impressum, anno 1520.

6. *Liber synodalis ecclesiae remensis, editus a domino B. episcopo remensi, anno Domini* 1252, incip.: « Quoniam in sa» cramentorum collatione episcopus et animarum regimine cau» telam multiplicem . . . », f. 165-189. De synodico Thomae de Bello-manso [etiam de *Bello-manere*, de *Bello-meso*, de *Beaumais*, de *Beaumets*, de *Beaumeix*, de *Beaumanoir*] archiepiscopi remensis annis 1251-1263, nihil exstat in *Gallia christiana*.

Codex, duplici columna, cum titulis rubricatis, habet titulos numeror. 1, 6 picturis et insigniis familiae Molin conspicuos.

Cod. 116 chart., saec. XIV, a. 330, l. 232 [L. III, CXVIII]. Mg.

Raymundi Lulli *arbor multiplex.* Incipit prologus: « In de» solatione et fletibus stetit Raymundus sub quadam arbore pul» chra... » In opere, inscripto quoque *arbor scientiae,* vel *de vitiis et eorum remediis,* omnium scientiarum traditur notitia. Arbor generalis in sexdecim speciales dividitur, nempe *elementalem, vegetalem, sensualem, imaginalem, humanalem, moralem, imperialem, apostolicalem, caelestialem, angelicalem, aeviternalem, maternalem, divinalem et humanalem, divinalem, exemplificalem, quaestionalem:* quaelibet in partes septem: *radices, truncum, branchas, ramos, folia, flores, fructus.* Editum opus Lugduni ann. 1515, 1635, et alibi, habet sub fine colophonem: « Finivit et complevit » Raymundus hunc arborem cum iuvamine et gratia Dei, quem » laudavit et benedixit . . . . » ut in codice, non autem metrum sine sensu quod in eodem codice:

« Grate pro scriptore vos legentes
» Qui periculis mundi est fortunae
» Patienter volens amare ferentes
» Christi bravium adhaerendo primae
» Ardentis ignis ut propter docentes
» Deum laudans et transeam impune
» De mundo isto ita dampnabili
» Intrans in coelo tam laudabili ».

Codex, duplici columna, cum litteris initialibus pictis, habet folia 221.

Cod. 117 chart., saec. XVIII, a. 350, l. 235 [L. II, LXXIII]. Mt.

Antonii Galland apparatus pro *Bibliotheca ss. Patrum* Venetiis impressa, annis 1765-1781, voluminibus quatuordecim in folio. Insunt studia varia in saeculum primum usque sextum. Fasciculi quinque.

CLASSIS IV.

THEOLOGI

Cod. 1 membr., saec. XIII, a. 380, l. 282 [Z. L. XLIV]. B.

B. Hilarii episcopi pictaviensis, *de Trinitate* libri duodecim. Titulo primi libri praeest Hilarius sedens cui plures viri, inscripti *turba haereticorum*, offerunt librum: episcopus tenet schedulam qua legitur: *Contundendae sunt adversus Deum insolentes disputationes.*

Codex foliorum 71, duplici columna, extremo folio inscriptus est: *Iste est liber magistri Adalberti Ranconis de Ericinio in Boemia.*

Cod. 2 chart., saec. XV, a. 213, l. 140 [L. II, LXXIX]. Z.

S. Ioannis Chrysostomi *liber dial. qui intitulatur de dignitate sacerdotali*, inc.: « Mihi quidem fuerunt amici certi et amicitie iura scientes solideque servantes . . . . » Sunt libri sex d. Ioannis Chrysostomi de sacerdotio ex versione mihi haud obvia inter plures oculis subiectas.

Codex foliorum 150, cum antiquis operculis ligneis corio vitulino signato obductis.

Cod. 3 membr., saec. XV, a. 140, l. 98 [L. II, LXXXVII]. N.

S. Ambrosii doctoris, mediol. episcopi, *de officiis ministrorum.*

Codex foliorum centum, ita mendis scatens ut sensus aliquando minime erui possit, haec refert sub fine: « Scripsit Milo » de Carraria apud urbem Neapolitanam, ad instantiam venera» bilium et ortodoxorum monachorum prioris et conventus san» cti Martini cartusiensis, extra muros neapolitanos, anno Do-

» mini millesimo quadringentesimo quinquagesimo. Manus se-
» quior addidit: *Emi ego Caesar A.* ».

Cod. 4 membr., saec. XV, a. 223, l. 158 [L. II, CXVI].

Eiusdem *officiorum* libri tres.

Codex foliorum 131, nitide exscriptus cum litteris initialibus pictis, tribus vero uniuscuiusque libri principio coloribus et auro conspicuis, habet antiquiora opercula lignea corio vitulino impresso obducta.

Cod. 5 chart., saec. XV, a. 217, l. 145 [L. II, LXXVI]. Z.

B. Salviani episcopi, *de vero iudicio et providentia Dei, et ipsius gubernatione hominum et rerum huius mundi libri octo ad sanctum Salonium episcopum.* Opus, cuius auctor presbyter massiliensis claruit a. 480, et *de providentia* inscriptum, pluries editum est.

Codex habet folia 156.

Cod. 6 membr., saec. XIV, a. 256, l. 188 [L. II, XLIV]. Mk.

1. S. Ioannis presbyteri Damasceni *traditio certa ortodoxae fidei, capitulis divisa centum, a Burgundione iudice, cive pisano, de graeco in latinum, domino tertio Eugenio beatae memoriae papa translatus,* f. 2-77, cum capitulorum centum libris quatuor distributorum indice praevio. Inc.: « Deum nemo vidit unquam,
» unigenitus qui est in sinu patris, ipse enarravit. Ineffabilis igi-
» tur est Deus et incomprehensibilis. Nullus enim cognoscit pa-
» trem nisi filius . . . » De inedita versione et interprete sic Michael Lequien in Damasceni *opp.* [Parisiis, 1712, I, in prooemio]:
« Saeculo ecclesiae duodecimo . . . . liber eius de fide orthodoxa,
» qui ceterorum praecipuus est ab Burgundione iudice, cive pi-
» sano . . . . in latinam linguam tum primum redditus fuit, sed
» barbare prorsus et indocte, quippe quem interpres iste, ut Ioan-
» nis Coroenis nurimbergensis dominicani verba usurpem, ver-
» sione sua, ne dicam inversione, verbum e verbo reddens, de

» more suo foedavit, graeca bona et lepidissima sordidis latinis » immergens. Huius autem Burgundionis mentionem habemus » in secundo Anselmi havelbergensis episcopi dialogo, qui testa- » tur eum Constantinopoli interfuisse collationibus suis quas ha- » buit cum Niceta nicomediensi, sub Calo-Ioanne Comneno im- » peratore, cum illic Lotharii Germaniae imperatoris orator age- » ret . . . . . » Ulterius vero pag. 119 : « Hac porro translatione » usi sunt magister sententiarum, s. Thomas, aliique subinde » theologi, donec decimo sexto saeculo ineunte . . . . . . castiga- » tiorem aliam edere conatus est Iacobus Faber Stapulensis », aeque ac alteram Iacobi Billii parisienses, pluries editam. Errat ceteroquin Fabricius qui in *Biblioth. gr.*, IX, p. 696 interpretationem Burgundionis, nunquam publici iuris factam, eandem ac Stapulensis suspicatur.

2. *Tractatus de anima* incip.: « Quoniam entia omnia aut » sensu apprehenduntur, aut intellectu indagantur, noticiam ve- » ro rei quis sensu vel intellectu perscrutans . . . . », finit vero: « Nam quemadmodum a Domino habet esse, ita et vitam Domi- » no coypostaseo habet corpori condonare », f. 78-85. Utriusque largi margines parati scholiis inscribendis.

3. Excerpta ex epistolis d. Hieronymi; commentario Rufini in symbolum apostolorum; d. Augustini libris variis, sermonibus, homiliis, ex b. Gregorio Nazianzeno, f. 86-153.

Cod. 7 membr., saec. XV, a. 235, l. 162 [Z. L. LXXXIII].

S. Ioannis presb. Damasceni *traditio certa orthodoxae fidei.* Capitulorum centum tituli colore rubro adpicti nullum referunt seriei numerum. Nulla quoque librorum partitio, nisi quod a principio libri quarti legitur *liber quartus.*

Codex, duplici columna, habet folia triginta.

Cod. 8 membr., saec. XIV, a. 358, l. 238 [L. III, XXXIII].

Innocentii papae III, *de missa* libri quatuor, pluries editi, etsi divisione varia, modo enim in quinque, modo in sex libros textus idem partitus.

Codex foliorum 83, duplici columna, sub fine inscriptus: *Vivat Rambaldus in nomine felix, amen,* ad quodam monasterium ravennatense spectabat.

Cod. 9 membr., saec. XIV, a. 219, l. 141 [L. VI, LVIII].

Bartholomaei de Recanato, *moralium dogma philosophorum,* capitulis octo incip.: « Moralium dogma philosophorum per mul- » ta dispersum volumina . . . »

Constat opus ineditum testimoniis veterum philosophorum, historicorum, oratorum, poetarum ad verbum sumptis, et in certa quaedam capita distributis, quibus auctor de suo alia semper adiecit. Ad saeculi decimitertii initium idem esse referendum epistola nuncupatoria declarat ad Andream Canalem primicerium ecclesiae s. Marci Venetiarum: quem quidem anno 1208 ad eam dignitatem assumptum fuisse constat. Est vero inscriptio huiusmodi: « Geminae pulchritudinis, totius honestatis formae, uni- » versi cleri speculo rutilanti, domino Andreae s. Marci de Ve- » netiis primicerio, dotibus omnimodis insignito Bartholomaeus » de Recanato solo nomine dictus magister, de virtute provehi » ad virtutem et Dominum in Syon facie ad faciem intueri . . . »

Librum primicerio dum auctor offert, se, cum Venetiis degens rerum inopia laboraret, ab eo adiutum et beneficiis auctum profitetur, ac in fine inquit: « Nec curemus invidorum latra- » tionibus respondere, praesertum cuidam simio de genere Py- » gmaeorum, nitenti ponere os in coelum, cuius lingua transit » super terram, cum ipse cum eis sicut fumus deficiat, et livoris » poena vertatur proprium in auctorem, ut in prologo quem fe- » cimus super versus differentiales a nobis compilatos probavi- » mus evidenter ».

Codex cum notis marginalibus pluribus, habet folia 40.

Cod. 10 membr., saec. XV, a. 366, l. 262 [Z. L. CXXX]. B.

Alberti Magni *tertia usque quintam pars summae* [theologicae].

1. *Tertia pars summae, de coequevorum virtutibus,* incip.:

« Questio est de bono, secundum communem intentionem boni; » et queruntur quinque, quorum primum est: quid sit? », f. 1-158.

2. *Quarta pars summae, de sacramentis*, incip.: « Circa sa- » cramentum eucharistie queruntur tria, primo de sacramento » in se . . . », f. 158-218.

3. *Quinta pars summae, de resurrectione*, incip.: « Post hoc » querendum est de resurrectione », f. 219-268.

Prima et secunda pars tantum edita est Lugduni, inter opera Alberti Magni, tom. XVII-XVIII. Iis summam theologicam minime absolutam nunciaverat Tholemaeus de Luca [Hist. eccl. nov. libr. 22, cap. 18]: « Hic [Albertus] summam theologiae » inchoavit, sed non complevit, fecit tamen duo volumina, quae » ad divinam naturam pertinent et emanationes creaturarum ». Ludovicus a Valle Oleti, Laurentius Pignaon et Echard [*Script. ord. Praedicat.*, I, p. 179] ineditas dicunt *tertiam partem de Christo et virtutibus, quartam de sacramentis et gloria resurrectionis*, quas trifariam codex noster dividit.

Albertus Grotus seu Magnus, lavingensis svevus, ordinis Praedicatorum, doctor parisiensis, a. 1236 Coloniae habuit discipulum Thomam Aquinatem. Episcopus ratisbonensis a. 1260 renuntiatus, ad monasterium coloniense rediit a. 1263, ibique obiit a. 1280.

Codex, duplici columna, iussu facile Bessarionis conscriptus, cuius insignia folio primo occurrunt. Litterae initiales cuiusque partis figuris coloribus et auro nitentibus ornantur.

Cod. 11 membr., saec. XV, a. 154, l. 109 [L. III, LXXXVII].

Compendium sacrae theologiae, sancti Thomae de Aquino. Est vero *Alberti Magni compendium theologicae veritatis*, libris septem, rectius ad Hugonem argentinensem referendum, nomine tamen Alberti editum in huius *oper.* Lugduni, 1651, tom. XIII, f. 1-148. Sub fine tabulae librorum et capitulorum, f. 294-316, legitur: *Explicit tabula super compendium Egidii*, cui manus posterior addidit: *vel sancti Thomae*, quod innuit varias de auctore opi-

niones. Sunt qui d. Bonaventuram aut Ioannem de Combis auctorem repetunt.

Codex folior. 317 erat *ad usum congregationis canonicorum regularium divi Augustini, bergomensis.*

Cod. 12 membr., 1430, a. 238, l. 158 [Z. L. XCVI]. B.

Idem *compendium theologicae veritatis*, libris septem.

Codex foliorum 172, sub fine textus inscriptus est: *Explicit compendium theologicae veritatis scriptum per me Paulum de sancta Margarita de Traiecto superiori, die ultima augusti* 1430.

Cod. 13 chart., saec. XV, a. 288, l. 200 [Z. L. XCVII]. B.

Idem *compendium.*

Folio 143 *verso* exstat bulla Nicolai papae V [1447-1455] data Romae Iacobo I de Sirk episcopo trevirensi, qua conqueritur, quod, cum potestatem dederit monasteria ordinis Mendicantium reformandi, fratres conventuales ordinis Minorum in oppido Confluentiae violenter e coenobio expulerit, ac mandat ut *expulsos ad eorum loca* reducat.

Codex foliorum 144, duplici columna, folio 51 inscribitur: 1428 *Scomptela peccat.*

Cod. 14 membr., saec. XIV, a. 348, l. 244 [L. III, LXXXIX]. Ma.

S. Thomae Aquin., *summae theologicae pars prima.*

Codex, duplici columna, cum notis marginalibus manus sequioris, habet folia 131.

Cod. 15 membr., saec. XV, a. 322, l. 223 [Z. L. CXIV] B.

Eiusdem, *summae pars prima.*

Codicem foliorum 248, duplici columna, non una manus exscripsit.

Cod. 16 membr., saec. XV, a. 360, l. 242 [Z. L. CXV]. B.

Eiusdem, *summae pars prima.*

Codicem foliorum 230, duplici columna, *Wibernardus de Fresia qui hoc opus scribendo complevit,* exaravit.

Cod. 17 membr. saec. XIV, a. 326, l. 215 [L. III, XCI]. Ma.

Eiusdem, *summae prima pars secundae partis.*

Codicem foliorum 255, duplici columna, dono dedit monasterio s. Ioannis in Virid. Paduae, anno 1455 Baptista de Lignamine episcopus concordiensis.

Cod. 18 membr., saec. XIV, a. 328, l. 224 [L. III, XC]. Ma.

Eiusdem, *summae prima pars secundae.*

Codex, duplici columna, habet folia 171.

Cod. 19 membr., 1453, a. 367, l. 258 [Z. L. CXVI]. B.

Eiusdem, *summae prima pars secundae.*

Codex foliorum 160, duplici columna, cum indice *quaestionum centumquatuordecim et articulorum sexcentum tredecim* sub fine, habet insignia cardinalis Bessarionis cum littera initiali prima ac ornamentis tituli auropictis, inscribitur autem in calce: *Iste liber est mei B. Cardinalis Tusculani, legati bononiensis, scriptus hoc hanno* 1453, *constitit florènis* 18.

Cod. 20 membr., saec. XIV, a. 378, l. 277 [L. III, XCII]. Ma.

Eiusdem, *summae pars secunda secundae partis.*

Codicem foliorum 289, duplici columna diligenter exaratum, cum ornamentis auropictis in titulo, *Federicus alamanus scripsit.*

Cod. 21 membr., saec. XV, a. 368, l. 258 [Z. L. CXVII]. B.

Eiusdem, *summae secunda pars secundae.*

Codex foliorum 321, duplici columna, cum insigniis cardinalis Bessarionis.

Cod. 22 membr., saec. XIV, a. 370, l. 251 [L. III, CV]. O.

Eiusdem, *summae secunda pars secundae.*

Codicem foliorum 133, duplici columna, multiplici litterarum nexu, exaratum fuisse antequam divus Thomas sanctorum fastis adscriberetur, ex his in fine positis patet: « Explicit se- » cunda pars summae fratris Thomae de Aquino, ordinis Praedi- » catorum, cuius anima societur agminibus angelorum ».

Cod. 23 membr., saec. XIV, a. 362, l. 233 [L. III, CXCVII].

Eiusdem, *summae partis secundae secunda.*

Codex foliorum 549, duplici columna, cum quaestionum et articulorum indice, finit: *Quaestiones sunt* 189, *disputationes sunt* 906. Additus est foliis 547-548 index rerum alphabeticus.

Folio, antiquo operculo ligneo, corio vitulino obducto, adhaerenti, leguntur normae plures memnotecnicae addiscendae, quae incip.: « Locorum multitudo, locorum ordinatio, locorum meditatio . . . »

Cod. 24 membr., saec. XV, a. 292, l. 202 [L. III, XCIII]. Ma.

Eiusdem, *summae pars tertia.*

Codex foliorum 402, duplici columna, inscriptus est fol. 8 sub indicis fine: *Anno* 1440.

Cod. 25 membr., saec. XV, a. 340, l. 230 [L. III, XCIV]. Ma.

Eiusdem, *summae pars tertia,* f. 3-145, cum indice, f. 145-147.

Folio 148 est *laus fratris Iacobi de Tuderto, de gloriosa virgine Maria,* quae incip:

« Vergine plui che femina
» Santa Maria beata
» Plui che femina dico
» Chomon nasce inimico
» Per la scriptura el dico
» Anti santa che nata ».

Folio 149 habetur oratio quam *Thomas de Aquino in hora mortis ultima* recitavit, *quando sumpsit eucharistiam in monasterio Fossae novae,* quae inc.: Adoro te devota, latens veritas ».

Codicem, duplici columna, cum rubricis pictis emit anno 1468 Lanfrancus de Mediolano prior sancti Ioannis in Viridario Paduae, *ex denariis librorum in medicina Ioannis Marchanovae,* ad usum eius monasterii.

Cod. 26 membr., saec. XV, a. 364, l. 260 [Z. L. CXVIII]. B.

1. Eiusdem, *summae pars tertia,* f. 4-195, cum indice, f. 195-198.

2. *Additiones,* seu supplementum tertiae partis summae theologicae d. Thomae Aquinatis, ex eiusdem auctoris scripto in *quartum sententiarum,* quaestionibus nonaginta novem, f. 201-355, cum indice f. 355-358.

Codex, duplici columna, cum insigniis cardinalis Bessarionis.

Cod. 27 membr., saec. XIV, a. 334, l. 233. [L. III, XCV]. Ma.

Eiusdem *quaestiones viginti novem de veritate,* voluminibus XVI-XVII editionis venetae an. 1753 editae.

Codicem foliorum 182, duplici columna, *emit ex denariis librorum in medicina quond. magistri Ioannis Marchanovae venditorum* anno 1468 in usum monasterii s. Ioannis in Viridario, eius prior Lanfrancus de Mediolano.

Cod. 28 membr., saec. XV, a 355, l. 250 [Z. L. CXXI]. B.

Eiusdem *quaestiones de veritate.*

Codex foliorum 132, duplici columna, scriptura nexu multiplici ligata.

Cod. 29 membr., saec. XV, a. 383, l. 260 [Z. L. CXXII]. B.

Eiusdem *quaestiones de veritate.*

Codex foliorum 330, duplici columna, pro cardinali Bessarione exscriptus, cuius insignia cum littera initiali, imagine d. Thomae, et diagrammatibus auro pictis, titulum exornant.

Cod. 30 membr., saec. XV, a. 374, l. 265 [Z. L. CXX]. B.

Eiusdem *quaestiones vigintiquatuor,* scilicet:

a. *de virtutibus* quaestiones quinque, f. 1-66; **b.** *de unione verbi incarnati* quaestio unica, f. 66-74; **c.** *de malo* quaestiones sexdecim, f. 74-234; **d.** *de spiritualibus creaturis* quaestio unica, f. 235-265; **e.** *de anima* quaestio unica, f. 265-310; **f.** *index,* f. 310-311.

Codicem tereti membrana, duplici columna egregie scriptum, exornant insignia cardinalis Bessarionis, pro quo exaratus, nec non litterae initiales cuiusque quaestionis, auropictae.

Cod. 31 membr., saec. XV, a. 292, l. 210 [Z. L. CXXVIII]. B.

Eiusdem opuscula theologica et philosophica pluries edita, alienis immixtis.

1. *Brevis compilatio theologiae,* f. 1-65, ad fratrem Reginaldum ordinis Praedicatorum. Compilatio, morte auctoris incompleta, fini communi: *ex evidenti exemplo* addidit verba *multo enim difficilius fuit.*

2. *De intellectu contra Averoistas et de unitate intellectus,* f. 66-79.

3. *De operibus occultis naturae, secundum sanctum Thomasium de Aquino,* f. 79-83, ad quemdam militem nobilem.

4. *De mixtione elementorum tractatus*, ad magistrum Philippum, f. 83-84.

5. *De iudiciis astrorum*, ad fratrem Reginaldum, f. 84.

6. *Responsio ad lectorem venetum de articulis triginta sex*, f. 83-85.

7. *De ente et essentia*, f. 86-91.

8. *De principiis naturae*, ad fratrem Silvestrum, f. 92-95.

9. *Liber de articulis fidei et ecclesiae sacramentis*, f. 95-100.

10. *De motu cordis, ad magistrum Philippum de Castro celi, secundum fratrem Thomam de Aquino*, f. 100-102.

11. *De regimine Iudaeorum ad ducissam Barbancie* [Brabantiae], f. 102-104.

12. *De aeternitate mundi*, contra murmurantes, f. 104-105.

13. *Liber de rationibus fidei*, f. 105-113, sive declaratio quorundam articulorum contra Graecos, Armenos, Saracenos, ad cantorem antiochenum.

14. —— *de regno, ad regem Cypri*, f. 113-125, alter, *de regimine principum*.

15. —— *contra impugnantes Dei cultum et religionem*, f. 125-184.

16. —— *de perfectione spiritualis vitae*, f. 184-207.

17. —— *contra doctrinam retrahentium a religione*, f. 208-227, scilicet, retrahentium homines a religionis ingressu.

18. —— *de sortibus*, ad dominum Iacobum de Burgo, f. 227-232.

19. *Tractatus de forma absolutionis poenitentiae sacramentalis*, ad generalem magistrum sui ordinis, f. 232-236.

20. *Liber contra errores Graecorum conditus a fratre Thoma de Aquino ordinis fratrum Praedicatorum, ad preces papae Urbani* quarti, f. 236-252.

21. *Responsiones fratris Thomae ad articulos sibi propositos a magistro ordinis*, Ioanne de Vercellis, de articulis quadraginta duobus, f. 252-256.

22. —— —— —— *ad quosdam articulos sibi commissos* sex, ad fratrem Gerardum lectorem bisuntinum, f. 256.

23. *Tractatus fratris Thomae super decretalibus de fide, prima et secunda*, ad archidiaconum tridentinum, f. 256-263.

24. —— *de substantiis separatis,* seu de angelorum natura, ad fratrem Reginaldum, f. 263-284.

Codex, duplici columna, cum ornamentis auropictis.

Cod. 32 membr., saec. XIV, a. 222, l. 166 [L. III, LXXXIV]. Ma.

Eiusdem opuscula quaedam, seu proprie *commentarii.*

1. *In articulos fidei et sacramenta ecclesiae* expositio, f. 1-8. Est opuscul. quintum edit. rom. 1570.

2. *In symbolum apostolorum,* scilicet *Credo in Deum,* expositio, f. 8-27. Est opusc. sextum eiusd. edit.

3. Expositio *in orationem dominicam,* f. [illegible], non quidem d. Thomae Aquinatis, etsi praeeat modo prooemii *compendiosa expositio totius orationis,* quae, uti assolet, in calce expositionis a d. Thoma inscribitur. Expositio incipit: « Pater noster ec. Formam » orandi brevem et utilem tradidit Dominus discipulis suis . . . »

4. D. Thomae Aquinatis expositio *in salutionem angelicam,* scilicet *Ave Maria,* f. 35-36. Opusc. octavum editionis eiusdem.

Codicem malae notae donavit Baptista de Lignamine episc. concordiensis, an. 1455 monasterio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 33 membr., saec. XV, a. 236, l. 170 [Z. L. CXXIX]. B.

Durandella, seu liber quo Durandus de Aureliaco sive Durandellus, ordinis Praedicatorum, Guillelmum Durandum de Sancto Porciano eiusdem ordinis oppugnavit super erroribus d. Thomae Aquinati appositis in *prima parte, prima secundae et secunda secundae summae ; quaestionibus de veritate, anima, potentia Dei, quodlibetalibus ; expositione primi sententiarum* Petri Lombardi. V. Antonin. florentin. *Summae hist.,* tit. XXIII, cap. XI, §. 2, tom. III, p. 681 ; Quetif et Echard *Scriptores* ec., t. I, p. 586 et 587.

Codex, duplici columna, habet folia 110.

Cod. 34 membr., saec. XIV, a. 204, l. 131 [L. XI, CXXI]. N.

1. *Quaestiones* seu *interrogationes in Genesim,* incipiunt:

« Quis fuit locus vel tempus scripturae legis in libris Moysis ?
» Respondit : sic solvit Augustinus ; in Ægypto scripsit Gene-
» sim et Exodum », f. 1-21. Opella sub dialogi forma, in quo unaquaeque propositio per titulos *interrogatus, respondens* occurrit, minime est Alcuino tribuenda, etsi similitudinem quandam praeseferat.

2. *Fragmenta ex operibus Albertani causidici brixiensis,* sine ordine, f. 21-32.

3. Albertani causidici brixiensis pars libri quarti operis *de amore et dilectione Dei* ec. a dimidio capitulo septimo *de sapientia : Initium sapientiae secundum prophetam est timor Domini,* usque ad finem, f. 32-45.

4. Eiusdem *sermones* omnes hucusque noti, nempe **a.** idem qui codice [L. VI, f. 190-193], lectione paulisper variata, f. 46-50 ; **b.** idem qui eodem codice, f. 93-97, variata quoque lectione, f. 50-55 ; **c.** idem qui folio 97-101 eiusdem codicis, f. 55-60 ; **d.** idem qui folio 101-105 eius codicis; f. 60-65 ; **e.** idem qui folio 105-107 eiusdem, f. 65-69.

Cod. 35 membr., saec. XIV, a. 410, l. 262 [L. VI, CLXXIV].

1. Albertani, tractatus philosophici et sermones, nempe :

a. *de doctrina dicendi et tacendi,* f. 1-8.

b. *liber consolationis et consilii,* f. 8-33.

c. *de amore et dilectione Dei* ec. libri quatuor, f. 33-90.

d. *sermo quem Albertanus supradictus composuit et edidit inter causidicos Ianuae, et quosdam notarios super confirmatione vitae illorum, tempore domini Emanuelis de Madio potestate Ianuae, currente millesimo ducentesimo quadragesimo tertio, in domo viridarii domini Petri de Nigro causidici. In die sancti Nicholai.* Incip. : « Congregatio vestra sit in nomine Domini, a quo
» est omne datum optimum . . . », f. 190-193.

e. —— *factus super illuminatione et super spirituali et corporali refectione, et quae sint necessaria in refectione.* Incip. :
« Orate Deum, fratres, ut misterio [ministerio] sue sanctitatis
» per me servum inutilem atque indignum . . . », f. 93-97.

f. *Sermo secundus quem Albertanus . . . inter fratres Minores causidicos brixienses et in congregatione quam faciunt more solito,* incip. : « In nomine Domini amen. Fratres mei ad hono- » rem Dei et refectionem pauperum hic congregati sumus . . . », f. 97-101.

g. — — *factus ad cognoscendum quae sunt necessaria in convivio et quomodo debeamus intelligere super egenum et pauperem, secundum prophetam dicentem : Beatus* ec. incip. : « Domi- » ne labia mea . . . Ad convivium fratres more solito congregati, » quatuor inspicere debemus . . . . », f. 101-105.

h. — — *quem Albertanus . . . . sub millesimo ducentesimo quinquagesimo, in media quadragesima, super doctrina timoris Domini :* incip. : « Rogate Deum, fratres, ut ministerio sue san- » ctitatis tribuat mihi servo suo . . . . », f. 105-107.

Quinque sermones ineditos habent quoque alii codices. V. Mazzuchelli. *Scrittori d' Italia,* verbo *Albertano.*

2. Senecae, *de formula honestae vitae,* incip. : « Quatuor vir- » tutum species multorum sapientum sententiis definitae sunt... », f. 108-110. Opus, quod alii *de quatuor virtutibus,* alii *de quatuor virtutibus cardinalibus* inscribunt, falso Senecae tributum, licet admixta sint permulta ex eius libris, media aetate magno in honore, pluries impressum est.

3. Bartholomaei de Recanato, *moralium dogma philosophorum,* f. 110-134. De opere vide codic. [L. V, LVIII].

4. Membra, seu propositiones, per saltum, ex libris duobus L. Annaei Senecae *de clementia,* f. 134-136.

5. Fragmenta, sine ordine, gnomologiae, ex Salomone, Pythagora, Seneca, L. Annaeo Senecae falso tributae, sub nomine *de moribus* liber unus, f. 136-138, quem leges in Senecae *opp. omnia,* Augustae Taurin., 1829, IV, p. 434-440, et alibi.

6. *De paupertate* liber, continens sententias e Senecae scriptis concinnatas in morem centonis, f. 138-140, editus est ibi, IV, p. 413-417.

7. *Declaratio eucharistiae,* sive casus varii in administratione huius sacramenti, incip. : « Queritur si vinum inveniri non » possit, vel aliquo casu defuerit . . . . », f. 140-141.

8. *De numero peccatorum mortalium,* incip. : « Revolutis

» libris sacrae scripturae, diutius excogitando, inveni octuaginta » et unum esse genera peccatorum mortalium », f. 141.

9. *Liber de miseria humanae conditionis editus a* [Ioanne] *Lothario cardinali sanctorum Sergii et Bachii, qui postea Innocentius papa tertius appellatus est,* f. 142-159. Sub fine:

« Explicit liber de contemptu mundi, amen.
» Ve michi nascenti. Ve nati ve morienti
» Veque, sine ve non vivit filius Evae.
» Quum fovet fortuna, cave, namque rota rotunda.
» Cur caro laetatur, quum vermibus esca paratur?
» Nonne vides mundum miserum nimis et moribundum?

Sunt libri tres, quibus plura desunt capitula, editi inter *opera Innocentii papae III.* Venet., 1578, I, p. 421-450.

10. *Epistola sancti Bernardi ad quemdam nobilem militem, de cura et modo rei familiaris utilius gubernandae,* inc.: « Gra» tioso et felici militi Raymundo domino castri sancti Ambrosii » Bernardus in senium deductus salutem. Doceri petis a nobis de » cura . . . . . » Sub fine: « Explicit epistola sancti Bernardi de » modo regendi se et familiam, amen », f. 159-160.

Praeeunt codici **a.** rubricae operum Albertan. f. I; **b.** rhythmi Petri Damiani haeremitae et episcopi omnibus ordinibus, qui inc.: « Episcopi attendite, Dei verba discernite . . . . » f. II-III, qui inter rhythmos Damiani pluries editos nullibi mihi occurrerunt; **c.** oratio rhythmica b. Mariae virginis:

« Salve sancta mater Dei
» Radix vitae robur spei » Mortis in angustiis », f. III-IV.

Edidit Mone in *Hymni latini medii aevi.* Friburgi Brisgoviae, 1854, t. II, p. 280-282, ex codice *Reichenauer Carlsruhe,* n. 36, fol. 109, addito falso titulo: *Iubilus sancti Bernardi abbatis ad Mariam virginem, de omnibus deliciis eiusdem.*

Codex initio pictus ita corruptus est ut sensus saepe deficiat.

Cod. 36 membr., saec. XIV, a. 268, l. 212 [L. VI, CCLII].

Albertani brixiensis opuscula, scilicet

a. *de amore et dilectione Dei et proximi et aliarum rerum, de forma vita hominis,* libri quatuor Vincentio filio inscripti. Inc.:

« Inicium mei tractatus sit in nomine Domini, a quo cuncta bona procedunt.... » Sub fine: « Explicit liber de amore... quem Albertanus causidicus brixiensis de ora sanctae Agathae compilavit » ac scripsit cum esset in carcere domini imperatoris Frederici, in » civitate Cremonae, in quo positus fuit cum esset capitaneus Gavardi, defendendo locum ipsum ad utilitatem communis Brixiae, » anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo octavo, de mense augusti, in die sancti Alexandri, quo obsidebatur civitas Brixiae per eundem imperatorem, indictione XI », f. 4-38. Inscriptio haec in pluribus aliis mss. codicibus occurrit. Praeeunt folio secundo rubricae sexaginta quinque.

b. *liber consolationis et consilii,* Ioanni filio, chirurgo nuncupatus. Capitula quinquaginta incip.: « Quoniam multi sunt » qui in adversitatibus et tribulationibus taliter affliguntur.... », f. 38-54. Sub fine: « Explicit liber .... quem Albertanus .... » compilavit ac composuit sub millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, in mensibus aprilis et madii ». Praeeunt folio secundo rubricae triginta octo.

c. — — *de doctrina dicendi et tacendi,* Stephano filio inscriptus, quo dat normas uno versiculo comprehensas :

« Quis, quid, cui dicas, cur, quomodo, quando requiras »:

Incip.: « Initio et medio ac fini mei tractatus adsit gratia sancti spiritus ... » Sub fine: « Explicit liber de doctrina dicendi et tacendi ab Albertano causidico brixiensi de ora sanctae » Agathae, compositus et compilatus sub millesimo ducentesimo » vigesimo quinto, mense decembris ». Latine Antuerpiae primum anno 1484, alibi pluries, editus est.

Triplicis operis antiqua versio itala impressa est frequenter.

Folio tertio inserta sunt pars actorum Filentuli, quae inc.: « In diebus sanctissimi Archadii archiepiscopi, fuit quidam Filentulus nomine qui multam pecuniam in pauperes orphanos, viduas et alias miserabiles personas expendit .... », ac series lemmatum carminibus italis expressorum, sic incip:

« La gran caita d' un re masaro
» Bona raxon fa in Çenaro
» Sega prato e pan racoie
» E cosi paga somante noie ».

Codicem, duplici columna, iamdiu ad bibliothecam d. Bonaventurae Venet. pertinentem, nostra coemit anno 1824.

Cod. 37 membr., saec. XV, a. 270, l. 194 [Z. L. CXLI].

Eiusdem opuscula, scilicet:

a. *de amore et dilectione Dei et proximi, et aliarum rerum et de forma vitae* libri quatuor, f. 4-39. Fol. 1 extant rubricae.

b. *liber consolationis et consilii,* f. 39-56.

c. *de doctrina dicendi et tacendi,* f. 56-61. Nota ad finem libri apposita, ut in codice superiori dat annum millesimum ducentesimum quadragesimum quintum, ut est reapse.

d. *sermo factus Ianuae per Albertanum, potenti domino Manuello de Madio, patri domini Bernardi episcopi Brixiae, in* 1243, f. 62-64. Idem qui in codice superiori 35. Bernardus Madius [itale *Maggi*] fuit Brixiae episc. ann. 1275-1308.

e. —— *super doctrina timoris Domini,* f. 64-66. Idem qui in codice superiori 35, cum inscriptione eadem.

Folio secundo inserta sunt *electuaria* contra morbos stomaci ac coniurationes per verba et signa contra vermes. Ex tabula astronomica folii tertii liquet librum ante annum 1418 exaratum.

Cod. 38 chart., saec. XV, a. 202, l. 144 [L. VI, CCLXIII].

1. Eiusdem, *liber consolationis et consilii,* f. 2-39. Foliis avulsis, plura desunt praesertim in fine.

2. —— *de doctrina dicendi et tacendi,* f. 40-52. Desunt quaedam extremae rubricae de adverbio *quando.*

3. Exempla centum viginti sex ex apologis et fabulis sumpta, quibus deest principium, f. 53-79.

4. Elegiae *de fortuna,* cuidam Henrico alemanno datae, inc.:

« Quomodo sola sedet probitas; flet et ingemit aleph
» Facta velut vidua quae prior uxor erat »,

f. 80-98. Quaedam in fine desunt.

Codicis lectio omnino corrupta.

Cod. 39 memb., saec. XIV, a. 219, l. 150 [L. III, XXXIV]. Ma.

1. *Liber poenitentialis et immortalis a magistro Ioanne de Deo editus, et veteri et novo Testamento et iure canonico fideliter comprobatus, in quo succumbit falsitas et veritas elucescit, qui per septem libellos et per 75 v. est distinctus, super operis imperfectione venia postulata*, incip.: « Ea est regula veritatis a pa- » tribus approbata quod nihil facias causa commendandi tui », f. 1-34. Sub fine exstant versus in aliis quoque codicibus obvii, quos refero optimae lectionis gratia.

« En ego quem genuit patria pia portugalensis
» Diva cathedravit verbis scola bononiensis.
» Hoc opus aptavi, Domini non absque labore.
» Sed labor est facilis, vestro superatus amore ».

2. Collationes quatuor *de concupiscentia, virga Iesse, adventu Domini et Antichristi*, f. 34-37.

3. Versus ac prosa *de minori ac maiori excommunicatione*, incip.:

« Hic haeresis factor, falsans, percussor et auctor
» Prophanae legis ».

prosa vero: « Haeresis et omnis haereticus, vel iudaeus, vel sa- » racenus qui aliquo tempore fuit christianus . . . », f. 37-40.

Codicem, duplici columna, erroribus scatentem dono dedit Io. Bapt. de Lignamine episc. concordiensis canonicis regularibus s. Ioannis in Viridario.

Cod. 40 membr., saec. XIV, a. 218, l. 158 [L. III, XXVI]. Mk.

Henrici de Arimino, *summa de quatuor virtutibus cardinalibus*, incip.: « Quia secundum sententiam apostoli ad Hebreos, » civitatem quam corporaliter possidemus, non manentem terre- » nam . . . » Capitula biscentum septemdecim, quorum sexagesimum nonum quadam gaudet celebritate ob ea quae de Venetis gloriosa depraedicat. Hoc testimonium in laudem Venetorum occurrit codice nostro [L. XIV, 265-266, f. 252-253] manu Marini Sanuto anno 1503 exscriptum ex codice Aloysii de Molino,

sapientis consilii et alibi; ut et impressum in chronico veneto Laurentii de Monacis a Flaminio Cornelio evulgato, p. 32.

Operis ceteroquin Spirae editi ab anno circiter 1472, idem capitulum certe ex Sandero [Elench. codd. mss. Belgii, p. 213] recenset Echardus in *Hist. script. ord. Praedicat.*, I, p. 523, dum Henrico tribuit *quendam tractatum de nobilitate et politica Venetorum*.

Codicem operculis lignis, corio vitulino purpureo obductis, errores plures inficiunt.

Cod. 41 membr., saec. XIV, a. 300, l. 220 [L. III, II]. Ma.

1. Ægidii de Roma *theoremata de hostia consecrata*. Propositiones quinquaginta. Incipit prologus: « Quia inter cetera sa» cramenta ecclesie eucharistie sacramentum plus difficultatis » continere videtur . . . . »; theorema vero: « Primum princi» pium quod est Deus summus, omnipotens potest convertere » aliud in aliud actu . . . », f. 1-60. Opusculum hoc etiam *de sacramento corporis Christi* ac *de corpore Christi* appellatum, Ægidio abiudicat Bellarminus; *de scriptoribus*, p. 359. Editum leges, sub eius nomine, Bononiae 1481, ac Venetiis, a. 1504.

2. —— *contra gradus et pluralitates formarum*, partes tres. Prooemium inc.: « Dixisti, Domine Iesu Christe, Dei virtus et Dei » sapientia. Qui elucidant me, vitam eternam habebunt... »; primum autem capitulum primae partis: « Etsi tractetur notitia in » universali de dicendis, cum postea specialiter tractabitur eorum » cognitio. . . », f. 61-100. Tractatus sub nomine Ægidii editus est cum aliis eiusdem operibus, Venetiis, per Simonem de Luere, a. 1500, f. 95-109.

3. —— *de esse et essentia* tractatus, capitulis viginti duobus, incip.: « Omne esse vel est purum per se, existens et infi» nitum; vel est participatum in alio receptum et limitatum ». Hoc theorema excipit textus explanatorius: « Volentes de esse » tractatum componere, ne laboremus in aequivoco . . . », f. 101-130. Opella differt ab edita Venetiis sub eodem nomine, quaestionibus tredecim distributa cum aliis Ægidii operibus, per Simonem de Luere, a. 1503.

Ægidius Columna romanus, si auctor, ordinem fratrum haeremitarum s. Augustini professus, fuit episcopus bituricensis a. 1294, obiit a. 1316.

Codicem mendis scatentem, duplici columna, cum litteris initialibus auropictis et insigniis familiae de Thienis dono dedit s. Ioanni in Viridario Paduae, anno 1466, Caietanus de Thienis vicentinus, canonicus paduanus. Compagem ligneam obducit corium vitulinum opere vermiculato impressum.

Cod. 42 membr., saec. XIV, a. 320, l. 212 [Z. L. CXXXIX]. B.

Hervaei Natalis *quodlibeta theologica,* [praeeunte indice capitulorum cuiusque tractatus, f. 1-2].

1. *De aliis materiis, contra m. Henricum de Gandavo,* quodlibeta minora scilicet:

a. *quaestiones tredecim de pluralitate formarum,* incip.: « Magister habet in suo primo quodlibeto: queritur questione » prima utrum sit ponere in divinis bonitatem essentialem et » personalem . . . », f. 6-20.

b. —— *quinque de essentia et esse,* incip.: « Eodem quodlibeto primo queritur questione 13.ª utrum esse creature realiter differat a sua essentia . . . », f. 20-36.

c. —— *octodecim de cognitione animae humanae, vel angeli,* incip.: « Eodem quodlibeto, questione XII queritur utrum » anima separata naturaliter intelligat se . . . », f. 36-55.

d. —— *viginti tres de intellectu et voluntate, seu de eminentia intellectus,* incip.: « Queritur in primo quodlibeto, 14.ª » questione, quis sit altior et potentior, utrum scilicet voluntas » vel intellectus . . . », f. 56-93.

e. —— *viginti et una de voto religiosorum contra Henricum,* incip.: « Primo in quodlibeto, questione 37.ª queritur utrum » religiosus teneatur ad primum votum . . . », f. 94-106. In indice a principio, hoc loco legitur: *Expliciunt contra Henricum de Gandavo martiriis* [sic]. Minime noverunt opellam Quetif et Echard., loc. cit. I, p. 534-536

2. —— *decem de relationibus,* incip.: « Utrum in Deo sit re» latio realis ad creaturam, et arguitur quod non ... », f. 106-111.

3. *Tractatus de processione Spiritus sancti,* incip.: « Utrum » Spiritus-sanctus distingueretur a filio, si non procederet ab eo, » dicitur quod sic . . . », f. 112-129. Opellam ignorant Quetif et Echard, loc. cit., I, p. 534-536.

4. *Quodlibeta magna primum usque tertium.* Primum habet quaestiones sexdecim, f. 131-161, 227-229; alterum septendecim, f. 161-214, quindecim tertium, f. 204-229. Editum bis Venetiis, annis nempe 1486 et 1513. Liber quartus in aliis codicibus desideratur.

Natalis Hervaeus vernacule *de Nedellee,* brito aremoricus, in studiis Parisii baccalaureus promotus a. 1307, magister ordinis Praedicatorum anno 1318, multorum operum methodo scolastica auctor, obiit a. 1323.

Codex, duplici columna, caractere quam maxime breviato scriptus est.

Cod. 43 membr., 1429, a. 258, l. 190 [L. IV, VII].

Bartholomaei a Sancto Concordio, *summa de casibus conscientiae* incip: « Quoniam, ut ait Gregorius super Ezechielem, » nullum omnipotenti Deo sacrificium tale est, quale zelus ani- » marum . . . »

Opus, nomine *Bartholina* et *Magistruccia* et *Pisanella,* cuius innumera exempla exstant in bibliothecis manu scripta, pluries saeculo decimoquinto typis prodiit.

Codicem foliorum 214, duabus columnis, *cum rubrica totius libri* et *breviationum declarationibus* sub fine, sic lego inscriptum fol. 212: « Qui scripsit scribat, semper cum Domino vivat
» Vivat in celis Hollandinus in nomine felix. »

« Consummatum fuit hoc opus in civitate vincentina per » fratrem Michaelem de Hollandia, ordinis fratrum Minorum, an- » no Domini MCCCC vicesimo nono, decimo nono die mensis » octobris. »

Cod. 44 membr.-chart., 1461, a. 234, l. 152 [Z. L. CXL] E.

1. Eiusdem *summa de casibus,* secundum *compilationem* ec.

« Consummatum fuit hoc opus in civitate pisana, anno Do-
» mini millesimo tricentesimo trigesimo octavo, (quae nota et in pluribus aliis libris mss. et impressis occurrit, hac additione: « de mense decembri, tempore ss. p. d. Benedicti pape XII, per » S. Bartholomeum de Pisis, ordinis Predicatorum), transcriptum » vero fuit Verone a Bartholomaeo de Casa, 1461 ».

2. *De usu clavium proprio, quoad excommunicationes principales, quarum absolutio sedi apostolicae referenda est*, f. 265-273.

Codicem ad normam scriptum possedit Antonius Contarini patriarcha Venotiarum [1508-1524].

Cod. 45 membr., saec. XV, a. 293, l. 198 [L. III, CXCVI].

Eiusdem *summa de casibus ad conscientiam pertinentibus.* Sub fine, excipiunt indicem alphabeticum *declarationes de breviaturis in hac summa positis* et *quaedam regulae iuris.* Folio extremo habetur seorsim resolutio quaestionis: *utrum ars campsoria* [permutatio nummorum] *sit licita.*

Codicem splendidiorem foliorum 281, cum titulo auro picto, possedit Leonardus Iustinianus e Venetiis. Manus serior addidit: *pretium ducatorum novem.*

Cod. 46 chart., saec. XV, a. 205, l. 140 [L. III, CLIX]. N.

1. Ioannis do Tambaco, *de consolatione vitae humanae seu theologiae.* Tractatus quindecim incip: « Quoniam secundum a-» postolum, quecumque scripta sunt ad nostram doctrinam scri-» pta sunt . . . . », f. 1-47. Sub fine legitur: *Completum per manus Ulrici Faber de Walstetten.*

Auctor teutonicus, ordinis Praedicatorum, sacrae theologiae apud Pragenses in Bohemia professor opus, sub nomine quoque *Speculi sapientiae* pluries editum, dedit anno 1366.

2. *Tractatus de castitate, compositus a beato Bernardo,* incip: « Vulnerata charitate ego sum: urget charitas de charitate loqui . . . . », f. 49-58. Est tractatus *de quatuor gradibus violentae charitatis* Richardi Sancti Victoris, in huius operibus editus,

ex quo confecta pars tractatus, nomine eodem, divo Bernardo perperam tributi, primnm a Gretsero Ingolstadii a. 1617 ex bibliotheca erfordensi iuris publici facti.

3. Quaedam, sine auctoris nomine, *de charitate*, ex s. Augustino et aliis, f. 59-61.

4. Rhythmi duo, f. 61-62; primus dat normas vivendi monacho: « Si cupis esse bonus et verus religiosus

» Ut Deo placeas crucifixo, sis studiosus . . .

alter de timore mortis agit:

« Cum revolvo moritnrus, quid post mortem sim futurus,

» Terret me terror venturus, quem expecto non securus ».

5. *Liber sancti Bernardi de conscientia* incip: « Domus hec » in qua habitamus, ex omni parte sui minatur ruinam . . . » f. 53-88. Hic tractatus *de interiori domo seu de conscientia aedificanda,* inter opera Hugonis a sancto Victore recensetur, et inter quatnor libros *de anima* numeratur ordine tertius: aequius cuidam cisterciensi Bernardo aeqnali tribuendus, cui perperam adscriptus prodiit in eius operibus. Capitulorum ordo varius in codice, cui desunt capitula vigesimnm nonum usque trigesimum septimum.

6. *Liber de contemptu mundi domini papae Innocentii tertii* inc: « Domino patri carissimo Petro, Dei gratia, portnensi epi» scopo, Lotarius indignus diaconus . . . » f. 89-123. Libri tres pluries editi.

Codex mendis scatet.

Cod. 47 membr., saec. XIV, a. 248, l. 195 [L. III, LIV]. Ma.

1. *Summa magistri Pauli, de poenitentia* incip: « Quoniam » circa confessionem animarum pericula sunt et difficultates quo» niam emergnnt, ideo ad honorem Dei sanctique Nicolai, ad fra» trum ntilitatem . . . » ec. vigintiquinque rubricis, f. 1-10.

2. *Summa vitiorum,* rubricis nonaginta tribus, incip: « No» tandum quod octo sunt vitia principalia, primum est gula, » secundum fornicatio . . . » Patet ex contextu auctorem esse ex » ordine s. Francisci, f. 11-39.

3. *Viridarium consolationis* inc: « Quoniam, ut ait aposto-

» lus Petrus, Spiritu sancto afflati, locuti sunt sancti homines, » oportet nos Sanctorum dicta imitari . . . » f. 40-57.

Tractatus est de vitiis et virtutibus ex scriptorum ecclesiasticorum profanorumque testimoniis compositus, libris quinque distributus. *Viridarium consolationis a fratre Iacobo de Benevento, ordinis Praedicatorum* manuscriptum in bibliotheca sancti Vincentii vesontina indicat Montfauconius [Bibl. bibl. mss. pag. 1190]; quod num idem opus sit, haud mihi constat. Bene vero idem omnino esse deprehendo quod inscriptum : *Giardino di consolazione* a Bono Jamboni vulgari sermone redditum fuisse Mehusius declarat in vita Ambrosii Camaldulensis p. 298. Accademici autem *della Crusca* in vocabulario, eius interpretationem afferunt ad. voces *batter d' occhio, prelato* et alibi.

Codicem folio extremo manu recentiori inscriptum:

« Finito libro, fessa quiesce manu. »

largitus est s. Ioanni de Viridario Paduae Baptista de Lignamine, episcopus concordiensis.

Cod. 48 membr., saec. XV, a. 138, l. 97 [L. III, VIII]. F.

D. Antonini *tractatus confessoris* [etiam *summula confessionalis*] *editus et compilatus per rever.* ec. f. 1-42. Partes tres, cum pluribus capitulorum lacunis.

—— *Opusculum quod vult denominari opus imperfectum, quia in eo ponuntur tantum interrogationes ad utilitatem simplicium confessorum. Sed plura alia non pertinent ad instructionem confessorum, et de potestate absolvendi et de casibus reservatis habes in tercia parte summae eiusdem Antonini, et hic sicut in tractatu praecedenti per totum.* f. 43-133. Continet opella *interrogationes in confessione fiendas,* trifariam partitas, nempe quae referuntur ad *transgressiones decem praeceptorum, ad vitia capitalia, ad status diversos personarum.*

Utrique operi, serius in unum coacto et in sex partes distributo, additi sunt tituli quinque, nempe *de absolutione, poenitentia et sacramentis,* f. 133-144; *de restitutione,* f. 144-168; *de decimis,* f. 168-171; *de ornatu mulierum,* f. 171-181; *de excommunicationibus papalibus et episcopalibus.* Haec omnia constituunt

summam confessorum, cuius usus frequentior saeculo decimoquinto occurrit.

Antonius, Nicolai de Florentia, ob parvam staturam *Antoninus* appellatus, ordinis Praedicatorum, archiepiscopus florentinus annis 1446-1459, plura scripsit, vel cumulate vel per partes pluries edita.

Codex optimae lectionis, foliorum 188, auctori coaevus videtur.

Cod. 49 chart., saec. XV, a. 207, l. 147 [L. III, IX^b]. Mb.

1. Eiusdem *summula confessoris,* per compendium oblata, f. 11-17, uno tantum titulo contenta.

2. *Interrogationes fiendae in confessione,* f. 17-88. Titulo de restitutione plura commixta sunt quae *summam* Antonini minime attinent.

Praeeunt **a.** *modus reducendi ad memoriam confitenti omnia peccata,* f. 1-4; **b.** *excommunicationes principales* f. 5-10.

Codicem, duplici columna, possidebat Gregorius de Campo, veronensis.

Cod. 50 membr., saec. XV, a. 182, l. 133 [L. III, CLXIV]. N.

Eiusdem tractatus. **a.** *de matrimonio,* f. 1-47. Hic titulus de sponsalibus et matrimonio extractus est de tertia parte summae eiusdem. **b.** *de usura,* f. 48-54. Prodiit in *Tractatu tractatuum,* sive *Oceano iuris.* Venetiis, 1584, t. VII, p. 78, et alibi.

Codex, duplici columna, est mutilus in fine.

Cod. 51 chart., saec. XV, a. 171 l. 113 [L. III, IX^a]. F.

1. *Summa confessoris* ut in codice praecedenti . . ., f. 1-129.

2. Magistri Nicholai de Anglia, *super casu de imprestitiis Venetorum,* tractatus incip: « Quaestio disputata de praestitis quae » fiunt Veneciis, per fratrem . . . Bona est substantia cui non est » peccatum in conscientia . . . », f. 129-133. Casus varii excussi, quibus pecunia datur foenori communitati Venetiarum. Ni-

colaus de Trevetli, vel Trivet, vel Traveth, anglus, origine nortwicensis, ordinis equestris, natus anno circiter 1258 Londini, Oxonii educatus, in ordinem Praedicatorum cooptatus, obiit anno circiter 1328. Eius opera triplici ordine retulerunt Quetif et Echard in *Script. ord. Praed.* I, 362-365.

3. *Responsio sancti Thomae de Aquino, ord. fratr. Praedicant., ad lectorem florentinum, super materia venditionis ad tempus.* Incip.: « Recepi litteras vestras cum quibusdam casibus... », f. 133-134. Epistola haec pluries impressa est cum operibus s. Thomae. Sub fine: « Obiit autem hic beatus vir [Antoninus], » die 11 maii 1469 ».

4. Eugenii papae IV. decretum *de communione in pascha,* f. 134-135. Extat in *Bullario romano.*

Folium primum codicis ornat elegans picta imago d. Antonini in littera maiori.

Cod. 52 membr., saec. XV, a. 320, l. 215 [L. III, CLXXVIII].

Monachi anonymi *libellus de exemplis naturalibus contra curiosos.* Prologus incip: « Cum solus in cella sederem, et aliqua » de catholica fide mente revolverem ». Opus, in libellos tres distributum, agit primo *de articulis fidei,* capit. 21, f. 2-26; altero *de dominicis sacramentis,* capit. 17, f. 26-47; tertio *de vitiis et virtutibus,* cap. 97, f. 48-131.

Foliis quae supersunt, principio et in fine, Philippus Strada mediolanensis, cum esset in coenobio s. Cypriani de Muriano, scripsit quaedam ligata oratione rudiori, latine et itale, de morum corruptela in urbem Venetiarum ab exteris invecta; nativitate virginis Mariae celebranda; de bonis rationibus contra invidiam presbyterorum saecularium in optimos religiosos; in nativitate virginis Mariae; invitatio eorum qui studiis vacant, ad sanctum Cyprianum de Muriano; satira in universalem avariciam rationalium quorumcumque hominum passim grassantem; *carmen* epigrammaticum in funere Guidonis de Rubeis, parmensis [m. octobri 1490]; demum epistola consolatoria huius filio, *commendatario abbatiae s. Chrisogoni intra iadrensem urbem Dalmatiae* [Muriani, in sancto Cypriano, 24 octobris 1490], cui offert hunc co-

dicem *precio tantummodo levissimo quatuor ducatorum,* seque Iaderam ad eum navigaturum proponit, *dummodo per menses singulos congrua merces unius saltem ducati deputetur.*

Cod. 53 chart., saec. XV, a. 210, l. 154 [L. III, XXXVIII]. Md.

1. Ioannis de Platea, *tractatus restitutionum,* f. 1-84. Sub fine, f. 70-78, extant duo capitula: **a.** *Duodecim casus in quibus potest quis recipere ultra sortem, absque vitio usurae ;* **b.** *Tractatus societatis eximii iuris utriusque doctoris domini Ioannis de Platea, nobilis bononiensis;* quae desiderantur in opere pluries impresso saeculo XV, nomine *Francisci de Platea.* Tabula indicis habetur foliis 78-84.

2. *Tractatus de usuris* eiusdem, f. 84-125. Idem ac in editis opere antecedenti.

3. *Regula de celebratione missae.* Incip.: « Defectus missae » sunt, quando requisita ad missam deficiunt . . . », f. 125-129. Loco huius tractatus in editionibus de quibus supra, legitur *tractatus de excommunicationibus* eiusdem Ioannis de Platea.

Ioannes de Platea, nobilis bononiensis, iuris utriusque doctor, dubium est num idem sit ac Franciscus ordinis Minorum, qui anno 1460 Bononiae obiit.

Codex cum operculis ligneis antiquis folio 131 habet: « Iste » liber est nostri fratrum Evangelistae et Modesti vincentinorum, » ordinis canonicorum regularium sancti Augustini, scriptus per » me dominum Evangelistam suprascriptum, qui liber est deputatus ad usum utrorumque: defunctis vero nobis, sit monasterii » sancti Bartholomaei de Vincentia; cui monasterio reliqui etiam » nostri libri eodem modo deputati sunt ».

Cod. 54 membr., saec. XV, a. 204, l. 150 [Z. L. CXXXII]. B.

Francisci de Ruvere *liber de sanguine Christi,* Paulo II veneto, pontifici maximo.

Auctor savonensis, ordinis Minorum, cardinalis s. Petri ad Vincula, serius [1471] fit pontifex, nomine Sixti IV. Textus, lectione plurimum variata, prodiit, sine loco et anno [Romae, 1472]

una cum opella *de potentia Dei,* exemplaribus impressis tercentis, opera Philippi de Lignamine, cum dedicatione Sixto papae IV.

Codicem foliorum 68, nutu Bessarionis, cuius insignia folio primo auro picta apparent, facile descriptum credo. Editionem, quae supra, cum insignis depictis Sixti IV, belle compactam, scrimniis bibliothecae nostrae ex dono Bessarionis accessisse probabile est.

Cod. 55 chart., saec. XV, a. 235, l. 168 [L. III, XXXVII]. F.

Ioannis Maphaei, *de electorum praedestinatione ac reproborum damnatione* dialogus. Libri duo. Incipit prooemium: « Quam» quam superiori tempore ex quo istinc a vobis recessimus, litte» ris meis, quemadmodum pollicitus fueram, te minime ad scri» bendum invitaverim . . . » Auctor *ex abbatia divi Pauli perusini territorii,* canonicus divi Georgii in Alga, patri Francisco Barbaro eiusdem congregationis canonico dicat opellam, qua inducit Benedictum a Platea, *in omni genere doctrinae praestantissimum* modos difficiliores de praedestinatione ab Ioanne Maphaeio propositos solventem.

Matthaeus Bossus veronensis laudat summopere concivis sui opus: *Opera varia.* Bononiae, 1627, f., libro septimo epistolarum [epistola 78 ei Romae data, ex aede virtutum, idibus ianuarii, ante annum 1490], ita tamen ut non dissimulet fieri: « a» gitatum arcanum semper obscurius, et quod non tam animum » faciat, quam exterreat, et in periculosiores semper scopulos in» vehat ».

Codex foliorum 30 cum insigniis eleganter pictis cuiusdam familiae, in titulo, incip: *Dyalogi de praedestinatione ac praescientia Dei: finit liber secundus feliciter.*

Cod. 56 chart., saec. XVI, a. 210, l. 152 [L. IV, VI].

Patris magistri de Barlecta, dialogus cui titulus: *de ecclesiastica republica, Didimo et Philotheo colloquentibus.* Incip: « Did. » Ardeo, perdocte Philotee, incredibili amore sciendi rei publicae

» ecclesiasticae arcana . . . » Capitula duodecim, cum solutione *dubiorum emergentium*, sub fine cuiusque capituli.

Auctor sacrae theologiae *doctor eximius*, qui se duobus operibus editis *fratrem paduanum de Crassis Barolitam, gymnasium domus magnae* [Minorum conventualium] *Venetiarum regentem* profitetur, opellam, ut credo, autographam, pontifici sic nuncupat fol. 66: « Author haec de pedibus sedentis super solium, maiori [qua » potui] diligentia et brevitate collegi, ad sancti patris et domini » nostri Pauli tertii pedes submissa. Finito libro, reddantur lau- » des Christo ». Idem post epistolam dedicationis operis *Concilium Pauli* P. Morone cardinali mutinensi, sic : « Did. Nostris expletis » colloquiis de ecclesiastica republica, perdocte Philotee, mihi in » mentem venit Pauli monimenta calcatius delibare ».

Ioannes Hyacinthus Sbaralea in supplemento ad Waddingum, opellam, post annum 1534 certe exaratam, bis editam testatur, nempe Mutinae 1542, Venetiis 1543 ;. hac tamen vice Rodulpho Pio, cardinali carpensi nuncupatam. Waddingus, Sbaralea, frat. Sigismundus a Venetiis *Paduani Grassi* nomine auctorem appellant.

Codicem folior. 66 impressioni paratum habet, uti ex nota extrema: « Visa de mandato rever. d. legati, et illam admictimus » et approbamus. Petrus Menochius lucanus auditor ».

Cod. 57 chart., saec. XV, a. 218, l. 147 [L. III, LXXXI]. F.

Sicconis Polentoni, *de confessione*, ad patrem reverendissimum dominum Petrum Donatum, episcopum paduanum [1428-1447] liber quadruplex incip: « Levavi oculos meos in monte » unde veniet auxilium mihi, hoc namque psalmistae versu pla- » cuit ad te praefari, optime pastor . . . »

Liber minime editus frequenter manuscriptus in bibliothecis occurrit. Auctor paduanus pluribus operibus clarus, in hoc dialogi formam sumpsit inter *Sacerdotem* et *Peccatorem* in Dei templum accedentes et deambulando alloquentes *carnisprivii diebus, quibus haec civitas* [Patavium] *luxuriatur, atque plena, ut solet, comestionibus et larvis est:* statim in prooemio asserit se aetatis suae anno sexagesimo proximum. Ceterum de eo lege Kappium : *De Xic-*

cone Polentono, cancellario patavino, historiae litterariae saec. XV. in Italia instauratore. Lipsiae, 1733, 4.°

Codex habet folia septuaginta quatuor.

Cod. 58 membr., saec. XV, a. 233, l. 157 [L. III, CXXXVII]. Z.

Eiusdem opus idem nomine *confessionis christianae* libri quatuor, eidem Donato nuncupati.

Codex foliorum 58, cum operculis ex ligno, corio obductis et bullarum parte, scriptus est eleganter a Nicolao Rieto, titulo et initialibus litteris minio renidentibus.

Cod. 59 membr., saec. XV, a. 223, l. 154 [L. III, LXXXII]. Ma.

Eiusdem opus idem, Petro Donato nuncupatum.

Codicem foliorum octoginta memorat Tomasinus in *Bibl. patav.* ms., p. 17.

Cod. 60 chart., 1497-1501, a. 315, l. 211 [L. III, VII]. Ye.

Antonii Gazii opuscula quatuordecim, nempe:

1. *De labe peccati,* capitula triginta octo, f. 1-18.
2. *De mirabilibus sacramenti confessionis virtutibus,* capitula viginti quinque, f. 23-35.
3. *De venerabili eucharistiae sacramento,* capitula viginti, f. 40-51.
4. *De spiritali fidelium armatura ad iugem et periculosam cum daemonibus, callidissimis hostibus, dimicationem necessariam,* capitula viginti duo, f. 55-65.
5. *De charitate, virtutum omnium parente, unica, brevi ac certissima via salutis,* capitula triginta, f. 58-82.
6. *De aestimanda frugi, et bonis operibus conterenda temporis pretiositate, brevis sed admodum utilis libellus,* capitula decem, f. 85-89.
7. *De contemnendis terrenis opibus et de veris acquirendis divinis,* capitula viginti duo, f. 93-103.
8. *De phisici integritate et de perfecto medico, ad monarcham sa-*

pientiae Hieronymum de la Turre veronensem, praeceptorem optimum, capitula quatuordecim, f. 106-113.

9. *De viduitate servanda, ad Lucretiam Minam nobilem patavinam*, capit. novem, f. 117-121. V. Volpi, *Libreria*, p. 78.

10. *De servando virginitatis candore, perutilis ad salutem consequendam tractatus, quem Antonius Gazius .... ut filios ceterosque ad perpetuum caelibatum hortaretur, compilavit, et ipsum veram tyriacam voluit non immerito nuncupare*, capitula quadraginta, f. 123-142.

11. *De abnegatione et sui ipsius contemptu, seu de vita perfecta suscipienda perutilis tractatus*, capitula quadraginta, f. 144-163.

12. *De grato salis terrae condimento; de fructuoso scilicet praedicatore*, capitulis triginta quatuor, f. 165-182.

13. *De perutili angelorum nobis deputatorum ministerio, iugi salubrique custodia libellus*, capitulis novemdecim, f. 186-195.

14. *De inferno et aeternis impiorum suppliciis*, capitulis triginta, cum *figura totius inferni tam proprie quam improprie dicti, facta in plano, cum tamen sit rotunda, ad formam magni calicis in septem partes, iuxta numerum septem capitalium peccatorum divisa*, f. 197-213.

Opuscula omnia haec, quae inedita esse reputo, ipsiusmet auctoris manu scripta et emendata sunt, adiecta in fine uniuscuiusque de scriptione eorumdem annotatione. Venetiis exarata sunt annis 1497-1501, ultimo excepto, cuius in fine haec Gazius adscripsit: « Divino favente numine, in festo vel solemnitate can- » didissimae ac gloriosae virginis ac martyris Catharinae, curren- » te anno Christi Domini 1511, dum Budae infirmus essem ego » Antonius Gazius, artium et medicinae professorum omnium » minimus, sacraeque theologiae discipulus utinam non inutilis, » de inferno et impiorum suppliciis praesens opus absolvi .... »

Auctor ortus Patavii a. 1461, laurea in medicina a. 1485 donatus, Europa universa peragrata, Sigismundi I regis Poloniae medicus [*Effemeridi*, 1776, p. 88], decessit a. 1528. Quae eius opera medica edita, quae inedita narrat Vedova in *Biografia degli scrittori padovani*. Padova, 1832, I, p. 444-446.

Cod. 61 chart., saec. XVI, a. 210, l. 140 [L. III, LXX].

1. Quaestiones theologicae ac philosophicae centum septuaginta novem, f. 45-503, praeeunte duplici indice alphabetico rerum ac capitulorum, f. 1-17. Incip.: *Quaestio I. An animae sint factae ex essentia Dei. Utrum animae rationales sint factae ex essentia Dei, ut dixit Parmenides et Marcus Terentius Varro...*

Quaestiones centum viginti duae priores, f. 45-100, sunt extractae formaliter ex speculo quaestionum peregrinarum fratris Bartholomaei Sybillae monopolitani, ordinis Praedicatorum, pluries editarum. Aliae ex *d. Thoma Aquinate, Henrico de Hassia,* et *Silvestro Prierate.* A quaestione 164 usque ad dubium septimum quaestionis 169, f. 305-346, « omnia sunt extracta quasi » formaliter ex dubiis dulcissimi fratris mei olim domini Richar- » di lucensis, qui obiit Vercellis post festum annunciationis an- » no Domlni 1512, plenus odoris sanctitatis et clarus miracu- » lis ». Nimirum ita scripsit Petrus Recta lucensis, canonicus regularis lateranensis, cuius elogium Rosinus exhibet in *Lyceo lateranensi,* t. II, p. 177. Petrus quoque ipse de suo non pauca in volumen loca coniecit, quaestiones videlicet et annotationes. Insuper alphabeta octo cum interpretatione latina posuit, f. 479-480: *hebraicum* cum declarationibus; *graecum* cum declarationibus et siglorum explicationibus; *indicum, chaldaeum, Iacobitarum, Christianorum de la Centura, arabicum, Christianorum Palestinae et Phoeniciae.* Haec indicaro haud inopportunum fuerit; cum ex iis posteriora sex ab iis differant quae Theseus Ambrosius ex Albonesii comitibus, papiensis, idemque canonicus regularis lateranensis in *Introductione in chaldaicam linguam aliasque,* Papiae anno 1530 impressa vulgavit.

Ad quaestionem 160, dubio quinto, quo inquiritur: *an animal possit vivere ex solo odore vel aere,* epistola fere integra exstat « Andreae artium medicinaeque doctoris, domini archiepisco- » pi magdeburgensis, ducisque Saxoniae phisici egregio insignis » doctrinae viro d. Hieronymo de Florenzola, artium nec non et » sacrae medicinae doctori famosissimo, bononiensi in gymnasio » publice phisicam profitenti, suo praeceptori dignissimo, de qua-

» dam virgine quadraginta et octo annorum quae non comedit,
» neque bibit quicquam undecim iam annis, nec egerit, nec su-
» dat, nec expuit, nec urinat aut aliquid huiusmodi superfluita-
» tum de corpore eius, ut ceterorum hominum, manare videtur,
» seu experitur. » Ad quam epistolam, quae de muliere Augu-
stae degente agit, Petrus Recta adscribit: « Nota quod anno Do-
» mini 1510 tempore quadragesimae, legatus papae, qui erat in
» Alemannia apud imperatorem, scripsit suo fratri, qui erat bo-
» noniensis, litteras quibus ei aperiebat multa de praefata mulie-
» re, et affirmabat verum esse, quod ipsa per undecim annos ni-
» hil penitus comederat aut biberat, et quod cum ipsa fuerat lo-
» cutus. Item multi alii itali et praecipue medici hoc scripserunt
» ex Alemannia, prout continetur in littera praecedenti. Item
» Ioannes Franciscus comes Mirandulae in 5 libro, 3 distinctio-
» ne praenotionum, cap. 4. testatur se fuisse per interpretem al-
» locutum hanc teutonicam foeminam », f. 271-271.

Primo capitulo dubii decimi, f. 273-274, legitur *quaestio de coniunctione maxima trium planetarum, Martis, Iovis et Saturni anni* 1503.

Folio 379 Petrus Recta scripsit: *A quaestione* 171 *usque ad hoc dubium* [decimum quaestionis 172] *omnia sunt accepta formaliter ex Rosa aurea magistri Silvestri de Prierio, ordinis Praedicatorum.* Silvester Mazolinus, saeculo decimosexto incipiente, scripsit *Rosam auream in Evangelia totius anni*, pluries editam.

Foliis 386-393 exstat *sermo brevis totam historiam complectens et acerbitatem passionis et doloris Christi breviter enarrans, ex diffuso historiali sermone Gabrielis Biel* spirensis, scholastici, praepositi wurtembergensis. Huius sermo pluries editus est, primum saeculo decimoquinto ad finem vergente.

2. *De humani arbitrii libertate.* Dialogus d. Leonardi Veneti, canonici regularis incip: « Perdifficilem esse ac perobscuram » in theologia quaestionem de humani arbitrii libertate . . . . . » Dialogus est inter Valerianum et Leonardum, qui absolvit Romae in s. Maria de pace, in solemnitate sanctorum angelorum, die 29 septembris 1551, f. 504-535. Haec pars codicis recentius exscripta est.

Cod. 62 chart., saec. XVI, a. 320, l. 218 [L. III, LIX].

Petri Cittadellae tractatus *de gratia Dei.* Libri sex.

Auctor patavinus, a primigenia patrum suorum fide desciscens, virorum protestantium placita, maxime Lutheri, Erasmi, Zuinglii, publice professus est et in opus suum intulit. Propterea in carcerem coniectus est, unde dimissus opera familiaris sui Francisci Bottoni, cl. iurisconsulti. Ceterum quae in vulgus de eo sententia efferretur, eius epistolae comprobant: **a.** cuidam Franciscano, Fosse Clodiae concionanti [Clodiae, cal. dec. 1524]: **b.** Bernardino Franciscano, *de voluntate Dei;* **c.** Ioanni Andreae, cui mittit opus Lutheri: *de servo arbitrio* [cal. iul. 1540]; **d.** Francisco Bonaefidei, eum de haeresi insimulanti [ex Cittadella, cal. martii 1542]. Quod confirmat epigramma fini operis quasi coronis impositum: « Haec si forte vel legatus pontificis, vel alia vis » maior damnaverit, caesarem, cui non tantum hoc *de gratia Dei* » opus, sed duos quoque *de passione Domini* libros, et *sermonum* » tres dedico, ac vocandum in Domino concilium appello [nam » conciliabula et concilia male vocata non agnosco] nec alio id » consilio [testor Deum] facio, nisi ut errantes Christi oves sui » erroris admonitae resipiscant, et, cognita veritate, ad cau» lam Domini sui tandem revertantur, ad quod ego cum alios » omnes, qui Dei et Christi gloriam quaerunt, tum clarissimos » Venetiae principes imploro ». Auctor addidit: « Extremum » huic operi manum imposui 1542, 16 cal. nov., 30 abhinc annis » et eo amplius inchoatò ».

In codice folior. 286, non una manu exscripto, occurrit frequenter nomen *Italici,* anteriori *Cittadellae* eraso.

Cod. 63 chart., saec. XVI, a. 320, l. 210 [L. III, CLI]. Ye.

Eiusdem *tractatus de gratia Dei,* libris sex.

A principio leguntur ode monocolos et tricolos Cittadellae, sub fine quaedam excerpta ex Luthero, Erasmo, Zuinglio.

Exemplar magna ex parte autographum crediderim ab officio patavinae inquisitionis sacrae Consilio decemvirum, qua re-

probandum, oblatum. Eapropter minime publici iuris factum, etsi eius opera: *De modo contemplandi: Epistolae tres consolatoriae: Satyra una: De laudibus Virginis. Casualium et verborum flexiones: Breviarium verborum: De constructione verborum: De fundamentis grammaticae,* Venetiis, anno 1535; annoque proximo 1536, ibi alia eius opera prodierint: *Satyrae duae: Somnia duo: Dialogi tres: Progymnasmata;* fere omnia Iosepho Vedova [1] ignota, qui tria tantum meminit: *De arte grammatica: Carmen Deus homo: Epistolae metricae ad amicos* [1].

Codex, initio mutilus, habet folia 263.

Cod. 64 chart., saec. XVI, a. 155, l. 106 [L. III, CLXIII].

Bernardini Scardeonii patavini, *de castitate* libri septem, impressi Venetiis ab Andrea Arrivabeno, anno 1542, cum emendationibus manu eiusdem auctoris. Eas post annum 1556 additas nuntiat vocabulum *Canonicus* subditum, quibus locis Scardeonius *Presbyter* legitur, eo enim anno, canonicus patavinus dictus est. Ceterum sub fine legitur: « Recognitum a proprio auctore et » castigatum anno 1565, die 19 maii, anno Domini 1573, die » 24 ianuarii ». Quaedam alia manu addita sunt aevo sequiori.

Cod. 65 chart., saec. XVI, a. 210, l. 156 [L. III, CLX]. N.

Cythinii Sanctis, *de divina praedestinatione,* ad Danielem Barbarum Aquileiae patriarcham designatum discursus inc.: « De » divina praedestinatione verba facere, vir illustris, tametsi res » ardua ac perdifficilis . . . »

Cur auctor lucubrationem Danieli Barbaro, quem Ioannes Grimani patriarcha aquileiensis sibi socium adsciverat anno 1550, eodem nuncupaverit, ipse enarrat in prooemio: « Cum optima» tum quorumdam precibus refragari minime possem, pauca haec » ex ipsis patribus et ex d. Thoma potissimum excerpsi . . . quo » et hinc fortasse pateat, quid veri, quidve dubii praeseferant » litterae illae rever. patriarchae nostri aquil. Ioannis Grimani,

[1] *Biografia degli scrittori padovani.* Padova, 1832, I, 261.

» quae de hac materia elapsis hisce diebus ad nos pervenere ». Liquet Leonardum iuniorem, utinensem, ordinis Praedicatorum, e suggestu collegiatae utinensis in hanc abiisse sententiam: *Praedestinatum a Deo, damnatum nullo modo esse posse, etiamsi contingat ipsum peccare, quia quantumcumque cadat in peccatum, Deus illum ab illo extrahit, ita ut in fine debeat salus fieri, et similiter praescitum a Deo damnari necesse esse.* Vicario suo utinensi propositionem deferenti Ioannes patriarcha epistolam rescribit [eam leges in appendice *Historiae de auxiliis*, a Iacobo Hyacintho Serry] qua partes concionatoris in suspicionem haereseos vocati suscipit, et abstrusiora divinae praedestinationis arcana saepius declarat. Exinde suspicio corruptae in eo doctrinae adeo invaluit ut, etsi se se purgaverit impacto crimine, et insons a patribus tridentinis declaratus fuerit, tamen, ob haereses fortasse ea tempestate grassantes, cardinalis a Pio IV *adlectus* minime renuntiaretur, eique Sixtus V pallium, in congregatione diei 4. octobris 1585 solemniter negaverit [1]. Modo cum Daniel Barbarus magno illi fuerit in angustiis [2] solatio, patet eum auctorem fuisse dissertationis exarandae, quae finit: « Profecto nihil remanet » dubitandum, nihil dissonum ab orthodoxis, nihil non admittendum » dum et approbandum, vel in illo quod tuetur, vel in illo quod » asserit patriarcha ipse Grimanus rever. in suis illis de praede- » stinatione. Atque haec hactenus absque omni diximus perti- » natia ad Dei gloriam ». [3].

Auctor Utini natus a. 1530, ordini Praedicatorum in eo s. Petri martyris coenobio [cui annis 1563-1582 praefuit] adscitus, sacrae theologiae doctor, eiusque professor in archigymnasio patavino, obiit a. 1584.

Codex habet folia 21.

[1] V. Amulii Marci Antonii, legati ad pontificem, epistolam Romae datam 30 aug. 1560, reipubl. venetae, de cardinalatu ei deferendo [L. XIV, 52 f. 157-158].

[2]. V. codicem [L. VII, 1217, f. 116-125].

[3] De Rubeis *Monumenta eccl. aquil.*, col. 1085-1089.

Cod. 66 chart., saec. XVI, a. 242, l. 177 [L. III, CXXVIII]. Me.

Augustini Valerii, *de consolatione ecclesiae libri sex, ad amplissimum cardinalem Ascanium Columnam.* Incip. « Supervacaneum fortasse alicui videri potest de consolatione . . . »

Edidit Romae anno 1795 Hyacinthus Ponzetti ex apographo privatae bibliothecae Pii papae sexti; in quo primo libro prooemium accedit in nostro codice desideratum.

Codex cum emendationibus autographis habet folia 122.

Cod. 67 chart., saec. XVIII, a. 240, l. 170 [L. III, CXXXIV]. Z.

Ioannis Nicolai Maurocordati, *de Officiis liber* incip. « Immisit Deus hominis naturae semina virtutis; unde quae in nobis est ratio ceteris, qua animantibus, praestamus, honesta monet. »

Ioannes Nicolaus Alexandri Maurocordato de Scarlati, Valachiae princeps, bonis litteris apprime in patavino archigymnasio excultus, legationibus vindobonensi et carolóviciana in arduo pacis negotio conspicuus, saeculo medio decimoseptimo opus graece conscripsit *concinnatum tum divinorum sermonibus virorum, qui sapientia et pietate magnam consecuti sunt laudem, cum maxime puro divinarum scripturarum ornamento,* capitibus quidem novemdecim; quod Bukarestii anno 1719, graece tantum; Lipsiae cum versione latina Stephani Bergleri, curis Thomae Fritsch, anno 1722 prodiit. Nicolaus Forlosia neapolitanus, custos bibliothecae caesareae vindobonensis, a die 16 iunii a. 1723 usque ad 11 aprilis 1758, qua die obiit, dedit hanc versionem, quam ignorat omnino Mosel, qui de eius operibus p. 150 operis: « *Geschichte der k. k. Hofbibliothek zu Wien.* Wien, 1835, disserit.

Codex paginar. 162 eleganter est exscriptus.

Cod. 68 chart., saec. XVIII, a. 220, l. 160 [L. III, CCXXIII].

Ludovici Abelly, *compendium ex medulla theologica.* Partes

duae distributae, ut in opere integro pluries edito, prima in tractatus sex, altera in duos.

Codex paginis 352 eleganter exscriptus.

Cod. 69 chart., saec. XVIII, a. 290, l. 202 [L. III, LXXVIII].

Sanctis Veronesii cardinalis, *de necessitate communicandi cum sede apostolica, ad sartam tectam tenendam catholicae ecclesiae veritatem.*

Auctor, episcopus patavinus [1758-1767], Clementi papae XIII opus dicaverat, sexdecim post eius mortem annis primum commissum [Brixiae, 1783], cum praefatione Caietani Cognolato, ac imagine Veronesii.

Codicem foliorum 385 nobis largitus estCarolus Veronesius auctoris ex fratre nepos, a. 1767.

Cod. 70-78 chart., saec. XVIII, a. 300, l. 215 [L. III, CLXXXI-CLXXXIX]. Ml.

Bernardi M. De Rubeis theologica autographa, novem voluminibus digesta; extant tomo **a.** primo, foliorum 568, *de virtutibus theologicis;* **b.** altero, folior. 433, *osservazioni contro gli indifferentisti, ateisti, deisti, fatalisti;* **c.** tertio, folior. 374, *de gratia Dei;* **d.** quarto, folior. 248, *tractatus polemicus de sacramentis novae legis;* **e.** quinto, folior. 410, *de libero arbitrio hominis, Dei et Angelorum, iuxta d. Thomae Aquinatis documenta;* **f.** sexto, folior. 189, *de peccatis, gratia Dei, scientia, providentia et praedestinatione Dei;* **g.** septimo, folior. 337, *de moribus hominis christiani;* **h.** octavo, folior. 278, *de sacra scriptura, traditione, Deo eiusque attributis;* **i.** nono, folior. 84, *de traditione.*

Auctor Civitatis Austriae n. 1686, ord. Praedicatorum, edifis operibus clarus, obiit Venetiis in coenobio *dei Gesuati*, a. 1775.

CLASSIS V.

POLEMICI

Cod. 1 membr., saec, XV, a. 266, l. 182 [L. II, II] Mk.

Sancti Athanasii, *contra Gentiles et de incarnatione* libri duo, ab Ambrosio camaldulensi latine redditi, ex hac ipsa versione editi Parisiis anno 1529 et Basileae anno 1531, cum Athanasii aliis. Ambrosii epistolam nuncupatoriam ad Petrum Donatum episcopum patavinum [a. 1428] edidit Berardellius in *Nuova raccolta d' opuscoli* a Calogerà, tom. XXXII, p. 44-46.

Codex foliorum 98 egregie scriptus politiori membrana est.

Cod. 2 membr. saec. XIV, a. 350, l. 242 [L. III, LXXXV]. Ma.

1. S. Thomae Aquinatis, *de veritate catholicae fidei contra errores infidelium* [*contra Gentiles*] libri quatuor, f. 1-181.

2. Quaestiones unicae sex, *de virtutibus in communi, de virtutibus theologicis, de correctione fraterna, de spe, de virtutibus cardinalibus, de unione verbi incarnati*, f. 182-220.

Codicem duplici columna, folio extremo 221 annotatum: 24 *die octobris anno a Nativitate Domini* 1392, donavit s. Ioanni in Viridario Baptista de Lignamine, episc. concord. a. 1455.

Cod. 3 membr., saec. XIV, a. 378, l. 267 [L. III, LXXXVIII]. Ma.

S. Thomae Aquin., *de veritate fidei catholicae contra errores infidelium.*

Codex, foliorum 190 duplici columna, concluditur versu:

« *Munera reddentur scriptori, si mereantur* ».

Cod. 4 membr., saec. XV, a. 358, l. 250 [Z. L. CXIX]. B.

Eiusdem, *de veritate catholicae fidei* eç.
Codex foliorum 160, duplici columna.

Cod. 5 chart., saec., XV. a. 290, l. 210 [Z. L. XC]. B.

Roderici Calaguritani, *de remediis afflictae ecclesiae militantis adversus extrinsecas Turchorum persecutiones, ac intestinas eius pressuras et angustias.*

Auctor operis titulum sic pluribus explanat: « Ad rever. in » Christo patrem d. d. Bessarionem . . . . libellus incipit *de remediis* . . . . . : *et angustiis:* an generalis synodus pro » hoc tempore sit expediens ac sufficiens remedium ad eas extirpandas; demum ostendit quando et quomodo, ex quibus causis generalia concilia congregari debent: rursus deducitur » romanum pontificem habere in terris supremam auctoritatem, » foreque summum ac ordinarium tribunal ad levanda quaevis » mala et incommoda ab ecclesia Dei; editus a r. p. Roderico . . . . . . » incip.: « Cunctorum sapientum illa semper fuit » verissima sententia . . . » Tractatus bifariam divisus constat considerationibus una supra triginta in quaestiones distributis, quarum tabula per materias digesta foliis 109-120 exstat.

Rodericus Sancii de Arevalo, anno 1404 in oppido s. Mariae de Nieva, segobiensis dioecesis natus, archidiaconus treviniensis in ecclesia burgensi, decanus legionensis et hispalensis, anno 1440 Ioannis secundi [Navarrae regis] nomine ad Caesarem orator; et pontificia orator item ad Philippum Mariam Mediolani ducem, „Carolum Franciae regem, Philippum Burgundiae ducem dictus est. Idem Rodericus in *Historia Hispaniae* edita, parte IV, cap. 40 sic de se: « Paulus II qua die apicem summi pontificatus assumpsit [30 aug. 1464], de sacri collegii assensu, non sine singulari confidentia, me indignum sed fidum praefectum castellanum castri s. Angeli de Urbe instituit, quippe qui iocalia et ecclesiae romanae thesauros fidei meae commisit. Deinde pro sua » animi nobilitate et munificentissima liberalitate, me ipsum in-

» dignum primum ad zamorensem ecclesiam, deinde ad calagu-
» ritanam, tandem ad palentinam transtulit ».

Operis inediti exemplum in biblioth. s. Ioannis in Viridario exstasse affirmat *Bibliothecae pontificiae* auctor l. 11.

Codicem foliorum 121 exornant rubricae, litterae initiales maiores auro pictae et insignia cardinalis Bessarionis.

Cod. 6 membr., saec. XV, a. 177, l. 108 [L. III, CXXX]. Ml.

Guillelmi Bechii, in libros *de falso dogmate Maumethi* libri quinque. Incipit prologus: « Cum Pius pontifex viveret, totius » christianae religionis pius amator, ad expugnandos Turcos... »

Willelmus Antonius Bechius pisanus, post studia Patavii [1433] et Bononiae habita, vicarius generalis sui ordinis anno 1454, post itinera visitationis per Italiam, Gallias, Flandriam, Angliam suscepta, ante annum 1464 sui ordinis generalis effectus est, auctore praecipue card. Iacobo Piccolominaeo (1) cui ideo opus huc usque ineditum nuncupavit. Mortuus est a. 1496.

Codex eleganter exscriptus foliis 68, cum titulis rubricatis, fronte libri egregie picta, refert insignia familiae Piccolomineae, unde idem dedicationis exemplar esse coniicio.

Cod. 7 membr., saec. XIV, a. 330, l. 234 [L. II, XV]. Mk.

1. D. Augustini, *de Trinitate* libri quindecim, f. 2-80, praeeunte indice, f. 1-2.

2. *Compilatio quaedam de libro de Trinitate,* nempe libri iidem s. Augustini ab anonimo declarati, f. 80-100. Uniuscuiusque libri principio sunt verba: *Intencio Augustini.* Primus incip.: « In primo de Trinitate facit prolocutionem Augustinus de qui- » busdam necessariis, scilicet de erroribus hominum circa divi- » nam naturam et de modo scripturae sanctae loquendi de illa... »

3. D. Augustini, *contra Maximinum haereticum altercatio,* seu, ut in editionibus, *collatio cum Maximino Arianorum episco-*

(1) « Quantumque electioni tuae ad Generalatum tunc studuissem » Piccolomini Iacobi *epistolae,* Mediolani, 1521, f. 52.

po, f. 103-111, *contra Maximinum haereticum* libri duo; alter titulo: *de fide catholica*, f. 111-130.

4. *Collatio d. Augustini ep. cum Pascencio ariano, habita in domo Anicia Yppone regio presidente Laurentio iudice dilecto* [sic] *a Pascencio viro spectabili*, f. 130-132, scilicet *Altercatio cum Pascentio* Augustino perperam tributa, Vigilio Tapsensi adiudicanda exstat inter supposititia d. August. opera. Venet. t. II, col. 961-964.

5. D. Augustini, *de diversis quaestionibus octoginta tribus* liber, f. 133-155.

Codex eleganter, duplici columna exscriptus, constitit *quinque ducatis de auro Venetiarum*.

Cod. 8 membr., saec. XV, a. 318, l. 222 [Z. L. LXII]. B.

S. Augustini, *de Trinitate libri quindecim*, cum graeca versione monaci constantinopolitani Maximi Planudis e regione latini textus. Versionem eo magis habendam puto, quod in graecis codicibus Bessarionis desideretur: hanc ceteroquin pluribus bibliothecis minime deesse annotavit Fabricius [*Bibliotheca graeca*, Hamburgi, 1808, nl. XI, p. 684], ut in nostra bis ex Iacobo Contareno [Z. G. DXXXI] et Ss. Io. et Pauli [G. II, II].

Codex foliorum 307, duplici columna pro graeco et latino textu, ornatur titulis et litteris initialibus rubro caractere, ut et insigniis gentilitiis cardinalis Bessarionis ac imagine d. Augustini in prima textus latini littera.

Cod. 9 membr., saec. XV, a. 202, l. 133 [Z. L. LXXIII]. B.

Flores sive conclusiones ex libris b. Augustini de Trinitate. Incip.: « Flores beati Augustini in libro de Trinitate per veritates ecclesiasticas enunciati sic colliguntur . . . » Desunt conclusiones ex libro quintodecimo, quibus inserendis folia parata sunt.

Codicem foliorum septuaginta octo scriptor Bessarioni, cuius insignia folio quarto insunt, dicavit ode saphica, f. 2-3, cuius titulus: « Pragmatice de crucis tropheo in Orientem et Africam

» coruscantem Lilius Tyfernatis sanctissimi domini nostri fa-
» miliaris ad rev. B. episc. tusc., ubi agit de gloria Piccolhò-
» minum familiae etiam debellatis infidelibus accessura . . . . . »
Saphica ode vero inc. : « Arbiter vitae a teneris honestae
» Qui regis me Bessarion verende
» Artibus qui me pater esse sanis
» Mire cupisti ».

Cod. 10 membr., saec. XV, a. 236, l. 160 [L. II, IV]. Ma.

B. Augustini, *congressio de sancta Trinitate contra Iudaeos*, f. 1-23. Opus et in supposititiis d. Augustini editis desideratum inc. : « Dic, o Iudaee, qui dum Trinitatem negas et unitatem » consequenter ignoras; si Deus, ut asseris, unus est in persona.

2. *Epistola translata de arabico in latinum, per fratrem Alfonsum Boni hominis, quam Rabbi Samuel israelita, oriundus urbis regis Marocorum mittit Rabbi Isaac magistro sinagogae, quae est in Sublimenta* (1) *in regno praedicto, quae talis est.* Inc.: « Conservet te Deus, o frater . . . . » Libellus quem mittit inc. : « Desidero, Domine mi, certificari per te testimoniis legis . . . . » f. 23-53. Pluries edita, hispanice quoque (2). Interpres Alphonsus *Buenhombre* vernacule, conchensis, ordinis Praedicat. qui floruit anno 1339, versionem nuncupavit Hugoni de Vaucemain, magistro sui ordinis; epistolam, qua prophetarum testimoniis Christum Dominum verum Messiam venisse, passum, mortuum esse, resurrexisse, ad coelos ascendisse, eiusque secundum futurum adventum demonstratur, a Iudaeis ex industria occultatam ait. Num ex suo penu protulerit, dubium. V. Echard. *Script. ordin. Praedicat.* I, 594-595.

Codicem belle scriptum cum initialibus aurepictis, dono dedit s. Ioanni in Virid. Petrus Montagnana anno 1478.

(1) Alii in variis codicibus *Sublimeta* [ut L. XIV, XLIII, f. 109-143]. *Subiulmeta.*

(2) Fabricius. *Bibl. mediae et inf. latin.* I, 71.

Cod. 11 chart., saec. XIV, a. 215, l. 147 [L. III, CLXVIII]. N.

1. *Epistola quam misit rabbi Samuel.... ad rabbi Isaac magistrum synagogae, quae est ierosolymitano in regno, in anno Domini millesimo, sed translata . . . . . ., quam translationem fecit anno Domini* 1339, *tempore pontificatus domini Benedicti papae XII.*, capitulis triginta tribus, f. 1-21.

2. *Quaestio de probatione per scripturas a Iudaeis receptas, quod mysterium Christi praedictum a lege et prophetis sit impletum, determinata a fratre Nicholao de Lyra, de ordine fratrum Minorum*, f. 21-44, sive *tractatus de Messia*, aut *probatio adventus Christi*. Eadem est ac *libellus editus* in codice 13, unde emendandus Fabricius qui in *Biblioth. latina*, sub nomine Lyrani, hanc opellam aliam a *libello* dixit.

3. *Responsio fratris Nicolai de Lyra ad quemdam Iudaeum, ex verbis evangelii s. Matthaei contra Christum nequiter arguentem*, f. 44-67. Prodiit Francofurti anno 1601.

Cod. 12 membr., saec. XV, a. 210, l. 149 [L. III, V]. Ye.

Epistola Samuelis israelitae ad Isaac magistrum sinagogae, ec. Eadem ac in codicibus praecedentibus, nisi quod in praesenti exstet dedicationis epistola interpretis *fratri Ugoni generali priori ordinis Praedicatorum*, quae incip.: « Cum ego propter » parvitatem meam et insufficientiam non sim talis quod vobis » aut pro vobis . . . »

Codicillum foliorum 27 Iacobus comes Zabarella patavinus dono obtulerat Octavio Ferrario, praefecto biblioth. archigymnasii patavini, ex quo annis 1791-1793 Marciae venetae cessit. Littera initialis dedicationis habet insignia aurata familiae Zabarellae.

Cod. 13 membr., saec. XV, a. 228, l. 164 [L. III, L]. Ma.

Magistri Nicolai de Lyra *libellus editus, in quo sunt pulcherrimae quaestiones iudaicam perfidiam in catholica fide impro-*

bantes. Prodiit hoc titulo Venetiis 1483, et Norimbergae 1493, ad calcem postillarum in Biblia.

Codicem nitidissimum foliorum 27 laudat optima lectio.

Cod. 14 chart., saec. XV, a. 290, l. 213 [L. III, XXVIII]. Ma.

Hieronymi a Sanctafide, *contra Iudaeos* libri duo.

Adiuncta historica sic qui praefatur evolvit: « Hae sunt ra» tiones quae coram sanctissimo in Christo patre, domino nostro, » domino Benedicto divina providentia papa XIII, praesentibus » cardinalibus suis, praeclaris in sacra pagina magistris, doctori» bus, aliisque multis naturalibus personis, in mense augusti, an» no Domini 1412, pontificatus sui anno XVIII, per venerabilem » magistrum Hieronymum de Sanctafide, ipsius domini papae » medicum, contra Iudaeos, de quorum genere fuit [Iosua Lurki], » veri Messiae Iesu Christi negantes adventum . . . ».

Liber prior *de Messia* duodecim habet capitula; alter *de erroribus Talmudis*, capitula sex hoc principio: « Sequuntur ali» quae [rationes] de multis et infinitis abominationibus in dicto » inquisitionis volumine Talmud contentae ».

Sub fine: *Finito libro, fessa quiesce manus.*

Opus prodiit frequenter, anno vero 1601 Francofurti, cum *disputatione contra perfidiam Iudaeorum* Nicolai Lyrensis.

Codicem folior. 51, erratae prorsus lectionis, dono dedit Petrus de Montagnana canonicis regularibus s. Ioannis in Viridario.

Cod. 15 chart., saec. XV, a. 296, l. 222 [L. III, CXXVII]. Me.

1. *Disputatio facta inter Ignetum Contardum mercatorem ianuensem et quosdam sapientissimos Iudaeos et doctores in sinagogis Iudaeorum, quae fuit facta Maioricae, anno Domini* 1286, *et incoepta fuit in festo apostolorum Philippi et Iacobi, videlicet prima die maii.* Incip.: « Contigit ut quidam Iudaeus qui publi» ce vocabatur Rabbi . . . », f. 1-26.

Opus, pluribus codicibus exstans, prodiit in Francisci Carbonis veneti *flagello Hebraeorum*. Venetiis, 1672, 12.°

2. *Requisitiones et argumenta facta per magistrum Samuelem israelitam . . . ad rabbi Ysach . . ., qui est in sublimis regno praedicato de fide*, f. 27-40. Eadem ac in codicibus praecedentibus, ut et in aliis.

3. Ioachim abbatis prophetia de libro qui dicitur *concordia novi et veteris testamenti*. Incip.: « Hucusque finis primi et se» cundi status, quorum signum in Saul et David fuit . . . », f. 27-40. Ex opere citato, edito Venetiis, per Simonem de Luere, 1514, 4.°

4. *De indumentis sacerdotalibus et aliis quae fiunt in celebratione missae, secundum expositionem beati Gregorii papae*. Incip.: « Sacerdos cum parat se ad dicendum missam, primo cal» ceat se. . . . », f. 42-45. Anonymi significationes morales indumentorum sacerdotalium ex notatis a Gregorio Magno pontifice in sacramentario.

Operculis ligneis antiquis corio viridi coopertis bullae avulsae sunt.

Cod. 16 membr., saec. XII, a. 272, l. 184 [L. II, LXX]. Mg.

In hoc opere continentur beati Augustini episcopi libri septem : de perfectione iusticiae hominis liber I : de natura et gratia liber I : de gratia et libero arbitrio liber I : de correctione et gratia lib. I : de praedestinatione Sanctorum liber I : enchiridion liber I : de perseverantiae bono liber I : Theophili penitencia. Hic titulus codicis fol. 1. litteris grandioribus immixtis uncialibus nigri et rubri coloris, cum pluribus nexibus : insunt autem fere omnia contra Pelagianos iam ędita. **a.** *De perfectione iustitiae hominis*, f. 1-14. **b.** *De natura et gratia*, f. 14-36. **c.** *Epistolae duae ad Valentinianum monacum et de gratia et libero arbitrio ad eundem*, f. 36-56. **d.** *De correptione et gratia*, f. 56-72. **e.** *Epistolae binae Prosperi et s. Hilarii ad Augustinum, et de praedestinatione Sanctorum, ad suprascriptos* libri duo, f. 72-112, quorum secundus de dono perseverantiae. **f.** De verbis s. Iacobi apostoli : *Ante omnia nolite iurare*, f. 112-116. Est sermo 180. **g.** *Enchiridion ad Laurentium Primicerium*, capitulis uno supra septuaginta f. 116-149.

Publica Theophili [vicedomini Adanae in Cilicia, 1538] *penitenciae satisfaccio qui Christum abnegavit et veniam, beatae Mariae interventu, adipisci meruit*, f. 150-154. Narrationem historicam quae incip.: « Factum est priusquam incursio fieret in Ro» maniae partibus . . . . », auctore quodam Eutychiano, e» ditam habent Acta SS. Boll. 4. febr. I, p. 483.

Codicis textus fere sine nexibus pluribus scatet mendis.

Cod. 17 chart., 1442, a. 220, l. 140 [Z. L. XLV]. B.

1. S. Basilii Magni, *ad Amphilochium, adversus apologiam impii Eunomii, antirrheticus latinitate donatus a Georgio Trapezuntio*, libri quinque, f. 1-151. Praeit Eugenio quarto pontifici epistola cardinalis Bessarionis qui, sic ille, *opus per hominem non modo paternae et graecae, sed etiam latinae linguae peritissimum Georgium Trapezuntium, virum sane eloquentissimum ac discretissimum, tuaeque sanctitati deditum feci transferre*. Hanc quae incip.: « Cum cogitarem, pater sanctissime, quidnam tibi congruum » offeram munus . . . » excipit epistola interpretis Bessarionis, sic incip.: « Accepi litteras tuas, reverendissime pater ac domi» ne, quibus a me petis ut magno illi Basilio . . . . » Versio sine epistolis, quas ineditas puto, edita est inter sancti patris opera, Antuerpiae, 1579, p. 254-299, et Coloniae Agrippinae, 1617, p. 182-214. Quaestionem de genuinitate operis, praesertim librorum quarti et quinti, agitatam leges in prooemio Basilij operum. Venetiis, 1750, I, p. LXII-LXXIII.

2. —— *contra Eunomium, ad Amphilochium episcopum Iconii, de Spiritu sancto* capitula triginta, f. 151-242. Incip.: « Laudavi diligentiam tuam in discendo, atque industriam; et » mirum in modum laetatus sum inquisitione ac vigilantia men» tis . . . . » Hanc quoque versionem, ut puto, ineditam, Trapezuntio adiudicandam, huius evincunt verba Bessarioni: « petis... » ut contra Eunomium conscripta volumina, ac simul quae ad » beatum Amphilochium edidit [d. Basilius] in latinam linguam » e graeca transferam »: Opellam antiquiores editiones Basilio tribuunt, non ita Garnier in editione parisina.

Accedunt passim notae breviores et emendationes alterius manus.

Codicis foliorum 245, pluribus scatentis mendis, folium 242 inscriptum est: *Ad Amphilochium, de Spiritu sancto adversus Eunomium capittula triginta, exemplata per Petrum Turris* [qui codicem universum exaravit] *clericum brandeburgensem, familiarem rever. in Christo patris et d. d. Bessarionis* . . . 1442, *ultima die mensis februarii completa. Laus Deo amen.*

Cod. 18 membr., saec. XIII, a. 147, l. 83 [L. III, CXLIII]. Z.

Mamerti Claudiani, *de statu vel substantia animae* libri tres, adversus Faustum Reiensem, cum notis marginalibus sequioris aevi. Liquet Reiensem in libello de creaturis animam corporeis et localibus substantiis adscripsisse eum Tertulliano, Arnobio, Hilario, aliisque.

Auctor, aliis Claudianus Ecdicius Mamertus, sub Mamerto fratre, episcopo viennensi, presbyter, sive *antistes ordine in secundo*, defunctus est a. 470 circa.

Codex folior. 48, sub fine mutilus, habet titulos operis pluries editi litteris rubris, partim uncialibus.

Cod. 19 chart., saec. XVIII, a. 340, l. 230 [L. III, CXXIX].

1. Collatio omnium monumentorum causae Acacianae, iuxta codicem capituli veronensis, millenariam aetatem praeseferentis, p. 1-50, 89-107. Sunt collationes epistolarum Simplicii et Felicis papae tertii ad Acacium; Acacii ad Simplicium; Gelasii papae ad Anastasium, ad episcopos Dardaniae, ad Euphimium episcopum constantinopolitanum; vinculi anatematis Gelasii papae; commonitorii Gelasii papae ad Faustum magistrum, legationis officio Constantinopoli fungentem.

Acacius episcopus constantinopolitanus annis 471-488, impense favit sectae Eutychianorum, unde a Felice papa III, post plures reprehensiones, ann. 484 damnatus est anathemate.

2. Orationes vespertinae dominicae primae et secundae men-

sis Thobat ad vesperas, iuxta ritum copto-aegyptium, coptice, p. 51-72.

3. Oratio recitanda post absolutas horas canonicas, coptice et arabice, p. 73-79.

Cod. 20 chart., saec. XVIII, a. 204, l. 142 [L. II, CV]. Mi.

Supplementum Acacianum monumenta nunquam edita continens, quae marchio Scipio Maffeius a vetustissimis veronensis capituli codicibus eruit atque illustravit, editum Venetiis apud Sebastianum Coleti anno 1728.

Cum Nicolaus Coletus ex schedis Scipionis Maffeii *supplementi* textum suo arbitrio emendatum protulerit [quod in prooemio advertit: « Textum quidem purgare adnixus sum, verun» tamen transformare nolui ». — « Semel tantum transpositos » sensus aliquos suo loco reddidi, cum reconcinnatio in promptu » esset ac perturbatio in aperto] », presbyter Ioseph Bianchini veronensis, sua manu addidit marginibus lectiones variantes codicis, qui modo in Bibliotheca *presbyterorum oratorii* Romae servatur.

Cod. 21 membr., saec. XV, a. 180, l. 130 [L. III, XLIX]. Ma.

Fratris Monetae, *summa contra Catharos et Valdenses*. Libri quinque. Plura desunt quae in textu, Romae primum anno 1743 impresso, exstant.

Monetus, seu Moneta cremonensis, ordinis Praedicatorum, professor artium Bononiae, floruit a. circiter 1225.

Codex foliorum 148 duplici columna.

Cod. 22 chart., saec. XV, a. 220, l. 151 [Z. L. CXXXI]. B.

1. *Collecta et excerpta ex summa Benedicti abbatis Massiliae super capitulo: firmiter credimus, de summa Trinitate et fide catholica; additis paucis aliis contra diversos errores impugnantium fidem catholicam ecclesiae sanctae romanae ec.* Inc.: « Una » est fidelium universalis ecclesia, quae vivit in unitate fidei et

» in credulitate articulorum ac sacrorum . . . », f. 1-48. Capitula viginti unum ex nunciato opere consarcinata ab anonymo, contra errores Ussitarum et Wicleftarum, nempe post concilium constantiense, f. 1414-1418, uti ex capitulo extremo. Ceterum *tractatus fidei contra errores super titulo de summa Trinitate* eç. exstat in regia parisiensi.

Benedictus, ex ordine Minorum, episcopus massiliensis anno 1229, ab episcopatu recessit a. 1263.

2. *Responsiones ad obiectiones et picturas,* ab Ussitis et Wicleftis contra ecclesiam catholicam, vulgatas. Inc. : « Ex tracta» tuli praescripti materia, tanquam ex quodam fundamento po» sito, faciliter solvi possunt . . . », f. 49-59. Foliis 62-76 picturae lineares polychromae offerunt figuras pugnam innuentes inter veritates ex evangelio et facta historiae ecclesiasticae, ex gr. *conversatio Christi, opposita conversatione Antichristi.*

Codex habet folia 84.

Cod. 23 membr., saec. XV, a. 305, l. 210 [L. III, VI]. Ma.

Alvari Pelagii, *collyrium contra haereses.* Partes sex. Incipit folio 8 : « In nomine Domini nostri Iesu Christi . . . . Frater » Alvarus, professione Minor, silvensis minister, natione hyspa» nus, decretorum doctor in sacra theologia scolasticus, gratia » vobis, pax et misericordia a Deo . . . Ideo ad extirpandam hae» reticam pravitatem extollentem se adversus . . . » Praeit *tabula alphabetica super multis haeresibus extirpandis et fide catholica sancta corroboranda ad salutem credentium in vitam aeternam, compilata per fratrem Petrum Dominici in sacra pagina professorem, ordinis fratrum haeremitarum sancti Augustini,* f. 1-8. Sub fine, fol. 96 legitur: « Presens opus compositum a fratre Alvaro » de ordine Minorum, episcopo silvensi [in Algarbia] vocatur col» lyrium, quia sicut collyrium est quaedam uncio facta ad feces » oculorum tergendas et visum illuminandum... » Sequitur f. 96-101 index capitulorum cuiuslibet partis.

De opere inedito, praeter ceteros, Nicolaus Antonius disserit in *Biblioth. hyspanae veteris,* lib. IX, cap. 4, 2, 228, ubi codicis quoque huius mentionem facit.

Codicem foliorum 101 donavit Baptista de Lignamine episc. concord. congregationi s. Ioannis in Viridario, anno 1455.

Cod. 24 membr., saec. XV, a. 273, l. 195 [Z. L. CCCCXCV]. B.

1. Fratris Roberti Anglici, ordinis Minorum, *dialogus de formalitatibus inter Ochanistam et Dumsistam*, f. 2-116. Incip.: « Quod verbis vituperii satis abundas, per tuum responsum ex» periar evidenter, sed quaeso rationi clare respondeas ». Sub fine legitur: *Explicit dialogus curiosus de formalitatibus, inter unum Dumsistam et unum Ochanistam, quem composuit venerabilis doctor Robertus Anglicus ordinis Minorum. Amen.*

Operis auctorem puto Robertum Conton vel Cethon, inter philosophos scholasticos anglicos nomine *Doctor amaenus*, ordinis Minorum, qui Oxonii educatus floruit anno 1340. Quos loquentes inducit adhaerent doctrinis Willelmi Occam seu Ockam philosophi scholastici anglici, sub nomine *Doctoris invincibilis, Incaeptoris venerabilis* ordinis Minorum [m. 1347]; et Ioannis Duns-Scoti theologi et philosophi anglici, *Doctoris subtilis*, ordinis Minorum, quos scimus in philosophicis dogmatibus profitendis violentos fuisse adversarios.

2. Fratris Thomae de Rossi scoti, ordinis Minorum, *de conceptione beatae Mariae virginis*, f. 122-146. Incip.: « Verum vir» go gloriosissima quae adeo fuit praeelecta ut filium Dei pareret, » fuerit concepta in originali peccato . . . . . » Sub fine legimus: *Explicit quaestio magistri Thomae Derossi, ordinis Minorum sacraeque theologiae doctoris, de conceptione virginis immaculatae, quam legit in universitate parisiensi bachalarius ibidem existens in lectura sententiarum, anno Domini* 1373.

Codex foliorum 149, duplici columna, refert insignia cardinalis Bessarionis, cum ornamentis auropictis in titulo.

Cod. 25 chart., saec. XV, a. 210, l. 150 [L. III, CXXXIX]. Z.

1. *De conceptione b. Mariae virginis, discussio e sanctorum patrum doctrina excerpta ab anonymo adhuc ignoto auctore.* Tractatio a principio mutila incipit: « Idem libro Yponosticon: so-

» lus Dominus Iesus absque semine factus est homo et expers de-
» licti . . . », f. 1-18. Auctor stat pro sententia quod Maria virgo sine labe originali concepta sit.

2. Hieronymi a Sanctafide, ex Iudaeo christiani, *contra Iudaeos libri duo*, f. 20-72. V. p. 121.

3. *Sermo de Spiritu sancto, praesertim contra Graecos*. Incipit : « Paraclitus autem Spiritus sanctus . . . Inde bellum in-
» stat ex diversis partibus . . . », f. 72-75.

4. *Conclusiones nonnullae ex Aristotelis ethicorum libris compilatae ab incerto, studii ergo*. Incip. : « Primo, quod in rebus
» humanis est aliquis finis intentus . . . », f. 60-88.

Cod. 26 membr., saec. XV, a. 217, l. 149 [L. III, LXXXIII]. F.

Fratris Theolophori *libellus secundum auctoritatem sanctorum prophetarum et chronicarum, de causis et de statu ac cognitione et fine tribulationum futurarum, maxime tempore futuri regis Aquilonis, vocantis se Federicum imperatorem tertium usque ad tempora futuri papae vocati angelici pastoris et Caroli regis Franciae futuri imperatoris post Federicum supradictum*. Incip. : « Cum tristis et dolens de malis praesentis schismatis occaxioni-
» bus occurrentibus et universaliter occursuris . . . », f. 18-35.

Auctor, presbyter haeremita consentinus, qui dicat opus *ex heremo agri herculani prope Thebas, die* 3 *septembris, Antonio* [Adorno], *duci ianuensi* [1384-1390], deflet prophetico modo malos effectus teterrimi schismatis, quod ab anno 1378 ad 1429 ecclesiam infecit. Figuras quoquo modo pictas, pontificum a Nicolao papa tertio [1277] ad Iulium secundum [1513] cum lemmatibus additis, f. 3-18 certe dedit transcriptor aevi recentioris, ut et titulum operis, ac figuras propheticas *angelici pastoris* ante et post Antichristum.

Opus ineditum in epitomen redegit Rusticanus ordinis Praedicatorum, quam impressam habemus Venetiis anno 1516.

Cod. 27 membr-chart., saec. XIV, a. 315, l. 210 [L. III, XCVI]. Mk.

1. Clementis papae IV *exhortatio ad Michaelem Paleologum imperatorem Graecorum, ut redeat ad ecclesiae unitatem, et mittantur ei articuli fidei, quos romana ecclesia profitetur*, f. 1-3. Dederunt Raynaldus in *Annalib. eccles.* ad annum 1267, §. LXXII, aliique.

2. Collegii cardinalium, sede vacante, epistola ad Rodulphum, episcopum albanensem, legatum apostolicum, *de unione Graecorum cum Latinis facienda,* f. 3-5. Item apud Raynaldum ad ann. 1270, § III, aliosque.

3. Instructiones tres datae Hieronymo Generali, Guidoni romano, et Angelo, sancti Francisci provinciarum ministris, nec non Generali de Berchonio bononiensi, ordinis Minorum, nuntiis Innocentii papae V ad Michaelem Paleologum, *pro unione Graecorum cum Latinis.* Incipiunt : **a.** « In commissi vobis executio» ne negotii . . . » ; **b.** « Si ea quae in memoriali vobis exhibito » continentur . . . . » ; « **c.** « Inter cetera quae continentur in » memoriali, habetur insertum . . . . . », f. 5-7. Spectant ad annum 1276.

4. Memoriale [sub fine mutilum] datum Bartholomaeo episcopo grossetano, Bartholomaeo de Senis ministro Syriae, Philippo perusino, et Angelo urbevetano, lectoribus ordinis Minorum, nuntiis Nicolai papae tertii ad Michaelem Paleologum, *pro unione Graecorum cum Latinis.* Inc. : « In commissi vobis exe» cutione negocii, venerabiles fratres . . . . », f. 7-8. Raynaldus dedit excerpta ad annum 1278, n. VII.

5. Fratris Philippi de Pera, tractatus [sub fine mutilus] *contra Graecos de processione Spiritus sancti.* Incip. : « Sufficere » quidem deberent ad amplissimam pietatis et fidei contestationem . . . », f. 11-19. De auctore genuensi, a suburbio Constantinopoleos appellato, ordinis Praedicatorum, qui loco quodam testatus est a. 1358 *se iam 25 annos solidos Graecis ad romanam ecclesiam adducendis insudasse,* ac eius operibus, plura habet Echardus, t. I, p. 645-646.

6. Caedula a Latinis exhibita Graecis Ferrariae, a. 1438, ite-

rumque Florentiae anno sequenti, in concilio, *de veritate purgatorii*. Titulus in codice nullus est, textus vero incipit: « Con» venientibus in hoc beati Francisci sacrario nobis ac vobis per » ecclesiam occidentalem et orientalem deputatis . . . », f. 22-23. Sub fine legitur: *Finis per me Ol. Fa.* Est inter *Acta concilii florentini* ab Andrea de Sancta Cruce collecta, inter *Concilia Labbaei*, Venet. XVIII, p. 1147-1151.

7. Responsio Graecorum ad caedulam praecedentem Latinorum, *de purgatorio*, inc.: « Si de hiis de quibus ad invicem di» sceptamus. . . . », f. 23-26. Sub fine legitur: *Hoc finitur per me. Ol. Fa. pro r. p. d. N. d. V.* Eadem est de qua Allatius disserit, *de purgatorio*, p. 238, ac Fabricius *Bibl. gr.* X, p. 431.

8. Tractatus *adversus errores Graecorum* incip.: « Licet » Graecorum ecclesiam virtutum floribus et philosophiae stu» diis . . . . . », f. 31-58. Est in *Bibliotheca patrum lugdunensi*, XXVII, p. 590. De eo autem disserunt Echardus in *Script. ord. Praed.* I, p. 136, et Fabricius in *Bibl. gr.* X, p. 422, ubi Pantaleoni primum Diacono et chartophylaci ecclesiae constantinopolitanae, deinde ordinem Praedicatorum ingresso eundem tribuit. Desunt in codice additamenta duo in fine: *Tempore quo victoriosissimus* ec. *Haec vero gesta sunt* ec.

9. Replicatio Latinorum ad responsionem Graecorum, *de purgatorio*. Incip.: « Agimus omnipotenti Deo gratias uberes, » quod fructum aliquem laboris . . . . », f. 62-66. Responsio ad aliam num. 7 superius notatam.

10. Responsio Graecorum ad replicationem Latinorum inc.: « Magna quidem profecto indagacione et conquisitione opus ha» bent . . . . », f. 67-73, 74-78. Duplex exemplum. Utraque deest in *Actis concilii florentini*.

11. Iuliani Caesarini cardinalis s. Angeli, dissertatio *de inserenda in symbolum particula Filioque*, habita in concilio florentino. Incip.: « Dicunt Graeci non licuisse ecclesiae romanae po» nere in symbolo dictionem illam *Filioque*, eciamsi verum foret » Spiritum sanctum procedere a filio . . . », f. 80-83. Ut ab auctore prodiit, sine ullo tamen titulo, in codice hoc exstat: graece a Nicolao Sagundino redditum codex Laurentianus habet, ex quo latinam fecit, et lingua utraque Florentiae anno 1762 vulgavit

Rudesindus Andosilla, ordinis Vallisumbrosae monachus. Additamentum adhuc ineditum in hoc ipso codice superest, cuius initium: « Ultra praedictas viginti rationes et auctoritates addidi viva voce XVIII novembris in disputatione solemni has duas au» ctoritates ». Prima ex epistola Cyrilli ad Acacium, f. 82-83.

12. Apparatus pro tractatu *adversus errores Graecorum* conscribendo. Incip.: « Iussisti, pater sanctissime, ante tres dies, ut » Graecorum errores quibus catholicae fidei . . . . . », f. 88-109. Scriptum autographum est, at valde imperfectum, cui insunt quoque quaedam de papa et concilio.

13. Ioannis patriarchae antiocheni tractatus quo demonstratur *concilium generale esse supra papam, quia generalem repraesentat ecclesiam*. Incip.: « Quia nonnulli os suum aperientes, in » coelum potestatem romani pontificis . . . », f. 114-123. Est inter *Concilia* Labbaei. Venet. XVII, p. 705. Auctor tractatum anno 1434, sub festo Epiphaniae, basileensi concilio obtulit. Habent quoque alii plures ex nostris codicibus.

Cod. 28 membr., saec. XV, a. 280, l. 192 [Z. L. CXXXVIII]. P.

Manuelis Calecae, ordinis Praedicatorum, *tractatus de processione Spiritus sancti contra Graecos*, Ambrosio camaldulensi interprete. Libri quatuor.

Versionem tantum quam, iussu Martini papae V, compositam scimus ex prooemio: « Pauci praeceptis tuis, domine beatis» sime, opusque illud clari et eruditi viri Manuelis Calecae contra » graecae levitatis errores, quod insignis theologiae cultor ma» gister Antonius Mussanus zelo fidei succensus ex urbe regia secum » advexit, commode utinam atque utiliter, prompte certe atque » obtemperanter ex graeco converti », pluries editam constat.

Codicem egregie politiori membrana exscriptum, foliorum 122, cum insigniis auropictis episcopi . . . . . Quirini, possederat Venetiis domus societatis Iesu.

Cod. 29 membr., saec. XV, a. 273, l. 188 [Z. L. CXXXIII]. B.

1. Bessarionis cardinalis *libelli de processione Spiritus sancti* Paulo papae II nuncupati.

Littera dedicationis, f. 2-3, quam Zanetti primus edidit in *latina et italica d. Marci bibliotheca*, p. 76-77, in errorem certe eos adduxit qui opusculum peculiare de eadem materia Paulo II a Bessarione inscriptum, in bibliotheca nostra asservari dixerunt. Dedicationis et editionis causas dat auctor in eodem prooemio: « Eas orationes, quamquam ab amicis saepe ro- » gatus fuerim, conscius tamen imbecillitatis meae, edere num- » quam volui; nihil in his esse existimans, quod dignum videri » eruditis auribus posset. Veruntamen qunm, versantibns nnper » mecum libellos meos quibusdam familiaribus nostris, in eorum » forte manus incidissent, nec prohibere potuissem, quin eas ac- » curatius legerent; non modo hortari me postea non destiternnt, » sed etiam vehementer efflagitare, nt tam ea, quam alia quae- » dam opuscula quae, post dissolutnm concilium, quibusdam ad- » huc a recto itinere deviantibns, scribere compnlsus fni, pro » communi hominum commodo ederem; pleraque in his esse di- » centes a graecis sumpta anctoribus, qnae, qnum apud Latinos » nusquam haberentur, non parvam forent legentibus ntilitatem » adlatura . . . Tandem vero illud animo occurrit, nt lucubratio- » nes meas tno sacratissimo nomini, dive pontifex Panle, dedica- » rem « . . . . Quod si edendnm iudicaveris, plurimum certe au- » ctoritatis videbitur tua gratia consecutus ». Opuscula autem sunt:

a. *Oratio de unione ineunda, habita in initio concilii generalis ferrariensis, quod postea Florentiam translatum fuit*, f. 4-10. Edita est, non eodem interprete, in *Concil. a Labbaeo*, XVIII, c. 35-46. Haec synodns octava, quam Graeci *florentinam* appellant, exstat graece in *bibliotheca nostra* [Z. G. 527, 533, 589], *vaticana*, cod. 1428, p. 298.

b. *Oratio dogmatica vel de unione, habita in synodo florentina inter Graecos dumtaxat, dum post multas cum Latinis disputationes patriarcha et imperator Graecorum sententias eorum seor-*

sum sciscitarentur, capitulis octo, f. 12-50. Praeit fol. 10-12 *declaratio quorundam ad cognitionem futurae orationis necessaria.* Exstat graece in codicibus nostris nuper citatis, edita lingua utraque in *Labbaei. Concil.,* XVIII, p. 399-468, versione varia, cum *declaratione* in calce.

c. *De processione Spiritus sancti ad virum cl. Alexium [Lascarin] Philanthropinum liber seu epistola,* capitulis decem, f. 51-93. Primus edidit Arcadius in *Opuscula aurea theologica.* Romae, 1630, versione propria cum graeco textu e fronte, [p.265-271], ac aliena, quam Bessarioni tribuit [p. 273-326], quamque Labbaeus protulit in *Concil.* XVIII, p. 1244-1280. Graece exstat in codicibus qui supra.

d. *Adversus Gregorium Palamam rationes Vecci patriarchae impugnantem de processione Spiritus sancti liber,* seu apologia, seu responsum duodecim argumentis Vecci, f. 93-117. Arcadio interprete prodiit opere citato: p. 67-97. Habet graece codex Marcianus [Z. L. 589].

e. *Adversus argumentum quo in primis uti adversus catholicam fidem Marcus Ephesiorum antistes solebat, ad Gregorium piissimum patriarcham constantinopolitanum* liber continens primum Ephesii argumentum. Incip.: « Magna illa inter Graecos » et Latinos de summis ac divinis rebus contentio . . . », f. 118-130. Habet graece bibliotheca nostra, [Z. G. 527] ac vindobonensis, teste Lambecio lib. V, p. 174. Vidit graece et Arcadius qui libr. II *de concordia* p. 113 finem refert ex latina sua versione a nostro haud multum discrepantem.

f. *Ad eundem confutationes reliquorum argumentorum ipsius Ephesii confectae atque editae, eo ipso patriarcha flagitante,* liber alter continens argumenta secundum usque vigesimum primum ab Ephesio obiecta cum confutationibus. Incip.: « Arbitrabar » profecto quae adversus primam Ephesii argumentationem dicta » sunt . . . », f. 131-162. Opellae huius nullibi mentio occurrit.

g. *De fide catholica et summi pontificis primatu epistola ad Graecos,* f. 162-172. Edita ab Arcudio ibi, p. 359-371. Exstat graece in Marcianis codicibus [Z. G. 527, 589].

2. *De sacramento eucharistiae et quibus verbis Christi corpus conficiatur,* f. 174-209. Disputatio edita est in *Biblioth. pa-*

trum lugdun., XXVI, p. 787-799. Graece exstat in codice Marciano, [Z. G. 527].

3. *De ea parte evangelii* [Ioannis, XXI, 23]: *Sic eum volo manere, quid ad te?* Incip.: « Cum nuper sacrum evangelium » Ioannis evangelistae in eius festivitate latine legeretur . . . . », f. 209-227. Hoc opusculum, quod graece exstat in nostro codice [Z. G. 527], impressum est Haganoae, 1532, 4.° Auctor fol. 214 plurimum commendat Nicolaum : « Quod si quis de his plura de» siderat testimonia, et latius nosse hanc rem cupit, Nicolaum » legat tituli Damasi diaconum et bibliothecae [vaticanae] suf» fraganeum, virum, quantum intelligere licet, hebraicae linguae » peritissimum, qui, Lucii secundi romani pontificis tempore, ad » Petrum basilicae sancti Petri canonicum scribens de sanctae » scripturae emendatione multa disseruit.

4. *Oratio de laudibus beati Bessarionis a Nicolao Perotto, pontifice sypontino, e graeco in latinum conversa.* Incip.: « Omni» bus certe, qui secundum Deum vixerunt et cursum suum pie » et religiose consumarunt . . . . . », f. 227-241. Graece data in nostro codice, [Z. L. 533]. Differt omnino a *sylloge historica de sancto Bessarione abbate anachoreta in Ægypto, ex menaeis Graecorum et vitis patrum* edita in *Act. Sanct. a Bolland.* 17 iunii, p. 299-303.

Codex splendidus, insignibus cardinalis Bessarionis, foliis secundo et centesimo septuagesimo quarto belle auropictis, emicat.

Cod. 30 chart., saec. XV, a. 224, l. 147 [Z. L. CXXXVI]. B.

Bessarionis cardinalis opuscula theologica, nempe

1. *Oratio dogmatica de unione*, ut in codicibus antecedentibus, f. 1-52.
2. *De processione Spiritus sancti, magnifico et clarissimo viro Lascari Philanthropino salutem dicit Bessario cardinalis nicaenus*, f. 53-97. Ut in codicibus qui praecedunt, varia tamen versione, quae reapse fuit ab Arcudio, qua Bessarioni tributa, edita in *opuscul. theolog.*, p. 273-326.
3. *Adversus Gregorium Palamam rationes Vecci patriarchae impugnantem de processione Spiritus sancti liber* in fine

mutilus, f. 98-121. Eadem tractatio, non idem presso vestigio textus.

Codex pleraque autographus est.

Cod. 31 chart., saec. XV, a. 288, l. 197 [Z. L. CXXXIV]. B.

Bessarionis opuscula, eadem, eodemque ordine, ac in codice praecedenti

Codex foliorum 187, concinne exscriptus.

Cod. 32 membr., saec. XV, a. 270, l. 185 [Z. L. CXXXV]. B.

Bessarionis opuscula ut in codice praecedenti, ordine minime immutato.

Codex splendide exscriptus foliis 242, cum titulo aureis caracteribus conspicuo, litteris maioris formae ac insigniis gentium Pauli V pontificis ac bessarionaeae auropictis, quem ideo puto dedicationis volumen, quod Bessarion epigramma in titulo adiecerit:

« Quod nostros tibi dedicem libellos
» Qui sceptrum retines Dei secundum,
» Ingens Paule honor et decus tuorum
» Hoc veri indicium putato amoris ».

Quaenam causae Bessarionis voluntatem interceperint quis referat?

Cod. 33 membr., saec. XV, a. 210, l. 114 [Z. L. CXXXVII]. B.

Bartholomei Rimbertini, *de Spiritus sancti distinctione a filio,* capitulis novemdecim, ex operibus d. Thomae Aquinatis.

Auctor a magisterio scholarum sacri palatii apostolici ad episcopatum argolicensem anno 1434 assumptus, cortonensis episcopus a. 1440, coronensis a. 1445, Florentiae demortuus a. 1446, sic capitulo primo operis [quod anecdotum puto] Bessarioni cardinali nuncupati occasionem aperit. « Vestra prudentia... summo flagrat desiderio ut sancti Thomae doctrina contra adversantium tela stabilis et inconcussa appareat, quatenus per distinctionem Spiritus sancti a Filio, eius quoque processio ab

» ipso, eam negantibns facilius asseratur. Huius rei gratia me » Romae, hoc maio proxime iam elapso, visitationis gratia con» stitutum, vocavit ad singulare certamen vestra solertia cum ve» nerabili quodam sacrae theologiae magistro, vestro domestico, » qui viam famosissimi illius magistri Iohannis Scoti, quem do» ctorem subtilem vocant, studiose prosequitur. Cui pro tunc ex » tempore quae occurrere potuerunt me vehementer angenti re» sponsa obiicens, non mihi visus sum plene v. d. votis fecisse » satis. Ideoqne ex tunc animo diligenter excogitavi unde possem » sancti doctoris mentem ita clare disserere, nt cor vestrum in » hac veritate quiesceret . . . Et sciens quod multas materias in » quaestionibus disputatis doctor ipse dilatat quas alibi strictius » colligit, quaesivi, tandemque his septembris diebus Florentiae » gratanter inveni quod ardenter concupivi. Libellum hunc ita» que non facundo sed utcumque foecundo stilo digestum vestro » nomini dedicavi . . . . » Incip.: « Sanctus Thomas de Aquino, » catholicae veritatis doctor, constans, clarus, solidus, inconcus» sus, inter cetera divinae sapientiae theoremata . . . »; in tractatns vero conclusione: « Confutavimus eos qui negant decretum » concilii florentini, Sabellianos eos detegentes ». Ceterum Rimbertinum, legatum apostolicum quoque in partibus Germaniae exstitisse, excerpo ex eius opere: *Liber de sensibilibus deliciis paradisi respectu omnium exteriorum sensuum corporis humani in patria, extractus ex tractatu fratris Ioannis de Tambaco . . . . dum in partibus Germaniae apostolicae sedis legationis fungeretur officio.* Venetiis, 1498, 16.° De auctore confer Bremond. Bullarium ordinis Praedicatorum.

Codex foliorum 58, membrana egregia, snbtiliori ac tereti, habet paginas lineis vigintiquinque, belle ad normam exscriptus. Idem dedicationis exemplar, quod, post indicem characteribus rubris, referat titulum imaginibus d. Thomae et anctoris qua episcopi, nec non insigniis Bessarionis ornatum.

Cod. 34 chart., saec. XVI, a. 242, l. 173 [L. I, XLVIII].

Constantii Rusconi brixiensis opus *de fide ac terminis humanae cognitionis et libertatis, adversus Lutherum.*

Auctor dicat opus [Ravenna, ad Deiparae Virginis in Portu, kal. martii, 1556] fautori suo, cardinali Herculi Gonzagae. Operi, fol. 1-236 praeeunt: **a.** argumentum ad lectorem quatuor super viginti capitibus distributum, fol. V-VII; **b.** capitum in argumento descriptorum series, fol. VIII; **c.** prooemium. Operis perorationem eidem Gonzagae offert auctor kal. aug. 1556.

Narrat amanuensis fol. I. Ascanium Martiuengum brixianum, abbatem generalem eiusd. congregationis, adstruxisse elogium auctori, *qui non fucata probitate insignis, disciplinae regularis mihi exhibuit rudimenta.* Cum vero Martinengus anno 1597, typis Laurentii Pasquali opus: *Glossae magnae in Genesim,* Patavii in canonica d. praecursoris Io: in Viridario, duobus voluminibus in 8.° ediderit; iniicio exemplum unde codex et huic similes [L, I, XLVI-XLVII] sumpti, Martinengum ex Brixia secum detulisse ad monasterium patavinum, ex quo in bibliothecam Marcianam inlati.

Cod. 35 chart., saec. XVI, a. 215, l. 155 [L. III, IV].

Alexandri . . . *labyrintum haereticorum.*

Auctor, artium et sacrae theologiae doctor, familiae nomine eraso, opus inscribit *magno Etruriae duci Francisco Medices d. et patrono suo colendiss., Venetiis ex nostro museo, in vigilia d. Catharinae virginis et martyris, studiorum tutelaris, anno* 1580, f. 29. Foliis 29-37 exstat elencus *erratorum praecipuorum, quae in hoc haereticorum labyrinto damnantur,* ordine alphabetico digestus, f. 29-31; quem excipit index librorum decem, f. 31-32. Horum partitiones offeruntur per quaesita, digressiones, appendices.

Codex folia 962 habet.

Cod. 36 chart., saec. XVII, a. 275, l. 210 [L. III, CXC].

1. Antonii Possevini *scriptum magno Moscoviae duci traditum, cum angli mercatores eidem obtulissent librum, quo haereticus quidam ostendere conabatur pontificem maximum esse Antichristum.* Incip.: « Audio, ser. princeps, non ita pridem, idest post

» adventum ad te meum ab istis, qui Moscoviae sunt, mercatori-
» bus anglis . . . . . », f. 1-8. Editum est in: *Antonii Possevini Moscovia.* Vilnae, [alibi quoque, et itale versum] 1586, f. 114-123, lectione plurimum variata.

2. ***Capita quibus Graeci et Rutheni a Latinis in re fidei dissenserunt, ubi ab ecclesia catholica Graeci sese praeciderunt, tradita ab Antonio Possevino in magno consensu procerum, Ioanni Basilii magno Moscoviae duci, die 3 martii, 1582, Moscoviae.*** Inc.: « Quod de me, tuo nomine, quaesivere senatores tui, ut di-
» scrimen indicarem tibi inter rutenicam et catholicam romanam
» fidem . . . », f. 9-19. Edita ibi, f. 1-105.

3. ***Errores eorum qui Graecorum fidem sequuntur, postquam illi ab ecclesia sese absciderunt.*** Incip.: « Errant cum dicunt
» simplicem fornicationem non esse peccatum . . . . », f. 19-24. Editi eodem opere, f. 105-111.

Auctor, e societate Iesu, Mantuae a. 1534 ortus, mortuus Ferrariae a. 1681, missus est legatus anno 1581 ad Moscoviae caesarem, ut schismaticos ad ecclesiam catholicam reduceret.

CLASSIS VI.

HOMILETICI

Cod. I membr., 1300, a. 276, l. 193 [L. II, LXXXIII]. Ms.

1. S. Zenonis episcopi veronensis *tractatuum seu sermonum libri duo,* cum indice utrique praeeunte, f. 1-114. Ordo sermonum, idem ac in ceteris codicibus antiquioribus, editis minime respondet: propterea fratres Ballerinii in editione veronensi [1739, 4.°], impressorum seriem cum manuscriptorum contulerunt.

2. *Vita s. Zenonis episcopi veronensis* incip.: « Vobis igi» tur, fratres carissimi, breviter et aperte sancti Zenonis quae» dam gesta narramus . . . » finit: « Sacerdotes apertis indiciis » Sathan inter filios Dei venisse cognoverunt », f. 115-125. Si textum universum considero, anecdotum dicere ausim; non tamen ex integro, dum vitae huius quaedam quasi fragmenta constituunt **a.** *sermo venerabilis Coronati notarii de vita s. episcopi et confessoris Zenonis* [editus a Mombritio et Ughellio primum, deinde in *Actis Sanctorum,* 12. april., a fratribus Balleriniis, ibi, p. CXLVII-CL], **b.** *historia elevati corporis et miraculorum s. Zenonis, ex mss. collectaneis Petri Calo ordinis Praedicatorum* [publici iuris facta in *Actis Sanctor.* 12. aprilis], **c.** *historia translationis s. Zenonis subiecta vitae eiusdem sancti, ab anonymo scripta* [pariter edita p. CLIII-CLVI]. Vitae praeeunt disticha quinque, quae ideo profero quod in editione veronensi, ceteroquin diligentissima desiderentur:

« Qui precepit aquam populo producere petram
» Hic valet ingenium mollificare meum.

» Unde tuam vitam, Zeno sanctissime, scribam
» Arbitror esse pium signa referre stilum.
» In quibus excelsus crescis velut alta cupressus
» Talia dum nitor, gaudeo si superor.
» Si quis preteritos sancti numeraverit actus,
» Computet arva soli, computet astra poli.
» Paucula de multis iactemus semina sulcis
» Incrementa dabis ditia Christe satis ».

Textum vitae et translationis fere universum, [plura sub fine desunt quae in nostro codice] cum distichis praeeuntibus, publici iuris fecit ex codicibus veronensibus Maffeius in *Istoria diplomatica che serve d'introduzione all'arte critica.* Mantova 1727, p. 320-334.

Codicem ornatissimum, politioribus membranis belle exaratum, cum litteris initialibus librorum auropictis ac insigniis s. Zenonis « scripsit Bartholomaeus Fabius M. utinensis, ultimo die » augusti 1300, dono autem dedit aevo sequiori presbyter An- » dreas Capellinus clericis regularibus Teatinis in s. Nicolao de » Tolentino Venetiis ». Volumen ab eo monasterio Parisios anno 1797 delatum, Venetias anno 1816 redux Marciae bibliothecae datum est. Opercula lignea antiqua, corio vitulino impresso obducta, cum bullis ex oricalcho.

Cod. 2 membr., saec. XIII, a. 284, l. 193 [L. II, LXXXV]. Ms.

1. Eiusdem, *tractatuum libri duo,* f. 1-92. Idem fere ordo est ac in praecedenti. Lectiones ad remensem codicem [de quo fratres Ballerinii in edit. veronensi operum s. Zenonis p. V-IX] multum accedunt, at a librario minus perito et indiligenti liber exscriptus apparet, cum eadem voce alicui recurrente, frequentes saltus occurrant. Titulus sic descriptus: *Sanctissimi Çenonis huius alme civitatis Verone episcopi ac doctoris eximii,* ipsum codicem aut scriptum Veronae aut a veronensi aliquo antiquo codice derivatum prodit. Deest primi tractatus *de pudicitia* prima pagina, et a verbis *lubrica utilitate* initium fit. In tractatum *de patientia* uno contextu insertum est longum quatuor paginarum fragmentum ex tractatu *in psalm.* 128, quod subinde in hoc tra-

ctatu sub fine codicis descripto omittitur. Id autem ex eo videtur profectum, quod hic codex ex aliquo exemplo fuerit sumptus, in quo quaterniolum *tractatus in psalm.* 128 extra suum locum transpositum et tractatui *de patientia* errori aliquo fuerit inligatum, ut ne id tolentinatis manuscripti amanuensis adverterit. Liber secundus uno eodemque charactere, quo totus codex scriptus est, additionem habet undecim illorum tractatuum quos in remensi alia manu adiectos observaverunt Ballerinii: tractatus vero illi undecim fiunt duodecim ob partitum de livore et invidia in duos. Libri secundi finem excipit tractatus *de signo sanctae crucis,* scilicet hymnus octo stropharum versibus dimetris iambicis, qui incip.: « Cultor Dei memento — Te fontis et lavacri — Rorem su» bisse sanctum ».

2. *Tractatus de vita sancti Zenonis nobilissime ac magnifice civitatis huius veronensis episcopi et pastoris sanctissimi,* f. 93-96.

3. *Tractatus de translatione sancti Zenonis nobilissime ac magnifice civitatis huius veronensis episcopi et pastoris sanctissimi,* f. 97-100. Utrumque, eundem ac in codice praecedenti, edidit Maffeius, ut iam notavi.

Codice, cum operculis ligneis corio vitulino signato obductis, usi sunt fratres Ballerinii in editione veronensi adornanda, ut et canonicus Iacobus Dionisi in versione operum s. Zenonis, [Verona, 1784, 8.°].

Cod. 3 membr., saec. XIV, a. 279, l. 195 [L. II, XXVIII]. X.

1. S. Ephraem, *monita de resurrectione et iudicio, et de regno coelorum et munditia animae,* f. 1-5. Inc.: « Gloria omnipo» tenti Deo qui os nostrum superno nutu aperuit... » Latine ab auctore exarata edidit Assemanus in *s. Ephraem opp.* Romae, 1746, t. III, p. 553-557.

2. —— *monita.* Inc.: « Dolor me compellit dicere et infir» mitas mea cominatur ut sileam », f. 6-27. Diversimode distributa, sunt membra unius eiusdemque sermonis titulo *ascetici de vita religiosa atque monastica* d. Ephraem, ex graeco in latinum translati, opera anonimi, non Ambrosii Camaldulensis aut Zini, aut Vossii, aut Assemani, cuius versio legitur ibi, I. p. 40-70.

3. Eiusdem *de iudicio et compunctione*. Inc.: « Venite, dile-» ctissimi fratres, exhortationem meam suscipite . . . », f. 27-32. Differt ab hac versione latina quam Iosephus Simon Assemanus edidit ibi, II, p. 50-56.

4. —— *de beatitudine*. Inc.: « Beatus qui odio habuerit hunc » mundum et solum modo meditatio eius in Deo fuerit », f. 32-35.

5. —— *de agone*, seu de luctaminibus huius saeculi. Inc.: « In luctaminibus saeculi nullus sine agone seu certamine coro-» natur . . . », f. 35-38. Latine ab auctore exaratum sermonem dedit Assemanus ibi, III, p. 557-560.

6. —— *de poenitentia*, incip.: « Dominus noster Iesus » Christus qui descendit de sinu patris et factus est nobis via sa-» lutis . . . », f. 38-42.

7. *Vita cuiusdam senis. De discretione virtutum*. Inc.: « Si » quis custodierit sermones hos, poterit liberari a gehenna . . . », f. 42-46.

8. *Eiusdem senis, de virtutibus*, incip.: « Timor Domini ex-» pellit omnem nequitiam, negligentia vero expellit timorem » Dei . . . », f. 46-47.

9. *Sententia s. Ambrosii ad hominem poenitentem qui in hoc saeculo conversatur*, incip.: « Ad te surgo hominem quem scio es-» se fidelem. Ad increpationem festino . . . », f. 47-49.

10. Sermo s. Antonii *de vanitate mundi et resurrectione mortuorum*, incip.: « Tempus operationis est, dilectissimi, quo » pervenire possimus ad aeternam vitam . . . », f. 49-51.

11. *De ieiunio cuiusdam senis* incip.: « Sapientis ieiunium, » dilectissimi, res sancta, opus coeleste . . . », f. 51.

12. S. Augustini *sermo de corpore et anima et misera vita*, inc.: « O vita, quantos de propriis decipis, tantos seduxisti . . . », f. 51-54.

13. —— *sermo*, inc.: « Cum de bonis operibus frequentius » admonemus aliquos ex vobis . . . », f. 54-55.

14. —— *de aedificatione animae*, inc.: « Docet nos Salvator » noster in sancto evangelio quod hunc lectum est... », f. 55-56.

15. —— *de aedificatione animae*, incip.: « Rogo vos, fra-» tres charissimi, et cum grandi humilitate admoneo . . . . », f. 56-59.

16. —— *de aedificatione animae,* inc.: « Fratres charissimi, » caritatem vestram admoneo et consilium dare praesumo . . . », » f. 59-60.

Initio codicis hae notae historicae leguntur : « 1415 fuit nix » magna die 24 martii in ista civitate Veneciarum ».

« In eodem millesimo, videlicet a nativitate Domini obiit » dominus Michael Steno dux, die 26 decembris et sepultus fuit » in ecclesia sanctae Marinae de Veneciis, in die sancti Iohannis».

Cod. 4 membr., saec. XV, a. 103, l. 72 [L. III, LXXX]. F.

1. Sermones, sine auctoris nomine, *de caritate, patientia, humilitate,* f. 1-34.

2. S. Augustino tributus sermo *de caritate.* Inc. : « Divina» rum scripturarum multiplicem abundantiam . . . », f. 34-37.

3. Sermones varii, sine auctoris nomine, *de patientia, caritate et humilitate,* f. 37-90.

4. Varia quae theologiam moralem spectant, f. 91-110.

5. *Manuale.* Opusculum incerti auctoris, divo Augustino, Anselmo, Hugoni tributum, sub quorum nominibus editum est. Inc. : « Quoniam in medio laqueorum positi sumus, facile a coe» lesti desiderio frigescimus . . . », f. 111-117.

6. *Septem dona de quibus crucifigitur homo.* Inc. : « Haec » dulcissima Dei dona quicumque obtinere potuerit perfecte ... », f. 137-138.

7. D. Augustini sermo *de poenitentibus,* qui tercentesimus nonagesimus tertius de verbis Apostoli, inter editos est. Inc. : « Penitentes, penitentes, penitentes. Si tam estis penitentes et » non recidentes . . . », f. 138-140.

8. *Verba aurea.* Inc. « Qui sequitur me non ambulat in te» nebris, dicit Dominus . . . », f. 140-176.

9. *De beneficiis recolendis divinis.* Inc. : « Benedictus Do» minus Deus sempiternus, ex quo et per quem et in quo . . . », f. 176.

10. *De virtute orationis.* Inc. : « Est quippe oratio inestima» bilis virtus et efficax, ad omnia proficua . . . », f. 177-196.

11. *De superbia et vanitate,* sermo s. Augustino tributus inc.:

« Primum est, fratres charissimi, quod mundum non diligamus... », f. 197-201.

12. *De aedificatione animae,* sermo d. Augustino tributus. Inc.: « Obsecro vos, fratres charissimi, quod istius seculi vani- » tates . . . », f. 201-206.

13. Sermo b. Ambrosio tributus inc.: « Dilecte fili, dilige » lacrimas, noli differre eas . . . f. 206-208.

14. Sermones duo *de humilitate et patientia,* f. 208-211.

15. *De corporis et animae miseria,* sermo d. Augustino tributus inc.: « O vita quae tantos decepisti, tantos seduxisti . . . », f. 211-215.

16. *De laude caritatis et quod ipsa sit mater omnium virtutum,* sermo d. Augustino tributus inc.: « Caritas est mater, fons » et origo omnium sanctarum virtutum . . . », f. 215-217.

17. Tractatus *de passione Domini,* divo Bernardo falso tributus inc.: « Quid commisisti, dulcissime puer, ut sic iudiceris, » quae noxa tua . . . », f. 217-220. Pars libri subdititii s. Augustini *Meditationum* (1) cum aliis.

18. Sermo alius d. Bernardo tributus inc.: « Quam vehe- » menti complexu complexisti me, bone Iesu . . . », f. 220-224.

19. *De vera religione* sermo eidem tributus inc.: « Religio » in paupertate fundata, erigitur obedientia . . . », f. 224-225.

20. Sermones varii divo Isidoro tributi, f. 225-247.

21. Sententiae ex libris Salomonis sapientialibus diversimode assutae, f. 247-258.

22. Loca quaedam, sine ordine, ex epistolis d. Pauli septem canonicis et evangeliis, f. 258-272.

23. *De desiderio amandi et contemplandi Deum ex toto corde et omnibus viribus.* Soliloquiorum animae ad Deum liber inter subdititios d. Augustini (2) inc.: « Agnoscam te, Domine, co- » gnitio mea, agnoscam te . . . », f. 273-282.

24. Fragmenta sermonum et meditationum fere omnia operibus subdititiis d. Augustini tribuenda, f. 282-304.

25. *Incipit valde devota et pulchra expositio beatiss. Augu-*

(1) S. Aug. Opp. ibi, VI, app. 109-110.
(2) S. Aug. *Opp.* ibi. VI, 85-95.

stini super septem psalmos poenitentiales, quae tamen divi patris expositioni prorsus absona est, f. 307-322.

26. *Incipiunt orationes beati Augustini episcopi super psalmo quinquagesimo: miserere mei Deus:* « O ineffabilis memoria et » immensa pietas benignitatis tuae, Dominns omnipotens . . . », f. 372-355.

Cod. 5 membr., saec. X, a. 248, l. 170 [L. II, LXXXII].

1. *Opus excerptum de tractatu psalmorum sancti Augustini. Explanatio quorundam versuum,* seu potius loca, sine certo ordine, ex sermonibus d. Augustini in psalmos duos supra viginti, levioribus additis animadversionibns, f. 1-34, 192-194.

2. Sermones quatuor *de* **a.** *vigiliis quotidianis,* **b.** *militantibus,* **c.** *quaerenda pace,* **d.** *decimis,* d. Augustino tributi. Tertium tantum ordine tercentesimum quinquagesimum septimum editum inter opera s. Augustini reperio (1): secundum inter supposititios octuagesimum secundum (2), f. 35-53.

3. Sermones *de fide centurionis* et de verbis: *Ascendente Iesu in naviculam* ec. Origeni tributis, f. 54-65.

4. S. Caesarii arelatensis *homiliae novemdecim ad monachos* respondent eodem ordine vigesimae usque trigesimam septimam codicis sequentis cum praeeunte indice, f. 66-150.

5. S. Augustini *ad omnes et maxime monachos et viduas,* sermo inc.: « Frequenter semper diximus, christiani persecutionem » patiuntur . . . », f. 151-159.

6. S. Ioannis Chrysostomi sermones quinque *de poenitentia et eleemosyna,* f. 160-192.

Codicem foliorum 196, pluribns locis inscriptnm: « Iste li» ber est monachorum congregationis sanctae Iustinae seu *uni-» tatis, monasterio s. Iustinae de Padua deputatus* », Parisiis iam delatum Marciana demum bibliotheca adepta est.

(1) Aug. *Opp.* V. c. 1391-1395.
(2) Ibi. V. append. c. 149-150.

Cod. 6 membr., saec. XIV, a. 200, l. 133 [L. II, XCII]. N.

S. Caesarii episcopi arelatensis *homiliae triginta octo ad monachos,* f. 16-108, praeeunte s. Basilii admonitione ad filium spiritualem, f. 1-16, quae edita est ab Holstenio (1).

Collatione cum *bibliotheca maxima lugdunensi* [tom. VIII] instituta, omnes editas reperio praeter primam quae incip.: « Stu- » de monache diligenter, ne pecces, ut non cohabitantem tibi Do- » minum ad iniuriam provoces ». Homiliae tertia: « Ecce quam » bonum »; quarta: « Fidelium exhortationes »; quinta: « In- » struit nos atque hortatur »; decimaquarta: « Instruit nos atque » hortatur sermo divinus »; decimaquinta: « Fidelium exhorta- » tores animarum »; decimaoctava: « Ecce quam bonum et quam » iucundum », Eusebio episcopo gallicano in *bibliotheca lugdunensi,* [t. VIII, p. 657; V, p. 674; VIII, 668] tribuuntur.

Codicem, belle duplici columna exscriptum, possederunt canonici regulares sancti Augustini, commorantes in monasterio sancti Bartholomaei in burgo Pusterlae civitatis Vicetiae: hic emebat anno 1774 Iacobus Morellius.

Cod. 7 chart., saec. XIV, a. 194, l. 138 [Z. L. LXXX]. E.

Eiusdem *homiliae septemdecim ad monachos.* Eaedem sunt ac secunda usque decimam octavam codicis praecedentis.

Codex foliorum 56 diligenter exscriptus.

Cod. 8 chart.-membr., saec. XV, a. 240, l. 168 [Z. L. LXXXV].

S. Bernardi abbatis sermones varii, vel ei tributi: mihi obvios annotavi.

1. *Homilia super evangelio secundum Ioannem, scilicet ante diem festum, quod canitur feria quinta hebdomadae sanctae in missa.* Incip.: « Reminiscens beati sanguinis quem profudit amator » hominis, profundo lacrymas... », f. 1. Praeest lectio evangelii:

(1) *Cod. regul.* Parisiis, 1663, IV, p. 20.

Ante diem festum paschae, usque: *quemadmodum ego feci vobis ita et vos faciatis.*

2. *De verbis Domini in ultima coena* sermones quindecim, f. 1-47. Habent auctorem b. Ogerium abbatem Lucedii, ordinis cisterciensis, legendi in d. Bernardi operibus [Venet. 1750, III, cl. 664-717].

3. *In die paschatis* sermones quatuor, primus in locum: *Maria Magdalena et Maria Iacobi* inc.: « Istae tres mulieres si» gnificant tres virtutes, fidem, spem et caritatem . . . »; tertius incip.: « Sacramentum hodiernae festivitatis, fratres carissimi, ad» mirabilis et venerabilis gloriosae . . . »; quartus in locum: « E» gredimini filiae Sion et videte regem . . . », inc.: « Filiae Sion, » scilicet animae sanctae multa habent obstacula, si voluerint...» f. 48-55.

4. Sermo *in letaniis,* sive rogationibus. Inc.: « Bonus est » Dominus sperantibus in eum, animae ec. Quum faciem Domini » nostri semper quaerere debeamus, secundum illud prophetae: » *Quaerite faciem eius semper;* sunt tamen quidam dies . . . . », f. 55-57.

5. *In ascensionem Domini* sermones tres. Primus incipit: « Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi, ec. Attendite fratres » monachum affectu non habitu. *Laetatus sum,* inquiebat, non in » forma corporis . . . »; alter *de corde humili et mediocre et sublimi,* inc.: « Accedet homo ad cor altum et exaltabitur Deus ». « Adscensio Domini est festivitas clara et solemnis, honoranda » plane et adoranda . . . . »; tertius: « Hodie victoria Christi com» pleta est: hodie triumphalia vexilla eriguntur », f. 58-61.

6. Sermo *de sanctissima trinitate,* inc.: » Christianae fidei » bonum, fratres carissimi, caritati vestrae ante omnia solliciti » commendamus . . . », f. 61-63.

7. Sermones *tres in die sancto pentecostes.* Primus incipit: « Spiritus Domini replevit orbem terrarum. Hodie festivitas spi» ritus est, et de spiritu in spiritu . . . »; alter: « Dies pente» costes sacratus est in lege et in evangelio, in lege quia a die » quinquagesimo . . . »; tertius titulo *valde utilis: « Cum com» plerentur dies pentecostes,* ec. Dies ista, carissimi, plena est » gaudiorum, in qua Spiritus sanctus et largo . . . », f. 63-66.

8. Sermo *in nativitate s. Ioannis Baptistae, de decem privilegiis,* inc.: « Hodie dilectissimi, dies illuxit insignis . . . », f. 66-72, editus in oper. s. Bern. III, col. 748-757.

9. Sermo *in festo s. Mariae Magdalenae,* inc. : « Hodie » misericordia et veritas obviam currunt sibi, et multitudo mise- » rationum Domini . . . », f. 72-76, editus ibi, III, col. 799-803.

10. Sermones duo *in festivitate s. Andreae apostoli.* Primus incip.: « Beati Andreae apostoli festivitas hodie celebratur, quam » si pia sollicitudine perscrutemur.... », editus ibi, III, col. 347- » 350; alter incip.: « Et quia aequum studium et attentum silen- » cium, et tanta tanti viri festivitas . . . . », editus sub nomine Nicolai Claraevallensis, ibi, III, col. 790-795, f. 77-83.

11. Sermo *in festivitate Nicholai episcopi et confessor.,* inc.: « Nicholaus iste meus, ymo et vester, electus ab utero, sanctus » a puero . . . . », editus ibi, III, col. 796-799, f. 83-86.

12. Sermo *in laudem sancti Bernardi,* inc.: « In laudem » beatissimi patris nostri Bernardi, cuius hodie festivitas celebra- » tur . . . », f. 86-91.

13. *Libellus contemplationum Bernardi* incip.: « Quam ve- » hementi amplexu amplexasti me, o bone Iesu, quoniam sanguis » exivit de corde tuo, aqua de lacte . . . », f. 91-98.

Cod. 9 membr., saec. XV, a. 375, l. 247 [L. III, LXXIX].

1. Sermones decem, auctore anonymo, *in festo epiphaniae et ascensionis; nativitatis et assumptionis b. Mariae virg., ss. Francisci, Bernardi, Io. Baptistae, Petri et Pauli, Augustini; ut et in dominicis diebus prima et quarta quadragesimae,* f. 1-27.

2. Fratris Hugolini *sermones septem de adventu, nativitate, epiphania; dominicae primae quadragesimae; s. Augustini; in laudem sacrae scripturae,* f. 28-38.

3. Clementis papae sexti *oratio in morte Iacobi Caietani anagnini,* cardinalis s. Georgii ad vellum aureum. Incip.: « Tempus » tribulationis est Iacob et ex ipso salvabitur . . . », f. 38-39. Caietanus mortuus est Romae a. 1304, cuius propterea laudes habuit cardinalis Petrus Rogerius, antequam pontifex, nomine Clementis VI, creatus esset.

4. Sermo *magistri Thomae anglici, ord. Praedicat., in capella papae et cardinalium.* Incip.: « Implebit illum Dominus spi- » ritu sapientiae et intellectus . . . », f. 39-40. Lectio ab ea differt quam dedit Echard in *Historia script. ord. Praed.* I, p. 599.

5. Sermones decem anonymi *de bibliis, theologia, legibus, nativitate et coena Domini, ss. Iacobo apost. et Augustino,* f. 40-53.

6. Clementis papae sexti *oratio in funere Napoleonis Ursini, card. diac. s. Hadriani.* Inc.: « Leonem et ursum interfeci. I. » Reg. 17 . . . », f. 53-54. Ursinus anno 1342 mortuus est.

7. —— *oratio in promotione d. Caroli* [quarti] *in regem Romanorum, in imperatorem postmodum promovendum.* Inc.: « Salo- » mon sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me, illi- » que praecipiam ut sit dux super Israel. III. Reg. primo capite » post medium. Sicut audisti nuper per archiepiscopum pragen- » sem, proponendo negotium electionis carissimi filii nostri Caro- » li in regem Romanorum electi, fuit nobis porrecta quaedam » supplicatio . . . . », f. 54-58. Carolus IV anno 1347 rex inauguratur.

8. —— sermo *in laudem s. Thomae de Aquino.* Inc.: « Do- » cebat eos de regno Dei. Matth. 29, et in fine evangelii hodier- » ni . . . », f. 58-60.

9. Fratris Hugolini sermones *quatuor de epiphania, coena Domini, d. Hieronymo, theologia,* f. 60-66.

10. Sermones *varii anonimi sexdecim* habiti « Veronae ad » fratres, Paduae ad scholares, in Montepulciano ad fratres, Me- » diolani ad clerum et populum, Faventiae ad fratres, quando » incoepi *sententias* Ianuae, Parisiis in capitulo », f. 67-77.

11. Clementis papae sexti sermo *quando fecit processus contra interfectores Domini Andreae regis Siciliae, pontificatus sui anno quarto.* Inc.: « Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me » de terra gentium », f. 77-80.

12. —— *principium sententiarum,* incip.: « Amice, ascen- » de superius, erit enim tibi gloria. Lucae, 14 . . . », f. 80. Statim ab initio opus mutilum, desunt enim viginti folia.

13. Ioannis Calderini *principia quaedam in lectura decretalium.* Incip.: « Omne quotcumque facitis in verbo aut opere, om- » nia in nomine Domini . . . », f. 101.

14. Eiusdem *licentiae variae pro laurea doctoratus*, datae dominis « Ceretano de Ceretanis senensi a. 1360; Georgio de Cypro; » Francisco abb. s. Stephani bononiensi; Simoni de Borsano me- » diolanensi, qui fuit archidiaconus bononiensis, deinde arch. me- » diol., deinde cardin. tempore Gregorii papae XI », f. 102-108.

15. —— *principia in lectura decretalium, annis lecturae suae* 21-32. Ad huius anni marginem legitur: « 1369. Dom. Io. » Cal. legit decretum et fecit sermonem prolixum et pulchrum, » et ulterius non legit »; et paulo post « Casparis nati domini » Io. Cal. », f. 108-110.

16. —— *licentiae doctoratus datae* « Ioanni de Savignano » de pede montium, Thedisco de Ranucciis de Florentia, Obilato » de Polonia, Nicholao de Messina de Alamania, Ioanni de Ster- » tin de Polonia, Nicholao de Sachis de Papia, Iacobo plebano de » Senis, Lucae priori s. Venancii de Cameriuo, Iacobo genero d. » Io. Cal., fratri Ioanni monacho do Vicecomitibus de Mediolano, » Bartholucio de Montevelio, Ardicioni de Novaria, Io. de Dena- » yn de Polonia, Ioanni de Gratonis de Polonia, Gregorio custodi » varadiensi, Andreae nepoti d. Io. An., Laurentio bononiensi; in » praesentatione domini Ferdinandi nepotis d. legati [Ægidii episc. sabinensis et terrarum Ecclesiae in Italia apostolicae sedis vicarii]; pro d. Friderico cantore Aschaffati, Gurgensis de Ala- » mania », f. 110-138.

17. —— *sermones pro licentiis cum tenui officium archidiaconatus*, f. 138-145.

18. —— *sermones quos feci pro illis quos conventuavi*, nempe pro dominis *Dyno de Urbino, Stiborio canonico olumucensi de Boemia, Iacobo de Pheiuntis et Canteno de Arnisinis*, f. 145-149.

19. —— *invocationes in principio lecturae*, annis 7-23, f. 149-152.

20. —— *sermo quem ego Io. Cald. feci pro principio studii, anno quo legi decretum, videlicet millesimo trecentesimo quinquagesimo nono, die* 18 *octobris, et fuit tricesimus tertius annus doctoratus mei*. Incip.: « Ex utraque parte fluvii, lignum vitae. Apoc. » ult. Magnus Augustinus . . . », f. 152-156.

21. *Principia capitulorum voluminis decretorum, secundum ordinem alphabeti*, f. 156-163.

22. Responsio de collationibus seu sermonibus conscribendis. Inc.: « Petistis a me utrum de faciendis collationibus sive ser- » monibus possit ars aliqua specialis inveniri . . . », f. 164-168.

23. *Sermo domini Ioannis Andreae pro domino Andrea de Hungaria*. Inc.: « Sapiens in populo haereditabit honorem . . . . » quia Tullio testante », f. 168-169.

24. *Collatio quam fecit dominus magister Io. de Legnano quando me praesentavit pro subeundo examine privato*. Incip.: « Tempta, Domine, et proba. Psal. XXV . . . », f. 169-170.

25. Io. Calderini, *collatio quam feci quando fui decoratus in petitione insigniorum*. Incip.: « Perfice opera tua et super » hominum gloriam . . . », f. 170.

Folio extremo, sub fine, haec tantum leguntur: « Sermo- » nem quem fecit d. noster d. Symeon de Broxano, utriusque » doctor eximius, archidiaconus bononiensis, in licentia mea pu- » blica in doctoratu habere non potui, sed proposuit: bene ergo » fecit. — Sermonem quem fecit d. noster de Legnano in datio- » ne insigniorum. Quaere supra carta . . . » forsan uno ex foliis deficientibus 81-100. — « Sermonem quem r. p. d. Aymerici » episcopi bononiensis in licentia privata, licet ipse publice fece- » rit, etiam habere non potui; sed proposuit: *pro patribus tuis* » *nati sunt tibi filii*, et introduxit Hugonem antiquum patrem » et me filium . . . » .

Ioannis Calderini doctoris iuris canonici bononiensis, ac virorum in codice nominatorum momenta historica diligenter evolvenda censui, ut non tantum eorum, quantum archigymnasii bononiensis historia nova luce affundatur.

Cod. 10 membr., saec. XIV, a. 341, l. 233 [L. III, LXXVI]. Mk.

Sermones illustrissimi principis domini Roberti, Ierusalem et Siciliae regis, *de dominicis, de festis et ad status*.

Collectio uberrima ab auctore praestantissimo profecta, ex hoc uno codice, quantum video, innotescit: in tres classes tributa, quarum prima *de dominicis et festis mobilibus*, altera *de sanctis*, tertia *de diversis materiis*. Eorum qui classem tertiam constituunt non pauci ad summum pontificem, et ad reges ac prin-

cipes habiti sunt. Nonnulli se se argumento vario commendant, videlicet:

a. Sermo *in commendationem civitatis Bononiae,* p. 1-3. Io. Fantutius edidit, sibi a Iacobo Morellio datum, ex hoc codice, in *Notizie degli scrittori bolognesi.* Bologna, 1782, t. II, p. III-VIII.

b. —— *in conventu domini Roberti nepotis domini Bartholomaei de Capua,* p. 172-175.

c. —— *undecim millium virginum,* factus in monasterio dominarum de Romania, p. 175-178.

d. *Quaestio utrum lex humana contineat aliquid contra divinam, disputata et determinata in Castronovo Neapolis, die* 24 *ianuarii, VIII indictionis,* p. 235-236.

e. *Collationes pro domino Nicolao de Ianuilla,* coram pontifice, Ianuensibus, rege Franciae, p. 283-284.

f. *Collatio facta cunctis civibus Neapolis, super pace inter eos ineunda,* p. 309-311.

g. —— *pro responsione ad propositionem syndicorum universitatis neapolitanae, offerentium fidelitatis iuramentum et homagium dominae Ioannae ducissae Calabriae, natae condam felicis recordationis domini Caroli primogeniti ipsius regis Roberti, quarto die novembris, anno Domini* 1330 *in palacio regis, Castrinovi,* p. 320-321.

h. —— *facta certis universitatibus regni, pro consimili homagio, vicesimo eiusdem mensis,* p. 321-322.

i. Sermones *pro constituendis in munere Rogerio de Sancto Severino, comite Mileti,* p. 340-341, et *Ricardo de Bursono, comite Sacariani,* 341-342, 353-354; *Willelmo comite Synopuli,* p. 366-368; *comite Minervini palatino Altaemurae,* p. 376-377; *Roberto de Capua comite Altaevillae,* p. 378-379.

k. Sermo *in promulgatione pacis inter ipsum et intrinsecos ex parte una, et extrinsecos Ianuae ex parte altera,* p. 342-343.

l. —— *in magistratione Bartholomaei comitis di Salerno,* consiliarii regii, in iure canonico, p. 349-350.

m. —— *die dominico* 16 *maii, cum investivit eminentes principes dominum Ioannem fratrem suum de ducatu Duracii et dominio Albaniae regni, et Robertum principem Tarenti nepotem suum de principatu Achaiae, per serta aurea et vexilla,* p. 350-352.

n. *Sermo ad universitatum regni syndicos, pro petendo subsidio contra communes inimicos,* p. 357-358.

o. —— *factus quando fratri Cypriano, monacho nigro fuerunt assignata insignia doctoratus,* p. 369-370.

p. *Collatio quando insignivit principatu Salerni Andream regis Hungariae primogenitum et Ioannam ducissam Calabriae,* p. 372-373.

q. —— *pro translatione principatus Achaiae a principe Tarenti primogenito in secundogenitum,* p. 374-375.

r. —— *ad praelatos regni, quod armatae mittendae pro recuperanda insula Siciliae et prosecutione suae iustitiae velint benevole subvenire,* p. 380.

Codex habet folia 387.

Cod. II chart., saec. XV, a. 213, l. 132 [L. III, XXXI]. F.

1. *Petitiones quadraginta et una, quas fecit anima in sua conversione ad Christum dilectum in isto sacratissimo tempore.* Inc.: « Convertimini ad me in toto corde vestro. Ioel 2.° Anima » peccatrix quae ad se ipsam convertitur, cognoscendo et perci- » piendo delicta sua . . . », f. 1-60.

2. *Sermones viginti quatuor de fide, spe, charitate, prudentia, abstinentia, contritione, confessione, nobilitate hominis, oratione, Elia, ieiunio, matrimonio, honore sacerdotum, anima, pace, misericordia, in festivitates de tempore, a feria quarta in capite ieiunii ad feriam tertiam post tertiam dominicam quadragesimae,* f. 61-133.

3. *Bulla Nicolai papae V, ad arma in Turcas capessenda.* Romae, 1443 [?], pridie kalend. octobris, f. 134-135.

4. *Epistola missa per dominum magnum Teucrorum pontifici,* 1443, 20 octobris, f. 136.

5. *Causae de quibus simplex sacerdos non potest quempiam absolvere, ac casus papae reservati,* f. 137.

6. *Quaestiones morales de iustitia, de iudicio, quomodo Iudaei vituperant Christum, de morte, de fructibus memoriae mortis, de beatitudine, de vita hominis, quod venenum assimiletur peccato,* f. 140-157.

7. *De proprietatibus serpentum, salamandra, stellione, scorpione, coelo empireo, stellis, Saturno, Iove, Marte, Venere, Mercurio, sole, luna, quatenus ad sensus morales religiosos referri possunt,* f. 157-163.

8. *De lapidibus pretiosis, saphyro, calcedoneo, smaragdo, crysolito, sardonice, sardio, berillo, thopacio, crysoprasso, hiacincto, amatisto, allabaustro, adamante, achate, absicho, abesto, allectoria, argilla, celidonio, cristallo, corallo, gelacia, hyena, hilcofono, margarita, quatenus ad eosdem sensus referuntur,* f. 167.

9. *De stellis, pluralitate stellarum, cometa, polo articho, luce, lumine, tenebris, umbra, angelo et sacerdote, sole, item ad sensus morales religiosos relati sermones,* f. 168-174.

10. Sermones *de via in qua est ambulandum, de muliere comparata tribus bestiis multum nocivis, de cruce Domini, de vocatione, de misericordia et iustitia,* f. 174-182.

11. Hugonis de Prato sermones *de resurrectione Domini, de honore parentum nostrorum, de assumptione beatae Mariae virginis,* quos editos asserit Fabricius in *Biblioth. med. et inf. aetat.,* verbo *Hugo de Prato.*

Codicem ex diversis coactum, cui quaedam insunt membranae, ornat primo folio scutum blasonicum mihi ignotum, cum litteris inscriptis A. R.

Cod. 12 membr., saec. XV, a. 177, l. 122 [Z. L. LXXXVIII]. P.

1. *Tractatus de octo beatitudinibus evangelicis secundum fratrem Bernardinum de Senis,* sermones novem, f. 1-33. Qui a primo usque nonum decurrunt sermones, in operibus editis [Lugduni, 1650, III, p. 19-66] respondent quarto usque duodecimum.

2. Eiusdem, pars sexti sermonis, a capite tertio ad finem, *in die pentecostes,* f. 34-42, ut et eiusdem sermones septimus et octavus in die eodem, f. 58-60, publici iuris facti [ibi, IV, p. 33-49].

3. —— *tractatus de inspirationibus, feria secunda post pentecostem,* sermo secundus, fragmenta tertii et quarti, f. 42-57. Respondent in editione primo usque capitulum tertium non abso-

lutum secundi *adventualis de inspirationibus*, ac fragmentis secundi et tertii, III, p. 131-158.

4. *Sermones secundus et tertius de institutione et pietate christiana*, f. 61-66 iam editi ibi, III, p. 10-18.

Codicis mendis scatentis lectionem difficilem reddunt folia male consuta. Eum Dominici cardinalis Grimani fuisse innuunt stemma familiae Grimanae pileo cardinalitio insignitum et litterae initiales D. G.

Cod. 13 membr.-chart., saec. XV, a. 263, l. 184 [L. III, CLVIII]. N.

S. Laurentii Iustiniani, protopatriarchae Venetiarum, *sermo de corpore Domini nostri Iesu Christi, ac de fidei excellentia et auctoritate catholicae religionis*, f. 2-6. Inc.: « Inter difficilia quae » humanae saluti necessaria fore noscuntur . . . » Ineditum puto.

2. —— sermones triginta sex *in festis de tempore et sanctorum*, f. 6-87, quos inter *Hieronymi patroni huius nostrae domus ; Hugonis episc. linconiensis, ordinis cartusiani ; Andreae apost. secundi patroni nostri*, eodem fere ordine distributi ac in recentiori editione (1). Pars dimidia sermonis d. Thomae deest sub fine.

Cod. 14 membr.-chart., 1486, a. 217, l. 140 [Z. L. LXXXIX]. B.

1. F. Bernardini Aquilani de Fossa, *sermonum centuriae duae:* libro primo, f. 1-167 sunt *centum sermones pro festis de tempore, a dominica prima adventus ad vigesimam quartam post pentecosten ;* altero *sermones dogmatici et morales centum et unus*, f. 167-351. Praeit index duplex festorum dierum de tempore et de sanctis, quibus sermones accomodandi, f. IV-IX. Prooemium incip.: « Centurio autem et qui cum eo erant custodientes Iesum, viso ter- » raemotu et his quae fiebant . . . » Primus vero sermo primi libri *de gloria paradisi :* « Sic currite ut comprehendatis. 1. Cor. » 9. Tanto unaquaeque res maiori affectione quaerenda est . . . »

Auctor, cuius vitam *Antonius Fossanus, utr. iuris doctor,*

(1) S. Laurent. Iustiniani *opp.* Venet. 1751, p. 24-108.

Beati abnepos scripsit continenti sermone, f. 352-353, natus Fossae, oppido quatuor distanti lapidibus ab Aquila in Aprutiis, anno 1445 a iure civili, cui incumbebat, Perusii ad Minorum observantium ordinem recipi meruit. Eugubii tirocinio facto, Stronconii anno 1446 professionem emisit. A b. Ioanne Capistrano, vicario generali ad provinciam s. Bernardini amandatus, eam decem annis gubernavit: in Dalmatiam et Bosnam postea missus, dein procurator generalis in curia romana, demortuus anno 1503, sepultus est in capsa lapidea, in altari maiori ecclesiae s. Angeli de Ocra. Idem Antonius Fossanus scripsit sub fine:

« Ad Bernardinum gressus teneatis orantes
» Hic poterit nobis conciliare Deum.
« Bernardine pater, divini cultor honoris,
» Qui radiis rutilus pluribus ante Deum,
» Da precibus meritisque tuis lustrare nepoti
» Coelestem sedem, miraque facta Dei.
« Hoc Bernardini insigne est pariterque nepotum
» Scilicet ut fiant cuncta labore gravi ».

Codicem foliorum 356 duplici columna, quo loco exscriptum nuntiat nota f. 350: « Completus fuit liber iste in loco sancti » Nicolai prope Sulmonem, die 26 septembris 1486 »; auctoris manu verosimilius exaratum nota fol. III: « Pertinet ad locum » sancti Angeli de Ocra, et fuit fratris Bernardini de Fossa, ordinis Minorum de observantia ».

Cod. 15 membr.-chart., saec. XV, a. 219, l. 142 [Z. L. CXLIII]. B.

1. Eiusdem *quodlibetum scholasticum*, scilicet:

a. *Sermonum libri tres*, primus *de statu fidelium laborioso*, f. 1-103, constat sermonibus quinquaginta duobus *de tempore, a septuagesima ad feriam tertiam dominicae resurrectionis*; alter *de statu fidelium periculoso, in quo tractatus de iis qui per mortem de hac vita recedunt*, f. 104-126, habet sermones quadraginta; tertius *de statu fidelium glorioso*, f. 128-216, habet sermones quinquaginta tres divisos trifariam, nempe *decem de festis Iesu Christi, octodecim de festis b. Mariae virginis, viginti quinque de festis sanctorum*.

b. *Tractatus praedicabilis*, intitulatus *de floribus*. Sermones tres, f. 218-223.

c. *Quaestiones variae* ac *epistolae monachorum ann.* 1486-1487, f. 229-233.

d. *Historia coenobii s. Angeli de Ocra*, itale, f. 233-236.

e. *Vita b. Philippi de Aquila*, itale, f. 236-242. Latine contracta a Wadding, *annal. min.* VI, edita quoque est in *Acta Sanctor. a Boll.*, 1. maii, p. 549-551.

2. *Raimundi Lulli opellae*, nempe:

a. *Ars brevis, quae est imago artis quae sic intitulatur*, f. 243-251. Inc.: « Ratio quare facimus istam artem brevem est ut » ars magna facilius sciatur . . . » Scripta anno 1307 edita est pluries. Folio 250 ad finem inscribitur: « In loco s. Petri prope » Ripam, 1460, die 14. maii ».

b. *Tabula generalis ad omnes scientias* incip.: « Ratio quare ista tabula ponitur . . . », f. 252-279. Sub fine: « Ego frater Bernardinus Aquilanus de Fossa, ordinis Minorum complevi scribere hanc tabulam manu propria et festinanter in loco » sancti Andreae prope civitatem Theatinam, in vigilia sancti » Francisci, quando terribiliter ningebat, anno Domini 1462. Opella incoepta in porta Turici 19 septembris 1292 finita est a Lullo Neapoli in octava epiphaniae a. 1293.

c. *Liber de lumine* inc.: « Quoniam intellectus multiplicat » species, attrahendo similitudines . . . », f. 280-286. Sub fine: « Ad honorem Dei finivit Raymundus librum de lumine in monte Pesulano mensis novembris 1303 ». « Explicit liber de lumine, Raymundi Lulli, 1462, de mense octobris ».

d. *Lectura super artificium artis generalis*, incip.: « Iste » est titulus huius operis, et dividitur in tres partes seu tres di- » ctiones quas continet in se . . . », f. 287-294. Deest indici praelongo operum Lulli a Luca Waddingo dato in *Scriptores ordinis Minorum*, p. 296-303.

Codex duplici columna habet characteres minutissimos.

Cod. 16 membr., saec. XIII, a. 253, l. 180 [L. III, XXX].

Sermones in epistolas missarum aliquot dierum festorum de

tempore. Inc. : « Dicite pusillanimes, confortamini et nolite ti-
» mere . . . »

Codex in fine mutilus, quod quaedam folia abscissa sint, foliorum 161, inscriptus est folio primo : *Iste liber est sancti Bartholomei de Vicetia.*

Cod. 17 membr., 1301, a. 288, l. 200 [L. I, XXXI]. F.

Epistolae totius anni, secundum ordinem curiae, romanae, nempe quae in missis vel de tempore vel de sanctis leguntur, f. 1-93. Sequitur tabula cum epistolarum initiis, f. 93-96.

Codex duplici columna diligenter exaratus, cum ornamentis coloribus et auro fulgentibus, habet sub fine, manu librarii: « Ex-
» plicit liber epistolarum magnifici viri domini comitis [palatini
» Etruriae] Guidonis Silvatici, quem scripsit dominus Petrus de
» Sancto Gaudentio, canonicus heremita, sub annis 1301 . . . »
qui eiusdem comitis palatini fuit capellanus et scriptor. Ceterum codicem ms., quem structor librarius nigro corio impresso et bullis litteratis ex oricalcho belle compegit, bibliothecae Strozzianae adiectum adverterunt Mittarellus et Costadonus (1).

Codd. 18-20 membr., 1415, a. 305, 300, 295, l. 217, 210, 202 [Z. L. XXXIV, XXXIII, XXXV]. B.

Bertrandi de Turre ordinis Minorum, episcopi tusculani ac cardinalis, ***sermones epistolares,*** sive ***expositiones in epistolas missalis,*** que leguntur per totum annum, voluminibus tribus distributi, non una vice editi. Eorum primo prooemium, f. 2-5, inc. :
« Scripsit Ezechias epistolas ad Effraim et Manassen ut veni-
» rent . . . Ad evidentiam huius nostri sequentis operis, exposi-
» tiones videlicet aliquantulorum sermonum qui per totum an-
» num, diebus singulis, secundum romanum ordinarium, ante
» sacrum evangelium, tam de veteri quam de novo testamento
» in missae recitantur officio . . . » Praefationem excipit ***tabula de omnibus epistolis et sermonibus istius primae partis quae dicitur***

(1) *Annal. camald. ord. s. Benedicti.* Venetiis, 1760, V, f. 246.

dominicale, f. 5-10. Foliis 10-188 exstant sermones a dominica prima adventus ad dominicam in quinquagesima; fol. vero 188-268 sermones a feria secunda hebdomadae sanctae usque ad sabbatum sanctum. Volumini altero foliorum 231, insunt sermones a die cinerum ad feriam secundam post dominicam palmarum; tertio fol. 295, a paschate usque ad dominicam vigesimam quartam post pentecosten. Huius sub initio legitur: « Explicit ter- » tium volumen domini Bertrandi de Turre super epistolas a pa- » scha usque ad finem, quos frater Ludovicus de Pino provinciae » Siciliae, filius conventus trapanensis fecit scribi Parisiis dum » actu erat ibidem studens, anno Domini millesimo quatuorcen- » tesimo quinto decimo, die octava mensis iulii per manum Ioan- » nis Kermaon, amen ».

Cod. 21 membr., saec. XV, a. 225, l. 158 [L. III, CXCIX].

Sermones in epistolas missarum de tempore a dominica septuagesimae ad resurrectionis. Praeest index.

Codicis folia 242 antiquitus numerarunt paginis 351-830, ad quas se refert index appositus fol. 1-3; anteriores quae dubio procul sermones ab adventu ad finem hebdomadae quintae post epiphaniam comprehendebant, puto deperditas.

Cod. 22 membr., saec. XII, a. 530, l. 360 [Z. L. CLIII]. B.

Homiliae fere *tercentae sanctorum patrum et scriptorum ecclesiasticorum,* Hieronymi, Origenis, Ambrosii, Augustiui, Ioannis *Osaurei,* pontificum Leonis et Gregorii, episcoporum Maximi et Fulgentii, Severini, a *dominica prima adventus ad sabbatum sanctum,* et sermones s. Petri Damiani in idem. Quaedam annoto passim.

I. S. Leonis pape I, *ad Flavianum episc. constantin. epistola* initio mutila, quam tempore *adventus* in officio divino legi consuevisse constat ex allatis in *opp. s. Leonis.* [Venetiis, 1753, I, 795]; f. 1-5.

IV. *Sermo s. Augustini de nuptiis Christi et ecclesiae,* qui inc.: « Turtur amatrix eremi . . . . . . » in codicibus Laurentianis

[Bandini. *Catal.*, I, p. 70, 296] Ioanni Chrysostomo et Ambrosio tribuitur, f. 7-9.

VIII. Sermo *s. Leonis papae,* qui inc. : « Sanctam et desiderabilem gloriosam . . . » restituendus est Caesario, cui in Corbeiensi ms. adscribitur, f. 12-13.

XVII. —— *s. Ambrosii,* qui inc.: « Laetitia quanta sit... » est homilia prima s. Maximi. [Romae, 1784, col. 2-6], f. 21-22.

XX. —— *s. Maximo ep. tributus,* qui inc.: « Diximus su- » periore dominica, cum silentii vestri . . . » est quinquagesimus secundus Ambrosii, f. 24.

XXXIII. *Homilia,* quae inc.: « Qua gratia vel quibus lau- » dibus . . . » s. Ambrosio, tributa est sermo s. Maximi [ibi, c. 407-410], f. 38-39.

XXXV. —— *d. Ambrosio* tributus: « Hodie, fratres dile- » ctissimi, hesternum debemus . . . » est s. Petri Chrysologi, n. CXLVIII, f. 39-40.

XXXIX. *Sermonem d. Fulgentio* tributum: « Hesterno die » natalem habuimus . . . », a quibusdam vel d. Maximo, vel Caesario, quod probe, leges inter scripta s. Augustini supposititia [Ibi. V, append. n. CCX, p. 350-352], f. 49-50.

XLV. *Vita* vel *obitus s. Ioannis evang.* ab Eusebio Caesareensi descripta: « Ioannes apostolus et evangelista . . . . » est caput XXIII, libri III, histor. eccl. Eusebii Pamphili, f. 56-63.

LIV. *Sermo:* « Audiat in presenti dilectio . . . » Augustino tributus ut et in codice Laurentiano [Bandini. *Catal.,* I, 70] in editis desideratur, f. 68-69.

LXVV. *Sermonem s. Ambrosio* adiudicatum: « Hodie verus » sol . . . . . . » tribuerunt Combefisius [tom. II, p. 37] Origeni, incerto Vallarsius [s. Hier. *Opp.*, t. XI, p. 208-209] s. Maximo episc. editores romani [c. 413-414], f. 87.88.

LXXXVIII-LXXXIX. *Sermonum,* inc.: « Evangelica scri- » ptura refert . . . Exultandum est fratres carissimi . . . . » non Ambrosium, ut in codice, sed Maximum episc. editores romani auctorem dixerunt [ibi, c. 415-420], f. 104-105.

CXI. *Sermo* creditus s. Ioannis *Osaurei:* « Homo paterfa- » milias Christus . . . », sumptus est ex opere imperfecto in Matthaeum [Combefisius, II, p. 306], f. 131-134.

CXIV. *Homilia d. Ambrosio* tributa: « Frequenter admoneo » vos fratres . . . » est octava s. Maximi in editione romana [c. 293-296], f. 135-136.

CXX. *Sermo de hypocrisi:* « Ubi Dominus se Dominum » mutavit... » s. Severino ep. tributus, est primus s. Petri Chrysologi, f. 141-142.

CXXV. *Sermo* Severiano ep. adiudicatus: « Christus in corpore nostro . . . . » est eiusdem Petri Chrysologi centesimus secundus, f. 146-147.

CXXVII. *Sermo:* « Moyses quadraginta diebus . . . . » in hoc ut et in codice Laurentiano [Bandini. *Catal.,* I, 83], Augustino tributus sub Caesarii nomine [*Raccolta ferr.,* XIV, p. 9], f. 148.

CXXVIII. *Homilia s. Hieronymo* assignata: « Audistis quia » dictum est . . . » exstat sub Chromatii nomine apud Combefisium [II, p. 442], f. 148-149.

CXXXVI. *Homilia:* « Sanctae quadragesimae rationem... » non d. Ambrosio, ut in codice, sed Maximo tribuenda, trigesima nona legitur in edit. romana [c. 113-116], f. 158.

CXXXVII. Qui sub nomine d. Augustini *sermo:* « Non u- » sque adeo contristari . . . . . » datus est, sub. d. Maximi prodiit [ibi, c. 437-440] et Caesarii in *Raccolta ferrarese* [XIV, p. 14], f. 158-159.

CXL. *Sermo s. Ambrosio* tributus: « Legimus in prophetis » est homilia octagesima nona s. Maximi [ibi, c. 301-304], f. 160.

CXLII. *Homilia s. Ioannis Osaurei:* « Merito commoveban- » tur . . . . », ex opere imperf. in Matthaeum est apud Combefisium [ibi, III, p. 44], f. 161-162.

CXLIV. *Sermo s. Maximi:* « Hos sanctae quadragesimae » dies . . . » editus [ibi, c. 447-450] prodiit sub Caesarii nomine [*Raccolta ferrarese,* XIV, p. 11], f. 165-166.

CLVIII. *Sermo s. Ambrosii:* « Ieiunii tempora . . . . » est Isidori Hispalensis [*de officiis ecclesiasticis,* lib. I, cap. 37], f. 188.

CLXII. *Homiliam s. Ioannis Osaurei:* « Super cathedra » Moysi . . . » ex opere imperfecto in Matth. edidit Combefisius, [ibi, III, p. 203], f. 195-197.

CLXV. —— *eiusdem:* « Omnis gloria Dei . . . » ex opere eodem edidit Combefisius [III, p. 225], f. 198-200.

CLXXII. *Homilia:* Homo erat paterfamilias . . . » ex opere eodem Combefisius [III, 329], f. 203-205.

CCXXV. *Sermo s. Leonis:* « Audiat in presenti... » a Bandinio in codice Laurentiano, Chrysostomo tributus est [*Catal.*, I, p. 89], f. 281.

CCXXIX. *Homiliam* dictam *s. Ioannis Osaurei:* « Puto res » ipsa exigit . . . » edidit ex eodem Combefisius [IV, p. 392], f. 284-286.

Codex foliorum 316, principio mutilus, duplici columna, litteras habet initiales plerumque unciales. Extremo folio haec nota lectu est: *Millesimo tercentesimo quadragesimo sexto de mense iulii fuerunt facte ambe campane sancti Michaelis de Salvaris:* margo vero folii 315 inscriptus: « Anno Domini millesimo tri- » cesimo, primo die mensis novembris, Ugolini de Tisi della ter- » ra de Bellun ».

Cod. 23 membr., saec. XII, a. 390, l. 280 [Z. L. DVIII]. Ya.

Sermones ultra centum sanctorum Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Ioannis Chrysostomi, Gregorii papae, Maximi episcopi, *in evangelia, pro festis de tempore et sanctorum;* quibus interseruntur *epistolae duae d. Hieronymi ad Paulam et Eustochium, de assumptione,* f. 56-69, *et nativitate b. Mariae virginis,* f. 78-80. Quae peculiariter advertenda sunt:

I. *Miraculum de Iconia Domini,* f. 1-3, scilicet narratio miraculi Berystensis, eadem quae in codice Laurentiano [Bandini. *Catal.*, I, 602] de qua disserit Lambecius [*Bibl. vindob.*, nova edit., p. 224].

XLIII. Quae s. Ambrosio *homilia* tributa est: « Si diligen- » ter audistis . . . . » d. Maximo episc. dederunt editores romani [c. 285-288], f. 91-93.

Codex foliorum 216, duplici columna, mutilus habet folia interiecta saeculi sequioris; est autem lectionis non tam castigatae quam libri postulant, qui legi publice in ecclesia solent, quod noto cum usui ecclesiae d. Marci esset deputatus.

Cod. 24 membr., 1133, a. 589, l. 382 [Z. L. CLIV].

Homiliae centum octoginta sex sanctorum patrum Ambrosii, Augustini, Leonis magni et Gregorii magni, *in evangelia a paschate ad dominicam XXIV post pentecosten.* Quaedam de aliquibus annotanda perferam. Sermones V-VIII, XII, XIX, XLIII divo Ambrosio adiudicati, sunt sancti Maximi (1) LXXIII, LXXV, LXXXII, LXXXIII. Sermones s. Leoni tributi, editi sunt inter supposititios d. Augustini (2).

Hoc et praecedenti codice, satis correcte scriptis, se usos fuisse in emendandis s. Leonis operibus fratres Ballerinii editores, tom. I, p. LXXX profitentur, utriusque codicis aetate in saeculum circiter decimumtertium perperam reiecta. Utriusque lectiones variantes cum specimine characterum (3) quoad homiliss d. Maximi episcopi misit eius operis editoribus romanis Iacobus Morellius, cui respublica veneta, *demonstratura summam suam erga tantum pontificem voluntatem, id negotii dedit ut laborem operamque omnem in exquirendis sancti illius praesulis homiliis, sermonibus, reliquisque opusculis poneret; ac si quid horum quaerendo comperisset aut nondum vulgatum, aut adnotatione dignum, id accurate describeret, et ad quem ipsa iusserat, magistratum deferret* (4).

Codex foliorum 188, duplici columna, litteris maioribus plerumque uncialibus et rubricatis, exaratus est anno 1133, ut in nota sub fine: « Finito libro referamus laus et gloria Christo. » Transacto quippe numero millesimo centesimo, et addito tri- » gesimo, iunctoque et tertio ». Serior manus eodem folio inscripsit: « Anno Domini millesimo tercentesimo, vigesima sexta octo- » bris ergo Rodardi dantonio imperiali ».

Folio vero 105 haec leguntur: « In l' ano de 1391 si viene

(1) P. 151-156, 175-186, 301-304.
(2) *Opp.* V, append. p. 307-314.
(3) Specimen dedit quoque Zanettius in *lat. et ital. d. Marci bibl.*, p. 86.
(4) S. Maximi *opp.*, p. XXXI.

» una zelada e si vien la neve adi undese del mese d' avril. Don » Domenego da Quinciana scripsit ».

Cod. 25 membr., saec. XIII, a. 169, l. 112 [Z. L. CLV].

Homiliae variae in evangelia. Prima incip.: « In illo tem- » pore erunt signa in sole et luna et stellis, et in terris pressura » gentium et reliqua. Dominus ac redemptor noster, fratres ca- » rissimi, paratos nos desiderat invenire. Propterea notnm sit vo- » bis, ista signa in sole . . . »

Codici foliorum 110, praecunt duobus foliis antiphonae saeculo XII exscriptae, cum notis musicis notatu dignis.

Cod. 26 membr., saec. XIV, a. 279, l. 194 [L. III, XXIX]. Ma.

Sermones sanctorum patrum et *scriptorum ecclesiasticorum* Origenis, Hieronymi, Ioannis episcopi, pontificum Gregorii et Leonis; episcoporum Augustini, Fulgentii, Isidori, Maximi; Bedae, Severiani, in *evangelia missarum de tempore,* a dominica prima adventu ad feriam quintam in coena Domini.

Codex folior. CXXXV, duplici colnmna, cum rubricis et litteris initialibus rubri et caerulei coloris, anno 1455 a Baptista de Lignamine episcopo concordiensi dono datus s. Ioanni in Viridario.

Codd. 27-28 membr., saec. XIV, a. 350, l. 250 [L. II, C-CI].

Homiliae patrum Origenis, Ioannis episcopi, Hieronymi, Ephrem Syri, Ambrosii, Augustini, Leonis papae, Maximi, Gregorii papae, *in evangelia a dominica in septuagesima ad vigesimam quartam post pentecosten;* ut et in loca varia scripturarum.

Codicum mss., duplici colnmna, cum litteris initialibus ornatis, primus habet folia 236, alter 240.

Cod. 29 membr., saec. XIV, a. 310, l. 218 [L. II, CIV].

Ss. patrum *homiliae in evangelia missae per annum*, scilicet festorum de tempore ab adventu ad dominicam XXIV post pentecosten; inventionis et exaltationis s. crucis; purificationis et assumptionis s. Mariae virginis; apostolorum Petri, Pauli, Ioannis, Matthaei, Bartholomaei, Andreae, Philippi et Iacobi; decollationis s. Ioannis; ss. Laurentii et Michaelis; communium apostolorum, evangelistarum, omnium sanctorum, plurimorum martyrum, unius martyris, confessorum.

Codex malae notae habet folia 177.

Cod. 30 membr., saec. XIV, a. 193, l. 119 [Z. L. DVII]. Ya.

1. *Flores evangeliorum* seu *sermones centum undecim* varii in festis de tempore et de sanctis, f. 1-61.

2. *Sermones ultra centum viginti*, sine certo ordine, in festis de tempore et de sanctis, quibus interseruntur:

a. *Visio s. Pauli* quae inc.: « Sanctus Paulus et sanctus » Michael arcangelus quando fuerunt ad infernum . . . », f. 79-80. De sermone apocrypho v. Fabricium *Cod. apocr. novi testam.* Hamburgi, 1719, I, 948.

b. *Epistola quam Dominus misit super altare s. Petri in Ierusalem.* Inc.: « Quia audistis filii hominum quae mandavi » vobis et non credidistis . . . . », f. 80-83: toto coelo differt ab edita in *Amadutii anecdota.* Romae, 1773, I, 69-74. Cf. Fabr. ibi, 309-310.

c. *Vita Antichristi* incip.: « Futurum est ut sciant aliud » semel et destitutam fatuam terram . . . », f. 83-85.

d. *Passio s. Margaritae* inc.: « Post beatam et gloriosam » resurrectionem Domini nostri Iesu Christi . . . », f. 85-89.

e. *Vita s. Alexii* inc.: « Fuit vir Romae magnus et nomine Euphemianus . . . », f. 89-92.

f. *Vita s. Marinae* inc.: « Erat quidam homo Hermas nomine huius parvula filia . . . », f. 92.

g. *Vita s. Taysis* inc.: « Fuit quaedam meretrix nomine

» Taysis tantae pulchritndinis ut pene multi propter eam . . . », f. 93.

Codex foliorum 189, cum litteris initialibus rubricatis.

Cod. 31 membr., saec. XIV, a. 311, l. 210 [L. II, XXXII]. Ma.

1. *Homiliae sancti Gregorii papae urbis Romae, numero quadraginta in evangelia* festorum vel de tempore, vel de sanctis, sine ordine, libris duobus. Praeit epistola Secundino episcopo una cnm indice homiliarum, f. 1-115.

2. *Epistola ad filiam Maurici, de virginitate,* d. Hieronymo tribnta, inc.: « Quantam in coelestibus beatitudinem virginitas » sancta possideat, praeter scripturae testimonia . . . » Leges in- » ter supposititia d. Hieronymi scripta in d. Hieron. *opp.*, XI, 127-138, f. 115-123.

Codex duplici columna lectionem habet mendosam.

Cod. 32 membr., saec. XIV, a. 135, l. 96 [Z. L. XCIII]. B.

Sermones in evangelia festorum de tempore ac sanctorum Andreae, Nicolai, Luciae, Thomae, Stephani, Ioannis evangelistae, Silvestri, Agnetis, Agatae, Benedicti, Georgii, Marci, Antonii, Ioannis Baptistae, Petri, Panli, Margaritae, Iacobi, Clarae, Mariae Magdalenae, angelorum, cnm indice rerum notandarum, f. 306-308.

Codex duplici columna habet folia 311.

Cod. 33 membr., saec. XV, a. 430, l. 308 [L. III, XCVIII]. Ya.

Homiliae centum ss. patrum Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Ioannis Chrysostomi, Gregorii et Leonis pontificum, Petri Chrysologi, episcoporum Maximi, Ioannis, Eusebii, Fulgentii, Bedae nt et Origenis *in laudem sanctorum* tam *in officiis de proprio* quam *de communi.* Insunt: **a.** *Vita s. Paulae a D. Hieronymo* edita, f. 204-304. **b.** *Historia mortis et miraculorum s. Leonis papae,* cum eius miraculis Beneventi habitis, f. 305-317, edita in *Actis Sanctorum* a Bolland, die 19 aprilis, p. 665-673,

cum additionibus codicis ms. Strozziani. **e.** *Acta et passio s. Barnabae apostoli,* sub nomine Ioannis Marci, Barnabae consobrini, f. 318-321. Editam leges, mutata aliquantisper lectione, in *Acta Sanct.* a Bolland, 11 iunii, p. 431-435. **d.** *Vita s. Magni, primi episcopi Venetiarum,* f. 322-323, desiderata in *Actis Sanctor.* a Bolland, incip.: « Almus confessor beatus Magnus na- » tione altinensis, a primaevo aetatis suae flore coepit inquirere » Deum... » **e.** *Passio sanctar. undecim millium virginum,* f. 323, deest *Actis sanctorum* a Bolland, incip. autem: « Undecim mille » virginum passio hoc ordine celebrata fuit. In Britannia nam- » que rex quidam christianissimus fuit, nomine Nochuus vel » Maurus, qui quandam filiam Ursulam . . . »

Codex, cum litteris initialibus formae longioris ac protomis episcoporum pictis, habet folia 331 duplici columna: manus posterior inscripsit fol. 144 memoriam dedicationis ecclesiae s. Marci, ut et tegumento inferiori intus, canonicorum anno 1577 electorum. Desunt operculis bullae et fibulae antiquae.

Codd. 34-35 membr., saec. XV, a. 500, l. 350 [L. III, XCIX-C]. Ya.

Homiliae ss. patrum Ioannis Chrysostomi, Hieronymi, Augustini, Ambrosii, Gregorii, Leonis maximi, Bedae, Petri Chrysologi, Ioannis episcopi, Remigii, Eusebii, Hilarii, nec non Origenis, *in evangelia festorum de tempore totius anni.*

Volumen primum foliorum 403 continet homilias centumquinquaginta octo ab adventu ad sabbatum sanctum; alterum foliorum 271 homilias octo super octoginta a paschate ad extremam dominicam post pentecosten. Adduntur lectiones festi corporis Christi una cum decreto institutionis eius, dato ab Urbano papa IV Viterbii, 9 ianuarii, 1263, *quod legitur per octavam,* ac homilia s. Augustini in idem argumentum, f. 255-263; narratio translationis corporis sancti Theodori martyris ad urbem Veneciarum, quae incip.: « Auctor et conservator humani gene- » ris omnipotens, pius et misericors Deus, mirabilis in sanctis » suis . . . », f. 263-266; lectiones novem in solemnitate s. Helenae, f. 267-270.

Cod. 36 membr., saec. XV, a. 242, l. 160 [Z. L. XCII]. B.

1. Rudimentum indicis in primam codicis partem, f. 1-5.

2. Fratris Petri de ordine Minorum sermones duo supra nonaginta *in evangelia de tempore,* ab adventu ad dominicam vigesimaquartam post pentecosten, f. 7-70. Auctorem puto Petrum Aureolum [Oriol] de Verbenia, coenobii Vallis scholarum, theolog. parisiensem.

3. *Sermones quadraginta quinque de sanctis,* f. 70-120.

4. *Expositio supra dominicam orationem,* f. 120-123, inc.: « Omnis perfectionis magister Dominus noster Iesus Christus » cum discipulis suis formam et modum convenientissimum ora- » tionis et orandi dare vellet . . . »

5. *Sermones quinquaginta septem in communia Sanctorum,* scilicet apostolorum, evangelistarum, martyrum, confessorum, virginum, f. 124-171. Prooemium inc.: « *Nimis honorati* ec. Vul- » gariter dicitur quod Dominus nunquam amicum habuit quem » non exponeret confusioni; sed ecce ex illo prophetae habetur » contrarium cum dicit . . . »

6. *Sermones quadraginta sex,* turbate oblati, *de tempore, de sanctis, ad religiosos,* auctoribus d. Thoma de Aquino; magistro Anselmo canonico parisiensi, priore de Valle scholarum; magistro Ioanne Aurelianensi; magistro Ægidio de Valle scholarum; fratribus Io. de Montibus, Willelmo de Buscy, Willelmo de Quinciaco, Willelmo de Tornaco, Ioanne de Pech, Linthonio de Bononia, Alberto de Remis, Bartholomaeo.

7. *Sermones septem de Sanctis,* magistri Ægidii de Valle scholarum Parisiis, ad praedicatores, f. 269-283.

8. *Collatio de contemptu mundi,* f. 297-302.

9. *Sermones duo de corpore Christi et resurrectione Domini,* f. 303-304.

Codice foliorum 306, duplici columna, quodam in Gallia monasterium utebatur.

Cod. 37 membr., saec. XV, a. 173, l. 118 [L. III, CLXXI].

Sermones biscentum quinquaginta sex in evangelia festorum de tempore, f. 87-89: bini tantum exstant de sanctis Dominico et Stephano.

Codex foliorum 110, duplici columna, fol. 1 inscriptus est: *Liber praedicatorum, n. II.*

Cod. 38 membr., saec. XII, a. 260, l. 218 [L. I, LXXIII]. Me.

Homiliae plures, ordine seriei turbato, in *evangelium s. Ioannis,* in festis de tempore per annum habitae.

Codici foliorum 111, initio et in fine mutilo, pravae lectionis, folia passim avulsa sunt. Manus recentior extremo folio inscripsit: *Iste liber est monasterii sanctae Mariae de . . . .*

Cod. 39 membr., saec. XV, a. 203, l. 143 [L. III, CCII].

1. *Sermones et collationes sermonum in festis de tempore per adventum et quadragesimam,* cum fragmentis itale datis, f. 1-117.

2. *Summa de poenitentia extracta de summa magistri Raymundi,* nempe praecepta confessoribus data in interrogandis poenitentibus, capitulis 65, f. 117-139.

3. *Casus et quaestiones valde utiles,* seu praecepta iisdem data, praesertim de re matrimoniali, capitulis 36, f. 139-146. *Summa* et *casus* dant compendium *summae de poenitentia et matrimonio* Raymundi de Pennafort, pluries editae.

4. *Consilium super quibusdam dubiis* de re poenitentiaria, f. 147-160.

5. *Sermones* et *sermonum collationes festorum de tempore et sanctis,* f. 162-246.

Cod. 40 membr., saec. XV, a. 263, l. 189 [L. III, CLXXVI].

1. *Sermones in festivitate Iesu Christi,* et narratio octo miraculorum de corpore Christi, f. 6-8.

2. Iacobi de Voragine, *sermones in evangelia quadragesimae,* pluries editi, f. 9-80.

3. *Passio Iesu Christi extracta de passionibus quatuor sanctorum doctorum tam de veteri testamento quam novo, pro praedicatione facienda in die veneris sancti,* capitulis novemdecim, cum versibus latine et itale, f. 80-92.

4. Magistri Marci de Alba de Laude, doctoris theologiae, ordinis Minornm, *dubia extracta de decretis et decretalibus et sacris scripturis, exponenda super quolibet die sacratae quadragesimae,* capitulis triginta novem, f. 92-126. Nec verbum qnideın in Fabricio.

5. Antonii della Massa, ordinis Minorum, *quadragesimale* seu *introductiones de propheciis et epistolis in quolibet die quadragesimae, incipiendo die merchurii cinerum et finiendo in coena Domini,* capitulis quadraginta novem, f. 126-153. De Antonio episcopo massano in Etruria ab anno 1430, ordinis Minorum ministro generali, plura habet Waddingus, tom. V *annalium.*

Snb fine f. 153 legitur: « Explicit quadragesimale . . . . . .
» scriptum per me Antonium archipresbyterum sancti Prosdoci-
» mi de Castrobaldo in *contra Abatiae* Policinis Rodigii distri-
» ctus, ibidem commorantem propter nimiam et crudelissimam
» guerram Venetorum et ducis Mediolani 1441, indictione 4, die
» merchurei, 8 iunii, hora completorii ».

Foliis 2-5 exstat *tabula presentis libri omnium rubricarum omnium ystoriarum existencium in dicto libro.*

Eam materiam minime attingunt quae foliis 1, 153-158, addita sunt: primo, scriptura coaeva [ann. 1444] lineari pictnra est *manus aurea pulcerima et verissima ad inveniendum pasca,* nec non loca de fide ex Alberto magno, de trinitate ex d. Augustino, de cognitione Dei ex Bernardo. Sub libri fine leguntur carmina Hadriae civitati, in annunciationem Mariae virg., Andreae m., in missa nova, contra gulosos, usurarios, luxuriosos, proditores, sacrilegos, in honorem Borsii ducis Ferrariae ac Bartholomaei Valaresso praetoris, manu eiusdem magistri Philippi, qui plura dedit aliis codicibns.

Cod. 41 chart., 1459, a. 243, l. 174 [L. III, CLXXV].

Sermones numero duo supra quadraginta in *evangelia* et *epistolas* quadragesimae, per *dubia* et *distinctiones*. Praeit, f. 1-4, historia *praedicationis s. Ioannis Baptistae*.

Codici folior. IV, 90, subscripsit amanuensis: « Albertus » diaconus de Este scripsit anno Domini 1459, die 30 iulii. Cum » amicos nobis fideles esse cognoscimus, labori minime indulgen- » gendum esse censeo. Quare, mi Stephane, scito me non solum » haec verum etiam alia maiora atque graviora ob tui amoris vin- » culum aggredi audere ».

Foliis primo et 79-80 leguntur carmina *Philippi doctoris* plu- ries nominati, nempe « de la Strata, de Mediolano, ordinis praedi- » catorum; **a.** invictissimo duci Borso mittit librum cum vita s. » Antonii: **b.** cancellario Murani poetae et oratori fraudes unius » foeminae narrat pauper frater; **c.** mittit versiculos Petro Anto- » nio generato sub arce Valenti; **d.** canit laudes Borsii ducis ma » ioris Ferrariae; **e.** quidam dat epistolam *Philippo senatori du-* » *cis Borsii* ». Epigrammate sub fine nuntiatum librum spectare ad Franciscum Grottum de Hadria.

Cod. 42 membr., saec. XIV, a. 181, l. 132 [Z. L. XCI]. B.

1. *Incipit opus Ludwici, de sanctis et primo de s. Andrea apostolo.* Sermones viginti quatuor, f. 1-29. Qui sit iste Ludovicus nec ex ipso diligentissimo Fabricio effodias.

2. *Sermones triginta de festis Iesu Christi et b. Mariae virginis*, item aliquot sanctorum, de die novissimo, de animabus ec., f. 30-70.

3. —— *unus supra viginti* varii, f. 71-80.

4. —— *quinquaginta septem breviores de sanctis*, sub quorum fine legitur: *Explicit opus de sanctis*, f. 81-109.

5. —— *octo de oratione dominica, b. virgine Maria, sanctis Elisabetha, Andrea, Rudberto, et in die animarum*, f. 110-120.

Codd. 43-44 chart., saec. XVI, a. 320, l. 213 [L. III, LI-LII]. Mb.

Sermones venerabilis patris Odonis, episcopi tusculani, quos composuit diversis temporibus et diversis locis; et sunt de sanctis per circulum anni, et incipiunt a festo beati Andreae apostoli; et terminantur in festo b. Katherinae virginis et martyris.

Primum ex his voluminibus, foliorum 562, complectitur sermones centum triginta sanctorum a festo s. Andreae ad d. Marcum, plures saepe de uno tantum, ita ut decem numerentur sancti Nicolai; totidem conversionis s. Pauli, undecim annuntiationis b. Mariae virginis. Alterum, foliorum 590, habet **a.** sermones sexaginta ab adventu Domini ad quinquagesimam, f. 1-267, 269-272; **b.** sermonem de feria quarta in capite ieiunii, seu potius tractatum de angelis bonis et malis, f. 273-344; **c.** sermones de dominicis adventus, nativitate Domini, s. Stephano, Innocentibus, f. 350-384; **d.** sermones a paschate ad pentecosten, f. 397-431, 443-447, 453-459. Nota quod sermones a fol. 397 scripti sunt Romae, 1563. Sermones qui desunt, praesertim de sanctis, duobus aliis voluminibus procul dubio exstabant.

Auctor, de Castro Rodulphi, bituricensis, ordinis cisterciensis, cardinalis, episcopus tusculanus, mortuus a. 1273, pluries alios sermones de rebus variis exaravit, quos in manuscriptis codicibus leges ab Oudino in opere *de scriptoribus ecclesiasticis*, III, c. 201, memoratis.

Cod. 45 membr., saec. XV, a. 163, l. 108 [L. III, XLII]. X.

Martini Mistilliani iureconsulti patavini, *in Mariam virginem panegyrici duo*, scilicet **a.** *Expositio super hymno Ave maris stella*, 5-46; **b.** *In summi Dei matrem problema et panegyricus*, f. 48-58. Panegyri alteri praeit visio cuiusdam Callimaci somniantis, opellam Martini amicissimi laudantis, f. 46-47.

Libellum pereleganter exscriptum Aloysio Lyppomano Veronae episcopo [ann. 1548-1558] dicavit Laurus Camillus.

Codd. 46-47 membr., saec. XIII, a. 355, l. 250 [L. III, LVII-LVIII]. Mk.

Petri de Mora, beneventani, diaconi cardinalis, *distinctiones* seu *alphabetum in arte sermocinandi.* Pars prima, codice quinquagesimo septimo, foliorum 81, a littera A ad nonum capitulnm litterae I excurrit. Altera, codice quinqnagesimo octavo, foliorum 73, continet reliqua capitula litterae I usque ad quintum litterae S.

Auctor, sub initio saeculi decimitertii, sic de opere in prooemio : « Proposuimus sane in hoc opere de omuibus illis dictioni- » bus agere quae in armario Spiritus sancti, scilicet sacra scri- » ptura, notabilem aliquam habent positionem, earum accepta- » tioues varias distiugnere, et de singulis tractatnm aliquem di- » sponere competentem, quo merito valeat in sermone aliquo » collocari. Sed ut ipsum opus magis esset distinctum, et ue pro- » pter multitudinis et numerositatis ipsarum dictionum copiam » confusio esset in opere, ordinem duplicem iu eo curavimus ad- » hibere. Primo enim ponuntur dictiones, quae incipiunt ab A, » secundo quae a B, tertio quae a C, et sic per totum ordinem » alphabeti. Ad maiorem etiam operis distinctionem, et ut quod » quaeritnr facilius inveniatur, in singulis litteris ordo aliquis » anuotatur. Nam inter illas quae iucipiunt ab A primo ponun- » tur dictiones illae, quae proprie conveuiunt Deo, vel quae circa » Deum attenduutur ; secundo quae angelis vel circa angelos ; » tertio quae firmamento vel circa firmamentum ; quarto qnae » aeri vel circa aerem ; qninto quae homini, vel circa hominem ; » sexto qnae brutis vel circa bruta ; septimo quae terrae vel cir- » ca terram ; octavo quae aqnis quae sunt sub terra, vel circa » aquas ; nono et ultimo ponuntur quae conveniunt abysso nt » secundum collocationem rernm ipsarum a summo usque ad » imum ordinate fiat descensus : qui ordo in B, C, et aliis omni- » bus litteris observatur ».

De auctore et opere tractant praesertim Oudinns in *commentario de scriptor. eccles.*, II, p. 1720-1721, et Sartius, *de professoribus gymnasii bonon.*, I, p. 313. Opus habes quoqne in *bibliotheca taurinensi*, n. CXC.

Cod. 48 membr., saec. XIV, a. 218, l. 147 [L. III, LXXV]. Mk.

1. *Moralitates editae et copulatae a fratre Roberto Holcot, seu allegoriae historiarum utriusque testamenti,* pro evangelizantibus verbum Dei, f. 1-29. Harum editiones refert Echardus in *scriptt. ord. praedicat.*, I, p. 631.

2. *Ænigmata* [septem] *Aristotelis bene et pulchre moralizata a praedicto fratre Holcot.* Incip.: « Stateram ne transilias et ne » pretergrediaris iustitiam . . . », primum vero aenigma : « Va» lerius libro 3.° ponit aenigma Aristotelis . . . », f. 29-33. Praeeunt, aliquot lineis, *Pithagorae aenigmata,* seu *praecepta,* sine expositione. De opere tacet Echardus l. c.

3. *Moralitates super declaratione Senecae.* Inc.: « In civita» te atheniensi fuit constituta talis lex : caecus de publico . . . », finit : « Expliciunt declamationes Senecae, editae a fratre Nicolao » Trivet ordinis fratrum praedicatorum, pulchre moralizatae », f. 34-46. Auctor *de Treveth,* vel *Trivet,* vel *Traveth* plura habet in mss. codicibus, circa Senecae delamationes, non vero hanc opellam.

4. *Imagines Fulgentii,* incip. : « Refert Fulgentius de orna» tu orbis, quod cum Romani multos deos coluissent, tandem ele» gerunt colere solam rationem . . . », f. 46-67. Auctor, fortasse Robertus Holcot, quod cum eius moralitatibus in quodam codice Vaticano occurrant, triginta imagines seu virtutum moralitates ex libris mythologiarum Fulgentii Placiadis ruspensis eruit, ad eius opus, quod caeterum Fulgentio abiudico, *de ornatu urbis* alludens. Codex Vaticanus tredecim tantum capitula loco triginta continet.

5. Roberti Holcot, *collationes de pugna spirituali,* seu sermones quadragintaquinque a die cinerum ad feriam sextam in parasceve. Inc. : « Dixit Iesus discipulis suis : cum ieiunatis ec. » M. VI. Quamvis tota vita nostra in qua sumus... », f. 68-147. Sequitur *tabula ad inveniendum facilius huius opusculi,* nempe *sermonum, materias,* f. 147-154. Robortus Holcot Northamptoniae, quo loco vita functus an. 1349, ordinem Praedicatorum

professus, in universitate oxoniensi seu cantabrigensi sacrae theologiae magister ac diutius regens effectus est.

Sub fine legitur : *Qui me scribebat Ioannes nomen habebat.*

Opercula lignea, quibus bullae avulsae sunt, corium purpureum obducit.

Cod. 49 chart., saec. XV, a. 287 l. 212 [L. III, LVI]. F.

Vade mecum fratris Ioannis decretorum doctoris in novellibus de collacionibus dominicalibus, scilicet eius collationes in epistolas et evangelia de tempore, a dominica prima adventus ad vigesimamquartam post pentecosten, f. 1-118 ; de festis sanctorum, f. 119-136.

Morellius qui auctoris nomen fol. 118 non legit, perperam Petro Calo clodiensi has collationes tribuit (1) quod in fronte codicis quidam seculo proxime elapso scripserit : *Sermones dominicales inventi a rev. P. M. Petro Belo, compositi ab episcopo Clodiae . . . . . Calo O. N.* [Episcopus Clodiae, nomine Calo, nullus]. Quantum de cetero hae collationes a sermonibus Petri Calo alias Calorii clodiensis, ordinis Praedicatorum differant, liquet ex collatione eorundem quos habemus codicibus XV-XX classis nonae mss. latinorum.

Cod. 50 chart., saec. XV, a. 220, l. 150 [L. III, CC].

1. *Collationes scholasticae in evangelia missarum de tempore,* per totum annum, scilicet a dominica prima adventus ad vigesimamquartam post pentecosten, f. 1-50.

2. *Tractatus in decalogum,* inc. : « Audi Israel praecepta do» mini Dei tui et ea in corde tuo scribe », f. 51-102.

3. *Collationes scholasticae in sermones festorum* plurimorum *tam de tempore, quam de sanctis,* f. 103-165.

4. *Veteris vocabularii* linguae latinae pars, a voce *Incuria* ad *Testudo,* f. 166-371. Collatione vocabularii cum *Lexico philologico* Matth. Martini [Amstolod., 1701, vol. II, f.°] instituta, conii-

(1) *Bibliot. ms. Farsetti.* Ven , 1771, p. 128-129.

cio textum eundem esse ac codicis ab eo descripti vol. primo ante eius vitam: « Vocabularium quod vetus soleo vocare, quod capite » et calce mutilum ab amico viro nactus sum, antiquo monastico » caractere excusum, cuius nec auctor, nec locus editionis mihi » hactenus innotuit. Id vero verbo tenus convenit cum summa » antecedente [*Summa quae vocatur Catholicon.* Venetiis, 1487, » qua careo]: rariuscule plus vel minus habet, tantum aliter » divisum est, quia primo operis volumine exponuntur nomina, » secundo verba, tertio partes indeclinabiles. Est igitur Catholici » compendium ».

Cod. 51 membr., saec. XV, a. 192, l. 130 [Z. L. CLVIII].

1. *Collationes dominicales de epistola et evangelio per totum annum et earum omnium festivitatum solemnium,* seu contextus centum tredecim sermonum ad concionandum in omnibus festis *de tempore,* f. 1-57.

2. —— *quadragesimales,* seu contextus sermonum septem supra triginta de festis occurrentibus a feria quarta *cinerum* ad sextam post *dominicam in ramis,* f. 58-87.

3. —— seu contextus novendecim sermonum de sanctis, sine certo ordine, f. 87-97.

4. —— *sermonum de tempore,* f. 98-117, 123-124, 126-134, 139-140, 142-144, 147-149, 154-160, 188-203, 227-230, 233-247, 250.

5. *Historia passionis Iesu Christi,* f. 289-291, 303-306, 317-326.

6. Sermones *de b. Maria virgine,* f. 240-241, 272-274, 307-308. Foliis 299-303, inest sermo *de concept. b. Mariae virg.,* fratris Francisci de Mayronis [galli, ordinis Minorum, m. 1328].

7. Sermones *sanctorum* et quidem **a.** *Agnetis,* f. 220-222; **b.** *Antonii,* f. 120-122; **c.** *Ioannis Baptistae,* f. 173-179; **d.** *Bartholomaei,* f. 328-329; **e.** *Francisci,* f. 149-153, 203-205, 230-233, 250-254; **f.** *Simonis et Iudae,* f. 205-209; **g.** *omnium sanctorum,* f. 211-216; **h.** *Martini,* f. 258-268; **i.** *Clementis,* f. 222-227; **k.** *Catherinae,* f. 209-211; **l.** *Andreae,* f. 255-258;

m. *Thomae apostoli*, f. 330-331; **n.** *Ioannis evangelistae*, f. 179-182, 218-220, 247-250.

8. Origenis *homilia super evangelium de b. Maria Magdalena*, edita in *s. Zenonis et aliorum sermones*. Ven., 1508, sub fine.

9. *Historia nativitatis et educationis s. Stephani protomartyris*, f. 327-328.

10. *Constantini imper. donatio Silvestro papae*, f. 325-326.

11. *Collationes de mortuis*, f. 135-136, 217-218.

12. *Principia super theologia*, f. 117-120, 182-188, 268-272.

13. Super libris *Sententiarum*, f. 136-138, 144-146, 153.

14. Sermo *contra usurarios*, f. 140-141.

15. *Conditiones religiosi*, f. 146-147.

16. Collatio: *quando puella intrat in monasterium*, f. 134-135.

Codici foliorum 339 folia quaedam abscissa sunt.

Cod. 52 chart., saec. XV, a. 240, l. 170 [L. III, CXXXIII]. Z.

Fratris Antonii de Florentia, ordinis Praedicatorum, *sertum* seu *corona fidei christianae*, nempe collationes sermonum, numero quadraginta quinque, quadragesimales a *feria quarta in capite ieiunii* ad *sextam in parasceve*.

Prooemium nuncupatorium incipit: « Cogitanti mihi, fili mi » dulcissime Bartholomaee, plurimorum virorum in evangelizandi » arte varia confecta volumina . . . »

Codex foliorum 109, duplici columna, habet opercula lignea antiquo corio vermiculato obducta (1).

Cod. 53 membr., saec. XV, a. 182, l. 128 [Z. L. CXLIV]. B.

Anonymi liber *de virtutibus et vitiis*. Tractatiunculae centumtriginta, titulis cuiusque alphabetico ordine distributis, pone: *abstinentia, adulatio, ambitio, amicitia, amor carnalis, amor Dei, amor proximi, amor inimicorum, aspectus Dei, apertio aurium, vocatio Dei, voluntas bona, voluntas propria, virginitas, usurarii, veritas, videre, vita aeterna.*

(1) De Rubeis. *De rebus congreg. b. Iacobi Salomonii*. Ven. 1751, p. 329.

Auctor sermones accomodat diebus festis totius anni; sub fine duplex exstat elenchus *thematum in dominicis diebus tocius anni et in aliquibus diebus ferialibus*, ac *thematum in festivitatibus sanctorum per totum annum, secundum quod in kalendario continentur.*

Codex habet folia centum sexaginta duo duplici columna.

Cod. 54 membr., saec. XV, a. 214, l. 140 [Z. L. XCV]. B.

Antonii Rampegoli de Ianua, *compendium figurarum moralium Bibliae*, seu *concordantiae figurales*, uti appellat Zanettus (1), quas ego collationes dicere mallim; sunt enim silvae sermonum plerumque moralium, ordine alphabetico distributae, cum exemplis ex utroque foedere. Auctor, frater eremita ordinis s. Augustini, dicat opus studentibus monasterii neapolitani, cuius erat doctor ac regens: concionator sui saeculi praeclarissimus, concilio constantiensi a. 1415 interfuit.

Codex duplici columna habet folia 131.

Cod. 55 chart., saec. XV, a. 306, l. 208 [L. III, CCI].

Repertorium alphabeticum ordine ex Bibliis, patribus, quandoque etiam profanis auctoribus, digestum, pro sacris concionibus componendis.

Codex foliorum 254, duplici columna, litteras continet A-G, cum indicatione sub fine: « Sequitur in alio libro *Habere iusti-* » *ciam* ».

Codd. 56-59 membr.-chart., saec. XV, a. 296, l. 210 [Z. L. CXLV-CXLVIII]. B.

Dictionarium sive *repertorium morale* ex libris plerumque sacris exaratum, in usum concionum sacrarum, praesertim in monasteriis. Duplicis vocabuli do specimen: « *Cadaver*. Nota quod » cadaver secundum Isidorum dicitur a cadendo; significat cor-

(1) *Latina et italica d. Marci biblioth.*, p. 65.

» pus animalis mortui carens vita, quod iam de statu vitae ad » corruptionem cadit; moraliter dico quod significat mortis re- » solucionem, culpae dissolucionem, carnis inquinacionem, ani- » mae dampnationem, sauctorum devocionem: primum est cadaver » putridum, secundum est cadaver horridum, tertium est cadaver » foetidum, quartum cadaver aridum, quintum cadaver floridum » ec. *Diligentia* nihil aliud est quam fervor seu motus animi ad » aliquid cito, aperte et summo desiderio peragendum; et est di- » ligentia quaedam virtus quae potissimum requiritur in praela- » tis, communitas enim bene non regitur ni rector vigilet et di- » ligenter habeatur ec. ».

Deest volumen primum. Quatuor quae supersunt volumina, quaternis ita distributis ut unumquodque chartaceum foliis duobus membraneis includatur, foliorum 298, 279, 345, 338, duplici columna, una manus scripsit, ut legitur sub fine alterius: « Ex- » plicit prima pars dictionarii sive repertorii moralis, scriptum » [sic] per manus Constantini Iacobi de Zirixee: orate pro eo, » quae quidem pars sub quatuor primis litteris contenta A. B. » C. D. completa fuit anno ab incarnacionis Domini 1414, octa- » vo die mensis augusti ». Ex notis cuique appositis liquet opus habuisse *fratrem Emericum de Bassano conventus Bitunti, ordinis fratrum eremitarum s. Augustini,* sequiori aevo *fratrem Ioannem de Calano ordinis Minorum, sacrae theologiae magistrum ac episcopum.*

Codd. 60-62 chart., saec. XVI, a. 316, l. 210 [Z. L. CXLIX-CLI]. E.

Dictionarium seu *repertorium morale-religiosum* vocum et sententiarum, non eadem tamen, ut proxime antecedens, materiei proportione distributum. Eae sunt verborum et sententiarum definitiones, divisiones, applicationes, quas quidem rei ecclesiasticae praecipue monasticae studiosus turbate congessit, deinde in schedulas resecavit, quas glutine quatuor his voluminibus apposuit.

Cod. 63 chart., saec. XIV, a. 218, l. 140 [Z. L. CLII]. B.

Liber qui intitulatur: thesaurus pauperum clericorum, sive speculum sanctorum, divisus in tres partes per alphabetum.

Auctor, opere bifariam tantum partito [quod et evincit conclusio: « Explicit thesaurus pauperum clericorum et speculum » vitae sanctorum »], praecepta et exempla christianarum virtutum persequendarum, ex sanctis patribus, Augustino praesertim, eruit. Incip.: « Avarus semper est in angustia, unde Augustinus » in epistola ad Xistum: *Avarus nunquam quiescit* . . . . » Animadvertimus littera X fol. 69-99, Iesus Christi vitam oblatam capitulis viginti quinque, quorum extremum: *Christus veniet ad iudicium,* fol. 87-99 finit: « Explicit tractatus de adventu Anti- » christi et de adventu Dom. nostri Iesu Christi ad iuditium, et » de gloria beatorum, nec non de poena sempiterna reproborum, » et de virtutibus Dom. nostri Iesu Christi . . . . . ». Pars altera, fol. 99-161, exempla sanctorum ex eorum vita et scriptorum ecclesiasticorum in eam animadversionibus, ordine alphabetico ita digerit, ut unicuique litterae praeeant acta b. Mariae virginis, sic: *Annuntiatio* — Benedicta Maria — Conceptio — Digna Maria — Exultatio Mariae — Fortis Maria — Gratia plena — Haereditas Dei Maria, ec.

Ea est auctoris intentio ut et monachorum vivendi rationi normae religiosae opportuniores, et verbi Dei praedicationi argumenta tradantur.

CLASSIS VII.

ASCETICI

Cod. I membr., saec. XIII, a. 338, l. 219 [L. II, XXVI]. Mk.

1. S. Dionysii Areopagitae, *de coelesti hierarchia* libri decem, seu capitula quindecim ex versione Ioannis Erigenae Scoti, cum scholiis s. Maximi et Ioannis Scythopolitani, ab Anastasio bibliothecario latine redditis, omnia ut in editione argentinensi anni 1502, f. 1-184.

Praeeunt index, epistolae Anastasii et Scoti Carolo Calvo ac prooemium quo distributio operis sic enunciatur: « In primis capitulum de textu *Hierarchiae* inseram, cui statim supponam » translatam de graeco et latinam glossaturam eidem capitulo » congruentem; postea praescripti capituli, secundum magistrum » Hugonem de Sancto Victore, expositionem subiungam; deinde » Ioannis Scoti; ad ultimum Ioannis Saraceni eiusdem capituli » explanatio subsequetur . . . . Sed notandum quod glossulae per » Anastasium apostolicae sedis bibliothecarium, de graeco in latinum translatae partim a beato confessore Maximo, partim a » sancto Ioanne Scytopolitano pontifice sunt editae: eas tamen » omnes in hoc opere nomine Maximi pertitulate disposui, ne » forte propter identitatem nominum Ioannis videlicet Scytopo» litani et Ioannis Scoti, Ioannisque Saraceni, intentio legentis » in aliquo perturbaretur ».

2. Ioannis Saraceni latina interpretatio librorum eorundem Dionysii Areopagitae *ad magistrum Ioannem de Farthiciis,* capitulis quindecim, prout in editioue coloniensi anni 1536, in qua Dionysii Cartusiani commentarii sunt, f. 185-205.

Ceterum opus *de coelesti hierarchia* ut et cetera in codicibus mss. quae sequuntur excussa, non Dionysio Areopagitae, ex virorum doctorum consensu, tribuenda, sed auctori incerto

saeculi quarti vel quinti. Qui tractatus de Dionysio eiusque operibus agunt legendi sunt tomo secundo: *Dionysii Aereopagitae opp.* ec. Venetiis, 1756. Longo eorum auctorum agmini addas recentiores: *Baumgarten-Crusius.* De Dionysio Areopagita. Ienae, 1823, 4.° — *Montet.* Des livres du pseudo-Denis. Paris, 1848, p. 140, 8.°

Codex, duplici columna belle exscriptus cum rubricis, scatet mendis.

Cod. 2 membr., 1436, a. 274, l. 184 [L. II, XXV]. X.

Eiusdem *opera omnia* huc usque nota, ad Timotheum episcopum ephesinum, Ambrosio Traversario florentino philosopho, rethore, et abbate generali Camaldulensium interprete, scilicet **a.** *de coelesti hierarchia,* f. 1-26; **b.** *de ecclesiastica hierarchia, ad eundem,* f. 26-57; **c.** *de divinis nominibus,* f. 57-98; **d.** *de mystica theologia,* f. 98-101; sub cuius fine legitur: *Absolvi Ambrosius peccator Dionysii opuscula in monasterio Fontisboni XV kal. aprilis, anno dominicae incarnacionis* 1436, *indictione XV. Emendavi et cum graeco contuli in heremo, III idus aprilis.*

Sequuntur eiusdem Dionysii *epistolae decem,* f. 101-113, eodem interprete, qui editione operum [Parisiis, 1555] undecimam edidit Apollophani philosopho, quae inc.: Iamiam meus ad te con- » vertitur sermo, praecordialis amor . . . »

Folium extremum inscribitur: *Meminit se scripsisse quae sequuntur nominatim: quae perierunt: de divinis hymnis, intellectualibus et sensibilibus, theologica informatione, anima, significativa theologia, legali hierarchia, angelicis proprietatibus et ordinibus, iusto divinoque iudicio.*

Codicem belle scriptum, cum titulo auropicto et insigniis familiae Molin, valde pretiosum iudico quod ab ipso interprete Ambrosio exaratus sit.

Cod. 3 chart., saec. XVI, a. 273, l. 204 [L. II, XXVII]. Mk.

Expositio in libros s. Dionysii Areopagitae de mystica theologia, de ecclesiastica hierarchia, de angelica seu coelesti hierar-

chia, de divinis nominibus, et in *epistolas.* Inc.: « Audivit arcana » verba, quae non licet homini loqui. Quia revelata facie gloriam » Domini speculando. . . » Auctor indicat se Dionysii libros explicare « propellente me ad istud exercitium illustrissimo domi- » no meo, domino Roberto, Dei gratia, rege Hierusalem et Sici- » liae [ann. 1309-1343], cuius serenissimam animam adeo verae » sapientiae sublimitas alluxit, ut non solum princeps inclytus, » sed et verus philosophus non immerito dici possit . . . » Igitur a vero minime abhorret operis esse auctorem Franciscum Mayronem ordinis Minorum s. Francisci, quem suppositos Dionysii libros de mystica theologia, Roberto rege rogante, commentario illustrasse Waddingus tradit apud Fabricium : *Bibl. lat. med.* et *inf. aetat.,* II, p. 196.

Sub fine, Roberti Linconiensis, episcopi lincolniensis [ann. 1235-1243] haec prolata sunt: « Nota quod duo libri *de angelica* » *ierarchia, de ecclesiastica ierarchia, de divinis nominibus* et *de* » *mystica theologia,* non hoc ordine compositi sunt a beato Dyo- » nisio, quo ordine positi sunt in hac congregatione eorum in » hoc unum volumen, composuit enim librnm de simbolica theo- » logia ante librum de angelica ierarchia, sicut patet ex verbis » eiusdem in capitulo quintodecimo de angelica ierarchia; ante » librum vero de simbolica theologia composuit librum de divi- » nis nominibus, ut liquet ex verbis eius in fine ultimi capituli » de divinis nominibus ; ex quo liquidum est quod librum de di- » vinis nominibus, ante quem proxime fecit librum de theologi- » cis subfigurationibus, composuit ante librum de angelica ierar- » chia. Ordinati snnt igitur dicti quatuor libri in hoc volumine, » secundum rationem visam congregantis, aut ordine quo in ma- » nns congregantis devenerunt ».

Codex foliorum 145, simplex alterius antiquioris exemplum, cum fronte auropicta et insigniis pontificalibus Molini [Aloysii] episcopi T. [tarvisini] qui decessit Venetiis anno 1604, additis in margine superiori verbis : *Ex legato ill. et rev. episc. Molin T.,* habet opercula lignea, corio vitulino impresso obducta. His intus adhaerent membranae duae originales, quarum prima frater Christophorus Martignonus magister generalis ordinis Carmelitarum Robertum Stukyley sacerdotem provinciae anglicae et professum

absolvit a filiatione conventus Norwyci et instituit filium conventus Gypswyci eiusdem provinciae, potestate tributa condendi testamentum [Romae, 14 martii, 1481]; altera Nicolaus de Beneventano vendit sponte magistro Christophoro Martignono generali ordinis Carmelitarum *servum unum nigrum de montibus Barbarum . . . nomine Franciscum . . . pro bono et actalentato . . . et pro tali qualis est, preterquam de tribus morbis, scilicet de morbo caduco, stultitia et mingilecto* [Leontini, 1474]. Documentum hoc, utpote magni habendum, cum doctissimo Aloysio senatore Cibrario, historiam servorum medio aevo parante, communicavi.

Cod. 4 membr., saec. XIV, a. 178, l. 124 [L. II, LXI]. O.

1. S. Basilii episcopi *epistola ad monacos et ad Deum militantes* incip.: « Audi, fili, monita patris tui et inclina aurem tuam » ad verba . . . », f. 1-7. Inter opera Basilio perperam attributa reiecit Garnerius, tom. II, operum d. Basilii pag. 706 edition. paris. 1722. Vitiatam ibi passim esse lectionem docet codex.

2. —— *libellus de vita solitaria* inc.: « Licet de singularis » vitae meritis pauca perstringere... », f. 7-10. Ex Petri Damiani libro *Dominus vobiscum* inscripto sumptus est ac in eadem d. Basilii editione editus [tom. II, p. 704].

3. *Liber abbatis Isaac,* capitibus quadraginta quatuor distributus. Inc.: « Anima quae Deum diligit in solo Deo quietem » habet . . . . », f. 10-44. Constat liber ex pluribus sermonibus, quos titulo *de contemptu mundi,* ipso probante Fabricio [*Bibl. gr.,* X, p. 171], contra Lambecium [*Comment. de biblioth. vindob.,* lib. V, cap. 74], Dupinium [*Biblioth. des escriv. eccles.,* III, p. II, p. 113] et Oudinum [*De script. eccles.,* I, p. 1401], a quibus alius Isaac Syrus iunior, episcopus ninivitanus, deinde abbas, auctor habetur. Vetus latina interpretatio, quam codex noster continet, ex graeco textu adhuc inedito facile sumpta, eadem cum illa est, quae et in *Bibliothecae patrum lugdunensis* volumine undecimo est obvia; verum in ea tertio quoque verbo corrupta est, maximeque depravata; in nostro textu plerumque integra. Sex praeterea in codice capita sunt quae in hac ipsa editione desiderantur, exstant vero numeris notata XIX, XX, XXI,

XXII, XXXIII et LI in etrusca operis translatione, Florentiae anno 1720 edita, quae textui nostro mirifice respondet et capite XXXVI latinae interpretationis in *Bibliotheca patrum* vulgato, ut noster codex, omnino caret. At utrobique fragmentum deest postremo codicis loco adiunctum, cuius initium : « Nunquam de » ore monachi turpis aut lascivus sermo . . . . », et auctor idem est fortasse Isaac Syrus abbas.

Cod. 5 membr.-chart., saec. XVI, a. 164, l. 122 [L. II, XLIII]. X.

1. S. Ioannis Chrisostomi *sermo de reparatione animae,* f. 1-4, et de extremo iudicio, incip. : « Obsecro vos, fratres, ut qui » istius saeculi vanitates perituraque respuistis . . . »

2. D. Bonaventurae *itinerarium in se ipsum,* f. 5-23. Inc. : « Ecce descripsi eam tibi tripliciter. Proverb. 22.° [v. 20]. Cum » omnis scientia gerat Trinitatis insigne . . . »

Opella alibi [L. III, LXXI] nomine *trinarii* appellata in hoc codice absoluta, nullibi mihi obvia in operibus b. Bonaventurae, supposititiis quoque et ineditis.

3. B. Ambrosii *epistola ad quendam suum discipulum, de moribus et honesta vita,* f. 24-26, edita pluries, incip. : « Dilecte » fili, dilige lachrymas, noli differre eas . . . . »

4. *Missa sancti Ioannis Chrysostomi,* f. 26-46, seu *liturgia missae,* saepe publici iuris facta.

Cod. 6 chart., saec., XV. a. 204, l. 138 [L. II, XLII]. Ma.

1. S. Ioannis Chrysostomi, *ad Stagirium monachum arrepticium* libri tres, f. 1-68. Incip. : » Oportuerat quidem, o mi amantissime omnium Stagiri, fueratque sane convenientissimum nos » tibi adesse . . . . » Interpretatio incerti est, quae emendata in editione quoque Montfauconii exstat.

2. —— *homilia de ieiunio et in apostoli verbum: Gaudete in Domino semper, per Silvestrum Landum veronensem traducta, ad virum patricium perfectumque Dei servum d. Laurentium Iustiniamum venetum,* f. 70-79. Incip. : « Animadverti permul- » tos esse qui gaudeant plurimum atque inter se dicant : victo-

» res iam et voti compotes . . . ». In dedicationis epistola ad Iustinianum, quae incip.: « Mirabar aliquando tacitus mecum . . . » ait interpres : « Hanc Ioannis homiliam forte legens, cogitavi ut » e graeca latinam facerem, tuoque sancto nomini dedicarem. » Cum enim tua hortatione, qui adolescentiae meae mores et vi- » tam pio semper ac peculiari studio fovisti, litteris non modo » latinis, verum etiam graecis dederim operam apud summum » et clarissimum doctorem Guarinum conterraneum meum ; hoc » te munusculo dignum putavi ».

Chrysostomi homilia est duodevigesima ad populum antiochenum, in edit. Montfauconii, I, p. 180. Landus innotescit ex allatis a Maffeio in *Verona illustrata*, p. II, p. 103, ubi nulla interpretationis huiusce mentio facta est.

Operculo extremo lego inscriptum: *Anno Domini* 1473, *die* 17 *madii.*

Cod. 7 membr., saec. XV, a. 247, l. 169 [Z. L. LXXII]. B.

1. B. Augustini, *liber contemplationis de spe habenda in Christo,* f. 1-9. Sunt viginti quatuor capitula priora libri quarti *de anima,* auctore Hugone de S. Victore. Opella d. Augustino tributa est quod constituat partem *Manualis* adscititii editi in d. Aug. *opp.*, VI, c. 135-146.

2. —— *libellus de cognitione sui ipsius,* f. 9-23, nomine *de spiritu et anima* d. Augustino perperam adiudicatus [ibi, VI, c. 35]. Constat viginti capitulis quae editis triginta tribus primis respondent, et in codicibus antiquioribus librum primum constituunt, dum reliqua ineditis 34-65 librum secundum.

Codicis diligenter exscripti duabus columnis folio extremo inest : 1432, 2. *iunii.*

Cod. 8 chart., saec. XIV, a. 252, l. 166 [Z. L. LXXIV].

1. B. Augustini, *soliloquiorum animae ad Deum,* f. 1-25.

2. S. Bonaventurae, *liber stimuli amoris in Dominum Iesum Christum,* f. 26-57. Opella ab edita pluries, primum Parisiis a. 1517, aliquantisper discrepat.

3. *Contemplatio passionis Iesu Christi per septem horas diei,* f. 58-66, d. Bernardo communiter tributus, inc.: « Septies in die » laudem dixi tibi. Rogasti me, carissime frater . . . »

4. B. Bernardi, *de bona conscientia aedificanda,* seu de interiori domo tractatus, f. 66-70, operibus utique b. Bernardi insertus. Textus in codice caput tantum duodecimum attiugit, quibusdam additis quae in editis desiderantur.

5. Sermones, elogia b. Mariae virginis, eius colloquia ad Beruardum, preces aliaque eiusmodi eidem tributa, quae cum in editis desiderentur, puto adscititia, f. 71-81.

6. *Liber primus de miseria humanae conditionis, de contemptu mundi, editus a Lothario cardinali sanctorum Sergii et Bachi, qui postea Innocentius papa tertius est appellatus,* capitulis vigintinovem, f. 81-89. Operi pluries impresso desunt libri secundus et tertius, quos habes integros in codice nostro [L. III, 27, 23-45]. In codice aeque uostro [L. XIV, 273, p. 147 . . .], liber primus initio est mutilus.

Manus aevi sequioris sub fine notavit: *Ego frater Innocencentius de Venetiis scripsi: Vale.*

Cod. 9 membr., saec. XV, a. 182, l. 121 [L. II, LX]. O.

Orationes ex meditationibus et ex soliloquiis divi patris Augustini episcopi hipponensis, ad illustrissimum Herculem Ferrariae ducem. Inc.: « Domine Deus omuipoteus da cordi meo de» siderare . . . »

Quae ceu ex Augustini meditatiouibus desumptae preces hoc in codice afferuntur, ad *Anselmi Cantuariensis* oratioues plerumque spectaut; ex quibus decima, f. 28-30 in editioue Gerberonii primum hic locum tenet: sunt vero et in meditationum libello inter Augustiui scripta adulterina sexto in volumine operum sancti doctoris [Append. p. 107]. Neque miuus ipsi Augustino abiudicandae quae ex eius soliloquiis excerptae dicuntur: non siquidem e vero eius opere sic in inscripto sumptae cae sunt, sed ex alio auctoris obscuri [s. Aug. *opp.*, VII, app. p. 85].

Orationes plurimae sequuntur, quas sigillatim indicare haud omniuo interest. Altera ex iis *Gregorium Nazianzenum* auctorem

praefert, cuius initium: « Deus omnipotens et salvator omnium...», f. 73-74; altera Ephremum Syrum, quae incip.: « Domine Deus » omnipotens per miserationes tuas . . . . », f. 81-84. Rhythmi etiam quatuor accedunt, f. 101-119, quorum primus ad b. Mariam virginem, sub Augustini nomine incipit: « Salve mater » misericordiae . . . » ; alter ad eandem, sine auctore: « Ave re» gina virginum . . . » ; tertius de nomine Iesu, Hieronymo tributus, ignoto medii aevi auctore, in opera d. Bernardi suppositia relatus [t. V, p. 995] inc.: « Dulcis Iesu memoria . . . » ; postremus, Thomae Aquinati communiter tributus, ad ss. eucharistiam: « Adoro te devote latens veritas . . . . . » cum eiusdem orationibus, f. 119-123.

B. Hieronymi presb. *psalterium abbreviatum in quo est flos omnium psalmorum, et est immensae virtutis, per eius enim lecturam anima salvabitur,* f. 124-142, incip.: « Verba mea auribus » percipe, Domine . . . » Constat paucis e quolibet psalmo versiculis compositum, quale nec inter opera sancto doctori supposita usquam offendi.

Septem psalmi poenitentiales, f. 143-154.

Officium mortuorum, f. 155-180.

Orationes variae ad s. Catharinam virginem, s. Mariam Magdalenam, s. Paulum apostolum, Iesum Christum, angelos custodes, s. Iosephum, f. 181-190.

Codicem splendidiorem e membranis nitidissimis, in usum Herculis Atestii, Ferrarae principis, diligentissime exaratum ornant imagines eleganter pictae sexaginta septem Iesu Christi, b. Mariae virginis, sanctorum cum litteris initialibus tum maioribus tum minoribus, coloribus et auro conspicuis. Folio primo addita est tabula paschalis, ab anno 1482. Operculis antiquioribus corio vitulino impresso obductis desunt bullae.

Cod. 10 membr., saec. XV, a. 333, l. 232 [Z. L. LXXVIII]. P.

1. S. Ioannis Cassiani, *instituta monachorum aegyptiorum,* libris duodecim, f. 1-36: in editionibus primi quatuor continent *de institutis coenobiorum,* ceteri octo *de remediis octo capi-*

talium vitiorum, gastrimargiae, spiritus fornicationis, phylargyriae, irae, tristitiae, acediae, cenodoxiae, et superbiae.

2. Eiusdem *collationes*, ut in codice sequenti, f. 37-138.

Auctor in monastica vita consenuit Massiliae annis 410-444.

Codex accurate exscriptus, cum litteris potioribus initialibus pictis auroque illitis, ad bibliothecam Ioannis Baptistae Recanati anno 1715 spectabat.

Cod. 11 membr., saec. XIII, a. 307, l. 210 [L. II, XLI]. Mk.

Eiusdem, *collationes vigintiquatuor sanctorum Patrum* in scitica eremo commorantium, quarum decem Leontio papae foroiuliensi et Helladio episcopo, undecima usque decimam septimam Honorato episcopo et Eucherio, duodevigesima usque vigesimamquartam Ioviniano, Minervio, alteri Leontio et Theodoro dicatae sunt, editae pluries.

Sub fine codicis foliorum 321 legitur: « Explicit liber col- » lationum editus a beato Cassiano presbytero, qui alio nomine » Ioannes vocatur; consummatusque est liber iste sub anno Do- » mini 1253 [errate], idibus decembris »; principio vero: « Iste » liber est ordinis fratrum Praedicatorum, concessus fratri Mar- » chisino ad usum in vita sua, post mortem vero ipsius, debet » redire ad conventum sanctorum Ioannis et Pauli de Veneciis ».

Cod. 12 chart., saec. XIV, a. 217, l. 140 [Z. L. LXXVII]. P.

1. Eiusdem, *collationes vigintiquatuor*, f. 1-360.

2. S. Augustini, *ex sermone ad coniugatos*. Inc.: « Uxori vir » debitum reddat, similiter autem et uxor viro. Fratres mei, au- » diant me viri . . . », f. 360-361.

3. —— *epistola Ecdiciae*, quae est in editis (1) biscentesima sexagesima secunda, cui in codice avulsum est initium: « Lectis litteris reverentiae tuae et eorum perlatore interrogato, » quae interroganda restabant . . . », f. 361-365.

(1) *Opp.*, II, 888-892.

4. Origenis *homilia in vigilia nativitatis Domini, in illud evangelii:* « Cum esset desponsata mater Iesu Maria Ioseph... » Inc.: « Quae fuit necessitas ut desponsata esset Maria Ioseph... », f. 365-369. Sunt qui Origeni reapse tribuendam censeant, sunt qui inter supposititias, de quibus Huetius in Origenianis, t. IV, operum Origenis, p. 304, 325. Ex hac homilia aliquid sumpserunt Chrysostomus, Theophylactus in Matthaeum, Niceta, aliique; praecipue Hieronymus in Matth. ubi: *Quare,* inquit, *non de simplici virgine* (1) ec. eadem cum iis quae habet Origenes. Eius pars quaedam convenit cum syntagmate in Matthaeum, noudum vulgato, Nicetae episcopi Naupacti in codice nostro graeco XXVI, p. 67 (2).

5. D. Bernardi *sermo in Cantica canticorum* inc.: « Fasci- » culus mirrae, dilectus meus mihi inter ubera mea commora- » bitur... », f. 370-371. Eius sermonum in Cantica canticorum quadragesimus tertius editus. Parisiis, 1690, I, 1418-1419.

Folio primo codicis inest *responsio Pythagorae ad Hieronem qui ad se ut ille veniret scripserat* seriori manu exscripta. Inc.: « Tuta mihi vita est et sine cura longe quieta ... »

Cod. 13 membr., saec. XIV, a. 205, l. 144 [Z. L. LXXXI].

1. S. Ioannis Climaci abbatis montis Synay *Scala,* vulgo *scala paradisi* seu tabulae spirituales praeceptorum, f. 9-90. Quinam fuerit interpres non liquet; minime Praderus, Lippomanus, Surius, cum quibus contuli. Auctor *Climacus* dictus a κλιμαξ *scala,* quod opus suum in triginta capita, ac totidem veluti virtutum gradus distributum, scalam appellaverit, rogante Ioanne, abbate raithuensi, composuit hoc religiose vitae commonitorium, quod occurrit in omnibus propemodum bibliothecis, aut manu scriptum aut prelo commissum.

Praeeunt **a.** *contemplatio scalae,* quam leges in *Maxima bibl., lugdun.,* 1677, X, p. 507, f. 5; **b.** *vita Ioannis a Daniele humili monacho Raithun* conscripta et *breviata,* anonymo inter-

(1) *Opp. d. Hieron.* Veronae, 1737, VII, 12.
(2) *Graeca d. Marci biblioth.* Ven., 1740, p. 22-23.

prete, quae incip.: « Quae nempe, ut sic loquar, auditu digna » civitas fuerit, generosum et divinum hunc proferens et nu» triens virum . . . », f. 5-7; e. *epistolam abbatis Ioannis ducis monachorum Raithun ad Ioannem abbatem montis Synay cognominatum scholasticum; responsivam Ioannis scolastici*, ac indicem, f. 8-9, excipit prologus Climaco abiudicandus, qui incip.: « His » qui in libro vitae in coelis describi eorum nomina volunt, per» fectam viam ad currendum praesens liber sapienter et manife» ste ostendit ». Primus gradus incip.: « A bono et super bono » et toto bono Deo et rege nostro, pulchrum est ex Deo ad Dei » famulos principium facere . . . »

2. Eiusdem *ad pastorem epistola,* anonimo interprete. Inc.: « In inferiori quidem libro, o admirabilis, ego te omnium novissi» mum posui et ordinavi in superno . . . . », f. 90-94. Liber hic, nulla capitulorum partitione, mutilus est sub fine.

3. *Commendatio sancti Ioannis Climaci et sermonis, videlicet libri huius, edita a Ioanne abbate Raithun, in qua fere totum sermonem brevissime mystice exponit, commendando in ea scribentem,* f. 94-96. Eadem est ac edita in *Maxima biblioth. lugdun.*, 1677, tom. X, p. 506-507.

Codici, duplici columna, adduntur postillae et notae marginales coaevae, etsi alterius manus; a principio vero duo folia ex saeculo decimotertio cum officio b. Ioannis apostoli, notis musicis accedentibus.

Cod. 14 chart., saec. XVI, a. 282, l. 210 [L. II, LXVIII]. Mg.

1. S. Maximi martyris et monachi, *de paschae ieiuniorumque diebus sanctissimis ac Iudaeorum solemnitatibus reperiendis liber et tabulae,* fratre Gabriele Alexandreo Galesii episcopo interprete, ad illustriss. cardinalem et principem Ferdinandum Mediceum, f. 5-70. Littera dedicat. incip.: « Non ignoro quidem, il» lustr. reverend. que cardinalis ac princeps, quod ad meum hoc » obscurum nomen . . . » Ceterum codicem hunc laudat iu bibliotheca Grimani Montfauconuis, tom. I, *Biblioth. bibliothec.*, p. 478, his verbis: *Codex recens Maximi in quo multa non edita.* Inc.: « Maximus humilis monachus celeberrimo patritio domino

» Petro, de Christi Dei, salvatorisque nostri pascha brevis expo-
» sitio, quae descriptas tabellas exponit. Quomodo tu, clariss.
» Domine, ex Dei auxilio totus pendens . . . » Tabulà numeri et universitatis temporum recensentur reges hebraeorum, aegyptiorum, babylonicorum, et imperatorum Romae et Constantinopolis, usque ad Phocam, post quem legitur: *Hucusque Maximus.* Ab alio scriptore adiuncti sunt qui sequuntur imperatores, nimirum ab Heraclio usque ad Constantinum et Romanum.

2. Eiusdem *de anima disputatio,* eodem Alexandreo interprete. Inc.: « Omnia quae sunt vel sensu discernuntur vel capiun-
» tur . . . », p. 71-74.

3. —— *de theologia, filiique Dei dispensatione per carnem facta, centuriae septem mystica theologia refertissimae,* p. 75-245, eodem Alexandreo interprete. Incip.: « Unus Deus est
» principio carens et incomprehensibilis, qui omni ex parte, i-
» psius esse vim omnem complectitur . . . » Centuria tertia codicis est prima inter editas in *Bibliotheca Patrum,* ex versione Ioannis Pici. Centuria quarta est secunda editarum, centuria septima est quinta. Quare prima et secunda centuriae *de theologia filiique Dei dispensatione per carnem facta* reperiuntur in nostro codice, praeter disputationem *de anima,* sed in ipso desiderantur centuriae *de charitate* et dialogus *de incarnatione verbi,* et libellus *de duabus Christi naturis.* Dionysius Petavius, tom. III, *doctrinae temporum,* sanctorum ieiuniorum exordium, et decimam diem septimi mensis, in qua semel in anno Hebraeorum pontifex sancta sanctorum ingrediebatur, et christiani paschatis brevem narrationem Maximi e graeco transtulit et protulit. Sed praeter diversam antiquioremque expositionem, fusior est codicis nostri narratio.

Ex codici praemissa epistola nuncupatoria, quam Mittarellius edidit in *Biblioth. codic. manuscr. monasterii s. Michaelis Venet. prope Murianum.* Ven., 1779, c. 21-22 oeconomia operum s. Maximi, aliaque ad interpretis vitam spectantia eruuntur. Alexandreus, qua Gallesii episc., desideratur in *Italia sacra* Ughellii, tom. X. Familiaris Christophori Madruccii cardin. et principis tridentini, opus dicavit Ferdin. Mediceo cardinali dicto a. 1563 et purpuram cum ducatus regimine commutanti a. 1588.

Cod. 15 chart., saec. XV, a. 218, l. 153 [L. II, XLVIII]. Ma.

B. Isidori episcopi hispal., *sinonima sententiarum*, communiter *synonyma de lamentatione animae peccatricis*, libri duo editi in operib. s. Isidori. Romae, 1802, t. VI, p. 472-533. Plura loca impressa in codice missa sunt.

Codex folior. 50, belle non emendate exscriptus, spectabat *monasterio sancti Salvatoris extra et prope Brixiam.*

Cod. 16 membr., saec. XIV, a. 242, l. 174 [L. II, LVIII]. Ma.

M. Hugonis de S. Victore, *didascalon libri septem, de studio legendi*, rectius a libro primo ad caput universum decimumtertium libri sexti, editum in eius operibus. Venet., 1588, III. Auctor, de gente Saxonum, canonicus regularis in coenobio s. Victoris prope Parisios ob. a. 1140, vel 1142.

In codice fol. 24, cum operculis ligneis corio vitulino signato obductis, tot sunt menda quot propositiones.

Cod. 17 chart., saec. XV, a. 208, l. 140 [L. II, LVII.ª]. Mb.

Eiusdem *devota et amorosa soliloquia*, seu proprie: *Soliloquium de arrha animae, dilecto Gregorio ceterisque servis Christi Hamersleve degentibus*; editum in eius operibus, Venetiis, 1588, tom. II, p. 104-108.

Codex foliorum viginti, sub cuius fine legitur nota historica: « Anno Domini 1600 usque ad annun 1603 praefuit huic mona- » sterio in abbatem d. Benedictus Veronensis, qui . . . . » anno 1602, in die s. Ioann. Baptistae, innumero procerum con- » ventu, sacrum religiosissime peregit ». Codicis initio legitur: « Liber canonicorum sancti Augustini in monasterio s. Ioannis » in Viridario commorantium ».

Cod. 18 membr., saec. XV, a. 170, l. 120 [L. II, LVII.[b]]. Ma.

1. Eiusdem *soliloquium de arrha animae*, sine prooemio, f. 1-34.

2. Normae vivendi datae monachis quae inc.: « Si ergo ad » sanitatem festinas vide ut nil vel modicum de temetipso agere » presumas . . . », f. 34-64. Eas sequior manus inscripsit: « Hae » sunt epistolae beati Bernardi ad fratres de Monte Dei », sed iniuria, cum nec inter supposititia d. Bernardi opera locum habeant.

3. *Contemplatio beati Bernardi Clarevallensis abbatis*, f. 65-106. Liber editus in operib. d. Bernardi. Venet., 1750, vol. III, c. 361-380.

4. Quaedam *de inferno et paradiso*. Inc.: « L' inferno est » solum malum et solum malum . . . », f. 106-107.

Codex innumeris scatet mendis.

Cod. 19 membr., saec. XV, a. 161 l. 114 [L. III, LXXI]. Ma.

1. B. Richardi de Sancto Victore, *liber de duodecim affectibus virtuosis qui oriuntur in anima*, f. 1-45, etiam appellatus *de duodecim patriarchis*, vel *de contemplatione minori*, vel *de arca mystica*; editus vero inter opera Richardi sub titulo: *De praeparatione animi ad contemplationem liber dictus Beniamin minor.*

2. —— *soliloquium*, f. 45-49. Inc.: « Verbum mihi est » ad te, o princeps saeculorum, Christe Iesu . . . . . » Inter opera edita non apparet, at manuscriptus libellus in bibliotheca Vaticana et in lipsiensi Paulina. Montfaucon, p. 49, 594. Richardus de Sancto Victore, scotus, canonicus regularis, prior sancti Victoris prope muros Parisiorum, Hugonis de Sancto Victore familiaris obiit a. 1173.

3. B. Bonaventurae cardin. *trinarius*, f. 49-56. Inc.: « Ecce » eam descripsi tibi tripliciter. Proverb. 12.° c.° [XXII, 20]. Cum » omnis scientia tibi gerat trinitatis insigne . . . . » In operibus tum genuinis, tum supposititiis d. Bonaventurae desideratur. Nomine *itinerarii in se ipsum* habes alibi [L. II, XLIII] quoque Bo-

naventurae tributum, ex quo tamen discas huic codici partem tantum operis inesse.

Codex ita meudis scatet ut sensum exerere quandoque nequeas.

Cod. 20 chart., saec. XV, a. 143, l. 100 [L. III, XLIII]. F.

1. *Miracula et exempla* in unum collecta a pio quodam viro, confessore fortasse vel concionatore. Sunt autem in classes distributa, sumpta nempe ex confessione, eucharistia, cruce, b. Maria virgine, iudiciis Dei, eleemosyna, hospitalitate, contemptu mundi, obedientia, humilitate, beato Francisco, blasphematoribus, oratione pro mortuis, timore mortis, ducentibus coreas, tentationibus et illusionibus diaboli, poenis inferni, gloria paradisi, f. 1-102.

2. *Rubricae ecclesiasticae,* itale, f. 104-124.

3. *Oratio super vestimenta induendorum* [monachorum], f. 125.

4. Fr. David de Augusta [Vindelicorum] ord. Minor., *formula noviciorum.* Capitula viginti sex, f. 125-131. Hanc formulam non una tantum vice editam dicavit auctor Bertholdo et novitiis Ratisbonae versantibus, ante annum 1272, quo obiit.

Cod. 21 membr., saec. XIV, a. 215, l. 150 [L. III, XXV.ª]. Ma.

Guillelmi Peraldi, *summa de virtutibus et vitiis,* iudice praceunte, f. 2-5, et quidem **a.** *Tractatus moralis de virtutibus.* Partes binae, prima de theologalibus, f. 5-75, secunda de cardinalibus, f. 75-162. **b.** *Tractatus de donis,* f. 162-180. **c.** *Tractatus de beatitudinibus,* f. 180-198. **d.** *Summa septem vitiorum,* hoc ordine : *gula, luxuria, avaritia, acidia, superbia, invidia, ira,* eodem quo in codice proxime insequenti. Singulare [f. 199-300] est quod miniator vitio cuique appinxit in margine eius emblema : *sus ; amorem nudum, obcaecatum, eiaculantem ; murem quid sub terra condens ; mulum stantem ; leonem corona cinctum ; struthiocamelum inter flammas ; tigrim.* Si vero textum cum codice sequenti conferas, non tantum lectionis varietatem,

quam et capitulorum quandoque omissionem in hoc deprehendas, quod aliis quoque codicibus tribuas.

Tractatus novem, pluries post editionem coloniensem a. 1479 publici iuris facti, habent auctorem Willelmum Peraldi, rectius Peralti [gall. *Perault*, vulgo *a Peira*, *Peyra*, *Peyrauta*, lat. *de Petra alta*], viennensem Allobrogum, ordinis Praedicatorum, defunctum ante a. 1250, de quo Trithemius, f. 484.

Codex foliorum 300, duplici columna, concinne, non sine erratis, exscriptus est.

Cod. 22 membr., saec. XIV, a. 250, l. 190 [L. III, XXV[b]].

Eiusdem, *summa de vitiis et virtutibus, et primo de vitiis. Liber aureus omnium pretiosorum lapidum ornatus.*

Exstat tantum *tractatus moralis de septem vitiis capitalibus*, qui incip.: « Dicturi de singulis vitiis, cum opportunitas se offe» rat, incipimus a vicio gulae », f. 5-139, *et postea de peccato linguae*, f. 139-156, qui incip.: « Ultimo inter peccata dicendum est » de peccato linguae, quia illud remanet post alia peccata ». Ex particula *de peccato linguae* sumpsisse ferunt Cavalcam pisanum libellum suum, vulgari sermone *Pungilingua*. Vide Zenum ad *Fontanini, dell' eloquenza*, f. 221.

Codex duplici columna, pluribus nec teunioribus scatens erroribus, habet opercula lignea corio vitulino siguato obducta.

Cod. 23 membr., saec. XIV, a. 160, l. 112 [L. III, CIV]. O.

Eiusdem, *summa de virtutibus et vitiis*, f. 1-221. Convenit cum editione lugdunensi auni 1551.

—— *de peccato linguae*, f. 221-232. Textus mutilus, quod potiorem tantum capituli decimi septimi partem folio extremo exhibeat. Varietas est si conferatur cum edito.

Cod. 24 membr., saec. XIV, a. 254, l. 186 [L. III, CVI]. O.

Fr. Ioannis Wallensis *communiloquium*. Partes septem, quarum unaquaeque in distinctiones distributa est. Incip.: « Cum

» doctor sive praedicator evangelicus sapientibus et insipientibus
» debitor sit . . . »

Ex Oudini commentario *de scriptoribus ecclesiasticis* [III, p. 495] ac Tanneri *bibliotheca britannica* [p. 434], hoc ipsum opus manu saepe descriptum, ac typis quoque editum fuisse constat, at non eodem semper titulo, dum modo *collatio communiloquii*, modo *margarita doctorum*, modo *summa collationum de regimine vitae humanae* nuncupetur. Wallensis, qui et Guallensis, e familia divi Francisci, fuit Scoti praeceptor Parisiis, quo loco *arbor vitae* dictus saeculo decimo tertio floruit. Quaecumque ad concionatores ecclesiasticos de omni hominum statu informandos apud scriptores sacros profanosque reperiit, in illud congessit.

Codex duplici columna numerat folia 144.

Cod. 25 membr., saec. XIV, a. 306, l. 214 [L. III, XXXVI]. Ma.

Eiusdem *collationes*, sive *summa collationum de regimine vitae humanae*. Idem opus ac proxime antecedens.

Codicem foliorum 72, duplici columna, possederat canonicus Della Costa.

Cod. 26 membr., saec. XIV, a. 292, l. 208 [L. III, XXXV].

1. Eiusdem *breviloquium de virtutibus antiquorum principum ac philosophorum*, f. 1-23. Inc.: « Quoniam misericordia et veri-
» tas custodiunt regem, et roboratur clementia thronus eius . . . »

Opellam iam editam scindit auctor in quinque partes, scilicet de **a.** iustitia, **b.** prudendia, **c.** temperantia et continentia, **d.** fortitudine, **e.** ordinatione virtutum. Praeceptis adduntur exempla ab antiquis sumpta, ac in marginibus versus Virgilii, Ovidii, Valerii, Catonis cc. Principium tractatus *de iustitia* legitur codice [L. XI, 34, f. 127-129].

2. Alexandri *epistola Aristoteli* incip.: « O doctor egregie,
» rector iustitiae : significo tuae prudentiae me invenisse in ter-
» ra quosdam habentes abundantem rationem, penetrabilem in-
» tellectum . . . », f. 24-25.

Picturae auro conspicuae, cuique parti praepositae, ad argumentum pertractatum se referunt.

Cod. 27 membr. saec. XV, a. 225, l. 175 [L. III, CXXII]. Mk.

Ioannis Guallensis, *ordinarium vitae religiosae,* sive *alphabetum vitae religiosae,* cuius tres sunt partes: *diaetarium, locarium, itinerarium.* Opus scriptis historicis a Vossio, praeter rem, accensitum editum est.

Codex foliorum 39, folio extremo subscriptum: « Iste liber » est fratris Matthaei de sancto apostolo de Venetiis, ordinis fra- » trum Praedicatorum », habet opercula lignea, corio purpureo obducta, avulsis bullis.

Cod. 28 chart., saecc. XIV-XV, a. 304, l. 222 [L. III, XXXIX].

1. Ioannis de Rupescissa liber inscriptus: *Vade mecum in tribulatione,* f. 1-19.

Editus est ad Edwardo Brownio in appendice ad Orthuini Gratii *fasciculum rerum expetendarum et fugiendarum,* editionis londinensis anni 1690, p. 496. Textus impressus mendis scatet, quas, codicis huius ope, tollere saepe est, quamquam hic quoque ab imperito librario prodierit. Inscriptio ab edita differt, sic namque ea se habet: « Ex medullis evangelicae caritatis, praedilecto » patri suo in Christo Iesu, Domino nostro fratri Petro Peper., me- » dicinae magistro, pauper incarceratus et devotus orator vester » frater Ioannes de Rupescissa, eiusdem ordinis professor indi- » gnus, petita per vos in Avinione de futuris eventibus, et per » me vobis promissa, cum laude Domini nostri Iesu Christi, et » cum perfecta plenitudine iter rectum ad coelestem patriam pro- » perare ». Ioannes de Rupescissa [gallice *Rochetaillade*], ordinis Minorum, provinciae aquitanicae, a Clemente papa VI anno 1345 Avenione, et deinde ab Innocentio VI in carcerem coniectus est, « quod multa de futuris tamquam propheta scribere praesum- » pserit, videlicet de duobus Antichristis et de ecclesiae conci- » liatione, et de conversione omnium ad fidem Christi, et alia

» multa quae in ianuis adesse affirmabat, et haec a Domino Iesu » Christo sibi revelata fuisse contestabatur, quae non modo non » evenere, sed oppositum in omnibus fuisse constat ». Sic de eo Bergomensis libro XIV *chronici*, p. 350.

2. *Nomina et tituli dominorum cardinalium, anno MCCCLIX, die XXIII aprilis, pontificatus d. Innocentii papae VI, anno VII*, f. 20-21.

3. Taxae cancellariae romanae pro episcopatibus et abbatiis, ordine locorum alphabetico, ex saeculo decimoquinto, f. 22-61.

4. *Calendarium ad sciendum festa quae coluntur in thesaurario domini nostri papae, per totum anni circulum*, f. 62-63. Ex eodem saeculo.

Codex fortasse autographus ex saeculo decimoquarto usque ad numerum secundum absolutum.

Cod. 29 membr., saec. XIV, a. 178, l. 122 [L. III, CVII]. O.

1. Fr. Simonis de Cassia *epistolae*.

Auctoris et aliorum ad eum epistolae de studio virtutis, fuga vitiorum, rebus asceticis, aliisque eiuscemodi omnino tractant. Nondum eae typis prodiere, prima excepta, nec, quod equidem sciam, aliis in codicibus exaratae supersunt. Numero duae supra triginta datae sunt Thomae de Corsinis; Thaddaeo, Petro Gabini de Florentia; Ioanni de Salerno; Bartholomaeo de Septimo de Pisis, ordinis Eremitarum; fratribus sanctae Mariae de Podio Sancti Sepulchri; Ioanni monacho vallumbrosano; Francisco de Luca Camaldulensi; fratribus sancte Mariae de Rosa de Senis, Camaldulensibus; fratri Bartholomaeo de Florentia, Carmelitae; abbati sancti Miniati de Florentia; Guidoni Ferramuscae de Pisis; Iacobo de Sabellis romano; Ceccho Bovi de Roma; et aliis sine nomine, f. 1-80. Primam Florentinis, *pro inundatione Arni*, quae inc.: « Est effusio lacrymarum et narrationis materia... », ex testimonio Ossingeri in *Bibliotheca Augustiniana*, p. 216, editam cum *Expositiones in evangelia* fratris Simonis, Mannius exhibuit in *Observationibus de sigillis antiquis*, X, p. 58, licet erroribus interspersam. De hac ipsa Ioannes Salernitanus in vita auctoris, de qua infra, haec habet: « Prohibitus frater Simon a prioribus

» florentinis ne quae praedicaverat contra eos amplius praedica- » ret, sed praedicata quam citius poterat revocaret, respondit di- » cens: Si falsa sunt quae dixi contra vitia nefanda, quae in hac » civitate manifestissime perpetrantur, paratus sum igne com- » burere hanc *bibliam*, quam in manibus meis gero, ubi scri- » ptum ereprii quidquid dixi: Si autem vera sunt, paratus sum » usque ad mortem illa minime revocare, immo audacter et in- » trepide confirmare; nec timeo minas vestras, nec opto blan- » ditias. Quod optime demonstravit in epistola, quam ad ipsos » Florentinos scripsit mordaciter, et transmisit tempore diluvii » florentini ».

2. Thomae de Corsinis, legum doctoris de Florentia, *epistola Simoni de Cassia.* Incip.: « Pater, litteras vestras datas Senis die » ultimo ianuarii recepi die decimo . . . . », f. 13-14. Corsinius qui fratrem Simonem de disciplina spirituali hisce litteris consulit, in patrio primum gymnasio ius civile interpretatus est; deinde reipublicae administrationem suscepit, qua domi forisque inclaruit; ac tandem fratribus quos *gaudentes* dicebant, se addixit, eosque inter vitam finivit. De illo Gammurrinius [*Delle famiglie nobili toscane ed umbre,* III, p. 159], Niger [*Degli scrittori fiorentini,* p. 512], Casotius [*Memorie di s. Maria della Impruneta,* p. 226] aliique scripsere.

3. Fratris Ioannis de Salerno *ad fratrem Simonem.* Incip.: « Vestrae paternitati recolo alias me dixisse quomodo domum... », f. 19-20.

4. *Visio fratris Simonis de Cassia.* Incip.: « Vidi pontem super aquas praecipites . . . », f. 31-33.

5. Fratrum sanctae Mariae de Podio Sancti Sepulchri de Florentia, *epistola ad fratrem Simonem.* Incip.: « Imperocchè di- » lunga da voi per intervallo di luogo e di regione . . . . . . », f. 35-36. Religiosi homines sub regula s. Augustini in coenobium camporeense prope Florentiam recens coacti fratrem Simonem rogant, num legem quandam de ieiunio, quam ii quidem semetipsis imposuerant, at gravissimam postea experiebantur, servandam ipse putaret, necne. Quibus ille epistola undecima respondet ne legi illi totum caetum obnoxium reputarent; unusquisque autem pro viribus a cibo potuque temperaret. Coenobii camporeen-

sis chronicon Angelus Quirinus cardinalis, in epistola pridie calendas iunias anni 1754 ad Felicem Nerinium scripta, partim evulgavit.

6. Domini Ioannis monachi vallumbrosani *epistola ad fratrem Simonem.* Incip.: « Referente mihi venerabili valde viro » fratre Benedicto, vestrae beatitudinis caritatem . . . . », f. 52. Ioannes de Catignano, vulgo *dalle Celle* nuncupatus, a fratre Simone de vita ascetica documenta postulat. Italicas piissimi viri epistolas Thomas Bonaventurius, ac deinde Antonius Maria Biscionius edidere; at de latinis apud neminem mentio est.

7. Thaddaei de Florentia *epistola ad fratrem Simonem.* Incip.: « Cogit me ad vestras aures fatigandas . . . . . », f. 69. Thaddaeus hic se fratris Simonis orationibus commendat, ut ab oculorum infirmitate convalescat. « A diebus enim, ait, non » longe praeteritis citra laboravi et laboro importabili oculorum » infirmitate, cui occasionem dedit mea fatuitas. Cum enim hoc » anno sol passus fuit eclipsim, intuitus fui per magnum spatium » ipsum solem, et hinc occasionaliter est exorta infirmitas quam » praedixi. Continue enim habeo pro oculis quasdam nebulas, » virtutem visivam multipliciter impedientes . . . »

8. Fratris Angeli de Clarino. *Praeparantia Christi Iesu habitationem et mansionem ineffabilem et divinam in nobis secundum exterioris et interioris hominis sunt ista.* Incip.: « Ieiunium, » abstinentia, oratio, vigilantia . . . », f. 80-81.

9. —— *breviloquium super doctrina salutis, ad parvulos Christi,* capitula sex cum prologo. Inc.: « Quoniam sunt perso» nae quamplures utriusque sexus petentes dari sibi . . . », f. 82-88. Waddingus et frater Ioannes de Sancto Antonio in bibliotheca Franciscana libellos hosce duos nequaquam commemorant; qui tamen de auctore eiusque doctrina et scriptis perhonorifice scribunt. De sanctitate eius testimonium luculentum affert Simon de Cassia in epistola nona, quam Waddingus laudat [*Annal. Francor.*, V, p. 217], Ioann. Salernitanum sic alloquens: « Fuit » ille vere *Angelus* nomine, sed verior re, qui illorum vitam, » quantum est possibile, imitabatur super terram . . . . Sed quia » aliquarum epistolarum et dictorum eius est memoria super ter» ram, quas, ut potui, studui aggregare, tam aliis quam mihi

» directas, nolens ut eius memoria de saeculo totaliter deperiret:
» tuae benignitati transmitto, quatenus, cum tibi vacaverit, non
» in alio occupatus, paulatim scribas ».

10. *Tractatus de vita et moribus fratris Simonis de Cassia, praedicatoris praecipui, quem frater Ioannes de Salerno eius praedilectus discipulus fideliter et breviter, ut potuit, compilavit.* Inc.: « Quanti qualisque fuerit intellectus, divina gratia inspirante... », f. 88-92. Commentariolum nedum scriptoris fides, verum et raritas exemplarium magnopere commendat; neque enim aut editum unquam est, aut iis innotuit qui Simonis Cassiensis gesta et scripta enarravere. Nomen nec dedit Potthast in *biblioth. histor. medii aevi.* Certe Ambrosium Coranum idem latuit, Pamphilum, Torrellium, Elsium, Iacobillium, Gandulphium, Scoetgenium, Mannium, Ossingerium, aliosque plures quos consulere mihi licuit. Simon, ut pauca tandem de illo afferam, quae in hoc ipso libello sunt, Cassiae in Umbria e nobili Fidatorum familia ortum duxit anno circiter 1280. Eremitarum sancti Augustini societatem ingressus, tantum litteris humanis incubuit quantum concionatori ecclesiastico necessarium ea aetas habebat; at divinis impense vacavit. Nullo lectoris aut magistri titulo honestatus, animarum saluti procurandae, ac sacris concionibus in primis habendis totum se addixit; quod munus Romae, Perusii, Eugubii, Fulginii, Senis, Florentiae ac Pisis, magna cum celebritate nominis et animarum utilitate, per annos septenos et vicenos exercuit. Omni virtutum genere eundem excelluisse, qui annis septenis et denis cum eo vixit, Salernitanus affirmat; idemque eius nomen contra quorundam obtrectationes strenue tuetur et vindicat. Mortem anno 1348 obiisse, quae ad eius expositionem evangeliorum scripta sunt, et in editionibus quoque apparent, aperte indicant. De Salernitano id unum a Gandulphio [*de ducent. script. August.*, p. 324] didici, Cassiensis opus in evangelia ex illius doctrina eundem pene efformasse, ac etiam italice reddidisse.

11. *Peccata cordis, oris, operis et omissionis, secundum fratrem Simonem de Cassia.* Inc.: « Cogitatio, delectatio, consensus, » et intellectus negligens . . . », f. 97-99.

Duo haec opuscula, ut nec sequens, eidem fortasse auctori

tribuendum, inter scripta Cassiensis haud numerari solent a scriptoribus, quos superius adduxi.

12. *Quidam pulcher tractatus atque devotus, in quo explanantur valde bene divina praecepta.* Inc.: « Audi, Israel, praece- » pta vitae, et ea in corde quasi in libro scribe . . . », f. 99-101.

Codex, satis emendatae lectionis, sub fine inscribitur: *Iste liber pertinet ad domum sancti Petri de Pontiniano prope Senas, ordinis Cartusiani, ad usum vero nunc est fratris Stephani de Senis ac monachi dictae domus.*

Cod. 30 membr., saec. XV, a. 203, l. 144 [L. III, CVIII]. O.

Fr. Simonis de Cassia *epistolae.*

Praeter epistolas Cassiensis in codice superiore descriptas, earumque nonnullas emendationes, est sermo, cuius initium: « Ambulabat Iesus in Galilea, non enim ec. Non est bene insti- » tuti . . . », f. 2; epistola ad amicum ignotum: « Serpit occul- » ta tabes et perniciosa doctrina . . . », f. 2-3; aliaque vulgari eloquio conscripta ad societatem quandam hominum religiosorum de vita spirituali; prima verba sunt: « O voi che siete chiamati » angeli, guardatevi . . . », f. 6-8.

Codex bene et belle exscriptus habet folia 80.

Cod. 31 chart., saec. XIV, a. 286, l. 213 [L. III, XII].

Armandi de Buseria, *via salutis.* Incip.: « Legitur quod, » ubi maius periculum imminet, ibi cautius est agendum ».

Constat ex allatis in *Gallia christiana* [I, p. 879; VI, p. 604] auctorem, alio licet atque alio nomine appellatum, anno 1329, cum esset abbas sancti Salvatoris leutevensis in provincia narbonensi, electum fuisse definitorem capituli generalis monachorum ordinis s. Benedicti; anno deinde 1341 factum fuisse abbatem coenobii avenionensis s. Andreae; anno demum 1352 vita excessisse. De libris tamen ab eo scriptis nullam ulibi mentionem fieri novi. In ipsa attamen operis huius praefatione aliud praeterea se scripsisse prodit, inquit enim: « Et ideo ego Armandus » de Buseria, abbas sancti Salvatoris de Lodova, licet inter alios

» minimus et indignus in *decretis* licentiatus, considerans imperitiam multorum sacerdotum, ad instructionem illorum praesens opusculum, quod *via salutis* nuncupatur, compilavi . . . . » et ista extraxi de quodam alio meo opere, quod *speculum animae* nuncupatur, sed quia magnum opus est, et multi pauperes sacerdotes non possent ipsum opus habere, ideo istud solum, quod specialiter tangit sacerdotes de praedicto *speculo animae* iam extraxi ». Opus universum in decem partes tributum, complectitur explicationem missae ac tractationes de horis canonicis et sacramentis.

Codex foliorum 87 habet in margine rerum pertractatarum titulos.

Cod. 32 chart., saec. XV, a. 288, l. 210 [L. III, CXVII]. Mg.

1. *Liber revelationum coelestium sanctae Brigidae* [*Birgittae* seu *Brigittae*] libri octo p. 1-543.

Opus in varios versum sermones, pluries editum est, diligentius a Consalvo Durante, Romae, anno 1628, duobus voluminibus in f.° In libro primo, pag. 72-74, leguntur *orationes variis temporibus recitandae,* divae Birgittae abiudicandae. Ad calcem quarti libri, pag. 272 legitur: « Quartus beatae Brigidae divini» tus revelatus, per Io. Noen de Alemannia exaratus . . . . Anno » Dom. M.CCC septuagesimo tertio obiit Romae haec Brigida » beata, quae M.CCC quadragesimo sexto caepit haec praesentia » arcana videre, sanctorum adscripta catalogo, nonagesimo pri» mo ». Paginis 273-295 exstat *sermo angelicus de excellentia beatae Brigidae, ex praecepto Dei, et ipsa ex eodem praecepto devote conscripsit,* cuius principium: « Cum beata Brigida principissa Ne» ritiae de regno Sveciae, per plures annos habitaret in Roma in » domo cardinalatus, quae est originalis ecclesiae sancti Lauren» tii in Damasi . . . ». Libro sexto desunt postrema capitula duodecim quae in *revelationibus* editis leguntur. Est liber octavus in editis qui respondet *libro coelestis imperatoris ad reges,* p. 411-543, sub cuius fine legitur: *Scriptus et completus sub anno Domini millesimo quadringentesimo decimo quinto, die decimasexta mensis maii per me Lodovicum,* eadem manu ac superius Ioannis

Noen de Alemannia. Pag. 544 legitur revelatio separata, cui titulus: *Hanc revelationem habuit a Deo domina B. in regno Cypri, in civitate Famagustae, quando ipsa ibat in Ierusalem, in qua Christus praecepit ei quod traderet omnes libros coelestium revelationum Alphonso eremitae, olim episcopo, ad hoc quod ipse scribat eos, elucidet et divulget.*

2. *Constitutiones sive regula monasterii compilatae per beatam Brigidam de Svecia de Alemannia*, p. 547-561. Capitulum primum *de humilitate et castitate*, est ordine secundum illius regulae quae *nova* dicitur. His constitutionibus quas sancta pro suis monialibus edidit, et simul viris ad ipsarum regimen constitutis, desunt capitula edita 28-31. Regula inserta est epistolae ineditae [Romae, in transtyberim 1379, m. decembri] cardinalis Eleazarii, qua hic confirmat ipsam regulam, ex auctoritate sibi collata ab Urbano VI, bulla pag. 547 legenda. Eadem pagina habetur epistola, pariter inedita, cardinalis fratris Thomae de Frignano ann. 1380.

3. *Officium beatae Brigidae de regno Sveciae, quod composuit archiepiscopus upsalensis in Svecia, et celebratur die vigesima tertia mensis iulii.* Inc : « In primis vesperis antiphona. Brigidae » matris inclitae festa iocunda suscipe, gaudens mater ecclesia... » p. 562-577. Hymnus ad vesperas primas : « Hora cum fulget » aurea — Lux absque nube rutilat . . . » legitur in Mone, *Lateinische hymnen*, III, p. 242. Novem praelongas lectiones excipiunt hymnus ad matutinum: « Dies salutis agitur — Et tem- » pus acceptabile », qui desideratur in Mone, et sequentia missae: « *Insistentes cantilenae — Conformantes Phyllomene — Voces et* » *praecordia* edita in *Sacrificale itinerantium* ». Oppenhaim, 1521, f. 46. Codex postremo concluditur compendio vitae d. Birgittae, quod conferatur cum relatis in *Acta sanctorum*, 23 iulii.

Codex, duplici columna, pravae generatim etsi variae lectionis, alteri codici bibliothecae Farnesianae plerumque respondet. Antiquis operculis ligneis corio purpureo obductis bullae plures avulsae sunt.

Cod. 33 chart., 1414-1417, a. 220, l. 144 [L. III, XXVII].

1. Henrici de Hassia, *speculum animae,* f. 1-9. Opus pluries editum, appellatur quoque *colloquium de animae conditionibus* ut et *soliloquium animae* Sub fine: « Scripsit Venetiis Henricus » quondam Henrici Tapiou de Prussia, 1414, die 16 aprilis ». Auctor, eius nominis senior, cognomento de Langenstein, magister theologiae, vicecancellarius parisiensis, canonicus wormaciensis Vindobonam ab Alberto duce Austriae vocatus, a. 1384, theologiam docuit usque ad a. 1397, quo diem obiit supremum.

2. *Tractatus de accessione sacramenti* [eucharistiae], *editus per magistrum Matthaeum de Cracovia,* sive *conflictus rationis et conscientiae de sumendo vel abstinendo corpore Christi,* f. 9-22. In editione memmingensi vero anni 1491 inscribitur: *Tractatus de eo, utrum deceat sacerdotes continuare missas, vel laicos frequenter communicare.* Matthaeus de arce Chrocove in Pomerania, communiter *de Cracovia,* unde polonum plerique faciunt, theologiae doctor in parisiensi et heidelbergensi academia, Ruperti imper. cancellarius, s. ecclesiae cardinalis, episcopus wormaciensis, a. 1405, obiit a. 1410.

3. *Liber de miseria humanae conditionis, editus a Lothario diacono cardinali, qui postea Innocentius tertius papa appellatus est in ecclesia Dei.* Libri tres, f. 23-45. Eundem habes in codice [L. XIV, 273, f. 117 et seqq.] cui tamen libro primo deest initium; ut et codice [Z. L. 74] cui desunt libri secundus et tertius. Opella, etiam *de contemptu mundi* appellata, pluries prodiit. Sub fine legitur: « Completus die sabbati 2 iunii, 1414 », dein oratio dominicalis versibus reddita: « O pater alme tuum nomen sit » sanctificatus . . . »

4. Francisci de Zabarellis, *de corpore Christi* tractatus inc.: « Quaeritur in eo quod in eucharistia Christus est praesens, sed » sub alia forma, quare hoc fuerat institutum... », f. 45-46. Opusculum quod auctor in libro *de felicitate* [Patavii, 1655, p. 80-82] se scripsisse testatur, ac inter eius scripta minime referri solet, puto ineditum.

5. *Epistolae Senecae ad Paulum apostolum, et e contra.* Prima inc. : « Credo tibi Paule innotuisse quod heri de te cum Lu-
» cilio nostro de apocriphis et aliis rebus sermonem habuimus... », f. 47-49. Sunt quatuordecim, quarum extrema finit : « Vale Se-
» neca carissime nobis. Amen ». Supposititiae omnino.

6. *Luctatio corporis et animae.* Rhythmus stropharum octoginta octo, quarum prima haec.

« Noctis sub silentio, tempore brumali,
» Deditus quodammodo sompno spiritali
» Corpus carens video spiritu vitali,
» De qua vero visio fit sub forma tali ».

f. 49-55. Idem fortasse est qui sub nomine *Roberti grossi capitis* episcopi lincolniensis exstat in codice lipsiensi, iuxta Fellerum in *catal. mss. biblioth. lipsiensis,* p. 158.

7. Bernardus, *de modo vivendi.* Versus leonini sic incipiunt :

« Haec tibi vivendi sit formula proficiendi.
» Qui cupis ardenter Domino servire libenter,
» Saepe recorderis bone frater, quod morieris ».

8. *Libellus de triplici via, qui dicitur triviarium.* Incip. : « Cum omnis scientia gerat trinitatis insignia, et praecepue illa
» quae docentur in sacra scriptura . . . . . », f. 58-65. Sub fine : *Explicit liber de triplici via, qui trinarium* [sic] *vocatur.* 1417, 3 *iunii.*

9. *Decem praecepta Domini quae quilibet fidelis christianus servare tenetur.* Inc. : « Non habebis Deos alienos . . . .
» Ista tria praecepta sunt primae tabulae pertinentia ad divini-
» tatem . . . f. 65-67.

10. *Tractatus contra Iudaeos, qualiter redarguunt Christianos de cultura Trinitatis.* Inc. : « Advertendum est quod a Iudaeis
» redarguimur de Dei cultura sub tribus personis . . . », f. 67.

11. —— *magistri Ægidii de Senis de corpore Christi.* Inc. : « Praeterea redarguimur ab eisdem de sacramento corporis
» et sanguinis mediatoris Dei et hominum . . . », f. 68-70. Sub fine legitur : « Et sic est finis huius tractatus de corpore Christi
» per magistrum Ægidium de Senis, grammaticae professorem
» Paduae contra Iudaeos, scriptus Venetiis per me Henricum Ta-
» piou de Prussia. 14 iunii, 1417. Amen ». Unde constat inte-

grum opusculum ex hoc et superiori libello conflatum. Qui sit Ægidius Senensis prorsus ignoro.

12. Quaedam *de vita Christi,* f. 71.

13. *Carmen de contemptu mundi,* sancto Bernardo perperam adscriptum. Inc.: « Cur mundus militat sub vana gloria — Cu» ius prosperitas est transitoria, f. 71.

14. *Excommunicatio Graecorum lata per summum pontificem papam Nicolaum,* 1103, *VIII kal. apr., in concilio lateranensi, pontificatus sui anno secundo.* Incip.: « Vergentis in senium sae» culi corruptelam . . . », f. 71. Error est in nomine pontificis et anni, dum epistolam hanc Innocentius papa tertius anno 1199, pontificatus sui secundo, dedit clero, consulibus et populo viterbiensi adversus haereticorum receptatores, fautores et complices, quam integram leges in *Annal. ecclesiast.* a Bzovio, XIII, p. 34. Eandem, corrupta prorsus lectione, habes num. 104 codicis nostri [L. XIV, 265-266].

Cod. 34 chart., 1417-1423, a. 296, l. 217 [L. III, XXI]. Ma.

Guillelmi Arverni tractatus tres, nempe:

a. *de fide et legibus, de virtutibus et vitiis,* f. 30-123, cum tabula alphabetica rerum diligentius exarata, f. 1-29. Tractatus iam editus, ut et proxime sequens « scriptus est per me Gofri» dum de Varendorpe, clericum osnaburgensem, apud balnea Pe» trioli millesimo quadragesimo vigesimo tertio, die decimatertia » mensis octobris ».

b. *de rethoricà divina,* f. 124-187, scriptus *Senis,* 1423, *die* 21 *decembris, pontificis domini nostri Martini quinti anno septimo.*

c. *de daemonibus,* f. 188-238. Idem est a Trithemio relatus inter opera Guillelmi, eodem initio quo in codice est, videlicet: « Postquam auxilio Dei eo usque deduxi tractatum de parte no» biliori universi, ut iam compleverim sermonem, iuxta dicta » ipsius, de sanctis ac beatissimis substantiis abstractis sive se» paratis . . . . . ». Tractatum ineditum sic auctor in sex tribuit partes: « Primum de dispositionibus daemonum adventitiis inve» stigare tentabo . . . secundo prosequar dictaturas eorum et or-

» dines, dominationes et potestates; tertio vexationes et arreptio-
» nes, quas operantur in hominibus; quarto divinationes quae per
» eos fieri videntur; quinto ludificationes, quas vocant opera ma-
» gica et nigromantica, similiter et apparitiones, quibus appa-
» rent hominibus sub diversis formis et speciebus; sexto loquar
» de incubis et concubis eorum cum mulieribus aut e contrario,
» nec non de generationibus quae incubis imponuntur, et de fi-
» liis qui nati dicuntur ex eis ». Hinc ad Guillelmi sententiam cognoscendam de daemonibus, lemuribus, strigibus, lamiis, ceterisque huiusmodi, multo plura ex hoc libro suppetunt argumenta, quam ex opere eius *de universo,* ex quo testimonia non pauca cl. vir Hieronymus Tartarottus sumpsit ad congressum lamiarum nocturnum evertendum in opere ea de re edito. Ac revera Guillelmus daemoniacorum operationes in hoc tractatu ceu deliramenta, non quidem semper, passim tamen reiicit. Idem scriptor: « Senis, 1423, indictione decimatertia, die 27 novembris ».

Guillelmus Bufeti, aureliacensis arvernus, Philippi Francorum regis medicus, ann. 1304-1320 episcopus parisiensis, scripsit *dialogos de septem ecclesiae sacramentis,* iam editos.

Cod. 35 chart.-membr., saec. XV, a. 184, l. 133 [L. III, CLIII].

1. *Compendium quadrigae spiritualis,* a fratre Nicolao de Auximo conscriptae. Incip.: « Ad dandam introductionem bre-
» vem necessariorum saluti, cuilibet sive ex simplicitate, sive ex
» periculo, sive in curia inexperto et salutem desideranti. . . . », f. 1-17. Habentur tractatiunculae de fide catholica, sacramentis ecclesiae, decem legis praeceptis, septem operibus caritatis corporalibus et spiritualibus, septem peccatis capitalibus, confessione, restitutione proximi, satisfactione Dei. Errat exinde qui in additionibus Fabricio [*Biblioth. med. et inf. latin.* V, p. 105] notat *quadrigam spiritualem* nil esse aliud quam *quadragesimale a Fabricio indicutum.*

2. *Liber de pluribus exemplis.* Exstant quoque miracula cum illis excerpta ex vitis et legendis sanctorum, f. 19-30.

3. Miracula sanctorum apostolorum Andreae, Bartholomaei, Iacobi Zebedaei, f. 30-32.

4. *Quaedam visio valde mirabilis*, f. 32-35.

5. Miracula beatae Mariae Magdalenae, beati Stephani, sancti Laurentii, f. 35-37.

6. *Vita s. Pauli primi eremitae, quam scripsit Hieronymus presbyter*, f. 37-39. Inc.: « Sub Decio et Valeriano persecutori- » bus, quo tempore Cornelius Romae . . . . ». Editam leges cum prooemio, quod in codice desideratur, in *Actis sanctor. Boll.*, 10 ian.; Hieron. operibus a Vallarsio. II, col. 3-13. Exstat quoque in codd. [L. II, 35, f. 244-247; 39, f. 20-44].

7. *Vita s. Hylarionis, quam scripsit beatus Hieronymus presbyter*. Inc.: « Beatus Hylarion ortus vico Thabatha, qui circiter » quinque milia a Çaza . . . », f. 39-43. Habentur tantum paragraphi 2-11, 44-45 eiusdem vitae editae in *Actis sanctor. Boll.*, 21 oct.; ac in d. Hieron., ibi, col. 13-40. Exstat integra in cod. [L. II, 35, f. 250-261].

8. *Liber qui dicitur Paradisus, de vitis plurimorum sanctorum patrum, quem scripsit sanctus Basilius episcopus*. Incip.: « Beatus Basilius episcopus narrat dicens: Cum primum Alexan- » driam attigi civitatem... », f. 43-53. Non compendium, sed fragmentorum seriem appella ex opere *Paradisus* nuncupato, seu ex *Vitis patrum* Heraclidis monachi alexandrini, Bithiniae episcopi [a. 380], incerto sed veteri interprete, non una tantum vice editis, missis ex integro capitibus quarto, octavo usque undecimum, decimotertio ad finem. Perperam tribuit Basilio amanuensis: textui impresso desunt verba: *Beatus Basilius episcopus narrat dicens*.

9. *De miraculis et transitu b. Mariae virginis*. Tractatus primus capitulis novendecim incip.: « De virtute nominis san- » ctae Mariae et silentio. Monachi quidam post matutinas ad flu- » vium iverant et audiunt remiges . . . », f. 54-58, 62-69; alter vero: « Igitur cum Dominus et salvator Iesus Christus per to- » tius saeculi vitam confixus clavis, crucis penderet in ligno... », f. 58-62. Ex relatis patet auctorem ex ordine fratrum Praedicatorum.

Codex corruptae lectionis nota insignis.

Cod. 36 chart., 1510, a. 227, l. 152 [L. III, XI].

De arte bene moriendi. Opus Dominici cardinalis de Capranica. Differt ab allato pag. 28, quod in praesenti, loco duorum capitulorum itale additorum, fini addantur orationes multo plures et admonitiones virginibus sancti Petri martyris de Regio, pro quibus liber exscriptus, ut legitur folio 47 : *Questo libreto he sta scripto per man de dun Raphaelo de Candia, et finito nel* 1510, *adi* 21 *de aprile, per le sorelle di sancto Petro martire da rezo, le quale, prego, pregano Dio per me.*

Codex foliorum 48 innumeris scatet erroribus. Huic similis [L. III, 66], pro usu ordinis Cartusiensis, habet multo plura.

Cod. 37 membr., saec. XVI, a. 177, l. 122 [L. III, CLXVI]. N.

1. *Opusculum de arte bene moriendi, editum a quodam fratre ordinis Cartusiensis,* f. 1-18. Idem quod codice praecedenti, auctore Dominico cardinali de Capranica, puto inscriptum *editum a quodam fratre ordinis Cartusiensis,* vel quod in usum fratrum Cartusiensium s. Andreae de Littore Venetiarum exscriptus sit liber, vel quod loco Dominici de Capranica recitaretur Dominicus Cartusianus prutenus a. 1460, de quo in additionibus Io. Alberto Fabricio. *Biblioth. med. et inf. aetatis,* II, p. 52.

2. *Letaniae super vita Domini nostri Iesu Christi devotissimae,* f. 18-20. Centum octodecim invocationes constituentes vitam, passionem, mortem et resurrectionem Iesu Christi. Confer cum cod. [L. III, 144], quo historia Christi sex tantum supra quinquaginta invocationibus contexitur (1).

Quae sequuntur proprius ad ordinem Cartusiensem referenda sunt.

3. *Qualiter absolvendus est qui apostataverit, vel aliter in excommunicationem inciderit de iure,* f. 20-21.

4. *Forma absolutionis generalis indulgentiae a poena et culpa ordinata in consistorio apostolico,* f. 21-22.

(1) *Bibl. ms.*, I, p. 308.

5. *Modus ungendi et sepeliendi fratres* [Cartusianos], f. 23-35.

6. *Forma suscipiendi novitios* [Cartusianos] *ad sanctum ordinem*, f. 35-40.

7. *Excommunicatio quae fit in dominica: Ramos palmarum in vulgari* [de iure possidendi]. Incip.: « Perchè il vicio de la pro- » prietade è a tutti li religiosi detestabile . . . », f. 40-42.

Cod. 38 membr., saec. XV, a. 210, l. 133 [L. XI, LXIV]. Mb.

Timothei Veronensis, *in sacram rusticitatem litteras impugnantem, ad Nicolaum quintum, pontificem maximum* [1447-1453] *libellus*. Libri duo, quibus sub dialogi forma Paulus Maffeius senior factus Celsum et Hilarium iuvenes dubitantes num assidua litterarum studia pietati officiant, hortatur ut tantum errorem evellant ac humanioribus disciplinis animum imbuant. Liber primus incip.: « Saeculo vale dicens, cum hoc Hilario meo tuoque pa- » riter, Paule pater, ut quietius beatiusque mortalem hanc vitam » duceremus . . . ».

Prooemium principio mutilum: « Nonnullos saepe religio- » sos viros . . . » edidit Scipio Maffaeius ex codice hoc in *Verona illustrata* libro tertio, quo loco gesta auctoris *Timothaei Maffaei, nomine Veronensis, canonici regularis* celebrat, nummosque memoriales duos aere sculptos exhibet. Opus et in codice Vaticano 5076, ac in Marcio, qui sequitur, obvium, idem Maffaeius *de studiis monasticis* inscripsit.

Codex, cui manus iniqua abscidit ornamenta picta initio libri primi et secundi habet folia 53 eleganter exscripta. Eorum primum refert epistolam *Guarini Veronensis sancto Dei servo d. . . . . . . sal.*: eam qua ineditam do. « Tuo in libello sicut amae- » nissimo quondam hortulo proxime versatus sum: eius mate- » riam, ordinem, suavitatem, copiam admiratus. Si cum adver- » sariis ratione et eloquentia certabis, iudice me, victor evades, » sin contra ligones et sarcula, vereor ne tu vapulando, ille ver- » berando defessi sitis: adeo ignorantia hostem impugnat veri- » tatem, cui aures occludit. Vale et Deo immortali me inter oran- » dum commenda ». Epistolam excipit alia manu epigramma *ad lectorem.*

« Perlege, nec tituli facies suspecta retardet,
» Sanctior est sancta rusticitate liber ».

Folio operculo adhaerenti legitur: « Iste libellus est cano» nicorum regularium congregationis Salvatoris lateranensis, de» putatus usui illorum canonicorum eiusdem congregationis, com» morantium in monasterio sancti Leonardi de monte Donico in » suburbiis Veronae sito, sed in primis d. Celsi Maphaei veronen» sis, canonici professi, eiusdem ordinis, quoadusque vixerit » ec. Ex hoc in eiusdem ordinis coenobium Candianae non longe a Bubulenta codex delatus est. Folio vero extremo anonymus verbis latinis, graecis litteris exscriptis, testatur sibi hora decima diei vigesimae martii 1463 sacrum chrisma, suscipiente Francisco de Gabiano, contulisse episcopum nullatenensem [Stephanum Nardini] Mediolani.

Cod. 39 chart., saec. XVI, a. 210, l. 143 [L. III, CLXIX].

Eiusdem, *in sacram rusticitatem litteras impugnantem libellus.*

Codicem, foliis 50 pereleganter exscriptum, exornant picturae pulcherrimae, praesertim folio primo, quo lances auratae sub duabus stellis pariter auratis laurea corona inscriptae marginem inferiorem venuste occupant.

Cod. 40 chart., saec. XV, a. 216, l. 148 [L. III, CLVII]. N.

1. Laurentii Iustiniani, episc. castellani Venetiis, *liber qui lignum vitae intitulatur, in quo plura de virtutibus scripta sunt, quibus fidelis anima Deo placere cupiens exhortetur ac accendatur ad propositum profectumque virtutum,* f. 1-88, quo titulo veniunt tractatus de timore Domini, fide, continentia, prudentia, iustitia, caritate, patientia, obedientia, spe, perseverantia, paupertate, sobrietate, humilitate et oratione, iam pluries editi (1).

2. —— *liber editus a quodam devoto monacho ordinis Cartusiensium,* capitulis sexaginta quatuor, f. 89-112. Incip.:

(1) S. Laur. Iust. *opp.*, I, 1-95.

De interna Christi locutione ad crucem fidelem. Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. O beata anima quae Dominum in se loquentem audit.

3. Eiusdem *liber de vita solitaria, ad fratres monasterii s. Mariae sanctique Ieronimi de Montello, ordinis Cartusiani,* f. 113-136. Opellae editae (1) deest epistola dedicationis quam in codice legimus: « Venerabilibus in Christo fratribus dominis A. » priori, ceterisque fratribus monasterii de Montello, ordinis Car- » tusiensis. Servus vester per Christum L. se totum cum omni » humili recommendatione . . . ».

4. —— *sermo in solemnitate sancti Hugonis* episcopi linconiensis, f. 136-137, sub fine mutilus, idem qui editus (2).

Codex, cum titulis rubricatis ac operculis antiquioribus ex ligno, folio 1 inscribitur: *Iste liber est domus Montelli, ordinis Cartusiensis.*

Cod. 41 membr., saec. XV, a. 186, l. 134 [L. III, XLI].

Eiusdem *liber de triumphali agone mediatoris Christi,* capitulis viginti octo, iam editus (3).

Codici folior. 106 insunt tituli rubricati et desunt litterae initiales.

Cod. 42 chart., 1460, a. 140, l. 102 [L. II, CXI]. D.

Eiusdem, *de contemptu mundi* liber editus (4).

Codex foliorum 60 characteribus minutissimis exaratus est anno 1460.

Cod. 43 chart., saec. XV, a. 212, l. 148 [L. III, CLXVII]. N.

Meditationes sive contemplationes humanae naturae figuratae Romae in claustro sanctae Mariae Minervae, compositae per re-

(1) Ibi, II, 126-160.
(2) Ibi, II, 103-105.
(3) S. Laur. Iust. *opp.*, I, 335-438.
(4) Ibi. Ven., 1751, II, 161-197.

verendum in Christo patrem et dom. dom. Ioannem de Turrecremata [Torquemada] *sabinensem episcopum, cardinalem sancti Sixti vulgariter nuncupati.* Meditationes seu contemplationes titulo quoque: *Meditationes positae et depictae in ecclesiae ambitu s. Mariae a Minerva Romae,* hic prodiere annis 1467, 1473, 1498.

Auctor hispanus, ord. Praedicatorum, Romae defunctus a. 1468, aetatis annor. 80, interfuit conciliis constantiensi, basileensi, florentino.

Codex temporum iniuria male habitus, foliorum 32, primo inscriptus est: *Francisci Amadi et amicorum.*

Cod. 44 chart., 1469, a. 290, l. 202 [L. III, CLXXVII].

1. *Quaedam ex Ioachim abbatis prophetiis.* Foliis 10-11 pictura linearis exhibet navim varios Europae principes gestantem et Antichristum civitatem inter cornua gerentem. Textus fol. 13-15, se refert ad pontifices Pium secundum, Paulum II, Sixtum IV, Innocentium VIII [1458-1492], quorum imagines rudiori penicillo effinguntur.

2. *Liber de magnis tribulationibus in proximo futuris, compilatus a docto et devoto presbytero et haeremita Theolosphoro de Cusentia* [anno 1486 claro], *provinciae Calabriae, collectus ex vaticiniis novorum prophetarum Dandali et Merlini ec., deinde abbreviatus per ven. fratrem Rusticianum,* f. 15-35. Praeennt **a.** *Epistola Rusticani* [ordinis Praedicatorum] *suo carissimo Dominico,* cuius principium dat operis rationem: « Novas prophetias » a te mihi nuper oblatas vidi atque revolvi, et quia magnum » erat volumen atque confusum, hortatus es ut brevi decerperem » ordinaremque quae digna viderentur: quem librum quidem » Theolosphorus haeremita collegit ante annos ferme septuaginta » ex vaticiniis novorum prophetarum . . . . . »; **b.** Prophetia b. Birgittae: « O desolata civitas, quae non solum viribus potissi» mum destrueris . . . » quae tamen prophetia anonymum habet auctorem, dum legitur: « Et sic punita est sexta aetas secundum » Brigidae visionem »; **c.** Prophetia fratris Antonii de Hispania ordinis Haeremitarum compilata in 1383: « Nel nome de quello » che tutto fece, e del fiolo crucifixo in croce . . . ».

Textus Theolosphori incip.: « Libellus fratris ....
» secundum auctoritatem sanctorum prophetarum et veterum
» chronicarum, de causis, de statu, de cognitione ac fine praesen-
» tis scismatis et tribulationum futurarum, maxime tempore fu-
» turi regis Aquilonis, vocantis se Federicum imperatorem ter-
» tium [1314-1325], usque ad tempora futuri papae vocati an-
» gelici pastoris, et Caroli regis Franciae futuri imperatoris post
» Federicum supradictum ».

Opus cum sua epistola et prophetiis dd. Birgittae ac Antonii de Hispania edi curavit Rusticanus Venetiis anno 1516.

3. *Tractatus de Antichristo et de fine mundi, completus per magistrum Ioannem Parisiensem.* Incip.: « Karolus filius Karoli, » ex natione illustrissimi lilii, habens frontem longam, supercilia » alta ... », 35-42. Opus Ioannis de Parisiis, ordin. Praedicat., cognomento *surdi,* sive *Qui dort,* anno 1304 vita functi, praelo commissum est Venetiis anno 1516 cum opere praecedenti, fortasse ex nostro codice.

4. Bardellini de Bardellinis, civis mestrensis. *Pronostico sive prophetia data al rev. miss. Victor Trevisano, ab. del monastero de s. Ciprian de Muran.* 19 *zenaro,* 1496. Incip.: « In illo tem- » pore aquila veniens a septemtrione descendet in Liguriam, qua- » si nemine sciente ... », f. 43.

5. *Prophetia s. Malachiae e monacho bencorensi archiepiscopi ardinocensis, Hiberniae primatis, super pontificibus,* a Rainerio Priolo Venetiis, die 11 septembris, a 1666, in codice exscripta, f. 44-46.

6. *Prophetiae variae prosa et ligata oratione,* latine et itale, f. 48-54.

Historiam codicis rudioribus picturis ornati, ut et monasterii s. Cypriani de Muriano, quo codex olim asservatus, plurimum interesse arbitror quae fol. 42 notata leguntur: « Millesimo 477 » dominus Andreas monachus Sancti Cypriani excessit de hac vi- » ta, homo quidem reputationis honestae, natus annos octuaginta » vel circa, sepultusque fuit hic in monasterio praedicto, qui ante » annos octo defunctionis suae hunc libellum scripsit manu pro- » pria, ex exemplari habito a sancto Georgio maiori Venetiis, » quem etiam libellum miniavit propria manu presbyter Lazarus

» Papiensis, bonae famae sacerdos; propter quae bona cognomi-
» na praedictorum patrum, ego d. Victor Trivisanus, abbas prae-
» dicti monasterii testem perhibeo, per praesentes annotationes,
» ipsum d. Andream fuissse virum integri sensus et prudentiae
» singularis, ac memoriae approbandae, natum prosapia Garzo-
» num, civium venetorum laudabilium. Quem etiam constat pri-
» mum fuisse fratrem ordinis Minorum venerabilem, demum cum
» dispensatione factum monachum egregium sancti Benedicti,
» ut praemittitur, cum honore; Lazaro presbytero miniatore ad-
» huc in humanis agente. Haec annotatio novissime facta fuit
» manu fratris Philippi Mediolanensis in die sanctae Scolasticae
» 1495, in sancto Cipriano ».

Cod. 45 membr., 1477, a. 204, l. 147 [L. III, CIX]. O.

Liber flosculorum vitae spiritualis, et primo de imitatione Christi et contemptu omnium vanitatum mundi. Titulum integrum exscripsi ut constet quibus variis nominibus aureus hic libellus Thomae a Kempis, iuxta probatiorem opinionem, tributus, sit appellatus.

In fine adscribitur: *Explicit liber flosculorum vitae spiritualis, scriptus anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo, pro domino Guillermo Pele, scriptore apostolico.*

Foliis vacuis extremis 108-110 insunt quaedam sine nexu, gallice et hollandice, ut et nomen eius qui codicem possederat: *Robertus Sollayge de Saceyo in Normandia.*

Cod. 46 chart., saec. XVI, a. 275, l. 212 [L. III, CXCV]. D.

Apocalypsis nova, sensum habens apertum; et ea quae in antiqua apocalypsi erant intus hic ponuntur foris, hoc est quae erant abscondita sunt manifesta. Inc.: « Ego Amadeus fui ra-
» ptus ex spelunca mea, ubi orabam in monticulum quendam... »
Auctor Amadeus lusitanus, ordinis Minorum s. Francisci, qui et Ioannes Menesius de Sylva, defunctus anno 1482, fingit sibi in coelum rapto quaecumque scitu et in posterum visu digna sunt revelari: libro in octo *raptus* et decem *sermones* distributo, sub

fine octavi *raptus* de futuro regnorum fato prophetizat, sic de veneto disserens: « Antea quoque Veneti quam tempora felicia » adveniant, confederabuntur, timebunt, suspicabuntur, non sine » dolo amicos habebunt, sed prudenter se gerent et pro futura » liberatione servabuntur, acquirent et amittent, tandem deside- » rata et diu cogitata obtinebunt ». Tractationem ceu inconsultam et *falsiloquiis infectam* exprobarunt viri emunctae naris (1).

Librarius *Nicolaus Beganus modicus presbyter veronensis* in operis [*quod ter hactenus conscripsit*] laudes effusus, addidit *arte sua* repertorium, nonis augusti, 1527, f. 201-206.

Sub fine codicis folior. 210 exstat memoria, quod die 19 martii, 1535, Io. Matthaeus episc. veronensis altare maius maioris ecclesiae veronensis consecraverit.

Cod. 47 chart., saec. XVI, a. 140, l. 100 [L. III, CLXII]. N.

Lucae Bettinii, *oraculum renovationis ecclesiae,* iuxta doctrinam Florentiae praedicatam a f. Hieronymo Savonarola, ordinis Praedicatorum, a fr. Io. Francisco Benivenio eiusd. ordinis, latine redditum. Libri quinque in collationes, hae in partes, distributi. Praeit *tabula librorum et collationum ac partium,* f. 1-8; nec non *tabula secunda* [rerum] *in oraculum renovationis ecclesiae edita a fratre Sancte de Sancto Cassiano,* f. 9-20, sub cuius fine epigramma legitur fratris Ioannis Francisci Benivenii *de Hieronymo* [Savonarola] *ferrariense.*

« Tanta fuit probitas, cor, virtus, gratia, nomen,
» Ut credam cunctos aequiparasse deos.
» Nam multae ingenii dotes et candor in illo.
» Inclytus hic vates, martyr et egregius.
» Hanc tellus quaerit, quaerit Neptunus et aether.
» Certat Vulcanus, sic quoque praeda fuit.
» Non sic praeda fuit, nam fulgida Iupiter illum
» Maximus, omnipotens iam super astra locat ».

Dedicatio interpretis auctori incip.: « Pervenit superioribus

(1) Bartoloccius, *bibl. rabbinicae,* I, 241, 345 — Antonius, *biblioth. veter. Hispaniae,* II, 208 — Cornel. a lapide, *ad Apocalypsim,* I.

» annis ad manus meas, amatissime Luca, dialogus quidam tuus
» vernacula conditus lingua . . . ».

Lucae Bettinii, etrusci, ordinis Praedicatorum, Hieronymi Savonarolae alumni opus, eo vivente, prodiit titulo: *Oracolo della renovatione della chiesa, secondo la dottrina del r. p. f. Girolamo Savonarola da Ferrara, dell' ordine de' Predicatori, per lui predicata in Firenze.* Venetia, Bernardino de' Bendoni, 1543, p. 326, 8.°, serius Basileae, cum aliis eius operibus.

Codex foliorum 297, manu interpretis passim emendatus.

Codd. 48-49 chart., saecc. XV-XVI, a. 215, l. 160 [L. III, CXCII-CXCIII]. D.

Tractatus varii ad moralem christianam strictiorem praecipue spectantes. Volumina duo. Primo habentur:

a. Epistolae una supra triginta spirituales anonimi, itale, ad monialem quandam, de pace; odio; misericordia; clementia; correptione divina; existentia, immutabilitate, aeternitate Dei; veritate divina; patientia; perseverantia; humilitate; virginitate et castitate servanda; continentia; obedientia; perseverantia iterum; fortuna prospera; animae cura habenda; perfecta vita, brevi et misera; paupertate; Dei cognitione et visu; iniuria tolleranda; vita contemplativa et activa; praedestinatione; primo fidei articulo; potentia et filiatione Dei. Prima incipit: « Quanto » sia la virtute, serafica in Cristo dilecta, et quanto necessaria in » la religione a tutte voi demoranti, lo apostolo in tutte le sue » epistole . . . », f. 1-62. Epistolas, quas anecdotas puto, purioris sermonis elegantia commendat.

b. Octaviani Magii, *de animi tranquillitate, ad Matthaeum Pizzamanum.* Incip.: « Rerum humanarum cognitio, Pizzamane » clariss., quam michi ex communibus rerum eventis, variisque » temporum casibus . . . . », f. 64-86. Auctor a secretis senatus veneti [ann. 1559-1572], editis operibus clarus, dissertationem hanc anno aetatis suae vigesimo octavo conscripsit.

c. Sententiae ac vitae normae ex scriptoribus historicis et politicis, itale, nullo ordine erutae, f. 95-107.

Volumine altero exstat *liber de Guast et Blanquerna, qui*

liber factus est intentione honorandi, laudandi et serviendi Domino Deo nostro. Prologus incip.: « Ad similitudinem quinque » vulnerum quae Dominus noster Iesus Christus passus fuit in » sancta cruce ut redimeret suum populum a diaboli servitute, » volumus hunc librum dividere in quinque libros . . . », f. 1-75. Auctor, sub narrationis monasticae, verosimilius hispanicae forma, dat normas vivendi in statu quintuplici, *matrimonii, religionis, praelationis, sedis apostolicae gubernationis, vitae eremiticae.*

CLASSIS VIII.

IUS CANONICUM

Cod. 1 chart., 1453, a. 290, l. 200 [L. II, CXV].

Ioann. de Turrecremata, *summa de ecclesia*, in quatuor libros distributa, nempe **a.** de ecclesia universali, f. 1-110; **b.** de ecclesia romana et pontificis eius primatu, f. 110-269; **c.** de universalibus conciliis, f. 269-354; **d.** de schismaticis atque haereticis, f. 355-413; pluries vel ex integro, vel per partes edita.

Codex folior. 416, cum prima littera initiali auropicta et insigniis alicuius familiae, fuit *finitus in urbe anno Domini millesimo quadragentesimo quinquagesimo tertio, in mense octobri,* ut legitur fol. 413.

Cod. 2 chart., saec. XV, a. 288, l. 207 [L. III, XL]. Ma.

1. Eiusdem, *flores sententiarum d. Thomae Aquinatis de auctoritate summi pontificis,* f. 2-14. Auctor, voluntati Iuliani Caesarini cardinalis indulgens, anno 1437 *ex. beatissimi doctoris Thomae libris sententiarum flores tanquam in unum manipulum florum collegit,* ut in dedicationis epistola eidem Iuliano ac concilio basileensi obtulit. Post veteres editiones, anno 1715 Neapoli, ementito Florentiae loco, libellus recusus.

2. *Concilium constantinopolitanum octavum oecumenicum,* annis 869-870 celebratum, Anastasio Bibliothecario interprete, f. 15-94. Si cum edito conferas, desunt quaedam: actio altera, subscriptiones episcoporum, aliaque.

3. *Responsiones datae per d. l.* (Ludovicum) *de Roma super cedula cardinalis sancti Angeli ad iustificandum citationem con-*

cilii, f. 98-106. Incip.: « Praesens citatio qua per sacrum basi-» leense concilium . . . . » Ad annum 1433 se referunt.

4. ***Responsio data in concilio basileensi per d. L.*** (Ludovicum) ***de Roma ambaxiatoribus electorum sacri imperii, anno Domini*** 1438, ***indictione prima, die*** 8 ***ianuarii***, f. 106-112. Inc.: « Ve-» nerabiles patres . . . Oratio vestra in medio nostri sacri coetus » proposita . . . »

5. ***Sermo primus compositus per r. p. d. L. de urbe ad ill. principem d. ducem Sabaudiae, demum in effectu etiam ad inclitas universitates coloniensem et lovaniensem, in quo primo ostendit quod non potest solus papa generalia concilia dissolvere, quanquam ad eum, non stante congregato concilio, pertineat generalium conciliorum convocatio; secundo demonstrat quod quamvis apud papam remaneant Graeci, tamen propter hoc non debeat vacillare firmitas basileensis concilii; tercio hortatur eundem ad praestandam eidem plenam adhaesionem***, f. 112. Inc.: « Illustris-» sime . . . Sancta universalis ecclesia, auctore Domino, per san-» ctam basil. synodum . . . »

6. ***Sermo secundus compositus et recitatus ut supra, in quo ostendit quod non peccat sancta synodus in refutando pacem quam sibi offert dominus Eugenius papa, eius pacis qualitate considerata***, f. 119-123. Inc.: « In nomine . . . Cognovit, religiosissime prin-» ceps, sancta generalis basileensis synodus . . . »

7. ***Tertio propositio eiusdem r. p. coram eisdem, ubi profundissime demonstrat auctoritatem conciliorum generalium supra papam***, f. 123-132. Inc.: « Dixerit forte quisquam: romani pon-» tificis auctoritas superior est . . . »

Ludovico Pontano spoletino, qui Romanus appellari consuevit, et in concilio basileensi magnopere doctrina claruit, scripta haec adiudicanda esse satis constat. Horum quaedam exstant et in bibliotheca Caesarea vindobonensi, Mansio id affirmante in additamentis ad ***Bibliothecam Fabricii latinam mediae et infimae aetatis***, IV, p. 290. In bibliotheca quoque Vaticana nonnulla esse, ex Montfauconio innotescit, ***Biblioth. bibliothecar.***, I, p. 115-118.

8. B. Anselmi archiep. cantuariensis, ***de conceptu virginali***, f. 134-143. Editus tractatus in eius operibus [Venet., 1744, I, p. 143-161].

9. Quaedam operi *de conceptu virginali* illustrando, ab anonymo, f. 145-149.

Codicem dono dedit anno 1455 monasterio s. Ioannis in Viridario Baptista de Lignamine, episcopus concordiensis.

Cod. 3 chart., saec. XVI, a. 370, l. 252 [L. IV, CXIV]. D.

Reginaldi Poli s. r. e. cardinalis, *pro ecclesiasticae unitatis defensione* libri quatuor. Incip.: « Quid ad te hoc tempore scri- » bam, aud quid omnino non scribam . . . »

Opus, sine ullo titulo, sic inscribitur in perrara editione prima, Romae a Blado data, ut et in posterioribus: hinc certe erravit qui recentius folio primo notavit: « Cardinalis Poli, de aucto- » ritate romani pontificis adversus anglicanam ecclesiam ». Etsi idem ab amanuensi transcriptum frequenter auctor sua manu in codice emendaverit et retractaverit, tamen editiones libris quatuor distributae, curas eius secundas magis quoad stylum quam res produnt.

Folia quaedam, sub fine, ad aliud operis exemplum, manu eadem exscriptum pertinent; continent autem fragmentum ab auctore, uti liquet ex codicis integri ad loca quaedam lituris, refutatum quod obiurgationes acerbiores exhiberet. Ea autem folia esse suspicor de quibus idem Polus Eduardo VI Angliae regi (1) « . . . . cum horum librorum schedas recense- » rem, non eas quidem ut collectas mitterem, sed ut supprime- » rem, reperi quasdam mihi deesse, eas ipsas quae regis famam » inprimis laedere videbantur; quas si separatim rex, praesertim » ab alio missas, legisset, facile suspicari potuisset, me clam pa- » rare quod, ubi commodum videretur, palam ad eius infamiam » ac dedecus divulgarem. Eas cum diligenter ac diu perquisitas » non invenissem, non sine causa mihi venit in mentem, vereri » ab aliquo surreptas, qui hac re gratiam a rege inire vellet. E- » quidem mihi tum necessitatem impositam intellexi, nisi regi » nulla mea culpa suspectus esse vellem, eunque infensum ba- » bere, integrum volumen, ex quo omne meum consilium in scri-

(1) Reginaldi Poli, *collectio epistolar.*, IV, p. 334.

» bendo, sincerumque animum perspicere posset, ad eum primo » quoque tempore mittendi; ut mea sedulitate, eius qui schedas » surripuisset malitiam praevenirem ». Opus, anno 1535 exeunte, Venetiis exaratum, auctor per partes cardinali Caspari Contareno, qui ferret indicium, transmiserat (1).

Codex foliis 187 belle exscriptus.

Cod. 4 chart., saec. XV, a. 264, l. 208 [L. III, LXXVII].

1. *Tractatus gazensis* inc.: « Primo sequuntur auctoritates » sacrae scripturae, quae allegantur pro ecclesia et conciliis ge» neralibus . . . », f. 1-18.

Plura de quaestione num Papa concilio subsit, vel hoc pontifici, sententiis allatis ex scripturis, patribus, pontificibus, quibus statutum: ecclesiasticam potestatem pontifici prorsus inesse; posse vero huius ecclesiasticae potestatis usum a concilio universali legitime congregato suspendi, quoties in ecclesiae detrimentum vertat.

2. *Defensorium status ecclesiae contra aemulos ecclesiae, editus a rever. dom. Rodorico, episcopo calagurino, utriusque iuris doctore et domini papae referendario ac Castri sancti Angeli de urbe castellano.* Tractatus decem, f. 19-133, cum tabula *ordinata die* 12 *augusti* 1486, *anno tertio beati papae Innocentii octavi*, f. 134-137.

Rodericus Sancii de Arevalo, natus a. 1404 in dioecesi segobiensi, episcopus successive ovetensis, zamorensis, calaguritanus, palentinus, m. a. 1470, dicat opus anno 1467, Paulo papae secundo, adnotans: « in isto opusculo arma reperies defensionis » ad omnia iacula detractionis et offensionis, quae quovis modo » contra ecclesiam et eius praelatos et ministros ab eius hostibus » et aemulis obiici et opponi possunt ».

3. *Quaestiones d. Petri Ioannis, de romano pontifice.* Incip.: « Primo quaeritur an romano pontifici, in fide et moribus, sit ab

(1) *Diatribe in epist. Reginaldi Poli*, ab Angelo Maria Quirini praefixa *collect. epist.*, I, p. 308.

» omnibus catholicis tanquam inerranti obediendum; et videtur » quod non . . . . . », f. 138-151. Petrus Ioannis, dioecesis biranensis, ordin. Minor., cuius corpus, ob haeresim, post eius mortem effossum exustumque est, vixit a. 1199.

4. Ioannis de Casanova, *tractatus de potestate papae et concilii generalis* incip.: « Quamvis, ut ait beatus Hieronymus, » grandes materias ingenia parva non sufferant.... », f. 155-178. Auctor aragonius, ordinis Praedic., cardinalis s. Sixti, episcopus elvensis scripsit anno 1430, tempore concilii basileensis, opus quo papae potestatem supra concilium evincit.

5. —— tractatus; *quod concilium generale non habet iudicare papam de quocumque defectu, etiam de haeresi notatum.* Inc.: « In quodam tractatu, quem nuper edidi et ei de potestate » papae . . . . ». Sub fine: « Quae omnia subici volo correctioni » et determinationi sanctissimi domini nostri papae Eugenii » quarti, et sanctioni sanctae romanae ecclesiae.... », f. 178-186.

6. Dominici de Dominicis, *tractatus sive conclusio ad sanctiss. papam dom. Sixtum quartum, liberalium artium et sacrae theologiae magistrum: si papa creare tentet aliquos in cardinales contra voluntatem maioris partis collegii cardinalium, ipsis non acceptantibus illos, immo reclamantibus: an illi erant cardinales et pro cardinalibus habendi.* 1471. Inc.: « Gratia collationis et » inquisitionis veritatis pono infrascriptam conclusionem . . . », f. 187-201. Auctor venetus, episcopus torcellanus et brixiensis, defunctus a. 1478, stat pro sententia: *Quod illi non erant veri cardinales, nec pro cardinalibus habendi.*

7. Alphonsi de Soto, *qui et qualis debeat esse cardinalis qui adveniente tempore vocationis possit congrue eligi in papam.* Inc.: « Quoniam iure cautum reperio, rever. pater, electionem summi » pontificis debere fieri ex cardinalibus . . . », f. 205-223. Praeit folio 204 decretum concilii constantiensis de numero cardinalium minuendo et de eorum qualitatibus. Auctor archidiaconus civitatensis et thesaurarius salamantinus, utriusque iuris interpres, cuius opus *in regulas cancelleriae apostolicae* laudat. Nic Antonius in *Biblioth. hispana vetus*, II, p. 228, dicat Georgio cardinali Costa tractatum, diversum a tractatu cardinalium, *quem Petro Gundisalvi de Mendoza, cardinali hispano direxi.* Utrumque, sub

fine saeculi decimiquinti compositum, corte ineditum, ignorat Nic. Antonius.

Codicem, non una manu exscriptum, possederat Nicolaus Gallerius.

Cod. 5 membr., saec. XIV, a. 314, l. 215 [L. IV, LXXIII]. Ma.

Augustini de Ancona, *summa de potestate ecclesiastica.* Tractatus, etiam nomine *de potestate papae et a quo est principaliter,* ab auctore Ioanni papae XXII inscriptus epistola : « Quamvis Dei filius humani generis naturam assumens infirma mundi elegerit . . . . », incip. : « Quia da potestate ecclesiastica » tractare sermonem assumpsimus . . . . ». Quaestiones centumduodecim, articulis quadringentis septuaginta sex distributae. Earum prima usque trigesimam quartam absolutam constituit primam operis partem ; trigesimaquinta usque septuagesimamquintam partem alteram, *qua considerandum est de ipsa potestate ecclesiastica per comparationem ad actum ad quem ordinatur ;* reliquae tertiam, qua *potestas papae comparatur ad statum quem per talem potentiam homo consequitur.*

Operis pluries publici iuris facti habeo oculis subiectas editiones Romae a. 1479, Venet., a. 1487, utramque cum epistola praeeunte Pauli Lulmei bergomensis, fratris eremitarum s. Augustini, prioris monasterii s. Mariae de populo in urbe, Ambrosio de Cora romano, eius ordinis priori generali, quam idcirco memoro quod reliqua auctoris opera enumerentur. Ceterum Augustinus Triumphus anconitanus, ordinis fratrum eremitarum s. Augustini, concilio lugdunensi anno 1274 interfuit ; post legationes varias ac officia Carolo et Roberto Siciliae regibus praestita, obiit archiepiscopus nazarenus Neapoli a. 1328, aetatis 85.

Codicem foliorum 346, duplici columna, titulos et litteras initiales coloribus rubro et caeruleo praeferentem, Bartholomaeus de Lignamine episcopus concordiensis dono dedit monasterio s. Ioannis de Viridario Paduae, anno 1455.

Cod. 6 chart., saec., XV. a. 422, l. 280 [Z. L. CXCV]. B.

Eiusdem idem opus, sine prologo epistolari Pauli Lulmei. Tertia operis pars venit nomine: *de status perfectione*, qua auctor tractationem *de paupertate Christi et apostolorum*, illo aevo vividius agitatam excutiit.

Codicis folior. 259, duplici columna, litteris initialibus rubris et caeruleis alterna vice, exornant initium picturae et insignia familiae venetae Zen.

Cod. 7 chart.-membr., saec. XV, a. 297, l. 214 [L. IV, LXX]. Mk.

1. Eiusdem idem opus, ut codicibus praecedentibus, f. 1-32. Tractatio in codice anonyma habet tantum quaestiones primam usque decimatertiam, ac principium quartodecimae.

2. Ioannis Antiocheni *opusculum de superioritate inter concilium et papam, sacrosanctae generali synodo basileensi* oblatum 1 ianuarii, 1434. Inc.: « Quia nonnulli os suum aperientes, in » coelum potestatem romani pontificis . . . . », f. 37-41. Auctor opellae editae concilium generale esse supra papam evincit. Habent quoque codices Z. L. 193, f. 148-164; L. IV, 91, f. 53-69; 92, f. 159-170; III, 96, f. 148-164.

3. *Utrum papa vel eius legati de necessitate iuris divini teneantur admitti ad praesidendum in concilio generali synodo generali basileensi.* Inc.: « Et arguitur quod sic, primo quia papa » est caput totius ecclesiae . . . », f. 42-44.

4. Guillelmi Ocham angli ord. Minor., *dialogus inter magistrum et discipulum.* Incip.: « Solutiones praedictarum rationum » per memetipsum satagam . . . » quod est principium sexti libri primae partis, qui unicus in codice capitula octo supra sexaginta habet. Libri finem quae post pauca leguntur indicant: « Ideo principaliter in hoc sexto libro, qualiter papa, si efficiatur » haereticus, sit puniendus investigare curabo . . . . », f. 45-79. Edidit opus integrum in tres partes distributum Goldastus in *Monarchiae s. romani imperii*, Francofurdiae, 1614, II, p. 398-457.

Cod. 8-9 chart., saec. XV, a. 400, l. 275 [Z. L. CLXVIII-CLXIX]. B.

Collectio canonum et epistolarum pontificum romanorum, sub nomine Isidori Mercatoris, ideo pseudo-isidori appellati.

Cum Isidorianae collectionis exemplaria manuscripta inter se maxime differant; quae in nostris, quove ordine denotore maxime interesset. Quod vero spartam hanc sibi exornandam saeculo proxime exacto sumpserint fratres Ballerinii Veronae (1), qui de collectione Isidori Mercatoris fuse disputantes, codices nostros, ut et ceteros Isidorianos, qui praesto erant, diligenter contulerunt; ideo ne catalogi limites praetergredi videamur, lectores ad eos libenter remittimus. Loca repeto praecipua quibus ii illustrantur: « Qui autem codices canones cum epistolis exhibent » non semper conveniunt . . . Codices autem cum epistolis atque » canonibus, e quibus ne unum quidem reperire contigit P. Cou- » stantio, nobis hi octo praesto fuere : . . . Venetus bibliothecae » ducalis s. Marci in duos tomos divisus, quorum alter signatur » n. 168, alter 169. Ex his tamen nonnulli mutili, aliquibus epi- » stolis initio, vel in fine carent . . . . Codex autem Vati- » canus 1340 ac duo veneti s. Marci plura documenta addunt » post s. Gregorium, quae cum Pseudo-isidoro attribui non pos- » sint, ad additamenta referenda sunt, de quibus capite sequenti » erit sermo ». Reapse caput septimum, p. 237-240, sic inscribitur: « De additionibus Isidorianae collectionis a Merlino editae » [Parisiis, a 1523], quae continentur in ms. Vatic. 1340 ac in » aliis duobus bibliothecae venetae s. Marci ». Partes duae sic distribuuntur ut « prima pars in Caelestini litteris desinens, ex- » stet in ms. signato num. 168, altera vero quae a Xisti III epi- » stolis incipiens, et progrediens usque ad laudatam synodum re- » mensem, plura et potiora additamenta complectitur, describa- » tur in ms. 169 ». Quod vero alterum volumen propius spectat id est ab iisdem Balleriniis notatum: « Locupletiora sunt addita- » menta Isidoro subiecta in ms. Vaticano 1340, quae separato

(1) *S. Leonis Magni opera*. Venetiis, 1753-1757, III, p. 225-240.

» volumine descripta invenimus in cod. veneto s. Marci 169. Haec » additamenta, quae pro collectione XII haberi queunt, perve- » niunt usque ad concilium remense an. 1148, unde collectoris » aetatem coniicere licet, et fortassis etiam nationem: alia enim » gallicana monumenta his additamentis comprehensa praesertim » in Leone collectorem gallum produnt » (1).

Codex uterque, ille folior. 324, hic 282, duabus columnis, ad normam non una manu conscriptus, caret litteris initialibus maioribus ac minoribus.

Cod. 10 chart., saec. XV, a. 405, l. 282 [L. IV, XLVII]. Ma.

Eadem collectio pseudo-isidoriana, cuius distributionem ideo exhibeo quod a codicibus praecedentibus differat aliquantisper.

I. Catalogus pontificum romanorum, a sancto Petro ad Agapitum, f. 1.

II. Isidori praefatio inc.: « ISIDORVS MERCATOR . . . », f. 1-2.

III. Aurelii carthaginensis episcopi et Damasi papae *epistolae duae mutuae*, supposititiae, f. 2.

IV. *Ordo de concilio celebrando*, ex toletano IV, f. 3.

V. Index collectionis, designans conciliorum canones, qui tamen absunt, f. 4. Titulum praefert: « Incipit breviarium cano- » num apostolorum et primorum a santo Clemente usque ad san- » ctum Silvestrum apostolicorum, atque diversorum conciliorum, » sequens ordinem suum; quorum etiam gesta in hoc opere con- » dita commemorantur, subiectis capitulis suis ».

VI. Canones apostolorum, praemissa epistola s. Hieronymi ad Damasum, quae inc.: « Gloriam sanctitatis tuae », f. 4-6.

VII. *Epistolae pontificum romanorum*, a s. Clemente I ad Melchiadem, supposititiae, f. 6-73.

VIII. —— *et decreta eorundem*, a Silvestro ad Gregorium I, f. 73-239. Haec omnia eadem sunt quae codici Vaticano 630 inesse tradunt Ballerinii loco superius citato, a quibus de hoc quoque codice, olim s. Ioannis in Viridario Patavii, mentio

(1) Loco citato, 1, p. 527.

facta est in tractatu de antiquis collectionibus canonum (1), ac ex eo editum prooemium epistolae s. Gregorii Magni ad Augustinum episcopum. Porro eiusdem quoque epistolae et fragmenta accedunt, quae in codice Vaticano 1344 esse Ballerinii affirmant (2).

IX. Martini papae I *synodica contra Theodorum et Cyrum*, f. 239-242. Canones viginti sunt concilii lateranensis a. 649, sub Martino celebrati.

X. Gregorii papae II *constituta sub anathemate interdicta*, f. 242-244.

XI. Hadriani papae I *capitula Engilramo Mediomatricae urbis episcopo missa*, f. 244-245.

XII. S. Isidori hispalensis *epistolae duae ad Leudefredum et Massonum episcopos*, f. 245.

XIII. S. Cyrilli alexandrini *epistola synodica in concilio ephesino scripta ad Nestorium*, f. 245-248. Versio Marii Mercatoris.

XIV. Sanctiones nonnullae concilii calcedonensis sparsim collectae, f. 248-256.

XV. S. Cyrilli alexandrini *epistola ad Nestorium*, f. 256-257.

XVI. —— *epistola ad Ioannem Antiochenum*, f. 257-258.

XVII. Canones concilii constantinopolitani II, oecumenici quinti, f, 258-260.

XVIII. Excerpta ex actis concilii constantinopolitani III, oecumenici sexti, f. 260-261.

In fine carmina haec sunt, de veteri codice una cum opere toto facile sumpta, f. 261.

« Pontificem romanorum decreta vel acta
» Ordine disposito tenet hic inserta libellus.
» Hunc abbas Odilo describi corde benigno
» Iussit, et hoc propere devota manus famulantis
» Complevit monachi Bertramni nomine dicti,
» Pontificesque sacros reverendas fundere voces

(1) Append. cap. VIII, n. VII.
(2) Ibi, cap. VIII, § 6.

» Orantur pro se Domino, quo cedat eisdem
» Gaudia celsa poli, transacto tempore secli ».

Foliis extremis 263-266 opuscula duo accedunt, alia manu exarata, ipso tamen saeculo XV; quorum priore concilio constantiensi facultatem inesse pontificem summum eligendi demonstratur, et auctoritas conciliorum supra pontificiam generatim defenditur; eiusque initium: « Vacante sede per mortem Petri »: posteriore autem responsiones ac argumenta in priore allata continentur; eiusque initium: « Nota ex isto textu patrum dare po» testatem clavium . . . ». Utriusque titulus: *Impugnatio cathedrae sedis romanae ecclesiae in concilio constantiensi eiusdemque defensio.*

Codicem bina columna cum rubricis dono dedit b. Ioanni in Viridario Patavii sacerdos Petrus Montagnana, a. 1478.

Cod. II chart., saec. XV, a. 390, l. 292 [L. IV, XLVIII]. Ma.

Eadem pseudo-isidoriana collectio.

I. Catalogus pontificum romanorum, a sancto Petro ad Benedictum VIII, f. 1-4, idem omnino quem Io. Georgius Eccardus edidit in *corpore historico medii aevi.*

II. Isidori prooemium: « Isidorus peccator servus Christi.... », f. 4-6.

III. Aurelii et Damasi papae *epistolae,* ac *ordo de celebrando concilio,* f. 6-7, ut codice praecedenti.

IV. Pontificum romanorum *epistolae,* f. 7-80 item.

V. Opusculum *de primitiva ecclesia et synodo nicaena,* f. 80-82.

VI. Siricii et aliorum pontificum romanorum *epistolae,* usque ad Gregorium I, f. 83-124.

VII. *Canones apostolorum* itidemque *conciliorum,* a nicaeno ad hispalensia duo, f. 124-147, in quibus graeca ex versione Dionisii Exigui plerumque sunt.

Exceptis itaque epistolis nonnullis pontificum sinceris, et conciliorum canonibus, fere omnia codex habet, quae isidorianae collectioni inesse oportere demonstrant Ballerinii fratres, viri eruditissimi, in *tractatus de antiquis collectionibus canonum,* parte

III, cap. VI, § 5; quo in tractatu de hoc etiam codice, olim bibliothecae s. Ioannis in Viridario, mentionem facere, et alia ab Isidoro aliena in eo recepta fuisse affirmarunt.

VIII. Concilium moguntinum, a. 813, f. 247-250.

IX. — — wormatiense, a. 868, f. 250-254.

X. Hormisdae papae *epistola* [de lapsis] *per universas provincias* inc.: « Ecce manifestissime constat . . . », f. 254-255.

XI. S. Gregorii papae I *epistola ad Secundum* [de lapsis] inc.: « Nam tua sanctitas . . . », f. 255. Est epistola quinquagesima secunda libri noni, multis omissis.

XII. S. Isidori hispalensis episcopi *epistola ad Massonum de concilii ancyritani sententia quoad lapsos*, f. 255-256.

XIII. *Editio secunda concilii nicaeni*, f. 256-258. Sub hac inscriptione canones viginti sunt concilii nicaeni primi ex latina versione, quae Dionisii Exigui non est, neque Isidori Mercatoris, neque ea quam Quesnellius edidit in codice canonum ecclesiasticorum, neque itidem ulla ex duabus a Ballerinii fratribus evulgatis in tertio volumine operum s. Leonis (1); bene vero plerumque illi respondet quae *prisca* nuncupari solet, ac in *Bibliotheca iuris canonici* Ioannis Voellii et Henrici Iussellii primum prodiit (2), carminibus quibusdam praemissis quae in hoc quoque codice exstant. Accedunt canones duo postremi nicaeni *editionis tertiae*, alter nimirum ex versione a Quesnellio edita, alter ex isidoriana; ac duo canones iidem *editionis quartae*, ex versione isidoriana.

XIV. Synodi nicaenae *epistola ad Silvestrum papam*, et eius rescriptum, f. 258. Utraque supposititia edita est.

XV. Silvestri papae *canones*, f. 258-260. Ii iam editi pro supposititiis habentur.

XVI. Concilia ancyranum, neocesareense, gangrense, antiochenum, laodicenum, ac constantinopolitanum primum editionis secundae, illius nimirum quae in collectione isidoriana est, f. 260-268.

(1) Pag. 566, 581.
(2) T. I, p. 116.

XVII. Theodosii imperat. *leges quatuor de rebus ecclesiasticis*, in codice theodosiano iam editae, f. 268-269.

XVIII. Concilium constantinopolitanum a. 448, ex versione latina, f. 269-270.

XIX. Faustini presbyteri *fides missa Theodosio imperatori*, f. 270-271. Edita est in codice canonum quesnelliano, cap. 38, et alibi.

XX. Concilii constantinopolitani II anathematismi quatuordecim, ex versione antiqua, f. 271-272.

XXI. Excerpta ex actis concilii constantinopolitani III, ac praesertim ex epistola Leonis papae II ad Constantinum imperat. supposititia, f. 272-273.

XXII. Iustiniani imper. *confessio rectae fidei adversus tria capitula*, iam edita inter *Acta conciliorum*, f. 273-280.

XXIII. Pontiani episcopi *epistola ad Iustinianum imper. de tribus capitulis*, inter *Acta conciliorum* edita f. 280.

XXIV. Concilii ephesini actio sexta, ex versione Marii Mercatoris, f. 280-283, iam edita: haud pauca tamen a librario in subscriptionibus symboli nestoriani praetermissa sunt.

XXV. Nestorii *blasphemiarum* capitula edita, f. 283-284.

XXVI. Concilii ephesini acta quaedam, f. 284-287, quae ex hac ipsa versione sunt in collectione Isidori Mercatoris, apud Merlinum I, 69, et apud alios.

XXVII. Concilii chalcedonensis excerpta quaedam *de damnatione* Dioscori, ex versione iam edita in collectione Labei et Mansii; et canones eiusdem concilii ex duplici versione, isidoriana nimirum et quesnelliana, f. 287-298.

XXVIII. Propriae auctoritates apostolicae sedis, f. 298-299.

In fine voluminis: *Ordo pontificum et originalia decretorum compilata ab Ysidoro.*

Codicem duplici columna, cum titulis et litteris initialibus pictis, dono dedit Baptista de Lignamine episc. concordiensis s. Ioanni in Viridario, a. 1450.

Cod. 12 membr., saec. XIII, a. 243, l. 153 [L. IV, LI]. Mk.

Ivonis carnotensis episcopi *panormia, de multimoda distin-*

ctione scripturarum, sub una castorum eloquiorum facie contentarum. Incipit prologus: « Exceptiones ecclesiasticarum regularum » partim exemplis romanorum pontificum, partim ex gestis con» ciliorum catholicorum . . . » quem excipiunt librorum octo argumenta, ab auctore ipso fusius exposita, in quibus de praeceptis divinis et ecclesiasticis ac de sacramentis actum. Prima pars inc.: « De fide sanctae trinitatis. Credimus unum Deum esse patrem et » filium, et spiritum sanctum... » (1). Quidam compendium *decreti* eiusdem Ivonis, septemdecim partibus digesti, ab Hugone Catalano concinnatum suspicantur, quod a vero abhorret, cum pauciora in *panormia* cum *decreto* conveniant. Opus prodiit Basileae, anno 1499, cum praefatione Sebastiani Brandt, et Lovanii a. 1557.

Praeit fol. 1-4 *privilegium archidiaconi et archipresbyteri a beato Gregorio digestum et constitutum.*

Cum libro octavo cohaerent decreta pontificum et conciliorum quae manu recentiori addita putamus.

Codex foliorum 130 habet rubricas nec caret ornamentis in litteris librorum initialibus. Operculis ligneis antiquis corio purpureo obductis bullae avulsae sunt.

Cod. 13 chart., 1469, a. 404, l. 283 [Z. L.CLXXI]. B.

Collectio canonum avellana.

Praeest index, f. 1-2, sic inscriptus: « Continet hic codex » relegens quae creveris infra ». Textus litteris maioribus habet titulum: « In hoc codice continentur epistolae CCXLIII [sunt » 246: error idem et in codicibus Vaticanis], quae gesta sunt » inter Liberium et Felicem episcopos. Quae vera sunt venerans » lector. Quae in detracionem romani pontificis in defensionem » haereticorum invenies cave ». Textus inc.: « Temporibus Con» stantini imperatoris filii Constantini . . . . ». Fratres Ballerinii ita fuse ac perite collectionem hanc [codice quoque nostro conlato] antehac a pluribus per partes, postmodum in conciliorum editio-

(1) Fabricius, *biblioth. gr.*, XI, p. 81; *bibl. med. et inf. latin.*, IV, p. 205.

nibus publici iuris factam excutierunt (1) ut de ea erudiri cupidos ad eos remittamus.

Codex, duplici columna, litteris initialibus ac titulis rubricatis, foliorum 178, primo habet insignia Bessarionis ac litteram principem deauratam; 177.º vero sic inscribitur: « Iste liber fuit » scriptus in domo et de mandato rev. Bessarionis . . . Expletus » ultima die mensis februarii anno Domini MCCCCLXIX.º pon» tificatus . . . ». Singulare est quod codicis proxime insequentis exemplum factum, haec initio habeat: « 1582, 24 di febraro, » Epistole Pontificum et Imperatorum de diversis rebus, et gesta » inter Liberium et Felicem episcopos. Manus clarissimi domini » Iacobi Contareni ».

Cod. 14 chart., 1582, a. 347, l. 236 [Z. L. CLXXII]. E.

Codicis qui proxime antecedit exemplum, foliorum 214, primo notatum: *Biblioth. Seren. reipubl. venetae Iacobi Contareni Senatoris munus,* perfectum die 24 februarii, 1582.

Cod. 15 membr., saec. XIV, a. 240, l. 155 [L. IV, LV]. Ye.

Collectio canonum, ex apostolis, pontificibus romanis, conciliis, sanctis patribus Hieronymo, Augustino; poenitentialibus romano et Theodorici, constitutionibus imperatorum, Anselmo episcopo lucensi tributa. Praeeunt indices **a.** pontificum romanorum a d. Petro ad Bonifacium IV, **b.** librorum tredecim in quos opus universum distributum est.

Collectionem in Italia conditam, sub Gregorio VII lucubratam, momentis historicis Ballerinii fratres, qui codices mss. Vaticanos, Barberinianos, s. Germani a Pratis, non item nostrum excusserunt, evincunt (2). Titulos vero uniuscuiusque libri et capitum numeros, quod in variis codicibus differant, praenotandos censeo.

Lib. I. *De dignitate romanae ecclesiae,* cap. 90.

(1) Loco citato, III, CLVIII-CLXVIII.
(2) Loco cit., p. IV, cap. XIII.

— II. *De libertate appellationis*, c. 80.
— III. — *ordine accusandi, testificandi et iudicandi*, c. 115.
— IV. — *privilegiorum auctoritate*, c. 57.
— V. — *ordinationibus ecclesiarum, et de omni iure ac statu illarum*, c. 90.
— VI. — *electione et ordinatione, ac de omni potestate sive statu episcoporum*, c. 200.
— VII. — *vita et ordinatione clericorum*, c. 199.
— VIII. — *lapsis*, c. 37.
— IX. — *sacramentis*, c. 78.
— X. — *coniugiis*, c. 75.
— XI. — *poenitentia*, c. 164.
— XII. — *excommunicatione et schismaticis cogendis*, c. 75.
— XIII. — *vindicta et persecutione iusta*, c. 27.

Etsi initio collectio haec quae ceteroquin Burcardum vormaciensem sapit, sine auctoris nomine prodierit, ut et exemplar nostrum comprobat, tamen constat Anselmo iure tribuendam.

Codex foliorum XVIII, 295, litteris maioribus semiuncialibus et titulis rubricatis, plura habet additamenta.

Cod. 16 membr., saec. XIII, a. 462, l. 275 [L. IV, CXVII].

Decretum Gratiani partes tres [ministeria, negotia, sacramenta] cum glossis marginalibus eius, qui sic in codicibus praelusit: « Quoniam novis supervenientibus causis, novis est re» mediis succurrendum, idcirco ego Bartholomaeus Brixiensis, » confidens de magnificentia creatoris, apparatum decretorum » duxi in melius reformandum, non detrahendo alicui, nec attri» buendo mihi glossas quas non feci, sed supplendo defectum so» lummodo, ubi correctio necessaria videbatur, vel propter sub» tractionem decretalium, vel diminutionem eorundem, vel pro» pter iura que supravenerunt de novo; interdum et soluciones » interposui que pretermisse fuerant a Iohanne, ad honorem omni» potentis Dei et ecclesie romane et ad utilitatem omnium stu» dentium in iure canonico ».

Annotator, in archigymnasio bononiensi antecessor, anno

circiter 1236, Benincasa studiis in *decretum* 1 praecipue usus, apparatum absolvit, novas a Gratiano *decretales* excutiens. Idem Ioannis Teutonici, de Semeca serius appellati, aeque Bononiae anno 1227 cum Accursio professoris glossas, ubi retinuit, nomine *Ioannes* frequentissime inscripsit (2). Raro in fine glossarum legitur *B* [*Bartholomaeus*]. Glossae aliae marginales et interlineares, characteribus tenuioribus aevi recentioris auctorem non praeseferunt. Index rerum triginta sex partibus pertractatarum praeit foliis 1-10. *Decretum cum glossis Barthol. Brixiensis* edidit prima vice Argentinae *Heinricus Eggesteyn, civis inclite civitatis Argentine,* a. 1471.

Codex foliorum 298, duabus columnis pro textu, totidem pro glossis, non una manu exscriptus est. Litterarum maiorum ligatarum forma ac picturae auratae foliis 11, 270-272, saeculum, dubio procul, decimum tertium revelant. Reliquae initiales litterae coloribus rubro et caeruleo alternatis notantur: rubro rerum tituli. Operculis ligneis antiquioribus, corio signato obductis, desunt bullae octo ex metallo.

Cod. 17 membr., saec. XIV, a. 438 l. 282 [Z. L. CLXXIII]. B.

Gratiani *decretum*, cum Bartholomaei glossis.

Codex foliorum 297, quadruplici columna sic finit: « Expli- » cit liber *decreti*, compilatus a Gratiano monacho monasterii » sanctis Felicis de Bononia . . . . . qui Gratianus monachus de » Classa civitate Tussie natus composuit hunc librum *decretorum* » MCLI, secundum quod apparet in cronicis ». Folium primum alia manu inscribitur: *Iste liber decreti fuit emptus pro LX florenis.*

(1) « Ego Bartholomaeus Brixiensis, inter studentes Bononiae minimus, » casus decretorum quondam a Benincasa compositos pro modulo scientiae » meae duxi in melius reformandos ». Sarti et Fattorini. *De claris archigymnasii bononiensis professoribus*. Bonon., 1769, p. 315.

(2) Philipps, *Du droit ecclésiastique dans ses sources*. Paris, 1852, p. 123-126.

Cod. 18 membr., saec. XIV, a. 476, l. 293 [Z. L. CXXIV]. B.

Idem *decretum* cum Bartholomaei glossis, cum titulo, qui deest in primo codice: *Discordantium concordia canonum.* Hic advertimus collectionen hanc quoque appellatam *Decreta:* — *Liber canonum* — *Codex decretorum* — *Liber decretorum* — *Volumen decretorum.*

Adduntur Laurentii Hispani [*L.* — *La.* — *Laurentius*] ac legum doctorum Ioannis Andree [*Io.* — *Io. an.* — *Ioannes* — *Ioannes doctor*] et Bernardi [*Ber.* — *Bernardus*] glossae quibus caret codex proxime antecedens.

Volumen habet folia 315, quaterna columna pro textu et glossis.

Cod. 19 membr., saec. XIV, a. 447, l. 275 [Z. L. CLXXV]. E.

Idem *decretum* cum Bartholomaei glossis, titulo: *Discordantium concordia canonum.*

Glossis perraro : *Bartholomaeus doctor decretorum* notatis accedunt frequentiores: *Iohannes doctor decretorum* — *Iohannes doctor decretorum minimus* — *Iohannes dominus.* Folium extremum 298 finit: « Explicit apparatus decretorum editus a io- » hanne theotonico ».

Ceterum codicem quaterna item columna distributum faciunt pretiosiorem auropictae tabulae octo supra triginta, materiam in opere disputatam illustrantes; ut et centenae litterae initiales cum humanis et avium capitulis diligenter expressis.

Cod. 20 membr., saec. XIV, a. 230, l. 164 [L. IV, XIII]. Ma.

1. *Breviarium decreti Gratiani,* sic folio primo inscriptum : « Liber *decretorum* distinctus est in tres partes, quarum prima » vocatur distinctiones, secunda cause, tercia de consecratione, » prima pars vocatur distinctiones eo quod distincta est per parti- » culas centum et unam, queque particula vocatur distinctio ». Capitulorum tabulam, f. 1-6, excipit breviarium, quod incipit:

« Sicut dicit Augustinus libro secundo *de civitate Dei*, c. XXI... », f. 6-27. Hanc sinopsim, *breviarium quoque decretorum* appellatam, Ioanni de Deo canonum professori Bononiae, canonico ulyssiponensi, merito tribuit Sartius (1).

2. *Incipit ordo agendorum et dicendorum a sacerdote in missa privata et feriali iuxta consuetudinem sacrosancte ecclesie romane*, f. 28-30.

Initio voluminis ligneis operculis obducti legitur: *Librum hunc largitus est canon. regul. in hac canonica, d. Baptista de Lignamine episc. concord.*, folio autem extremo: « Hic liber . . . » constat libr. quatuor parvulorum ».

Cod. 21 membr., saec. XIV, a. 243, l. 168 [L. IV, LVII]. Mc.

Margarita decreti a fratre Martino domini pape penitenciario et capellano compilata per alphabetum.

Opus, et *tabula Martiniana* appellatum habet, auctorem Martinum Strepum, oppaviensem e Silesia, *Polonum* dictum, ordinis Praedicatorum, poenitentiarium maiorem pontificum Clementis IV usque Nicolaum III, anno 1277. Tabula autem seu index rerum alphabeticus *decreti Gratiani* sic incip.: « Inter alia que» cumque ad fidelium Christi doctrinam scripta sunt, liber *de» cretorum* ad ipsorum doctrinam et consolationem, conscriptus » reperitur ». Editus est pluries post primam editionem argentoratensem anni 1486. Sub fine foliis 118-121 legitur columna quadruplici index verborum. Singulare est quod ad finem indicis rerum exstat verbum *Dordrecht*, verborum vero *Dorley*.

Codex, duplici columna litteris minutissimis belle exscriptus, habet sub initio: « Ista tabula super decretum est canoni» corum regularium congregationis Salvatoris lateranensis, de» putata usui illorum canonicorum commorantium in monasterio » s. Leonardi in suburbiis Verone posito. Sed in primis d. Celsi » Maphei Veronensis predicti ordinis canonici, quoad vixerit, » 1455. Quare in ea legentes pro ipsius anima ad dominum pre» ces effundere dignentur ».

(1) *De claris archigymn. bonon. professoribus*, p. 349.

Cod. 22 chart., saec. XIV, a. 330, l. 224 [L. IV, XXV]. Mk.

1. *Incipit summa a magistro Damaso compilata.* Inc.: « Iu» ris operam daturum prius nosse oportet quid sit ius », f. 1-22. Damasus Bohemus, clarus canonum Bononiae professor, saeculi decimitertii principio dedit *summam* super primam compilationem *decretalium* Bernardi Papiensis.

2. Bernardi Papiensis *breviarium iuris.* Incip.: « Formavit » Dominus hominem ad ymaginem . . . . », f. 23-71. Sub fine autem prooemii: « Incipit breviarium magistri Bernardi Papiensis » ec. idest liber sub brevitate acta continens dec. 9.° *iuste iudi» cate* ». Sub fine: « Quidam angnellus eam incepit et ad finem » perduxit ». *Bernardus* ex patria *Papiensis,* gentis nomine *Baldus, Circa* quoque quandoque appellatus, Romae et Bononiae florens, primam *decretalium* collectionem post Gratianum dedit circa annum 1190, cum esset praepositus papiensis ecclesiae, unde collectio seu compilatio dicta est quoque *Praepositi;* is certe laude sua non fraudandus quod canonum distributione in classes seu titulos digesta, universaque collectione in quinque libros divisa, miri ordinis exemplum post se venientibus reliquerit, quod d. Raymundus in *decretalibus,* ceterique imitati sunt. Breviarium minime Bernardum auctorem habere, non tantum Agnelli nomen in fine, sed dicta evincunt: *Bernardus cum distinctione intellexit — Secundum Bernardum Papiensem.*

3. *Summa iuris* anonyma, iuxta tractationis ordinem a Bernardo Papiensi statutum. Incip.: « Queritur an episcopus ca» nem late sententie possit condere inter subditos suos . . . . », f. 72-89.

4. *Casus decretalium* incip.: « Qui abscondit frumentum » maledicetur in populo; benedictio autem erit super capite ven» dentium illud », f. 90-105.

Auctor in praefat.: « Baiulus ego ad crebram et multipli» cem instantiam sociorum, casus *decretalium* veterum in opere » subiecto breviter compilavi, ita tamen ne opus causa brevitatis » obscurum, nec prolixitatis gratia videatur onerosum ».

Cod. 23 membr., saec. XIV, a. 440, l. 262 [Z. L. CLXXVII]. B.

Gregorii papae IX *decretalium* cum expositione, hoc titulo: «.Incipiunt compilationes decretalium secundum novam compi-» lationem ». Textus glossis marginalibus *domini Bernardi brixiensis* qui pluries nomen inscripsit ita: *B.* — *b.* — *Ber.* — *Berna.* — *Bernar.* addens: *iuris canonici atque civilis doctor* — *iuris doctor* — *utriusque iuris professor*; nec non *Io.* (1) et *Laur.* [Laurentii] accedunt interlineares, aliaeque in marginibus, aevi sequioris. Marginales incip.: « In huius libri principio quinque » precipue sunt prenotanda, videlicet que sit intentio, que mate-» ria, que utilitas, quis modus agendi et quis libri titulus . . . »

Glossatorum numero praelusurus aliquid de *decretalibus* subiicio. Collectio ex constitutionibus pontificalibus a s. Gregorio primo ad nonum [590-1234], locis scripturae sacrae, canonibus apostolorum, decretis conciliorum, patrum operibus, in quinque libros distributa est, quorum ordinem et res exhibet versiculus:

« Iudex, iudicium, clerus, connubia, crimen ».

Libri divisi sunt in titulos, hi in capita, quae aliquando in paragraphos.

Partem refero bullae Gregorii IX, *doctoribus et scholaribus Parisiis commorantibus*, qua collector operis oeconomiam, uti dicunt, et historiam exponit: « . . . . Diversas constitutiones et de-» cretales epistolas praedecessorum nostrorum in diversa disper-» sas volumina, quarum aliquae propter nimiam similitudinem, » et quaedam propter contrarietatem, nonnulla etiam propter sui » prolixitatem, confusionem inducere videbantur; aliquae vero » vagabantur extra volumina supradicta quae tanquam incertae » frequenter in iudiciis vacillabant, ad communem et maxime » studentium utilitatem, per dilectum filium fratrem Raymun-» dum [de Pennafort, catalanum] capellanum et poenitentiarium » nostrum, in unum volumen, resecatis superfluis, providimus re-» digendas. Adiicientes constitutiones nostras et decretales epi-

(1) Ioannes de Deo, iurisconsultus bononiensis, patria ulyssiponensis, de quo Oudinus, III, p. 178.

» stolas, per quas nonnulla, quae in prioribus erant dubia, decla- » rantur. Volentes igitur ut hac tantum compilatione universi » utantur in iudiciis et in scholis, districtius prohibemus, ne quis » praesumat aliam facere absque auctoritate sedis apostolicae » speciali ».

Codicem foliorum 234, quadruplici columna, ornant picturae pro tempore elegantiores, in littera initiali cuiusque libri, ad huius argumentum se referentes. Foliis 232-233 passim lego: « Ephitafium [sic] domini Iobannis Andree », quod eo libentius, etsi editum, refero, propter lectionis puritatem:

« Hic iacet Andree notissimus orbe Johannes
» Primo qui sextam Clementis atque novellas,
» Hieronimi landes, speculi quoque iura peregit
» Rabi doctorum, dux, censor (1), normaque morum
» Occubuit facto inopino pestis in anno » [1348].

Subtus vero: « 1374. Ser Matiutius ser Marini ». Serius inscriptum: « die XXXI mensis iulii, 1429. Iohannes Bindi notarius »; demum: « 1441, die X aug. hora V noctis ».

Cod. 24 membr., saec. XIV, a. 480, l. 302 [L. IV, CIX].

Decretalium libri quinque, cum textu ac iisdem glossis marginalibus, ut in codice praecedenti, nomine glossatoris *Bernardi*, raro *Bernardi summi doctoris decretalium*, frequentias *B.* — *Ber.*

Codicem folior. 256, picturis elegantioribus ornatum, quas inter insignia cuiusdam cardinalis, amanuensis folio extremo inscripsit:

« Qui scripsit scribat, semper cum Domino vivat.
» Qui scripsit hunc librum semper vivat in paradisum ».

secundo manus serior: « 1471 fo fata la donation a Piero Beneto » e fradelli . . . . . como apar ordinato da ser Zaneto Zupan no- » daro publico in Padova ».

(1) Fabricius in *biblioth. lat.*, IV, p. 49 habet *Caesar*.

Cod. 25 membr., saec. XIV, a. 373, l. 238 [L. IV, VIII].

Bernardi Parmensis *casus longi super quinque libris decretalium*, sine harum textu.

Bernardus de Botone, frequentius *Parmensis* a natali urbe appellatus, iurisconsultus, canonicus bononiensis, capellanus pontificis, praeter *glossam ordinariam in decretales* dedit *casus*, Parisiis primum a. 1473, alibique editos. Obiit a. 1266.

Foliis 80-82 adduntur *casus aliquorum capitulorum libri sexti.*

Codex cum indice rerum per alphabetum praeeunte, duplici columna, litteris maioribus pictis, sic folio extremo inscriptus: « IHS . XPS. In Dei omnipotentis nomine et gloriosissimo genitricis eius Marie, ac preciosissimi Marci evangeliste nostre alme ac nobilissime civitatis protectoris atque signiferi. Tempore sanctissimi ac beatissimi in xp̄o patris et domini domini Eugenii superna providentia pape quarti, et domini Federici, celesti favente clementia, sacratissimi Romanorum imperatoris, nec non serenissimi atque illustrissimi principis domini Francisci Foscari, Dei gratia ducis Venetiarum ec. Ego Petrus Ritio cepi studere in iure canonico, in felicissimo studio paduano, sub spirituali regimine rever. in xp̄o patris et dom. dom. Petri Donato, miseratione divina antistitis patavini, sub temporali vero inclitorum dominorum Magdalini Contareno magnifici potestatis, et Lodovici Storlato magnifici capitanei. Et sub rectoratu spectabilis ac generosi viri domini Iacobi de Tertiis de Brixia, excellentissime iuristarum universitatis rectoris dignissimi. In millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto die tertio mense novembris ». Operculis ligneis corio impresso obductis desunt bullae omnes, numero octodecim.

Cod. 26 membr., saec. XIV, a. 450, l. 304 [Z. L. CLXXVI]. B.

Eiusdem *casus in decretales*, ut codice praecedenti.

Foliis extremis 93-94 exstant *casus novarum* [constitutionum] *Innocentii papae IV*, qui idem sunt ac in codice superiori.

Codicis folio primo Bessarion sua manu, praeter nomen graece et latine, quaedam scripsit graece in honorem Raymundi de Pennafort.

Cod. 27 membr., saec. XIV, a. 210, l. 136 [Z. L. CLXXXV]. B.

Gaufridi de Trano *summa super titulis decretalium*. Prooemium incip.: « Glossarum diversitas intelligentiam textus non» nunquam obtenebrat . . . . »; summa vero finit: « Si fortasse » legeris quod in apparatu meo meminuerit te vidisse, confidam » quod non omnis qui summam habituri sunt habeant appara» tum. Et ideo malui repeti quam deesse ».

Auctor, *Galfredus* quoque appellatus, Bononiae Azonis auditor, sic de opere, Venetiis a. 1482 edito sub titulo: *Summa perutilis Gofredi super libris Decretalium*, in prooemio: « Ego Gau» fridus de Trano domini pape [Gregorii IX] subdiaconus et ca» pellanus, tam frequentibus quam devotis scolarium precibus » extractus, ac officialium romane curie instancia provocatus, ad » communem utilitatem et eorum maxime qui iuris canonici sunt » alumpni, quorum profectum libenter prosequor et amplector » super rubricis decretalium . . . ».

Codex foliorum 307, duplici columna belle exscriptus, cum initialibus litteris titulisque concinne depictis, habet folia 1-3, 301-303 posteriori manu descripta, quae, ut et longiores quarundam litterarum ductus, gallicam voluminis originem revelant. Exstant autem **a.** formulae inquisitionis ab episcopis instituendae de iure patronatus, nempe de vita et moribus patroni, de vacatione ecclesiae, de feudis laicalibus, de excommunicatione ac eius absolutione; **b.** de beneficiis ecclesiasticis et privilegiis archiepiscopatus rothomagensis; **c.** copia instrumenti quo anno 1264 Beatrix de Sarquex eligitur abbatissa monasterii sanctae Trinitatis, *vacantis ex morte* bone memorie Iuliane de Sancto Serenico; **d.** inscriptio: « Hec summa verissima est, et fuit empta » parisiis septem ducatis cum dimidio »; **e.** nomen *Achata de Repaud*.

Cod. 28 membr., saec. XIV, a. 280, l. 193 [L. IV, XXXVII].

Eiusdem *summa super titulis decretalium*. Eadem ac codice praecedenti, cum postillis marginalibus sequiori tempore additis.

Codex, duplici columna, titulis et litteris maioribus minio obductis, foliorum 111, habet extremis inscriptos modos dividendi *decretum*, ac inveniendae indictionis, ut et praescriptionum medicarum syllabum.

Cod. 29 membr., saec. XV, a. 410, l. 260 [L. IV, XLI]. Ma.

Innocentii papae IV *apparatus in libros V decretalium*. Inc.: « Legitur in Ezechiele; venter tuus comedet et viscera tua com- » plebuntur . . . . » Auctorem, Sinibaldum Fliscum ianuensem, Bononiae iuris auditorem, serius pontificem, Diplovataccius (1) ubi *stellam lucidissimam, patrem iuris* appellavit, sic de opere: « Qui apparatus est tantae auctoritatis quod in romana curia, ad » quam de totius mundi partibus negotia veniunt, sicut causa- » rum experientia declarat, vix occurrit quaestio, quae per ipsum » congrue decidi non possit ».

Codex foliorum 270, duplici columna, litteris maioribus rubro et caeruleo colore pictis, cum rerum indice folio secundo, scatet erratis.

Quod vero maxime in codice advertendum est minime praetereo, foliis primo et duobus extremis notas saeculo terciodecimo, ut et ex scripturae forma et ex anno 1296 citato coniicio, exscriptas. Fol. 1 et 270 insunt notae memoriales vectigalium a pluribus Patavii solvendis, pari modo inscriptae sic: « Solidos viginti de- » nariorum parvorum a Zuliano quondam Zuliani pro bonis libris » in quo positus herat per Eccellinum a Flumine » — « Solidos » viginti denariorum parvorum a Pazo de Limana pro bonis li-

(1) *Vita Innocentii IV* praeposita *apparatui* edito Francofurti et Venetiis, a. 1570.

» bris in quo positus herat per Danielem notarium de . . . .
» syndicum sanctis Iohannis in Viridario » — « Solidos decem
» denariorum parvorum a Gerardo Fusario quondam Iohannis
» Fusarii pro bonis libris in quo positus herat pro dacio sibi im-
» posito tempore quarte partis domini Matthei de Cetigio pote-
» state Padue » — « Solidos quinquaginta ducatorum venetorum
» parvorum a Savarixo domini Raineri pro bonis libris in quo
» positus herat in tribus locis per Senblantem notarium a sancto
» Nicholao in uno loco, et per Wilielmum Banchot in alio loco,
» et per Malonum notarium in tertio loco ». Recito nomina inscripta virorum Alberti de Herbipoli, Manzini Linarella, Nicolai de Stepadis, Guglielmi de Castrobarco, Rainaldi et Stephani quondam Antonii de Montesilice, avochati Albertini, ac notariorum Willelmi, Gerardi de Lixario, Luchesini de Staphileo, Richardi quondam Henrici a Sanctacruce. Historiae patavinae particulam fol. 269 ornant *capita rerum consignatarum domino Bartholomaeo de Fanoio novo canipario communis Padue per dominum Iacobum*, quorum quaedam exempli gratia refero: « In primis unam cru-
» cem de panno indauratam a charocio — unum canonum in-
» dauratum — unum confalonem de cendato virupho de quinde-
» cim peciis integris et unum sachum ad tenendum dictum con-
» falonem — sexdecim anellos magnos de ferro qui sunt ad con-
» falonem caroci quando ponitur ad anthenam caroci — duos
» duplerios de cera qui ponderant libris octo — duas chaigas de
» ferro a manganis qui sunt in colonia — unam campanam a
» charocio cum batiuello — quatuor montes de soga magna que
» ponderant libris mille nonaginta una — omnes claves canipe —
» novem ballotas malas — unum axinum a charocio — tres di-
» schos de nogaria et unam asulam de nogaria — unam capsu-
» lam de albeto que est in sala canipe — tres chartellas de piço
» que sunt in opera — duas asulas de peço parvas que sunt in
» sala canipe sub pedibus — quinque veretas de argento — sex
» balottas de recalcho — unam clavem ad portam s. Iohannis —
» duos batillos ferratos — duas cupertellas de pelle mallas et pe-
» ximas — unum maltellum de peço — tres sachos ad tenendum
» libros — triginta duo millia pillotarum a strope et novem cen-
» tum — mille et quadraginta pillotas a torno — mille pillotas

» a posatella — quatuor milia quingentas pillotas a duobus pedi-» bus — septem soge que venerunt de colonia — duodecim cla-» ves que venerunt de colonia — tres seraturas que venerunt de » colonia cum catenacis ».

Cod. 30 membr., 1289, a. 423, l. 274 [L. IV, XCIX].

Ostiensis *summa de titulis decretalium compilata, additis in aliquibus locis quibusdam aliis rubricellis, que vocatur summa copiosa siue caritatis.*

Est *summa aurea* in quinque libros *decretalium*, Henrici Bartholomaei de Segusio, iuris canonici Parisiis antecessoris, archiepiscopi ebredunensis [unde operi nomen quoque *summa archiepiscopi*], et ab anno 1250 cardinalis ostiensis. Auctor in prooemio: « Opus aggredior in quo renovando (1) et prosequendo, » diversorum doctorum summas, flores glossularum, quaestiones » et distinctiones utiles, opiniones maiorum difficiles, et quid ve-» rius videatur apposui summatim, tangendo omnia super singu-» lis titulis, ut melius memorie commendentur ». Secundo libro absoluto legitur: *Expicit secundus liber copiose,* unde liquet et hoc nomine tantum eam summam notam. Sub fine hi versus, quorum duo primi in codice proxime insequenti quoque occurrunt:

« Monstrat obscuras iuris dissolvere curas :
» Excitat antiquas hec nova summa tricas:
» Pro *summe* summo sit regi gloria summo,
» Explicit *copiosa.* Deo gratias ».

Differt a *lectura in decretales,* Venetiis et Lugduni edita.

Folio extremo 300 post *quaestionem noviter transmissam de Bononia in curia romana, post compilationem huiusmodi summae,* quae incip.: « Quid si episcopus precipit clerico suo quod vadat » Romam . . . » amanuensis scripsit: « Anno Domini millesimo » ducentesimo octogesimo nono die sabbati post festum beate » Magdalenes » [sic].

(1) Idem in epilogo, sub fine libri quinti : « Opus quasi desperatum et » nimis difficile, quin immo insufficientie mee impossibile, quod in minori » inceperam et deinde incendio amiseram, in maiori constitutus officio reno-» vavi, cursum operis consummavi . . . . »

Manus impia abscidit litteras initiales auropictas cuiusque libri.

Codd. 31-32 membr., saec. XIV, a. 430, l. 272 [L. IV, C-CI]. Md.

Eadem, volumine duplici. Primum continet libros primum et secundum, f. 2-178; alterum f. 232 tres extremos. Huius foliis 179-183 exscriptae sunt alia manu *remissiones magistri Iohannis Teotonici ad totum librum decretorum sub singulis titulis decretalium per ordinem collectis*. Inc.: « Ad inveniendam unam» quanque materiam in decretis in suo loco . . . . . . ». Opus alio quoque titulo sub fine notatur : « Expliciunt concordantie in de» cretis super ombibus titulis decretalium a Iohanne Theotonico compilate ». Auctor est *Ioannes lector de Friburgo Brisgoviae*, ordinis Praedicat., saeculo decimotertio ad finem vergente clarus (1). Foliis vero 183-184 occurrit *utilis valde et brevis doctrina ad totius libri decretorum intelligentiam*, seu index analyticus *decretorum*.

Utrumque, cum figuris auropictis litteris initialibus cuiusque libri insertis, *libero munere tradidit monasterio s. Barthol. apud Vicentinum in burgo Pusterle iuris utriusque doctor Bartholomaeus de Valmarana*, a. 1485. Folio vero primo libri primi donator scripsit: « Ista summa in duobus voluminibus ego Barth. » de Valmarana iuris . . . . emi precio ducat. 17 a dom. Bartho» lomaeo Bagaroto, die 26 iulii 1467 ».

Cod. 33 membr., saec. XIV, a. 340, l. 220 [Z. L. CLXXXIII]. B.

Bernardi Compostellani *quaestiones et solutiones in rubricas primam usque septimam libri primi decretalium*. Prooemium inc.: « Hactenus, ut loquar cum Seneca, meam ignorantiam ignoravi... » finit vero fol. 169, initio capituli secundi rubricae *de translatione episcoporum* : « Inter corporalia et spiritualia ».

Auctorem, gente de Montemirato, presbyterum, iuris canonici peritia praestantem, apud Innocentium IV gratiosum, dimi-

(1) V. Quetif et Echard. *Scriptt. ord. Praedic.*, I, p. 523-526.

dio saeculo decimotertio, *casus super quinque libros Decretalium* et *lecturam in librum primum Decretalium,* opus utrumque editum, exarasse asserit Oudinus (1). Num hoc vel illud idem ac ex nostro codice sit sum nescius, cum editionum defectus collationem neget. Verum sic de operis indole auctor in praefatione: « Ego magister Bernardus Compostellanus et domini pape capel- » lanus, ad laudem Dei ac utilitatem studencium et eorum preci- » pue qui causas versantur, *de ipsius domini Innocentii speciali* » *mandato,* auxilio mediante divino, intendo de apparatu predi- » cto *questiones utiles et eorum solutiones,* per eundem dominum » in causarum decisionibus approbatas decerpere, decretales o- » mnes prosequturus per ordinem sigillatim .... ». Ex tractationis amplitudine liquet quoque opus a *margarita compostellana,* compendio *apparatus,* differre.

Cod. 34 chart., saec. XV, a. 444, l. 290 [Z. L. CLXXXIV]. B.

Baldi de Ubaldinis *lectura super primo libro decretalium.* Prooemium incip.: « Quia iustissime honos debetur Deo propter » gloriam magnam suam .... »; finit: « Baldus de Ubaldis » de Perusio, iuris civilis et canonici monarcha ». Lecturam super primo, secundo et tertio libro *decretalium* Bernardus de Tridino primum edidit Venetiis, a. 1495. Auctor, Bartholi discipulus Bononiae ius professus, pluribus operibus editis et ineditis clarus, *lucerna iuris* quoque appellatus, obiit Ticini a. 1400.

Codex foliorum 256, duplici columna, belle et compendiose exscriptus est.

Cod. 35 chart., 1388, a. 410, l. 290 [L. IV, XLIII]. Ma.

Ioannis Andreae *novella in primum decretalium librum.* Auctor iurisconsultus bononiensis, *fons canonum — tuba — monarcha, — archidoctor* appellatus, vita functus, a. 1348, commentarium in quinque *decretalium* libros exaravit una cum uxore *Mi-*

(1) *Commentarius de scriptoribus ecclesiasticis, saec. XIII,* III, p. 246.

lantia et filia *Bettina*, quae ita doctrinae tradendae munere excelluerunt ut quandoque illi operam vicariam in archigymnasii lecturis praestiterint. Reapse incipit prima novella : « Glossarum » compilacio genitricis et genite nomen gerens novella nuncu» patur », quod confirmat editio (1). Opus post annum 1327 publici iuris factum ex eo liquet quod auctor Bertrando da Porto [Poyet, dioeceseos carducensis in Gallia], episcopo ostiensi [el. 1327] « qui in huius tabernaculi regimine penes Christi vicarium » primus estis », nuncupatum sit his verbis : « Ego Io. An. fa» miliaris vester novellam hanc predecessoris vestri (2) ac aliis » antiquis et novis ornatam floribus offero . . . . . ». *Novellae in primum decretalium librum editionem diligenter expurgatam*, Venetiis, a. 1612 datam, nostris scrimniis asservo.

Codicem foliorum 190, duplici columna, sic lego folio extremo inscriptum : « Explicit novella primi decretalium domini Io. » An. facta scribi per nobilem virum dominum ludovicum de pa» dua, de cortexis (3); utriusque iuris eximium professorem fi» lium anno 1388, die XXII septembris, hora tertia noctis, Bo» noniae ». Volumen, quod tenuisse Ioannem Tortellium, ante annum 1445 archiep. aretinum; constat ex nota folii primi, *d. Iohannes de Aretio XXI decembris sexta indict.*, donavit Ioannes Marchanova monasterio s. Ioannis in Viridario.

Cod. 36 chart., 1393, a. 417, l. 294 [L. IV, XLIV]. Ma.

Eiusdem *novella in secundum decretalium librum.*

Folio extremo 204 ita amanuensis : « Explicit nouella d. Io. » Andree super secundo libro decretalium, quem ego Armannus » finiui anno Dom. M.º CCC.º LXXXXIII, die XII mensis iu-

(1) *Novelle Ioan. Andree Bononiensis i. u. luminis ac monarche, super quinque libris decretalium subtilissima commentaria ; que a nomine genitricis et genite vulgo nuncupatur : quibuscunque i. pontificii professoribus summe necessaria.* Venetiis, MCCCCCV, die 22 aug., 1523.

(2) Auctor *summam auream* attingit Henrici Barthol. de Segusio cardinalis ostiensis qui Bertrandum munere eodem antecessit.

(3) Facciolatus eum nomine de Curtosiis aemulum asserit Francisci Zabarellae in archigymnasio patavino. *Fasti gymn. pat.*, I, p. XLI.

» lii . . . ». Infra manu aevi sequioris: « Constitit in totum ducat.
» 38 vel circha ».

Cod. 37 chart., 1386-1389, a. 298, l. 215 [L. IV, LIII]. Ye.

Stephani de Bonacursiis florentini, *recoletta super secundo libro decretalium, quas recollegit sub domino Lapo abbate de Castilonchio.* Fol. 3-10 exstat prooemium principio mutilum « secun-» dum d. Lapum de Castel., secundum quod legebat d. Ste. Io. de » Bon., scriptum per me Antonium Florentiae in festo s. Katarine, » 1386 de mense novembris ». Fol. 11-12, prooemium occurrit alterum « secundum d. Lapum de Cast., extensum postea per d. » Ste. de Flor. et in alia forma recitatum ».

Sub fine textus, fol. 253, legitur: « Expliciunt collecte se-» cundi libri decretalium collecte secundum d. Lapum de Casti-» glionchio de Florentia, cuius exemplum habui a d. Stephano » Ioannis de Bonacursiis, qui illas sub eo compilavit, edidit et » ordinavit, scripte per me Antonium, partim Fer. partim Tar. » et partim Flor., et explevi eas Flor. anno Dom. 1389, die VII » septembris ». Foliis vero 254-256 oblatus « Punctus questio-» nis, per dominum Risturum de Camigianis de Florentia, dispu-» tande est talis, videlicet: Legatus de latere commisit questio-» nem aliter non privilegiatam a iure recognoscendam sine stre-» pitu et figura iuditii. Queritur numquid commissarius cogno-» scere possit, saltim iuris ordine observato ». Sub fine quaestionis amanuensis Antonius idem fere repetit ac f. 253.

Stephani de Bonac., *tractatus commissariorum*, f. 258-263.

Codicis historiae absolvendae exscribo notas folior. primi et extremi: « Lapus super secundo Decretalium — Iacobus de An-» cona, super tract. de commissariis — M.° CCCC.° XXVIIII. » Memento mei Bernardo Caraviallo de Imola. Quasi pater pre-» ceptorque singularissimus famosissimus ducis canonici yubar » nec non legum . . . . d. Stephanus Iohannis de Bonacursiis de » Florentia, die XXV aprilis de mane, dum sibi reddidi Lapum » ab. suum super sesto (1), largitus fuit mihi has recollectas me

(1) Lappus abbas, *super sextum decretalium*. Romae, in aedibus populi romani, 1589, f.°

» ipsum petendo amore Dei predictas ». Ad fidem doni, lego folio extremo: « Dono et trado domino Bernardo de Ymola, ut » ipsius orationibus, quando viderit expediens, habeat recommen- » datam animam domini Antonii olim familiaris mei, et postea » propter virtutes suas sotii mei. Ego Stefanus de Bonacursiis » docens decretorum doctor ». Bernardinus de Caravaial, a Fabricio *placentinus hispanus* dictus, fuit episcopus ostiensis et cardinalis ann. 1493-1522.

Cod. 38 membr., 1432, a. 442, l. 297 [Z. L. CLXXX].

Ioannis de Imola *lectura super secundo libro decretalium.* Auctor imolensis, de Foro Cornelii, Baldum senem audivit Bononiae, ibique iuris antecessor obiit anno 1435. In universos *decretalium* libros commentaria exarasse testis est editio: *Eximii viri ac iuris tam canonici quam civilis doctoris famosissimi Ioannis de Imola commentaria: seu* [si mavis] *lectura super quinque libris decretalium.* Lugduni, apud Ioann. Pullonem, 1549.

Codicem folior. 393, duplici columna, exornat folio 4 titulus ex floribus auro illitis conspicuus, maxime vero auctoris in schola cum discipulis sedentis icone. Folio 390, textus finem haec excipiunt: « Explicit lectura famosissimi utriusque iuris doctoris » d. Io. de Ymola civis bononiensis super 2.° li. decre. — Et fuit » finitum presens opus in Arce Gualdi dyocesis nucerine, in quasi » crepusculo profesti sancte Lucie virginis venerande amen. » M.° CCCC.° XXXII, mense decembris — ALAMANUS SCRIPSIT » CUIUS NOMEN EGIDIUS HERNRICI DE CUTKKEN AMEN ».

Cod. 39 chart., 1448, a. 403, l. 285 [Z. L. CLXXXI]. B.

1. Nicolai de Sicilia *famosissimi utriusque iurisconsultissimi lectura super quarto libro decretalium,* f. 5-71. Prooemium inc.: « Supra in precedenti libro visum est de gestis et actibus spe- » ctantibus ad clericos . . . . » Nicolaus de Tudeschis ex Sicilia, ius Senis et Bononiae professus, abbas coenobii sanctae Mariae de Maniacio, dein Panormi archiepiscopus, in basileensi concilio qua Alphonsi Aragoniae regis legatus, primum partes Eugenii

papae IV, postmodum Felicis V antipapae, a quo cardinalis creatus, amplexus, obiit a. 1442. Idem notus nomine *abbas siculus — abbas modernus — panormitanus.* Edita est, non una vice, *Abbatis Panormitani lectura super quinque libris decretalium.*

2. Baldi de Perusio *tractatus de carceratis*, iam editus qui incip.: « Omnia legum praecepta principaliter sunt inventa... », f. 71-72.

3. A principio et in fine exstant *consilia* **a.** Salustii d. Gulielmi de Bongulielmis de Perusio, f. 1-2; **b.** d. Ludovici de Roma, f. 2; **c.** quinque Bartholomaei de Saxoferrato, f. 72-73; **d.** Petri de Albizis de Pisis, f. 73; **e.** Uberti de Bobio, f. 73; **f.** Ludovici Pontani, f. 74-75; **g.** Ioannis de Montesperello de Perusio, f. 75-77.

Codicem fere sine litterarum compendiis, ac ornatum picturis, scripsit Franciscus Reda de Eugubio, a. 1448.

Cod. 40 chart., saec. XV, a. 440, l. 290 [L. IV, XL]. Md.

Iacobi de Zochis *lectura super quarto decretalium libro.* Auctor ferrariensis, primum in patria iuris canonici antecessor, dein Patavii annis certe 1429-1433, ob. a. 1457, vel 1471.

Codici huic folior. 396, duplici columna, habet similem bibliotheca regia monacensis inscriptum « lectura quarti libri de» cretalium famosissimi iuris utriusque doctoris Iacobi de Zoc» chis de Ferraria ». Foliis 345-369 exstat « tabula sive reper» torium super omnibus materiis huius commenti », de quo sic auctor: « Ego Iacobus de Soxis [sic], minimus inter doctores u» triusque iuris, presens operis huius quarti complementum, di» vina favente clementia, ad maximam scholarium instantiam et » requisicionem, licet pauculum temporis subesset, statui unam » brevem salmam atquo brevem struere congeriem, per quam » quisque leviter recipiat quod in opere fuerit percunctatus ».

Librum *monasterio sancti Bartholomaei apud Vicentiam libero tradidit munere iuris utriusque doctor Bartholomaeus de Valmarana.*

Codd. 41-42 chart., 1420, a. 430, l. 292 [L. IV, XXXI-XXXII]. Ye.

Francisci de Zabarellis *commentarium super libris quarto et quinto decretalium.*

Volumine primo una manus descripsit librum quartum, f. 1-205, titulo addito auropicto cum imagine auctoris sedentis et librum tenentis in littera initiali, nec non insiguiis familiae Contarenae: reliquis vacuis 206-231 aevo sequiori inserta sunt Bartholomaei de Saxoferrato [qui et Bartholus] iurisconsulti perusini opera varia: **a.** *Liber Minoricarum decisionum* in partes quatuor distributus, f. 206-220; de quo sic auctor: « Librum » Minoricarum decisionum volui nuncupari tam ab ipsius princi- » pio, quam ab ipsius materia . . . . . . Hoc opusculum divido in » libros quatuor, primus est de hereditatibus que fratribus [ordi- » nis Minorum] relinquuntur; secundus de relictis singularibus » que in suis ultimis voluntatibus homines largiuntur; tercius de » hereditatibus et bonis que ab intestato fratribus deferuntur. » Quemlibet autem librum divido per distinctiones, et distinctio- » nes divido per capitula . . . . . » **b.** *Tractatus de tiranno,* per quaestiones et responsa, f. 220-224. **c.** *De insigniis et armis que quis portat in vexillis et clipeis,* f. 224-227. **d.** *De dignitate continua vel de multis qualitatibus personarum,* opella quoque *de nobilitate mulierum* appellata, f. 227-231.

Volumine altero foliorum 139 exstat commentarium libri quinti, cuius titulus aeque ac in primo ornatus habet spatia vacua inserendis littera initiali et tessera gentilitia. Folio extremo amanuensis exemplum die 23 augusti a. 1420 absolutum testatur. Qui a mendis codicem purgare velit, Augiae stabula everrere insumet.

Franciscus Zabarella patavinus, ius canonicum Florentiae, serius Patavii professus, idem episcopus florentinus et cardinalis, a. 1417 vita functus, fusior est in his codicibus quam in editionibus, quod Felinus Sandeus de codice suo iam annotavit (1). In

(1) Mansius ad Fabric. in *bibl. med. et inf. latin.*, VI, p. 330.

fine secundi voluminis accedit eiusdem *libellus de ordine docendi et discendi ius civile et canonicum,* f. 337-339, qui in codice quoque proxime insequenti, f. 385-387; ac manu itidem scriptus exstat in bibliotheca sancti Emmerami ratisbonensis, relatus in indice illius, II, p. 148, n. 885, ac inter Zabarellae scripta referri minime solet,

Operculis ligneis, corio vitulino obductis, extra insignia gentilitia Zabarellae cum aquila dimidia referentibus, cum epigraphe *Cardi Francisci,* avulsae sunt bullae octodecim.

Cod. 43 chart., saec. XV, a. 300, l. 223 [L. IV, XXXVI]. Ve.

Francisci de Zabarellis, *decretalium Gregorii IX glossae,* sine textu, ab initio libri quarti ad capitulum vigesimum septimum incoeptum tituli quadragesimi libri quinti.

Volumen alterum glossarum in decretales puto, litteris enim rubris incip.: « Anno Domini millesimo CCCC . IIII, die XVIII » mensis iunii, inceptus fuit liber quartus de sponsalibus, per e» gregium iuris utriusque doctorem dominum Franciscum de Ça» barelis, quem Deus et nos salvet in sospitate. Rubrica de spon» salibus et matrimoniis. Rubrica amen. Huius libri continuatio » ad precedentes... ». Opus universum primum Venetiis a. 1581, tribus voluminibus in f.° prodiit.

Codicis foliorum 270, liber quartus, f. 1-146, exscriptus est « per me Iacobum Ioannem, millesimo quatuorcentesimo quinto, » die quarto iannarii, in domo nobilis viri Ioannis Francisci de » Galmarelis » [ex ea gente quae Benedictum sub initio saeculi quintidecimi, chirurgum, medicum, philosophum protulit] « do» mini mei carissimi ». Hanc libri partem seorsim datam evincunt et chartae differentia et postillae marginales freqnentiores alteri deficientes, quarum auctorem, ex nota A. N. pluries repetita, Alexandrum Naevum vicetinum, in archigymnasio patavino serius iuris canonici antecessorem, crediderim. Id fieret certius, ubi mihi essent praesto vel eius autographi notitia, vel eius *in quatuor priores libros decretalium commentaria* [Venetiis, 1585, vol. II, f.°].

Cod. 44 chart., 1416, a. 433, l. 288 [L. IV, XXXIII]. Ma.

Eiusdem *commentarius in librum quintum decretalium.*

Codicem hunc fol. 387, cuius exemplum completum die 25 ianuarii, a 1416, pro bibliotheca patavina sancti Ioannis in Viridario emit Patavii Celsus Maphaeus veronensis, illius coenobii prior, *a commissaria d. Iacobi de Zochis, utriusque iuris eximii doctoris.*

Cod. 45 chart., saec. XV, a. 287, l. 215 [L. IV, LXV]. Ma.

Pauli de Doctis *breves et utiles collectiones super rubricis secunda, quinta et vigesimanona ad finem libri primi decretalium,* f. 1-328.

—— *breves et utiles collectiones super quarto decretalium,* f. 330-486. Foliis 417-427 sub fine rubricae *de consanguinitate et affinitate,* additur *arbor consanguinitatis et affinitatis iuxta modum et ordinem d. cardinalis florentini* [Francisci Zabarella] cum arboribus pictis. Folium extremum 486 sic finit: « Expliciunt breves et utiles collectiones super toto quarto libro » decretalium sub egregio ac famoso utriusque iuris interprete » domino Paulo de Doctis collecte, quas complevit 1431, die 27 » iunii »; infra vero: « De isto clarissimo viro d. Paulo de Do- » ctis facit mentionem Paulus de Castro in libro 2, in 7.ª quae- » stione c. de rescind. venditi ».

Paulus de Doctis, in archigymnasio patavino iuris utriusque antecessor, anno 1422 *scholam regebat sexti et Clementinarum,* a. vero 1430 *translatus ad extraordinarium decreti locum,* a. 1431 *collega et antagonista* Iacobi de Ioannis *ad explicandas extra ordinem decretales;* serius a. scilicet 1438 habuit *collegam et antagonistam Antonium Rosselum.* Haec de eo refero a Facciolato in *Fastis gymn. patav.,* qui virum, loco *de Doctis, Doctum* appellat.

Cod. 46 membr., saec. XIV, a. 175, l. 123 [L. IV, LXII]. Z.

1. *Tabula alphabetica decretalium* inc.: « Prompte volen-

» tibus presens opusculum in decretalibus et super decretales, » secundum apparatum ordinarium, aliquid notare . . . », f. 1-86.

2. *Tabula alphabetica decretorum* fere similiter incipit, f. 87-138.

3. —— *capitulorum* rerum ordine digesta, eadem quae praeit *breviario decreti Gratiani,* a Ioanne de Deo confecto, f. 138-142.

4. *Concordantiae decretorum cum titulis decretalium a magistro Iohanne de Deo compositae in bononiensi civitate,* f. 142-145. Has puto esse easdem quas Sarti ex codice Vaticano 2343, *casus decretalium cum canonibus concordatis* appellat (1).

5. *Tabula super summa Raymundi tam textus quam glossarum, secundum ordinem alphabeti,* f. 146-203. Normis de usu tabulae praemissis, finit liber: « Explicit tabula summe casuum » Raymundi ».

6. —— *casuum eiusdem summe,* duplici columna, f. 203-211. Praeit monitum: « Attende lector ut hos casus per litteras » alphabeti signatos diligenter notes ».

Cod. 47 membr., saec. XIV, a. 396, l. 244 [L. IV, XXXVIII]. Ma.

Constitutiones variae pontificum a Gregorio papa X ad Bonifacium VIII, annis 1274-1296, omnes sexto *decretalium* libro editae, non quidem ordine quo in codice distributae, sed, *extravagantium* modo, *corpori* iuris additae sub titulis propriis.

a. Gregorii X *constitutiones novae editae in concilio lugdunensi* [1. nov. a. 1274] com glossis ordinariis Garsiae Hispani, f. 2-13. Praeit *salutatio* [epistolium] pontificis *magistris bononiensibus.* Auctor glossarum, iuris civilis et canonici antecessor, anno circiter 1285 glossas confecit (2).

b. Bonifacii VIII *constitutio* quae inc.: « Clericis laicos in» festos [25 febr. 1296] », sine glossis, f. 13.

(1) *De claris archigymn. bonon. profess.*, p. 349.
(2) Theiner. *Disquisitiones*, p. 73 et seq.

c. Nicolai III *constitutiones variae* ann. 1278-1280, cum glossis, f. 14-25. Earum prima *de ecclesiarum vacationibus* diei 13 dec. 1278, subscripta est fol. 20: « Explicit apparatus Nicho- » lay. Vinum. vinum. Amen ».

d. Urbani IV —— *novae* Viterbii datae ann. 1261-1264, sine glossis, f. 26.

e. Alexandri IV —— —— ann. 1255-1256, sine glossis, f. 26-31.

f. Clementis IV —— datae Viterbii anno 1266, sine glossis, f. 31-32, sub fine annotatae: « Expliciunt quaestiones » Clementis papae III Vinum.

g. *Constitutiones, de concessione prebende vel ecclesie non vacantis — de rebus ecclesie non alienandis — de censibus, exactionibus et precacionibus,* cum glossis, nulla auctorum et temporis indicatione, f. 32-33. Sub fine: « Expliciunt omnes constitu- » tiones tam in textu quam in apparatu, cum omnibus additio- » nibus que inveniri possunt. Vinum *peciit* et usque *ad summum* » *habuit. Vinum* ».

Codex cum figuris, ornamentis ac litteris initialibus auropictis, habet folio primo bullam originalem, dimidio resectam, Eugenii papae IV, qua mandat episcopo electeno et . . . . ut magistrum Guillermum Petri, sibi litterarum scribendarum experientia apprime notum, iuvent in beneficiis ecclesiasticis adipiscendis et retinendis, etiam si non resideat.

Cod. 48 membr., saec. XIV, a. 390, l. 258 [L. IV, IX]. Ma.

1. Bonifacii VIII *liber sextus decretalium* cum apparatu Ioannis Monachi cardinalis. Textum in quinque libros distributum, et glossas marginales cum notis, f. 1-125, edidit primum a. 1476 Moguneiae Petrus Schoyffer de Gernsheym. Pontifex in bulla universitati bononiensi quae incip.: « Sacros. rom. eccles., » quam imperscrutabilis divinae providentiae altitudo . . . . » sic aperit de necessitate et modo libri edendi sententiam: « Nos ad » apicem summi pontificatus superna dispositione vocati . . . . . » ambiguitatem et incertitudinem . . . . . omnino tollere ac elu- » cidare quae de decretalibus ipsis teneri, quaeve deberent in po-

» sterum refutari . . . . pro utilitate publica desiderabiliter
» affectantes; per venerabiles fratres nostros Guilielmum archie-
» piscopum ebredunensem et Berengarium episcopum bituricen-
» sem, ac dilectum filium magistrum Richardum de Senis, s. r. e.
» vicecancellarium, iuris utriusque doctorem, decretales huius-
» modi fecimus recenseri » ec. Auctor apparatus, nomine gallico Lemoyne, cardinalis ab a. 1294, legatus ad Philippum IV, ob. Avenione a. 1313.

2. Eiusdem *constitutio fratrum Minorum* incip.: « Exiit qui
» seminat seminare semen suum . . . ». Textus cum glossis vix incoeptis et nota Ioannis Monachi: « Hec constitutio sub pena
» posita prohibetur glossari et ideo sisto ratem. Io. card. », f. 125-130. Codicibus 50-51 proxime insequentibus exstat tantum principium bullae cum declaratione: « prohibetur glossari, prohibi-
» tioni parebo. Iohannes ».

3. —— *regulae iuris*, cum apparatu Ioannis Monachi. Incip.: « Beneficium ecclesiasticum non potest licite, sine insti-
» tutione canonica optineri ». Regulae summatim [sub fine codicis mutilae] sunt octoginta, seorsim a libro sexto *decretalium* exhibitae.

Cod. 49 membr., saec. XIV, a. 412, l. 262 [Z. L. CLXXXII]. B.

1. Guidonis de Baysio, *in sextum decretalium*, sine textu, f. 1-103. Adiuncta historica auctoris et operis haec a principio: « Venerabilibus et discretis viris rectoribus universitatis scola-
» rium Bononiae degentibus fratribus et amicis karissimis, Gui-
» do de Baysio, bononiensis archidiaconus, domini papae capel-
» lanus, nunc ipsius litterarum contradictarum auditor [consul-
» tor s. officii Bononiae ann. 1297-1298, 1303] . . . . . Vestris
» devinctus precibus et amore, nec non superatus instantia sco-
» larium predictorum, quamvis multum lapsati fuimus circa vo-
» lumen aureum decretorum (1); volumus . . . . circa aliqualem
» declarationem eorum quae continet sextus liber, dare operam

(1) *Guidonis lectura in decretum, cum tractatu de poenitentia et rosario.* Romae, 1477.

» efficacem . . . ». Liber primus, f. 1-38, finit : « Explicit lectura » super primo libro decretalium sexti libri, domini Bonifatii pa- » pae octavi, facta et composita a domino Guidone de Abaysio, » arcidiacono bononiensi ». Foliis vero 38-39 serior manus subdidit *quaestionem disputatum per dominum Ranerium de Forlivio, legum doctorem in civitate Bononiae,* positam in civitate Senarum, die 12 octobris, a. 1388. Quintus vero : « Explicit appara- » tus sexti libri decretalium papae Bonifatii editus a G. de Bay- » sio ». Opus, et nomine *archidiaconi* notum, editum est Mediolani (1) et Lugduni (2).

2. D. Iohannis Andreae *summa optima super matrimoniis,* seu *commentarium super quarto libro decretalium.* Inc. : « Christi » nomen invocans, ad honorem ipsius et rever. patris et d. mei » *Bononiensis archidiaconi,* qui divinam potentiam imitatus de » me nichil fecit aliquid . . . . ego Iohannes Andree parvus » decretorum doctor summam brevissimam super quarto libro de- » cretalium compilavi, subtilia vel nova non dicens, sed brevius » antiqua scripta commemorans, que omnia ipsi patri approban- » dum vel reprobandum, in totum vel in partem reservo », f. 103-104. Sub fine : « Ego Iohannes Andree doctor decretorum » compilavi hanc summam ».

3. *Tractatus de fama, indiciis et praesumptionibus; conditus a dom. Thoma de Piperata, legum doctore de civitate Bononiae.* Inc. : « Quoniam circa famam, indicium, argumentum, praesum- » ptionem et suspicionem, multas dubitationes in iudiciis oriri » contingat, instantia prudentis viri domini *Guillelmi Ceteralli,* » iurisperiti, civis alexandrini, ego *Thomas de Piperatis* de Bo- » nonia, iuris civilis professor [sub fine saeculi XIII], scripturam » super praedictis in scriptis curavi redigere, ad causas dubita- » tionis in singulorum animas imputandas . . . . . », f. 104-105. Tractatus a pluribus laudatus in *Speculum iuris* [tom. XI, part. I, p. 8] illatus est.

4. *Quaestiones variae* ex Dino, Guidone de Suzaria, Martino de Fano, Oldrado de Laude, Richardo Malumbra, f. 105-106.

(1) *Lectura super sexto decretalium.* 1490.

(2) *Uberrima commentaria in sextum decretalium,* 1547.

Cod. 50 membr., saec. XIV, a. 450, l. 300 [L. IV, X]. Ma.

1. Bonifacii papae VIII *liber sextus decretalium*, cum apparatu Ioannis Andreae, et annotationibus, manu fortasse doctoris *Bartholomaei de Valmarana* vicentini, qui librum dono dedit monasterio s. Bartholomaei apud Vicetiam, in *burgo Pusterle*, f. 3-100. Ioannes Andreae sic gratus de Baysio, quo praeceptore Bononiae doctor canonum renuntiatus, in prooemio: « Si quid » autem ibi fuerit dignum et utile, prius divine potentie adscri» bo: secundo rever. patri, sub cuius umbra quiesco et doctor » sedeo [licet indignus], domino Guitoni de Baysio archidiacono » Bononiensi, ex cuius dictis et scriptis . . . . scripta collegi . . . » Filiali audacia huius operis scripta sue correctioni subiicio, et » profiteor me tenere quod approbat, et non tenere quod re» probat ».

2. —— initium *constitutionis fratrum Minorum*, cum declaratione: « Ne crederet aliquis hanc constitucionem esse su» blatam, ideo hic ponitur ut habeatur preservata, et de ea lo» quitur prohemium huius libri, nisi ut ibi dixi et quia sic decise » venit sub bulla . . . . prohibetur glossari, prohibitioni pa» rebo », f. 101.

3. —— *regulae iuris*, cum eiusdem Ioannis glossis, f. 101-108.

4. Dyni *de regulis iuris*, incip.: « Premissis casibus sin» gularibus et eorum determinatione in precedentibus titulis » singulariter intellecta . . . », f. 110-121.

Dinus seu Dynus de Rossonibus, a patria *de Mugello* dictus, *iuris utriusque monarcha peritissimus*, qui Bononiae docuit, obiit vero a. 1303, sic in prooemio: « Dominus noster summus pon» tifex, videlicet dom. Bonifacius papa VIII, lux mundi, regula » morum, ecclesie decor, patrie honor et iuris illuminator post » precedentes tractatus posuit titulum de regulis iuris, in quo » sub brevitate verboruum collegit ea que in aliis iuris partibus » per verba plura et varia inseruntur: cuius occasione videnda » sunt quinque communia omnium regularum, que forte per » glossatorem iuris civilis et canonici confuse vel minus plene

» tractata reperiuntur... Primum est qualiter regula definiatur: » secundum qualiter constituatur: tertium que sit regule po- » testas: quartum quid sit officium regule: quintum an exce- » ptiones intelligantur esse de regula........ ». Desunt plura. Prodiit in Gallia anno 1530 « cum additionibus et repertorio » magistri Nicolai Boerii de Montepessulano... nostri Franco- » rum principis consiliarii ordinarii ».

Haec sparsim folio primo inscripta leguntur: « Nos frater » Laurentius episcopus agregentinus » — « Vobis egregio viro » Antonio de Buondelmontibus marchionibus locum tenentibus » provinciae presbyter Salvator Farucius ».

« Dat Galienus opes, dat sanctio Iustiniana — alit. Gregoriana
» Ex aliis paleas, ex istis collige grana ».

Cod. 51 membr., saec. XIV, a. 452, l. 293 [L. IV, XI]. Ma.

1. Bonifacii papae VIII *decretalium liber sextus*, cum apparatu Ioannis Andreae, f. 1-108.
2. —— *regulae iuris*, cum apparatu eiusdem, f. 108-119.

Codicem quadruplici columna, cum litteris initialibus et titulis pictis, iam possederat Antonius de Leone.

Cod. 52 membr., saec. XIV, a. 443, l. 280 [Z. L. CLXXVIII]. B.

1. Eiusdem *liber sextus decretalium*, cum apparatu Ioannis Andreae, f. 1-95.
2. —— *de regulis iuris*, cum apparatu eiusdem, f. 95-104.
3. —— initium *constitutionis fratrum Minorum*: « Exiit » qui seminat ».

Cod. 53 chart., 1413, a. 397, l. 280 [L. IV, XLVI].

Ioannis Andreae *commentarium in regulas sexti libri decretalium*. Incip.: « Non est novum. Sic incipit glossa super ru- » brica cuius glo. principio et fini resistens.... »

Operis compagem describit auctor in prooemio, cuius pro-

fero membra ad eius oeconomiam facilius investigandam: « Fa-
» ciam plura nova. Primum quod per alphabetum ad minus du-
» pliciter ponderatum, regulas persequar, et non eo ordine quo
» sunt scripte . . . . . Lectura novelle non in scholis legenda est
» sed studenda: illum autem ordinem studio magis hic expedire
» putavi, per quem quod queritur facilius invenitur . . . .
» Tepidus sum et fui in opere Mercurialium questionum, quas
» iam lapsis multorum annorum curriculis inchoavi [unde falso
» Pancirolus hoc opus cum Mercurialibus confundit (1)] . . . . . .
» Meas questiones non proditas, per me alibi non locatas, hic
» inseram, et de proditis aliquas reficere laborabo. Aliorum etiam
» qui non sunt plus actu legentes nec habiles ad legendum, hic
» multas sub regulis quibus conveniunt collocabo, illas precipue
» quas *clementinarum* apparatus allegat . . . . Post singulas lit-
» teras alphabeti iuris civilis regulas hic obmissas per eiusdem
» litteras inchoantes hic ordinate describam . . . . Sciendum
» est quod scripta Dyni (2) decidere non intendo, ea tamen tan-
» gam ex illis que in scholis recitare solebam et que canonistis
» expedire putabo . . . . . Ultimo non obmittam quod compósito-
» res harum regularum multum iuvari potuerunt ex generalibus
» que in fine sui repertorii posuit Gui [Guido de Baysio] ».

Opus differt a *Novella,* etsi amanuensis folio extremo 135 scripserit: « Explicit novella super sexto libro decretalium com-
» pilata per magne auctoritatis ac illuminatissimum decretorum
» doctorem legumque eximium professorem, d. Io. An. de Bono-
» nia, que scripta et finita fuit per me Mathiam Zoetermeer in
» solempni civitate Pensauri, anno Domini M. CCCC. XIII, men-
» sis novembris die quarta, circa horam sextam ».

« Explicit hic totum, de vino da mihi potum
» Et sic est finis: laudetur trinus et unus ».

Cod. 54 chart.-membr., saec. XV, a. 400, l. 280 [L. IV, XLV]. Ma.

1. Ioannis Andreae, *in librum sextum decretalium novella,*

(1) *De claris legum interpretibus*, p. 337.
(2) Savigny. *Geschichte des römisch. Rechts im Mittelalter.* V, p. 457.

incip. : « Cum eram parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut » parvulus, cogitabam ut parvulus », f. 1-248.

Operis originem et indolem sic auctor in prooemio excutit : « Cum autem reprehensibile docentis, verbo vel scripto, principaliter consistat in tacendo dicenda vel dicendo tacenda .... » sic utrique reprehensioni in glossas huius libri me sciens fore » subiectum extimavi hic utile contra primum, persequi super » hoc libro novellam que tacita suppleat, et contra secundum, » apparatum addicionibus tamen paucissimis reformare que sup- » pleant quod de originali deficit ...... Sciendum quod ad se- » narium numerum pertinet tres fuisse huius libri compilatores, » de quibus in proemio, et tres fuisse glossatores de quibus con- » stat, scilicet dom. Io. Mo. et me, qui fuimus concurrentes, et » Archi. qui scripsit primis apparatibus publicatis. In quibus » autem ab eis discordaverim in modo glossandi, dicam infra su- » per prima rubrica. Plures autem secuti sunt nos tres, quorum » aliqui omnium trium faciunt mentionem. Ego autem predi- » ctorum dominorum et aliorum scripta hic inseram, prout po- » tero, decurtata ..... ». Sub fine legitur : « Sequitur de Mercu- » rialibus et rubrica incipit sic : De re. iur. Rubrica Rubrica ». Deest hoc opus quod ita dictum putat Pancirolus (1) « utpote » diebus Mercurij elucubratum, vel, uti alii malunt, quod eo die » disputatas questiones ibi inserureit ».

2. *Constitutiones clementinae*, f. 258-275. Constitutiones has in concilio Viennae Allobrogum a Clemente papa V [unde nomen] datas a. 1312, Ioannes XXII papa universitatibus bononiensi, parisiensi, avenionensi, patavinae aliisque nuncupavit bulla, quae inc. : « Quoniam nulla iuris sanctio..... » data in nostro codice *scholaribus universitatis Avenioni*, VIII kal. nov., anno secundo [1317], hoc praecepto : « per apostolica scripta mandan- » tes, quatenus eas prompto affectu suscipiatis, et studio alacri eis » sic vobis manifestatis et cognitis usuri de cetero in iudiciis et » scholis ». Bonifacii papae octavi librum sextum *decretalium* excipiunt, non tamen libri septimi nomine. Editae pluries.

(1) *De claris interpretibus*, p. 337.

Cod. 55 membr., saec. XV, a. 424, l. 293 [Z. L. CLXXIX]. B.

1. Petri de Ancharano *commentaria in libros primum usque tertium decretalium,* sine textu. Incip.: « Iuris canonici doctor » summus et ingenii acutissimi, et sic merito alios excellens, Io- » annes Andree revocat in dubium . . . . . », f. 1-223. Petrus ex Ancharano, Farnesiorum castello oriundus, Baldo Bononiae audito, pleraque Bononiae, per intervalla Paduae, Ferrariae, Senis, iurisprudentiam docuit ante annum certe 1385 usque ad 1415 quo obiit. Auctor Francisci Zabarellae familiaris, non rubricas universas trium librorum sed quasdam tantummodo sat promisso commentario prosecutus est saltuatim ita, ut libri tertii nonnisi septem primas ex quinquaginta illustraverit. Alterum extitisse volumen libros quartum et quintum sexti comprehendens nuntiat inscriptio eius dorso inhaerens. Auctoritates frequentiores passim occurrunt ex magni nominis iureconsultis Guidone de Baysio, Ioanne Monacho, Ioanne Andreae, Iacobo de Butrigariis, Paulo de Liazaris, Friderico de Senis, Lapo, Baldo, Nicolao de Sicilia, Petro de Perusio.

2. Ioannis de Montespellero, Floriani de Sancto Petro bononiensis, et Ioannis de Imola, iuris utriusque doctorum, *consilia* tria, f. 223-226.

Codicem, com ornamentis auropictis et effigie Petri de Ancharano in cathedra legentis, scripsit Franciscus Reda de Eugubio, idem qui codicem s. Ioannis Climaci, p. 190 descriptum.

Cod. 56 membr., saec. XVI, a. 253, l. 184 [L. IV, LIX]. N.

Comitis Bartholomaei Chalepii *antidoxon* 177 *ad capitulum Alma de sententia excommunicationis in VI.* Incip.: « Ioannes » Calderinus. Quis nam tu qui molem adhuc retines corpoream, » maestus turbatusque per hos nostros elysios campos cursitas ?..»

Auctor, qui Petro Lippomano, episcopo bergomensi [1517-1544] opusculum nuncupat, Ioannem Calderinum, iureconsultum bononiensem, vita functum a. 1348, inducit secum in elysiis loquentem super capitulo *Alma de sententia excommunicationis,*

sub fine sexti *decretalium;* quo quaeritur *num in festivitatibus liceat eucharistiam dare interdictis, excommunicatis tamen exceptis?* Infitialem Calderini et sectatorum sententiam refutat argumentis allatis Calepius.

Codicillos foliorum duodecim possedit Nicolaus Galerius.

Cod. 57 membr., saec. XIV, a. 482 l. 262 [Z. L. CLXXXVI]. B.

Clementis papae V *constitutiones, clementinae* appellatae, cum apparatu seu glossis marginalibus Ioannis Andreae. Glossa incip.: « *Iohannes.* Gratiosum hoc nomen per interpretationes, » derivationes vel ethimologias extollere . . . »

Cur Clementis papae V novas constitutiones pluries publici iuris factas, Ioannes papa XXII ediderit, hic ipse in epistola nuncupatoria anni 1317 universitati bononiensi aperit, quod Aventinus in *Annal. Boior.*, lib. VII, cap. 15, n. 18 ita perstringit: « Ioannes septimum iuris pontificii librum, quem Clemens V de» cessor eius composuerat, sed quod multa quae simplicitati chri» stianae et libertati religionis imponerent, ibi continerentur, pu» blicare supersederat, atque animam agens aboleri inserat, edi» dit ». Fol. 58-59, addita bulla celebris Ioannis XXII: « Exe» crabilis quorundam tam religiosorum quam saecularium ambitio » . . . . . » ut et 60, bulla eiusdem: « Vas electionis doctor exi» mius et egregius praedicator . . . . » qua « condemnat errores » magistri Ioannis de Polliaco, magistri in theologia, super sa» cramento poenitentiae, quantum ad illos qni confitentur fra» tribus et aliis habentibus privilegium audiendi confessiones ».

Apparatui sic praefatur Ioannes, postquam antecessores nomine *Ioannem* laudasset: « Ego etiam qui memor sum inter duo» decim doctores collegii bononiensis, me quartum fuisse Ioan» nem, nunc inter eos solus, sed inter commentatores decimus » etiam de nigro papirum forte non dignum occupare mem» branas, et quia, prout patet hic in exordio, etiam compo» sitores iurium vix possunt tam clarum certumque statuere, » quin dubia multa relinquant, excusabilis ero quod in hac pri» ma lectione vel glossacione, singula non perfecte rimantur. Nam » etiam in rebus experimur quae naturaliter generantur, quod in

» eis paulatim de imperfecto ad perfectum venitur. Sin et qui de
» veritatis cognicione a principio parum attingunt, postea quasi
» pedetentim ad quandam pleniorem veritatis mensuram perve-
» niunt. Igitur sub hoc excusationis clipeo, licet variis occupatus
» per fiduciam clementiae divinae has *clementinas* glossandas ag-
» gredior . . . ». De eo vero sic Zabarella sub initio glossarum in
clementinas : « Sciendum quod inter commentatores huius volu-
» minis omnium primus, et omnibus ceteris, non tantum ordine
» sed et emolumento preferendus fuit Ioannes Andreae, qui cano-
» nicam sapientiam suis commentis adeo locupletavit, ut a cen-
» tum annis simul omnes reliqui commentatores non aeque : cui
» etiam principatus, omnium consensu, in eo datus est ut eius
» commentum textui sit appositum ». Eapropter eius operis co-
dicum mss. numerus uberrimus, quod supellex quoque nostra
testatur.

Codex in titulo auropicto dat pontificem sedentem constitu-
nes suas episcopis, monachis, professoribus aliisque distribuentem.

Cod. 58 membr., saec. XIV, a. 412, l. 262 [L. IV, XVII]. Ma.

Eaedem *constitutiones*, cum apparatu Ioannis Andreae, et
annotationibus.

Primum folium habet canones concilii melfitani an. 1284 ce-
lebrati, a Martenne in *collectione veterum monumentorum* primum
editos, deinde in *collectione conciliorum a Mansio*, XXIV, p. 570
recusos. Abest a codice canon primus, accedit autem extremo lo-
co canon alius *de uxoratis qui concubinas habent*, in editionibus
praetermissus: item bulla Ioann. XXII papae: « Execrabilis », abs-
que notis chronicis, de pluralitate beneficiorum cum animarum
cura, quam impressam fuisse non constat. In fine vero fol. 45-
52 occurrunt : **a.** constitutio Clementis V : *Exivi de paradiso*,
an. 1312 data, de observantia regulae fratrum Minorum sancti
Francisci ; **b.** alia Ioannis XXII papae : *Suscepti regiminis*, an.
1318 data de fructibus beneficiorum vacantium primo, secundo,
tertioque anno rite distribuendis ; **c.** tertia eiusdem : *Cum inter
nonnullos*, an. 1323 data de paupertatis Christi et apostolorum
celebri controversia : liquet primam et tertiam fuisse editam. De-

mum sunt *versus de morte domini ducis Calabriae,* nimirum Caroli, Roberti Neapolis regis filii, qui an. 1328 obiit, evanida tamen scriptura exarati. Ubi de pertinentia libri disseritur, loco *Ioannis de Viridario* legitur *Ioannis de Viridaria.*

Cod. 59 membr., saec. XIV, a. 422, l. 280 [L. IV, XVI].

Eaedem, cum apparatu Io. Andreae, repetito passim nomine *Io. Andr.;* folio vero 28: *Ioannes Andree de Bononia, iuris utriusque doctor famosissimus.* Sub fine, f. 43: *Explicit apparatus excellentissimi doctoris* . . . . . Fol. 43-45 extremis occurrit bulla, sine glossa, Clementis V: « Exivi de paradiso ».

Cod. 60 membr., saec. XIV, a. 423, l. 290 [L. IV, XVIII]. Ma.

Eaedem, cum apparatu Ioannis Andreae et annotationibus variis. Folia 70.

Initio est decretum concilii basileensis de Iudaeis et neophytis in sessione XIX, anno 1434 editum.

Amanuensis, ludi gratia, capita lineari pictura passim effinxit, unde quidam aevo sequiori, postquam animadvertit *quod sunt in hac compilacione centum et una constitutiones,* addidit: *Hic sunt circa tercentum vultus hominum, clericorum et mulierum.*

Cod. 61 membr., saec. XIV, a. 460, l. 284 [Z. L. CLXXXVII]. E.

Eaedem, cum apparatu Ioannis Andreae. Folio 59 exstat bulla: *Execrabilis.*

Codicem lego folio primo inscriptum: « Ego Alberthus de » Alberthis civis veronensis emi hunc librum a Ioanne de Tre- » monia pretio ducatorum decem et sex, die sextadecima kalend. » ianuarii, 1459 ».

Cod. 62 membr., saec., XIV. a. 395, l. 252 [L. IV, XV]. Ma.

Eaedem, cum apparatu Ioannis Andreae, et adnonationibus aevi sequioris. Foliis extremis 59-60 exstat bulla *Execrabilis.*

Praeter titulos rubros et litteras initiales passim coloribus et auro conspicuas occurrit in titulo pictura offerens pontificem in solio sedentem, exemplaria *clementinarum* episcopis, cardinalibus, monachis, professoribus distribuentem.

Cod. 63 membr., saec. XIV, a. 405, l. 260 [Z. L. CLXXXIX]. B.

1. Pauli de Liazaris *apparatus super clementinas,* libris quinque, sine textu. Glossae incip.: « Iohannes. Gratiosum. Obmissis » quaestionibus quae in primo decretalium et libro VI super sa- » lutatione . . . . . . prooemium divido in quatuor partes princi- » pales . . . », f. 1-80.

Auctor sic de opere in introductione, quae incip.: « Bonus » vir sine Domino nemo est, et non potest aliquis sine fortuna . . . » Hunc ego consiliarium caelestem invocans pro fine optato in » hoc opere consequendo, supplico humiliter et devote ego Pau- » lus de Lyaçaris inter decretorum doctores bononienses mini- » mus et indignus, qui sui sola misericordia meam imperfectio- » nem suppleat, ut sic praefatam finis metam, quae sola consilia- » bilis est, secundum Dama., possint studentes in hoc modico » apparatu repetita lectione attingere, considerantes quod huma- » nae naturae est ea quae in desuetudinem veniunt abhorrere et » consueta magna diligentia custodire ». Ceterum Paulus de Liazariis [Leazariis, Lyazariis], Ioannis Calderini condiscipulus claruit a. 1340 circiter. Eius commentaria in *decretales* prodierunt Venetiis a. 1496. De eo Zabarella sub initio glossarum in *clementinas:* « Scripsit et Paulus de Lyazaris [commentum in » *clementinas*], et hic si commentum Ioannis Andreae vidit, ut » praesumi potest, cum fuerit eius auditor, mirandum videtur, » cum saepe ipse idem contextualiter scripserit ».

2 Dini *super titulo de regulis iuris in sexto libro decretalium,* f. 81-101.

3. Ioannis Andreae *summula super tractatu et materia de sponsalibus et matrimoniis,* etiam *summa optima super matrimoniis* appellata, f. 101-102.

Cod. 64 chart., 1453, a. 438, l. 290 [L. IV, XXXIV]. Ma.

Francisci de Zabarellis, cardinalis, *lectura super clementinas,* sine textu. Incip.: « Novum nichil esse una est fere omnium » sententia, quae ut in aeternis vera est, in hiis quae corrumpun- » tur prorsus non vera ». De opere pluries edito sic auctor in prooemio: « Inter huius autem novae canonicae sapientiae volu- » mina, *clementinarum* hoc novissimum est . . . . In huius » expositione voluminis plurimum studuere, quorum nomina con- » tinue referemus. Eorum autem scripta undecumque nactus ego » Franciscus de Zabarellis ipsorum dicta colligere, ordinare, de- » clarare aut in quibus desiderent, ad concordiam, si fieri potuit, » adducere, aut quum id non potuit, quod ipse censeam addicere; » nonnihil etiam quod ex inventione se obtulit, annectere summo » studio, incredibilique diligentia molitus sum, ad . . . . . in hac » felici natali urbe Patavi studentium adiumentum ».

Codicem, foliorum 348, cum ornamentis auropictis in titulo, referentibus imaginem Zabarellae, belluas, flores, insignia gentis cuiusdam non absoluta, scripsit qui sub fine notavit: « Adrianus » Borsahc [filius Olivae] finivit istam lecturam in Castro sancti » Petri, anno incarnacionis Domini nostri MCCCCLIII, pridie » mensis marcii de sero ». Folio primo serior manus epistolam Francisci Petrarchae ad Italiam, datam kalendis maii 1353 (1), quae incip.: « Salve, cara Deo tellus sanctissima, salve . . . . . » scripsit, quam leges in Fr. Petr., *poemata minora.* Mediol., 1831, II, p. 266-268. Antequam volumen pro biblioth. patavina sancti Ioannis in Viridario emerit Celsus Maphaeius prior, *ex denariis librorum in medicina quondam Ioannis Marchanovae venditorum* 1471, constat in manus domini Andreae Fart catalani, Petri fil. devenisse, quod confirmat inscriptio: *Zabarella sobre las clementinas.* Ducata XIII, solid. XII.

(1) De Sade. III, p. 303.

Cod. 65 chart., 1402, a. 300, l. 218 [L. IV, XXXV]. Ma.

Eiusdem *lectura super clementinas* [sine textu], a rubrica: *De rebus ecclesiae non alienandis,* ad finem.

Codicem hunc, foliorum 376, pleraque autographum, cum emendationibus et postillis, descripto qui praecessit, postponendum censui, quod initio plura desint. Bibliothecae sancti Bartholomaei de burgo Pusterlae Vicetiae dono dedit iuris ntriusque doctor Bartholomaeus de Valmarana.

Cod. 66 chart., saec. XV, a. 408, l. 282 [L. IV, XLII]. Md.

Iohannis Andreae *additiones ad speculum iuris Guillelmi Durandi,* sine textu. Incip.: « Reverendo in Christo p. — et ibi » praesens opus. Ego Iohannes Andreae huius speculi speculatio- » nem assumens, illum speculor qui est speculum sine macula...» Opus in qnatnor *particulas,* qnarum unaquaeque in *rubricas,* editum est cum textu Guillelmi et additionibus quoque Baldi Bononiensis, nomine: *Speculum eximii doctoris utriusque iuris, domini Guillelmi Durantis, cum additionibus domini Ioannis Andreae suo loco ubique positis.* Guillelmus Durandus sive Durantès, ord. Praedicat., propter *speculum iuris* cardinali Othobono de Flisco anno 1271 nnncupatum, nomine *speculatoris* clarus, fuit mimatensis in Gallia aquitanica episcopus ann. 1286-1296.

Praeit foliis 1-2 prooemium opellae Antonii Roselli *de Concilio,* quae integra habetnr codice [L. IV, IV].

Codicis, foliorum 291, titulum ornant littera initiales auropicta et insignia gentis venetae Minio. Volumen monasterio s. Bartholomaei apud Vicetiam, in burgo Pusterlae dono dedit Bartholomaeus de Valmarana.

Cod. 67 chart., saec. XV, a. 412, l. 284 [L. IV, XXIX]. Md.

1. Friderici Petrucii de Senis *quaestiones disputatae, consilia reddita, ad consultationes responsa, interdum allegando, sed ut plurimum consulendo, ac collationes cum iuris utriusque doctori-*

bus, ex iure canonico, f. 5-135, distributionis indice praeeunte, f. 1-5; rerum vero fol. 136-139. Ab anonymo quodam iurisconsulto in unum collecta sunt, qui annotationes addidit, hasque Ioannis Andreae iudicio subiecit. Exstat horum, et quidem fortasse omnium, editio romana anni 1472. Fridericum Patavii iuris canonici interpretem quaestio prima exhibet: ex aliis vero quaestionibus et consiliis, eum annis 1321 et 1322 Senis, ab anno vero 1330 ad 1342 Perusiae munus idem exercuisse constat. Consilia quoque nonnulla et litterae de controversiis iuris canonici insunt *Lapi Tuccii* abbatis monasterii sancti Miniatis ad Montem florentinum, ordinis s. Benedicti; *Nicolai Angeli* de Urbeveteri; *Grifoli Iacobi* de Montepolitiano; *Conradi de Stradella; Nicolai Comitis* senensis; *Ioannis de Papia; Ioannis de Regio; Ioannis Paleariensis.*

2. *Conclusiones seu decisiones novae rotae romanae,* numero tercentae octoginta septem, *collectae a Guillelmo Horboch,* ab anno 1376 ad 1381, f. 144-200, cum rerum indice alphabetico, f. 201-209.

Collectionis historiam auctor ipse offert sub initio: « In nomine Domini amen; anno a nativitate eiusdem MCCCLXXVI, » die mercurii, XXX mensis ianuarii, pontificatus domini Gregorii papae XI anno VI, de mandato et voluntate, unanimi » consensu, dominorum meorum coadiutorum sacri palacii apostolici pro tunc in *rota* existencium, videlicet Roberti de Sarton legum doctoris, Arnoldi Tireni decretorum doctoris, Galardi de Nova ecclesia doctoris, Ægidii Bellevic utriusque iuris » doctoris, Iohannis de Bayrolis doctoris legum, Nycolay de Cremona decretorum, Petri Tambonis decretorum, Bertrandi de » Aronia legum professoris; praesente et consentiente reverendo » in Christo patre et domino Bernardo pampilionensi episcopo, » auditore contradictarum domini nostri papae: ego Guilielmus » Horboch theotonicus, decretorum doctor ac minimus inter dominos meos coadiutores antedictos, certam conclusionem quorundam dubiorum continue occurrentium, in quibus singulariter » et concorditer omnes remanserunt et voluerunt de cetero, pro » tempore eorum, secundum eas procedi et iudicari; ad perpetuam rei memoriam incepi colligere et conscripsi sub corre-

» ctione omnium dominorum meorum praedictor., et aliorum po
» stea subvenientium ». Notam hanc emendatiorem ac absolutiorem leges in *decisiones Rotae novae et antiquae*, cum additionibus [Lugduni, 1521, 4.°], quae annis 1470, 1472, 1475 iam Romae typis editae sunt.

Codicem folior. 211, exscriptum manu Ioannis Bzschzize de Konigeshoven, dono dedit Bartholomaeus de Valmarana monasterio s. Bartholomaei de Vicetia.

Cod. 68 membr., saec. XV, a. 273, l. 190 [L, IV, CII]. Mk.

Ioannis de Deo *poenitentiarius*, libris septem. Operis pluribus bibliothecis delitescentis, hucusque inediti indolem sic auctor in littera nuncupatoria aperit: « Venerabili patri ac domino
» A. (1) divina providentia urbis Bononiae episcopo, et venerabi-
» libus viris decano, archidiaconis, cantori, thesaurario, et magi-
» stro scholarum, et universo capitulo eiusdem, magister Ioannes
» de Deo doctor decretorum, canonicus eorundem, et servus ipso-
» rum providentiae salutem . . . . . Ea est regula veritatis a pa-
» tribus approbata, quod nihil facias causa commendandi tui . . .
» Idcirco ego Ioannes de Deo, servus sanctitatis vestrae, post
» multos libellos et commentarios, quos diversis temporibus . . .
» composui . . . ad ultimum instantia precum multorum fratrum
» diversarum religionum, et capellanorum et consorciorum Bono-
» niae civitatis et dioeceseos compulsus sum de regulis poeniten-
» cialibus librum componere ex auctoritate divinae legis et com-
» mentis sanctorum, et ex corpore *decretalium* et praecipue *decre-*
» *torum*. Quem librum, ad honorem Dei et vestri, et nomine vestro,
» et intuitu memoriae et reverentiae vestrae, aggressus sum cum
» multis vigiliis et diligentia plurima, favente divina gratia con-
» sumavi, non condemnando eos qui hucusque talia non serva-
» runt, sed monendo ut non sint earum contemptores . . . Qualis
» autem sit stilus declarabo et modus: et quae sit utilitas, vestra
» providentia debeat intueri et discretissime iudicare. Sane per se-

(1) Erratum puto, cum fr. Iacobus Buoncambio ecclesiae bonouiensi ann. 1244-1250 praeesset.

» ptem libellos est distinctus, ad instar septiformis spiritus, et 72 » titulos ad instar 72 discipulorum ». Sub fine vero, f. 44: « Ex» plicit liber poenitentiarius, editus a magistro Ioanne de Deo, » hispano, decretorum doctore et canonico Bonon. M.°CC.°XLVII.°, » indictione V.° ».

Foliis 45-47 exstat *formula confessionis audiendae a sacerdote*, cuius stilus eundem nuntiat auctorem.

Codex eleganter compactus corio purpureo, cum bullis, quae avulsae sunt, habet initio folia duo ex saeculo XIII cum antiphonis et responsoriis, notas musicas antiquiores referentibus.

Cod. 69 membr., saec. XV, a. 286, l. 195 [Z. L. LXXIX]. B.

1. *Epistolae Leonis papae urbis Romae*, f. 1-102.
2. *Sermones* eiusdem, f. 107-270.

Codicem hunc cum litteris initialibus auro pictis, ac titulis rubricatis in principio tantum, belle exscriptum, quem ex insigniis sub pileo cardinalitio, cuidam cardinali Columnae pertinuisse censeo, fratres Ballerinii sic perite illustrarunt: « Codex ve» netus s. Marci 79, praeter sermones collectionis IV [de qua fu» sius in prooemio] distinctam epistolarum collectionem praebet. » Duarum collectionum XVII et XXI epistolas continet, hoc or» dine: primum priores epistolas 26 collectionis XXI eadem se» rie: dein inferuntur epistolae omnes chalcedonensis collectionis » XVII, eodem pariter ordine, duabus tantum omissis, quae in» ter praecedentes 26 descriptae fuerant. Tandem subiiciuntur » ceterae epistolae collectionis XXI, sed tribus omissis et ordine » non modicum immutato, ac lectionibus identidem valde dissi» milibus, quae aliam originem manifestissime ostendunt. Epi» stolae omissae sunt Eusebii mediolanensis ad Leonem, nobis » epist. 97, Ravennii ad eundem epist. 99, et Leonis ad episco» pos Campaniae epist. 168 » (1).

(1) S. Leonis *opp.* Venet. 1753, I, p. 551.

Cod. 70 membr., saec. XII, a. 203, I. 123 [Z. L. CLXX]. B.

1. S. Leonis cognomento Magni, *epistolae quinquaginta et una*, cum insertis episcoporum Petri ravennatis et Eusebii mediolanensis; ac rescripta Flaviani Constantini ad Leonem ac Leonis ad Flavianum, f. 2-100, cum indice praeeunte. Editas omnes collectioni undecimae, nempe quae triginta novem epistolas collectionis isidorianae et octodemim adiectas comprehendit, tribuunt fratres Ballerinii (1).

2. Hilarii papae *epistolae tres*, nempe 1.a ad episcopos tarraconenses de synodali decreto, secunda ad Ascanium episc. et reliquos tarraconensis provinciae episcopos; tertia ad Ascanium tantum, f. 100-104.

3. *Thimaei* Platonis libri duo, interprete Chalcidio, cum prologo Osio suo. Interpretationem leges in s. Hippolyti *oper.* curante Fabricio [Hamburgi, 1716-1718, II, p. 226-276]. Sub fine: *Explicit hic Plato, versus finitur in ato*, f. 105-119. Adduntur tabulae tres per circulos et lineas rectas in harmoniam et caelum, de quibus in Thimaeo.

De codicis aetate et comprehensione sic Ballerinii: « Vetu- » stius huius collectionis [epistolarum s. Leonis] exemplar, quod » vidimus, est ms. 170 bibliothecae venetae s. Marci, saeculi cir- » citer XII. Solas epistolas continet » (2).

Cod. 71 chart., 1468, a. 273, I. 174 [Z. L. LXXXII]. B.

1. S. Gregorii papae I *epistolae biscentum nonaginta quinque*, sub nomine *registri*, nulla adhibita librorum distributione, f. 1-171. Ioannes Baptista Gallicciollus, sacerdos venetus, qui codicibus Marcianis usus est ad venetam editionem operum *s. Gregorii papae I* [1770, vol. XVI, 8.o] illustrandam novisque accessionibus completandam, acre, nec iniuria, de codice nostro iudicium protulit: « Plures ex regesto excerptas epistolas in co-

(1) Ibi, I, p. 526.
(2) Ibi, I, p. 551.

» dice Bessarionis reperi: sed tam faede scriptae sunt ut vix ope- » rae pretium sit eas commemorare. Quia tamen saepe editis » favent, et nonnunquam optimam lectionem praeseferunt, ideo » quasdam ex illis variantes decerpsimus et in notis subiecimus »; VII, p. XVII. Ceterum d. Gregorii epistolas septingentas septuaginta sex, duodecim libris distributas leges in *Concill. a Labbè.* Venet., 1729, VI, 738-1309.

2. *Passio sancti Petri, alexandrini praesulis. VII kal. decembris,* f. 172-177. Incip.: « Regnante impio et iniquo Dyocle- » tiano in Nicomedensium illustrissima civitate, erat multa con- » turbatio per omnem terrarum orbem . . . » : differt toto caelo a *passione* edita a Surio [*De probatis Sanctorum historiis.* Coloniae Agrippinae, 1581, p. 621-624].

Sub fine codicis legitur : *Anno Domini* 1468 *post Lucae, finitus inclitissimo domino B. car. nicen. per me Theodericum Wulf de Lubec, in curia habitationis domini eiusdem.*

Cod. 72 chart., saec. XV, a. 273, l. 208 [L. III, XIX]. F.

B. Gregorii papae VII *epistolae*, cum postillis marginalibus sequioris aevi. Omnes fere ex integro cum editis in *Concill. a Labbaeo.* Venet., 1770, XII, 234-538, conveniunt, eodemque quasi ordine distributae sunt.

Codex concinne exscriptus, foliorum 253, litteris initialibus et titulis rubro colore notatis, pictura lineari in fronte conspicuus, de quo Bluhme merito: *ist ohne Werth* (1), spectabat ad Dominicum Mariam Mansi.

Codd. 73-75 chart., saec. XVII, a. 310, l. 213 [Z. L. CXC-CXCII].

Collectio bullarum ad privilegia coetuum regularium maxime; plurium quoque ecclesiarum spectantium. Nomina pontificum recensemus sub quibus bullae prodierunt, ut et ordinum re-

(1) Perz. *Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde.* Hannover, 1824, V, p. 615.

gularium, ecclesiarum, principum; eo magis quod pleraeque in *Bullario magno* desiderentur.

Vol. I, folior. 433, exstant bullae vel integrae, vel per regesta, ultra quadringentas, annis 537-1429, sic distributae:

Vigilius	1	Lucius II	1	Honorius IV	1
Vitalianus	1	Eugenius III	1	Nicolaus IV	5
Zacharias	2	Anastasius IV	1	Caelestinus V	6
Benedictus VIII	1	Hadrianus IV	1	Bonifacius VIII	9
Ioannes III	1	Alexander III	6	Benedictus XI	1
Gregorius VI	1	Urbanus III	1	Clemens V	6
Clemens II	1	Gregorius VIII	2	Benedictus XII	1
Leo IX	8	Innocentius III	3	Clemens VI	8
Victor II	1	Honorius III	21	Innocentius VI	2
Stephanus IX	1	Gregorius IX	52	Urbanus V	1
Nicolaus II	3	Innocentius IV	66	Gregorius XI	13
Alexander II	9	Alexander IV	37	Urbanus VI	3
Gregorius VII	46	Urbanus IV	4	Bonifacius IX	12
Urbanus II	14	Clemens IV	11	Gregorius XII	6
Paschalis II	2	Gregorius X	2	Alexander V	1
Innocentius II	1	Nicolaus III	3	Martinus V	16
Caelestinus II	1	Martinus IV	1		

Haec privilegia concessa sunt pluribus coenobiis et congregationibus, praesertim vero canonicorum regularium Lateranensium; nec non ecclesiis aretinae, bononiensi, caenomanensi, cluniacensi, ferrariensi, romandiolensi, salernitanae, viennensi in Delphinatu, ut et Rogerio comiti Calabriae et Siciliae, ac euntibus ad praedicandum in terris Infidelium. His accedunt foliis 429-433 diplomata quatuor imperatorum Othonis IV et Caroli V, seu privilegia data canonicis regularibus Lateranensibus.

Vol. II, folior. 433, bullas complectitur quos dedere pontifices

Ioannes XXII	16	Paulus II	6	Leo X	19
Eugenius IV	33	Sixtus IV	23	Hadrianus VI	2
Nicolaus V	13	Innocentius VIII	13	Gregorius XIV	1
Callixtus III	1	Alexander VI	14		
Pius II	14	Iulius II	9		

Ceterorum monasteriorum privilegia excedunt quae largiti sunt pontifices congregationibus canonicorum regularium Latera-

nensium, Iesuatorum; familiis ordinis s. Benedicti, cassinensi s. Iustinae de Padua, s. Mariae Montis Oliveti; Servis b. Mariae virginis; s. Hieronymo de Fesulis; Eremitis; Camaldulensibus.

Extremo foliorum 357 continentur privilegia, concessa praecipue congregationi canonicor. Lateranensium et societati Iesu a pontificibus

Leone X	1	Paulo IV	2	Sixto V	8
Clemente VII . .	2	Pio IV	5	Gregorio XIV .	3
Paulo III	19	Pio V	11	Clemente VIII .	20
Iulio III	7	Gregorio XIII . .	38	Paulo V	8

Cod. 76 chart., saec. XVI, a. 208, l. 143 [L. IV, XII].

1. Bullae plurimorum pontificum pro canonicis Lateranensibus, praecipue ecclesiarum et monasteriorum s. Mariae in Frisonaria lucensis dioeceseos, s. Mariae ravennatensis in Portu, s. Leonardi de Monte Donico prope Veronam, basilicae Constantinianae, s. Petri apud Cremonam, s. Mariae de Kalena, s. Mariae Florentiae, s. Georgii maioris de Venetiis, s. Xisti de Placentia; quarum quasdam edidit Pennotus [*De congregatione Lateranensi* ec. Romae, 1624]; f. 1-68.

2. Supplicationes octo canonicorum regularium beatae Mariae de Frisonaria pontificibus factae, privilegiis quibusdam assequendis, cum indicatione: *Concessum ut petitur*. Sub fine legitur alio charactere.

De ne Salodio habet Ludovicus munera summi
Pontificis, noviter quae relegenda dedit.

3. Bulla Alexandri papae quarti, de vestibus deferendis ab Eremitis ordinis s. Augustini in partibus Lombardiae. Anagniae, 15 calend. iulii, a. 1255, f. 74-79.

Codicem exscriptum a Paulo de Flandria, possederant canonici regulares divi Augustini, commorantes in canonica s. Saltoris extra et prope Brixiam.

Cod. 77 membr., 1515, a. 163, l. 105 [L. IV, XLIX]. X.

Iulii papae II *bulla pro confirmatione privilegiorum canoni-*

corum lateranensium, congregationis s. Salvatoris. Inc.: « Inter » ceteros in militanti ecclesia veluti regina in vestitu deaurato » circumdata . . . ». Romae, 2 april., 1512.

Bulla, ideo *mare magnum* appellata est, quod duobus supra septuaginta articulis distributa, quidquid eius ordinis constitutionibus, iuribus, privilegiis augendis conferre potest, comprehendat. Praeit index, fol. 3-5. Bullae exemplum, ut liquet ex codici adiectis, concinne exscriptum Ludovicus de Brixia, *congregationis canonicorum regularium sancti Salvatoris ordinis s. Augustini,* exhibuit anno 1515 cardinali Raphaeli episcopo ostiensi et papae camerario, qui *eam prorsus in iudicio et extra fidem adhiberi* testatur, perinde ac praefatae originales litterae exhibitae forent vel ostensae. Romae, 11 aprilis, 1515.

Cod. 78 chart., saec. XVI, a. 202, l. 138 [L. IV, L].

Eiusdem bulla eadem, f. 1-22, cum indice, f. 25-27.

Accedit bulla Pauli papae III: « Pastoralis offitii cura nobis, » meritis licet imparibus, ex alto commissa . . . . » data die 18 iulii, 1548, qua confirmat privilegia a praedecessoribus suis Gregorio XII, Martino V, Eugenio IV, Callixto III, Pio II, Paulo II, Sixto IV, Innocentio VIII, Alexandro VI, Iulio II, congregationi sancti Salvatoris, ordinis s. Augustini canonicorum regularium, ut et eiusdem confirmatio per Philippum Archintum episcopum Salutiarum et vicarium pontificis generalem, die 19 octobris 1548, rogante fratre Ioanne Paulo veneto, visitatore congregationis eiusdem.

Cod. 79 membr., saec. XV, a. 390, l. 255 [Z. L. CXCIV]. B.

Roderici de Aravalo *commentum et apparatus ad sacram constitucionem sive bullam Pauli pp. II, adversus Georgium de Podebrach regem Bohemiae.*

Georgius tanquam hussiticae haeresis fautor, anathemate a Paulo pp. II anno 1466 damnatus, ac regio titulo depositus est bulla: « Cum extra fidem catholicam quam sacrosancta romana » praedicat et observat ecclesia . . . . ». Hanc Rodericus Sancius

de Aravalo, segobiensis dioeceseos, episcopus zamorensis, calaguritanus et palentinus, castri sancti Angeli de urbe castellanus, commentario persecutus est, quod pontifici eidem nuncupavit littera : « Consuevit antiquorum studiosa prudentia et ingeniosa » sagacitas... », annotans : « Dividitur haec apostolica et utilis » constitucio in octo partes principales . . . ». Bulla, etsi prodierit, desideratur in bullario maximo: commentum nunquam vulgatum puto. Foliis 113-122 exstat *tabula sive repertorium per alphabetum super libro praecedenti.*

Codicem auropictum in titulo, cum insigniis episcopalibus Roderici, eumdem fortasse qui nuncupatus, ab eodem pontifice Bessarioni donatum crediderim.

Cod. 80 membr., saec. XIII, a. 260 l. 182 [L. II, LXXXIV]. Mk.

C. Sidonii Solii Apollinaris, Avernorum episcopi, *epistolarum libri novem.* Praeit : *Gregorii turonensis archiepiscopi in secundo libro de gestis Francorum, de sancto Sidonio verba.* Eodem charactere quo codex totus, tabula accedit, folio extremo 53, sub hac inscriptione : « Anno Domini MCCXLII secundum pisanam formam haec tabula ad pasca inveniendum incepta est die sancto » epiphanie, et omni anno currit una pars ; et quota prima littera partis est intra alphabetum tota, erit pasca intrante aprili, » vel exeunte marcio, et ubicumque invenitur M in fine partis, » illo anno erit de marcio, et quando Z venerit, adde unum et » habebis pascha ; et quando venerit pars que Zabuli dicitur, ad- » de duo et habebis pascha . . . ». Incip. :

« Auroram virgo moribus consurgens quasi humilis »

finit vero : « Pise perhemnis tribuat per infinita secula. amen ».

Codicem cum operculis ligneis corio purpureo obductis, Parisios annos 1797 delatum, possidebat *Crispinus Ortulanus de Cracovia anno* 1436.

Cod. 81 chart., saec. XV, a. 206, l. 139 [L. II, LXIII]. O.

Eiusdem *epistolarum libri novem.*

Codex foliis 107 accurate descriptus, situs udore male actus,

qui ad venetum Ioannem Baptistam Perusin spectabat, post eruditissimi Sirmondi in Sidonium studia, vix quidquam ad novam emendationem affert.

Cod. 82 chart., saec. XV, a. 270, l. 184 [Z. L. LXXXIV]. B.

1. *Epistolae Ivonis carnotensis episcopi* octoginta octo, fere omnes editae, f. 2-72. Quae septuagesima octava est in codice *dilectis in Christo filiis Waloni cum ceteris fratribus*, f. 66-67, respondet in edit. parisiensi anni 1610, decimae septimae, quae cui missa sit minime apparet. Extrema, f. 72, Laberoni viennensi archiepiscopo, quae incip. : « De rebus que semel Domino contri» bute atque dedicate sunt . . . . » nullibi in editis mihi obvia.

2. Hildeberti cenomanensis episcopi ac archiepiscopi turonensis *epistolae sexaginta octo*. Si cum editione parisiensi anni 1708 conferas, ordini quo tribus libris distributae sunt, minime respondent. Inter has, fol. scilicet 107 *verso*, quae inc. : « David » futura spiritu previdens . . . » et 122 *verso*, quae inc. : « Pro» missa mundo gaudia », sunt prosae eiusdem Hildeberti *de natali Domini;* foliis vero 123-127 est eiusdem sermo sinodicus ad pastores, qui incipit : « Quantas commissis vobis ovibus debeatis » excubias . . . »

Codex satis ornatus pluribus scatet mendis.

Cod. 83 chart., saec. XIX, a. 323, l. 218 [L. XIV, CCXCIII].

Epistolae fere centum sexaginta, latinae, Antonii Panciera patriarchae aquil. et aliorum, de rebus concilii pisani et patriarchatus aquileiensis, annis 1406-1411.

Collector haec indici praetulit : « Rubricae eorum quae oc» currerunt et facta sunt in patriarchatu aquilegensi pro maiori » parte de anno Domini millesimo quatuorcentesimo sexto, die » quinta iunii, dum reverendiss. in Christo pater et dominus An» tonius de Portogruario, concordiensis dioecesis, miseratione di» vina, titulo sanctae Susanae, sacrosanctae romanae ecclesiae » presbyter cardinalis, existens episcopus concordiensis, et felicis » recordationis domini Bonifacii papae VIII secretarius, fuisset

» translatus ad regimen dictae ecclesiae aquilegensis, vocatus et » electus per capitulom ipsius, nemine discrepante, velut Aaron ». De epistolis et in eis contentis confer *monumenta aquileiensia* Io. Franc. Bern. M. de Rubeis, passim. Fere omnes ineditae, ante non multos annos, exscriptae sont ex codice quem dicunt *Pancierino* seu *Boggiani*, civitatis Anstriae: authenticnm servat bibliotheca archiepiscopalis utinensis.

Codicem paginarum 562 dono dedit Marciae bibliothecae Petrus comes de Monteregali-Mantica portusnaonensis, die decima innii, anni 1867.

Cod. 84 membr., 1476, a. 314, l. 221 [L. IV, LXVI]. Yc.

1. *Provinciale omnium ecclesiarum orbis christiani, cum suis suffraganeis*, seu syllabus titulorum cardinalium, archiepiscorum, episcoporum, regum in universo orbe christiano, f. 1-15.

2. *Taxae annatarum quae a patriarchis, archiepiscopis, episcopis et abbatibus in romana curia persolvuntur*, f. 15-103.

Codex pro Ioanne Baptista Zeno cardinali conscriptus, elegantissime quidem, cum litteris initialibus depictis et deauratis, nec non insigniis eins familiae Zeno, non sine multis mendis, sub fine inscribitnr: « pro reverendissimo domino domino cardinali » sanctae Mariae in porticu Ioannes de Avolio patavus scripsit » anno Domini MCCCCLXXVI. Romae ».

Cod. 85 chart., saec. XVI, a. 297, l. 208 [L. IV, CVII]. Z.

Secretariorum apostolicorum privilegia. Bullae qoatuor supra viginti pontificnm Innocentii VIII, Alexandri VI, Leonis X, Clementis VII, Pauli III, Iulii III, ab anno 1487 ad 1553. Snb fine: *Visa. B. de'Monteacuto.*

Innocentius octavus bulla prima ita novam secretariorum institntionem persequitur: « Dudum siquidem romani pontifices » praedecessores nostri . . . quamplurimos adhibuere secretarios, » quod postmodum Callixtus tertius et Pius secundus . . . ad sex » successive reduxerut. Nos autem qui superiori anno, dnm no» stra urbs per nonnullas gentes armigeras hostiliter opprimere-

» tur, pro illius ab oppressione huiusmodi liberatione, grandia
» subire compulsi fuimus opera expensarum, ad quae cum roma-
» nae ecclesiae facultates non sufficerent, mitram pontificalem
» *regnum* nuncupatam, et alia quamplurima eiusdem ecclesiae
» iocalia preciosa aurea et argentea diversis mercatoribus . . . . .
» pro diversis pecuniarnm snmmis ad quantitatem forte centnm
» millinm ducatorum anri de camera ascendentibus pignoravi-
» mus. Quae cum commode ex dictae ecclesiae proventibus iam
» exhaustis redimi non possent ; nos sperantes quod si ad offi-
» cinm eorundem secretariorum, praeter et ultra dictos sex, de-
» cem et octo praelati et in dignitate ecclesiastica constitutae
» dnmtaxat personae assumerentnr, et omnes simul pro redem-
» ptione et liberatione mitrae, et iocalinm predictornm, de eorum
» facultatibus usque ad summam sexaginta dnorum millium et
» quadringentorum florenorum auri de camera persolverent et
» contribuerent ; assignarenturque eis etiam de novo convenien-
» tia emolumenta . . . statnimus quod nostri et pro tempore exi-
» stentes romani pontificis secretarii de cetero perpetuis futnri
» temporibus debeant esse vigintiqnatuor . . . ».

Codex constat foliis nonaginta tribus.

Cod. 86 membr., saec. XIV, a. 256, l. 180 [L. IV, XXX].

Formularium et stylus scriptorum romanae curiae de omnibus quae spectant ad officium scriptorum. Incip. : « Est notandnm » quod litterae domini papae, aliae bullantur cum serico, aliae » cum filo canapis ... ». Pertinet ad tempus Bonifacii papae VIII [1294-1303]. Quaedam deinceps adiecta sunt.

Codex foliornm 83, cum titulis, litteris initialibus et partitionibus eleganter *rubricatis*.

Cod. 87 chart., saec. XIV, a. 313, l. 238 [L. IV, CXVIII].

Liber formularum, quibus pontifices Clemens V, Ioann. XXII, Benedictns XII, annis 1309-1340 Avenione usi snnt, in negotiis iuris canonici gerendis, cum indice praeeunte, mntilo in principio, f. 1-7. Formulae autem se referunt ad litteras missivas, procura-

torias, executorias, citationis, confirmationis, commissionis; ad formas praesentationis litterarum ac mulctarum; ad probationes et testes; ad ordines *represaliarum*; ad privilegia, praecepta, banna, iudicia ordinaria et extraordinaria, sententias, in rebus quae titulis sequentibus concluduntur: ***Beneficiorum ecclesiasticorum vacatio, electio, acceptatio, resignatio — Formularium ex quibusdam electionis formis — Tractatus de mutuo, quietationibus, depositis, procuratione, venditionibus, concessionibus, indulgentiis datis per praelatos, pensionibus, officio tabellionatus concesso praelatis, dotibus, cessionibus, compromissis, societate habenda, diversis formis appellationum, testamentis, codicillis, donationibus causa mortis et inter vivos, adoptione, emancipatione, ordine iudiciorum.*** Animadvertendum occurrit his formulis mentionem factam ecclesiarum albanensis, albiensis, alexandrinae, antheradensis, aquensis, arelatensis, augustanae, calvensis, cameracensis, capuensis, foroliviensis, leodiensis, lugdunensis, narbonensis, parisiensis, parmensis, pictaviensis, spoletanae, suessanae, suessoniensis, theanensis, turronensis, tusculanae, valentinae; ut et eorum episcoporum aut capitulorum, aut canonicorum: item cardinalium Berengarii, Bernardi, Francisci; fratrum domus hospitalis Ierusalem, I. locumtenentis in prioratu Venetiarum, Elorini de Villanova, Adam, Marci; I. Stephanelli cantoris ecclesiae s. Hilarii pictaviensis; ducis Calabriae; comitum palatinorum mediolanensium Bossiarii et Alberti de Alliate; notariorum Gualdi Iacobi de Pignatario Montiscassini, Petri Nicolai, Raphaelis de Osuntulo de Cremona; legum doctoris Iacobi de Ancona; civium et mercatorum florentinorum A., F., L., Petri et Simonis; conventus montis Sancti Dyonisii.

Codex foliorum 178, quem in Gallia exaratum suadent nomina frequentiora eius ecclesiarum, aevum pontificum avenionensium, scriptura gallicum referens typum, membranae quatuor in libro compingendo adhibitae, de quibus si disseram, puto historiae consultum iri. Agitur in iis ***de redditibus et emolumentis nemorum de Angulis, de Mossano et de Cecenone et locis circumvicinis***, ac ***senescaliae Carcassonae***, quibus actis memorantur forestae ***Narbonesii, de Cauna Albigesii, Senolhedesii, de Campo Leonis, de Brolio, del ghao francese, de Sancto Amantio, de Sancto Ludo-***

vico. Item numerantur *acapita* [cognitiones in dominum], *expleta* [iurisdictiones] *et iustitiae, condempnationes* seu emendae [mulctae] *salini,* praestandae per praepositos, clavarios, aliosque Carcassonae.

Volumen ante duos annos Utini divenditum possedit Antonius Bellonus, cuius manu puto notas adiectas: « Liber A. Bel» loni notarii utinensis » — « Nunciatum fuit hic Utini die ul» tima februarii, millesimo quingentesimo quartodecimo, indictio» ne secunda, expeditionem Osopii ab illustri domino comite Chri» stophoro de Croatia, ceterisque dominis commissariis exercitus » caesarei relictam fuisse propter metum dominorum venetorum » redeuntium cum exercitu satis potenti, qui fertur iam Sacilum » applicuisse. Dii meliora velint, lucrumque pingue dominis no» tariis concedant, quibus et probitas et fides inest solida, virtus» que non obliviscenda, immo dignissima remuneracione qua» cumque. Nam quia neutrales nil magis cupiunt quam quod » cunctis magis expediat ».

Cod. 88 chart., saec. XV, a. 158, l. 102 [L. IV, XCVI]. O.

Bartholomaei de Saliceto, de Bononia, *consilium* seu *tractatus super facto schismatis.* Incip.: « Factum alias de curia roma» na transmissum . . . »

Pervulgatum schisma illud est quod ex Urbani VI summi pontificis electione ortum, perdiu divexavit ecclesiam: cui quidem ut finis imponeretur, praecipui temporum illorum iurisconsulti Franciscus Zabarella, Ioannes de Lignano, Petrus de Ancarano, Antonius Butriensis, Petrus Maurocenus, Nicolaus Tudiscus abbas panormitanus, Antonius Rosellius, aliique scriptis pugnarunt. Iis Bartholomaeus Salicetius, legum, quas Bononiae, Ticini, Ferrariae ac Patavii explicavit, peritia clarissimus est adiungendus; ut qui consilio, hoc in codice descripto et in alio maioris ecclesiae lucensis (1), Urbani VI electionem, quam per vim et metum factam eius adversarii criminabantur, pro legitima tueatur, quod praesertim neque gravis, neque certa electoribus illata

(1) Zacharias, *iter italicum*, p. 18.

vis esset; et alioqui nonnisi, quod e re ecclesiae erat, tunc ab iisdem petitum fuisset. Auctor a morte Gregorii papae XI [1378] orsus, Urbano pontifice adhuc vivo se scripsisse, postremis hisce verbis declarat : « Concludo igitur dominum Urbanum verum » summum pontificem esse, et eum verum apostolicum tenendum » et adorandum : sed omnipotentem Deum suppliciter exoro, et » eius unigenitum dominum Iesum Christum salvatorem nostrum, » cuius vices summus pontifex gerit in terris, ut dignetur sui » clementia hoc schisma de ecclesia sancta tollere ; ne mentes et » corda fidelium deducantur in lubricum ; et dignetur mentes » principum sic inspirare, quod super hiis, si est possibile, fiat » concilium generale ».

Codicillus foliorum 22.

Cod. 89 membr., saec. XII, a. 173, l. 108 [L. IV, XCV]. O.

Tractatus de investituris ecclesiasticis incip : « Redditae » quae sunt Caesaris . . . Multi invidiam nobis inferunt dicentes » nos iniuste facere . . . ».

Opellam nunquam impressam, cui titulus in codice deest, *de investituris ecclesiasticis* inscribere minime dubitandum, quod de iis praecipuum illius argumentum sit. Tum prodiit, quum de beneficiorum ecclesiasticorum collatione utraque potestas, pontificia scilicet ac imperatoria, contendebat; qua de gravissima controversia Norisius cardinalis et Natalis Alexander uberrime commentati sunt. Beneficiorum collationem ecclesiae asserit auctor, ac nullam praeterea vult esset imperatoris in ipsam ecclesiam dominationem : quod ut ostendat, conciliorum canones affert, pontificum romanorum decreta, patrum testimonia et argumenta a ratione ducta ; nonnisi tamen iis utitur, quae alii et quidem pervulgati scriptores adhibent, qui pro ecclesia hac ipsa de re certarunt. Urbani papae II epistolam a Labbaeo editam (1) profert : « Hoc etiam sanctae memoriae secundus Urbanus papa, » affirmans quia qui res ecclesiae vendit vel emit, simoniacus sit,

(1) *Concil.* Ven., 1730, XII, p. 372.

» confirmat dicens . . . ». Hinc post annum 1099, quo Urbanus diem suum obiit, auctorem hanc scripsisse cognoscimus: et concilium lateranense anno 1123 coactum is facile praecesserit, cum in eo Callixtus papa II cum Henrico II imperatore litem de investituris composuisse constet.

Codex foliorum octodecim diligenter exaratus est, at librarius manum extremam operi minime imposuit.

Cod. 90 membr., saec. XIV, a. 237, l. 180 [Z. L. DXVII]. Ya.

Guillelmi de Mandagotto *liber de electionibus praelatorum*, cum glossis ab auctore ipso additis, minime vero in codice absolutis. Textus incip.: « Quia dum electiones imminent celebran- » dae [nempe archiepiscopi nemausensis] . . . . : »; glossa vero: « Electio est celebranda dum vacat ecclesia et non ante ».

Auctor, *de Mandagozzo* etiam appellatus, archidiaconus nemausensis et domini papae capellanus, item archiepiscopus nemausensis, ebredunensis [a. 1295], aquensis [a. 1311], cardinalis praenestinus [a. 1312], mortuus a. 1321, nuncupat « mo- » ribus multipliciter radianti, magistro suo karissimo, domino » Berengario [iuniori] Fredoli succentori ecclesiae biterrensis, » domini papae capellano et doctori facundissimo decretorum », opellam [editam, p. 407, XV, *Oceani iuris* seu *tractatus tractatuum*] quae « intendit . . . . praemissis dispendiis » providere, ad instructionem eorum qui sunt iuris ignari, vel » electionum negocia non experti, quique habere nequeunt, cum » expedit, copiam praeteritorum ». Libelli autem « ex diversis » iuribus et doctorum opinionibus compositi » tractationem sic persequitur: « Doctrina primo traditur satis plena, quis modus » observari debeat in electionibus vel postulationibus faciendis » et, eis factis, tempore debito prosequendis. Secundo subiicitur » qualiter sint formanda instrumenta et litterae super hiis quae » occurrunt in ipsarum electionum vel postulationum negotiis » facienda. Tertio et ultimo adnectitur de appellationibus per » quas aliquando negotia huiusmodi ad sedem apostolicam defe- » runtur ». Altera libri parte, f. 35-52, praeceptorum quae tradidit quasi exemplum proferens dat acta electionis archiepiscopi

nemausensis, quo munere auctor institutus est. De opere in *Galliae christianae* tomo VI nec verbum quidem.

Utrumque Bonifacius papa VIII adhibuit in sexti libri *decretalium* compilatione : « Nos ad apicem summi pontificatus » superna dispositione vocati . . . ., per venerabiles fratres no» stros Guillermum archiepiscopum ebredunensem et Berenga» rium episcopum bitterensem . . ., decretales huiusmodi diligen» tius fecimus recenseri ». In prooemio.

Cod. 91 membr., saec. XIV, a. 258, l. 196 [L. IV, XXII]. Mk.

Plura circa sacrae inquisitionis officium.

a. Clementis papae IV constitutio qua leges in haereticos eorumque conscios vulgantur, f. 1-4. Inc. : « Statuimus ut pote» stas, capitaneus . . . . Perusii, 3 nov. [1264] ».

b. Eiusdem constitutio qua leges in haereticos a Friderico II latas esse observandas praecipit, f. 4-6. Inc. : « Adversus hae» reticam pravitatem quondam Fridericus . . . ». Utramque constitutionem ediderunt Bremond. *Bullar. O. D.*, I, p. 125; Sbaralea. *Bullar. Francisc.*, I, p. 731; Bzovius. *Annal. eccl.*, XIII. Rei roborandae addit pontifex triplicem Friderici constitutionem Patavii datam die 22 febr. 1229, quam praeter alios, recens edidit Huillard-Bréholles. *Historia diplom. Friderici II*, Parisiis, II, p. 4-5; IV, p. 5, 298, 300; V, p. 201, 215.

c. —— bulla *inquisitoribus ordinis Minorum, in administratione marchiae tarvisinae deputatis auctoritate apostolica et in posterum deputandis*, f. 6-8. Inc. : « Licet ex omnibus mundi » partibus qui christiana religione censentur . . . . . . Perusii, 14 » nov. [1265] ».

d. Alexandri papae IV constitutio de eadem re, *inquisitoribus ordinis Minorum in partibus Italiae praesentibus et futuris*, f. 8-9. Inc. : « Quod super nonnullis quaestionum articulis . . . . » Anagniae, 10 ianuarii [1261] ».

e. P. albanensis episc. H. priori provinciali ordinis Praedic. in Lombardia, de modo se gerendi circa haereticos, f. 9-10, 80-83. Inc. : « Cum nuper domin. papa tibi praeceperit . . . ». Duplex exemplum.

f. G. narbonensis episcopi, inquisitoribus de eadem re, f. 10-12. Inc.: « Vestris devotis precibus annuentes . . . ».

g. Guidonis Ful [ginatis, ord. Praedic.] quaestiones breves super re eadem: *de his qui sponte redeunt; qui dicantur credentes; qui sint censendi fautores; qui dicantur receptatores; qui dicantur defensores; de inquisitionibus faciendis*, f. 12-15.

h. Innocentii papae IV constitutio inquisitoribus ordinis Praedicatorum in Lombardia et monarchia Ianuae, f. 15-76, 76-77. Incip.: « Super extirpatione haereticae pravitatis hoc a » vobis in locis ... Assisii, 30 maii [1254] ». Duplex exemplum.

i. Instructiones pro inquisitoribus, f. 16-18. Inc.: « Hic est » modus quem debent inquisitores haereticorum habere . . . . »

k. Nicolai cremonensis et Danielis de Iosano inquisitorum, consilia quaesita a sapientibus, nempe a Philippo Placentiae episc. et aliis ea super re, annis 1276-1277, f. 19-25.

l. Formulae ad officium s. inquisitionis spectantes, f. 26-57.

m. Innocentius papa IV potestatibus per Italiam constitutis dat leges in haereticos et conscios, f. 58-65, 83-89. Incip.: « Ad » extirpandam de medio populi christiani haereticae pravitatis » zizaniam . . . . . . Assisii, 20 mai [1254] ». Exemplar alterum mutilum.

n. Idem eisdem, f. 66-73. Incip.: « Cum adversus haereti- » cam pravitatem quondam Fridericus . . . . Assisii, 18 mai » [1254] ». Habet constitutiones Friderici II, de quibus supra litt. **b.**

o. —— fratribus ordinis Praedicat. in provincia Lombardiae, f. 73. Inc.: « Cum in institutionibus nuper a nobis . . . . . » Anagniae, 20 iul. [1254] ».

p. —— universis Christi fidelibus, f. 74-75. Inc.: « Nove- » rit universitas vestra quod nos ad instar ... Perusii, 12 maii, » [1254] ».

q. Alexander papa IV iisdem, f. 77-79. Inc.: « Innocentius » papa praedecessor noster dudum constitutiones . . . . Laterani, » 2 martii [1257] ».

r. Clemens papa IV iisdem, f. 79-80. Inc.: « Ne inquisito- » ris negotium contra damnatam haeresim . . . . . Perusii, 13 ia- » nuarii [1265] ».

s. Consilium Benedicti [Ioannis Caietani] qui postea Nicolaus papa III fuit, et specialiter sapientum de curia, f. 90-95. Inc. : « Super eo quod vestrae consultationis articulus continebat, » utrum scilicet . . . ». Consilium datum ante annum 1277.

t. —— domini Francisci doctoris legum et magistri Iacobi canonici bononiensis, decretorum doctoris, f. 95. Incip. : « Super eo quod quaeritur de iuramento et promissione . . . »

Cod. 92 membr., saec. XV, a. 132, l. 103 [L. III, CXLII]. Z.

1. Incipiunt censurae ecclesiasticae compilatae per dominum Antonium archiepiscopum florentinum, et primo :

a. *de excommunicatione maiori* capitula septuaginta quatuor, f. 1-92.

b. — —— *minori* capitula sex, f. 92-101.

c. — *interdicta* capitula quinque, f. 101-120.

d. — *suspensione* capitula quinque, f. 120-132.

e. — *irregularitate* capitula sex, f. 132-155.

secundo : *de poenis ecclesiasticis*, f. 155-162.

Indicem generalem, f. 162-164, excipit syllabus excommunicationum papalium, f. 164-166 ; episcopalium, f. 166-170. Tractatum editum leges Venetiis 1474, et in *tractatu tractatuum* sive *Oceano iuris*, Venetiis, 1584, f.°, XIV : titulus apud Echardum, II, p. 170, est : *Tractatus notabilis de excommunicationibus, suspensionibus* ec.

2. *Quidam ordo in allegando iuris canonici et civilis*. Incip. : » Quia verus intellectus huius operis consistit in habendo aliqualem noticiam . . . », f. 170-172.

3. *Tractatus domini Antonini archiepiscopi florentini, de ornatu mulierum*. Incip. : « Quaeritur primo utrum ornatus mulie- » rum secundum morem patriae . . . », f. 172-178. Apud Echardum venit nomine : *quaestio de ornatu mulierum*.

4. Quaedam de usura et de virgine, sine auctoris nomine, f. 179-180. Primus articulus incip. : « Quaeritur utrum sit lici- » tum emere pignora e manifestis usurariis . . . . », alter : « An » et quando quis vel quae dicatur virgo seu corrupta ».

Pagina opusculis praemissa habet: « 1653, die 13 ianuarii.
» Admodum rever. pater Daniel Rissega, lector, praedicator et
» conventus sanctae Mariae de populo vicarius, ordinis Praedi-
» catorum, mihi donavit hanc summam divi Antonini: quam, ut
» ex traditione habetur, multi patres dicti ordinis affirmant, esse
» unam ex illis primis ab ipso divo Antonino manu propria scri-
» ptis. Et ego Ioannes Matthaeus Madrutius canonicus collegia-
» tae ecclesiae . . . ac vicarius generalis aemonensis, in huius rei
» memoriam praedicta notavi ». Placet quae illustrationis gratia in hunc locum edidit Bernardus M. de Rubeis opere *de rebus congregationis sub titulo beati Iacobi Salomonii.* Ven., 1751, p. 330: « Æmoniae, idest in Civitate nova Istriae degebat Madrutius sub
» episcopo Iacobo Philippo Thomasino. Coenobiolum *sanctae Ma-*
» *riae de Populo* abdicatum fuisse anno 1616 vel insequente a
» Bernardino Gosellino provinciae praefecto adnotavimus supe-
» rius. Addendum hoc loco est egisse laudatum Thomasinum epi-
» scopum anno 1650, quo cathedralis ecclesiae canonicum Ro-
» mam ablegaverat ad veneranda sacra limina, ut coenobiolum
» *sanctae Mariae de Populo,* generali ordinis magistro mandante,
» iterum incolerent dominicani alumni. Schedam habeo ms. quae
» rem enarrat. Hac igitur occasione data, laudatus *Daniel Ris-*
» *sega* regimen coenobioli adsumpsit: quod omnino dimissum
» denique, abdicatumque fuit ».

Codex duplici columna, eleganter exscriptus, cum antiquis operculis ligneis corio vitulino vermiculato obductis.

Cod. 93 chart., saec. XVI, a. 207, l. 158 [L. III, CLXI]. N.

De his quae praestari possunt non canonizatis, ad Augustinum Cusanum s. r. e. cardinalem amplissimum. Opusculum r. p. Antonii Gallonii, oratorii Vallicellani presbyteri, et aliorum eruditorum virorum. De hac re copiose actum est apud sanctiss. d. n. Clementem VIII cum de b. Philippo, aliisque aliquo cultu prosequendis orta esset dubitatio Romae, anno a Christo nato 1596. Capitula octodecim, per quaestiones et resolutiones. Opus non ultra annum 1605 exscriptum est.

Codex foliorum 56.

Cod. 94 chart., saec. XVI, a. 284, l. 210 [L. III, CX]. O.

1. Augustini Valerii cardinalis, episcopi veronensis, *de occupationibus s. r. e. diacono cardinale dignis, ad Federicum cardinalem Borromaeum*, f. 1-32.

Auctorem in titulo posui, quum ipsius Valerii, in opere impresso *de cautione adhibenda in edendis libris* [p. 38], testimonio nixus, tum aliis inditiis adductus, quae in libello sunt. Eius conscribendi occasionem sibi Carolum Borromaeum cardinalem, sanctissimum virum dedisse, auctor initio profitetur; a quo ut Federicum adolescentulum patruelem suum amore paterno complecteretur, eiusque studia curaret, rogatus fuerat. Carolo cardinali id se nullo modo negaturum ait, cuius multa et magna in se merita essent. Nam Romae primum anno 1561, quum Bernardum Naugerium avunculum a Pio IV pontifice inter cardinales recens cooptatum assectaretur, ab eo amicitiae iure donatum, et in academiam quam instituerat, adscitum; eo auspice se laicum hominem Venetiis, iussu senatus, patricios iuvenes philosophiam publice docentem, episcopum Veronae factum; omnique praeterea officiorum genere ab eodem prosequutum, lubens commemorat. Federico itaque dignas occupationes ob oculos ponit, easdem nimirum quibus ecclesiae cardinalem deditum cordati quique homines facile velint. Libros non tam multos, quam optimos, ei legendos dum suadet: « Nemo, ait, facile crediderit quantos pro-
» gressus fecerit Carolus cardinalis in libris sancti Thomae Aqui-
» natis, atque etiam sancti Bonaventurae: et quanquam nemo
» saepius et libentius diceret, se non esse theologum, se in do-
» ctorum numero collocari minime posse; nemo tamen, quum
» de dogmatibus loqueretur, maiore cautione et verborum, ut ita
» dicam, castimonia, quod sibi dicendum erat, exponebat; quum
» revera sanctus Thomas *ecclesiasticus Aristoteles* nuncupari
» possit, hoc est vir qui cum excellenti doctrina admirabilem
» ordinem coniungat; et sanctus Bonaventura non modo doceat,
» verum etiam inflammet eos, qui eius libros evolvant. Nosti tu,
» qui in publicis gymnasiis versatus es, et facultatem theologi-

» eam sub optimis magistris didicisti, insignia etiam doctrinae » more huius aetatis sumpsisti, ita ut scholasticos alios quamplurimos degustaveris. Ita se res habet: obruimur copia libro» rum: meliores seligamus oportet ». Bibliothecae autem comparandae Federico auctor est dicens: « Antiquitatis memoria co» lenda certe est; sed colenda magis memoria vetustatis, quae » in libris servatur. Quamobrem parandam supellectilem ma» gnam librorum, bibliothecam nobilem instruendam tibi, cardi» nalis Borromaee, putaverim: nulli sumptui parcendum hac in » re, ad nobilitatem animi tui pertinere quispiam existimaverit »; quod equidem Federicum, tum quum Bibliothecam Ambrosianam Mediolani instruxit, praestitisse iam constat. Libellus totus sana doctrina et rei ecclesiasticae eruditione scatet, haud secus ac cetera Valerii opera; quem proinde, ceu auctore dignum vulgavit anno 1832, Angelus Mai ex codice Vaticano in *Scriptorum veterum nova collectio ex Vaticanis codicibus*, vol. VI.

2. Eiusdem *libellus, qua ratione monendi sint detrahentes reipublicae venetae, Clementis VIII pontif. tempore, post Ferrariam in sanctae apostolicae sedis fidem receptam, conscriptus ad Federicum Borromaeum, s. r. e. cardinalem*, f. 34-46.

Quum anno 1598 Romae nonnulli Venetos reprehenderent, quasi obedientiam et reverentiam sanctae sedi non praestarent, ecclesiasticam potestatem invisam interdum haberent, et multam rei publicae gerendae auctoritatem iunioribus concederent; ad haec, magis quam opus fuerat, se sollicitos exhibuissent de communione ecclesiae catholicae Henrico IV Galliarum regi, cui summopere studebant, donanda, nec tandem in ferrariensi negotio ulla observantiae in summum pontificem iudicia dedissent; ut malevolorum obtrectationibus occurreret, Valerius cardinalis hunc libellum, utilitate potius quam necessitate suadente, ad Borromaeum veneti nominis amantissimum conscripsit. Refellit in eo romanas accusationes, res a Venetis pro ecclesia fortiter ac praeclaro gestas, et optimam eorum reipublicae administrationem, quae omnibus patebat, obiicens; ut nonnisi ab invidis hominibus eas potuisse querelas proficisci demonstrat.

Opellam accurate scripsit in codice hoc Ioannes Theopulus, idem forte qui primicerius ecclesiae sancti Marci, ac deinde pa-

triarcha venetus factus est: edidit vero Iacobus Morellius in opere: *Codices mss. latini bibliothecae Nanianae.* Venetiis, 1776, p. 176-188.

Cod. 95 chart., saec. XVII, a. 217, l. 154 [L. IV, CXI]. MI.

Bartholomaei Ugolini, *de officio et potestate episcopi,* capitulis novem supra quinquaginta. Incipit capit. primum: « Episco- » patus ordo quadripartitus est . . . », f. 1-132.

Editio altera (1) ita textus amplitudine codicem excedit nostrum, ut hic compendio potius tribuendus videatur. In ea tamen desideratur *examen episcoporum,* titulis quadraginta sex, quorum primus: « De constitutionibus. Quot aunis debeat celebrari sy- » nodus dioecesana », f. 133-186.

Auctor de Monte scutulo, dioeceseos ariminensis, iurisconsultus, sic operi, capitibus sexaginta tribus, quorum unumquodque in paragraphos, distributo, praefatur in edito, non in manuscripto: « Quatuor capita totius huius operis quasi fundamenta » quaedam ieci. In quorum primo, quod potestas haec ab episco- » po exercetur, ob eam rem, quibus qualitatibus episcopus crean- » dus, creatusque affectus esset cum habito respectu ad se, tum » ad ecclesiam suam gubernandam . . . In altero eiusdem pote- » statis effectus tam per se quam per accidens collocavi . . . . In » tertio, quod tota episcopi potestas sui muneris exercendi, ab » ordine atque iurisdictione pendet . . . Postremo, quod forma ad » haec peragenda, quae diversa sunt, diversa est ».

Codicem possederat Thomas Mallonius episcopus bellunensis [1634-1649].

(1) *Tractatus de officio et potestate episcopi,* Bartholomaei Ugolini, dioecesis ariminensis, ac Barbiani archipresbyteri, ecclesiasticis personis omnibus perutilis, hac secunda editione innumeris quibus scatebat erroribus expurgatus. Romae, apud Andream Phaeum, 1617, p. 174, f.°

Cod. 96 chart., saec. XVIII, a. 257, l. 193 [L. IV, LVIII]. N.

De iuribus sacerdotii et imperii tractatus contra Hugonem Grotium, aliosque aieraticos novatores, quo eorum nuperae sententiae repudiantur extirpanturque, auctore Iosepho Motta veneto, auditore metropolitano aquileiensi, et in curiis ecclesiasticis causarum patrono primi nominis, cum eius effigie pictura lineari atramento exhibita e fronte tituli.

Auctor additis sua manu lituris, emendationibus, additionibus, nuncupaverat, kalend. iuniis 1718, Clementi XI papae opus autographum in tredecim capita partitum, ac paragraphos summatim octoginta, typisque paraverat edendum; sub fine enim operis fol. 397 legitur: *Fr. Gio. Maria Bertolli de' Servi, revisore,* ac additionum fol. 416: « *Die* 28 *martii,* 1727, *viso et approbato quod principes et bonos mores. Marzinoni revisor publicus.* Plures habentur auctoris opellae editae, non opus hoc ceteris praeferendum.

Cod. 97 chart., saec. XVII, a. 328, l. 230 [L. IV, LXXXVIII]. Yc.

1. Bartholomaei Sylvatici, *de iurisdictione saeculari in personas, loca, et res ecclesiae et mixtas* tractatus. Index operi praepositus sic incipit: « Hic tractatus sex principales quaestiones » complectitur, in quarum explicatione quasi omnes illae tracta» buntur controversiae, in quibus de ecclesiastica et laica pote» state agi potest . . . », f. 1-139.

Autor in archigymnasio patavino, annis quinquaginta, iuris utriusque interpres, reipublicae venetae consultor et eques, in dedicationis epistola sereniss. principi Marino Grimano, ante mensem novembrem anni 1600 data, de se narrat quomodo ab annis octodecim, Iacobo Chizzolae brixiensi suffectus, cum Vincentio Stella item brixiensi et Erasmo Gratiano utinensi, in causis publicis Venetorum consilium de iure praestaret; ac ideo Venetiis fuerit commoratus, ac in curia caesarea *pro finibus cum Germanis transigendis, relicta patria et numerosa undecim filiorum familia:* « Hos, ait in fine, tibi addico atque consecro, sperans etiam fore

triarcha venetus factus est: edidit vero Iacobus Morellius in opere: *Codices mss. latini bibliothecae Nanianae.* Venetiis, 1776, p. 176-188.

Cod. 95 chart., saec. XVII, a. 217, l. 154 [L. IV, CXI]. MI.

Bartholomaei Ugolini, *de officio et potestate episcopi*, capitulis novem supra quinquaginta. Incipit capit. primum: « Episco-» patus ordo quadripartitus est . . . », f. 1-132.

Editio altera (1) ita textus amplitudine codicem excedit nostrum, ut hic compeudio potius tribueudus videatur. In ea tamen desideratur *examen episcoporum*, titulis quadraginta sex, quorum primus: « De constitutionibus. Quot annis debeat celebrari sy-» nodus dioecesana », f. 133-186.

Auctor de Monte scutulo, dioeceseos arimineusis, iurisconsultus, sic operi, capitibus sexaginta tribus, quorum unumquodque in paragraphos, distributo, praefatur in edito, non in manuscripto: « Quatuor capita totius huius operis quasi fundamenta » quaedam ieci. In quorum primo, quod potestas haec ab episco-» po exercetur, ob eam rem, quibus qualitatibus episcopus crean-» dus, creatusque affectus esset cum habito respectu ad se, tum » ad ecclesiam suam gubernandam . . . In altero eiusdem pote-» statis effectus tam per se quam per accidens collocavi . . . . In » tertio, quod tota episcopi potestas sui muneris exercendi, ab » ordine atque inrisdictione pendet . . . Postremo, quod forma ad » haec peragenda, quae diversa sunt, diversa est ».

Codicem possederat Thomas Mallonius episcopus bellunensis [1634-1649].

(1) *Tractatus de officio et potestate episcopi*, Bartholomaei Ugolini, dioecesis ariminensis, ac Barbiani archipresbyteri, ecclesiasticis personis omnibus perutilis, hac secunda editione innumeris quibus scatebat erroribus expurgatus. Romae, apud Andream Phaeum, 1617, p. 174, f.°

Cod. 96 chart., saec. XVIII, a. 257, l. 193 [L. IV, LVIII]. N.

De iuribus sacerdotii et imperii tractatus contra Hugonem Grotium, aliosque aieraticos novatores, quo eorum nuperae sententiae repudiantur extirpanturque, auctore Iosepho Motta veneto, auditore metropolitano aquileiensi, et in curiis ecclesiasticis causarum patrono primi nominis, cum eius effigie pictura lineari atramento exhibita e fronte tituli.

Auctor additis sua manu lituris, emendationibus, additionibus, nuncupaverat, kalend. iuniis 1718, Clementi XI papae opus autographum in tredecim capita partitum; ac paragraphos summatim octoginta, typisque paraverat edendum; sub fine enim operis fol. 397 legitur: *Fr. Gio. Maria Bertolli de' Servi, revisore*, ac additionum fol. 416: « *Die* 28 *martii*, 1727, *viso et approbato quod principes et bonos mores. Marzinoni revisor publicus*. Plures habentur auctoris opellae editae, non opus hoc ceteris praeferendum.

Cod. 97 chart., saec. XVII, a. 328, l. 230 [L. IV, LXXXVIII]. Yc.

1. Bartholomaei Sylvatici, *de iurisdictione saeculari in personas, loca, et res ecclesiae et mixtas* tractatus. Index operi praepositus sic incipit: « Hic tractatus sex principales quaestiones » complectitur, in quarum explicatione quasi omnes illae tracta» buntur controversiae, in quibus de ecclesiastica et laica pote» state agi potest . . . », f. 1-139.

Autor in archigymnasio patavino, annis quinquaginta, iuris utriusque interpres, reipublicae venetae consultor et eques, in dedicationis epistola sereniss. principi Marino Grimano, ante mensem novembrem anni 1600 data, de se narrat quomodo ab annis octodecim, Iacobo Chizzolae brixiensi suffectus, cum Vincentio Stella item brixiensi et Erasmo Gratiano utinensi, in causis publicis Venetorum consilium de iure praestaret; ac ideo Venetiis fuerit commoratus, ac in curia caesarea *pro finibus cum Germanis transigendis, relicta patria et numerosa undecim filiorum familia*: « Hos, ait in fine, tibi addico atque consecro, sperans etiam fore

» ut, ingravescente aetate mea, et laboribus consuetis vix apta,
» unus ex his qui nunc senatus decreto feudalia iam publice pro-
» fitetur, non sine scholarium et in publicis negotiis sequens ve-
» stigia paterna debitum servitium peragat ». Senatusconsulto, quod folio 172 legendum est, diei 27 ianuarii 1601, captum auream catenam pretio biscentum ducatorum ei donandam; propter *tratato composto da lui in materia della giurisdizione seculare nelle persone, luochi et cose ecclesiastiche et miste.*

2. Eiusdem *responsum pro serenissimo dominio in causa superioritatis Cenetae, quod extendi potest ad alios praelatos similes iurisdictiones exercentes.* Capitulorum summarium excipit *species facti,* quae incip.: « Otto primus imperator anno 962 donavit
» Sicardo episcopo cenetensi Cenetam cum omnimoda iurisdi-
» ctione temporali . . . », f. 141-157.

3. —— *responsum pro serenissimo dominio veneto ad probandam antiquissimam iurisdictionem, quam semper exercuit in sinu hadriatico, et quod nulla possit allegari pactio, per quam dicatur quod huic iuri cesserit.* Incip.: « Cum seren. resp. vene-
» ta dominium suum temporale a solo Deo recognoscat . . . », f. 159-171.

Cod. 98 chart., saec. XVII, a. 293, l. 202 [L. IV, CXII].

Sarpii Pauli, *de iure asylorum,* cum collectaneis viri eruditi de asylis, folia 19.

Opellam ab auctore, nomine *Trattato dell' immunità delle chiese,* exhibitam Augerius Frikelburgius latinitate donavit nuncupavitque Gerardo Maldechemio, haec adnotans: « Operae me
» pretium facturum existimavi si, utcumque possem, latine face-
» rem quae magnus vir italice conscripsit; tum ut elegantissi-
» mum opus ab iis etiam qui italice nesciunt legi et intelligi pos-
» sit; tum etiam ut tu ipse, mi Gerarde, tuique similes, pietati
» aliquando plus quam addicti, cognoscere possitis quid itali,
» nationum omnium religiosissimi hac de re sentiant ». Versionis huiusce iuris publici factae Lugduni a. 1622 et Venetiis, a. 1677, codex tantummodo noster offert exemplum.

Cod. 99 chart., saec. XVII, a. 282, l. 203 [L. IV, LXXXIX]. Yc.

Casparis Lonigo, quaestiones iuris canonici variae de rebus praesertim ad rempublicam venetam spectantibus, indice earum, numero octodecim, praemisso.

Codex cum annotationibus autographis habet folia 379.

Cod. 100 chart., saec. XVII, a. 300, l. 203 [L. IV, LXIV]. Yc.

Eiusdem, *de derivatione nominis* CAPELLA *et* CAPELLANVS. Incip.: « Dignissimam suscepimus tractationem de vene» rabili admirabilique regia capella d. Marci seren. principis Ve» netiarum . . . . . » ; inferius autem: « unde cum seren. princi» pis in ea sim capellanus, pariterque vicarius generalis, quasi » ex debito officii teneor . . . eius regalias, praerogativas ac prae» eminentias insignes, Deo dante, in iure enarrare . . . »

Codex autographus folia habet 66.

Cod. 101 chart., saec. XVII, a. 299, l. 200 [L. IV, LXXXVI]. Yc.

Eiusdem, *de interdicto Pauli papae V contra Venetos, a.* 1606. Incip.: « Dominus dirigat verba mea in viam veritatis et iusti» tiae. Difficilis profecto est provincia ista cum agatur de summo » pontifice . . . . ». Differt toto caelo ab opere nomine Venturae Vicentini: *Consilium super controversia vertente inter beatissimum Paulum papam V ac serenissimam rempubicam venetam,* edito Venetiis, a. 1606, novem capitibus [pag. 209], quod in codice ms. vis interdicto denegetur, sine praevia citatione; in impresso nullum in res Venetorum arbitrium pontifici asseratur.

Codex autographus habet folia 75.

Cod. 102 chart., saec. XVII, a. 215, l. 168 [L. III, CXIII]. Ms.

1. Caesaris Baronii cardinalis *votum contra rempublicam venetam, ad Paulum V pontificem.* Incip.: « Duplex est, b. pater, » ministerium Petri: pascere et occidere . . . », f. 1-2. Non una vice tantum editum habes anno 1607, quo votum datum est.

2. H. P. In illustrissimi et rever. cardin. Baronii votum responsio, cum quaestionis explicatione Venetiis, 12 kal. septembris, 1606. Incip.: « Paucis pro tempore, quid de ill. et rever. » cardin. Baronii voto sentiam explicabo .... », f. 3-25.

Cod. 103 chart., saec. XVII, a. 300, l. 210 [L. IV, XIV]. Yc.

De patronatibus ecclesiarum regiae coronae serenissimi principis reipublicae venetae liber unus, autore Caspare Lonigo athestino, sac. th. ac i. u. d., capellano vicario in regia capella d. Marci eiusdem sereniss. principis. Capitula septem. Incipit: « Iurispatronatus origo in ecclesia Dei fuit, quod cum Constanti» nus imperator primus licentiam impartitus fuisset ecclesias » aedificandi ... ». Praeit index rerum manu auctoris triplex.

Caspar Ventura Lonigo, sub fine saeculi decimisexti Atheste ortus, magnam vitae partem Venetiis exegit: nomine Venturae Vicentini, Venetorum partes propugnavit in interdicto anni 1606. Qui de eo eiusque operibus erudiri desiderat, adeat opus: Francesco Tommasini. *Le glorie di Vicenza nella famiglia Lonigo.* Padova, 1702, 4.°, p. 41-42, ed. Emm. Cicogna, *Delle iscrizioni veneziane,* vol. III. p. 129-133.

Codicem foliorum 184, cum emendationibus autographis, auctor moriens [1667] bibliothecae s. Marci cum aliis pluribus reliquerat: haec tamen consilium decemvirum, utpote rei politicae obnoxia in proprium tabularium invehi iussit, ac serius [1787] bibliothecae nostrae concessit.

Cod. 104 chart., saec. XIX, a. 228, l. 180 [L. IV, CXIX].

Series decretorum sacrae congregationis rituum et patriarchalium, tam pro urbe quam pro toto dominio veneto, ab anno 1600 usque ad 1776 a d. Alberto Astori, alumno ecclesiae olim paroecialis s. Apollinaris formata. Addita sunt eiusdem congregationis decreta per Ioannem Diclich, sacerdotem ecclesiae s. Petri apost. Ven., ab a. 1796 ad 1833. Nec index alphabeticus deest.

Codex habet paginas 248.

Cod. 105 chart., saec. XVII, a. 302, l. 213 [L. IV, XCVII]. O.

De residentia titulatorum, 1596, tomus 2.us

Codex folior. 107, sic inscriptus acta plura complectitur controversiae, quae saeculo sexto decimo exeunte fuit inter Laurentium Priolum cardinalem et patriarcham Venetiarum, huiusque civitatis clerum. Anno scilicet 1591 praesul, quo concilii tridentini decreta exsequeretur, edixerat ut clerici omnes beneficia ecclesiastica, quae *titulos* vocamus, sua in dioecesi habentes apud ecclesias residerent, proque munere officiis divinis adessent. Id aegre ferentes clerici, quum titulos ipsi suos beneficia simplicia esse assererent, legatum apostolicum Venetiis degentem adiere, indicii impetrandi causa; qui anno 1592 quod patriarcha decreverat solemni sententia firmavit. Itaque congregationem romanam concilii tridentini decretis interpretandis institutam clerus appellavit; apud quam per sexennium litem productam fuisse codex quidem demonstrat, at quaenam tandem sententia ab ea prodierit nullatenus ostendit. Ea inter quae ad iura probanda afferuntur, acta quaedam inedita sunt. In iis diploma e tabulario ecclesiae s. Iuliani sumptum, quo Franciscus Bembus episcopus castellanus die 26 septembris anni 1410, auctoritate bullae Innocentii pp. VII a Flaminio Cornelio editae (1), tres in ecclesia eadem sancti Iuliani titulos instituit; titulorum quorundam redditus descripti ex actis visitationis per totam dioecesim venetam anno 1581 a Laurentio Campegio legato apostolico et Augustino Valerio episcopo veronensi peractae; quae quidem acta inter tabulas erant congregationis romanae, cui de negotiis episcoporum et visitationibus apostolicis cura est. At plura exstant quae in *Constitutionibus et privilegiis patriarchatus et cleri Venetiarum* editionis aldinae 1587, et in *Ecclesiis venetis* illustratis a Cornelio vulgata iam sunt. Haud levis suspicio est, hoc unum esse e tricenis voluminibus, in quae monumenta cleri veneti Antonius de Episcopis, a duobus iam saeculis in curia patriarchali Vene-

(1) *Ecclesiae venetae*, III, p. 341.

tiarum cancellarius, accurate congesserat; quod Stephanus Cosmius archiepiscopus spalatensis, quum idem argumentum tractaret, se frustra quaesivisse indicavit.

Cod. 106 membr., saec. XIV, a. 282, l. 203 [L. IV, LXVIII].

Statuta canonicorum ecclesiae s. Marci Venetiarum. Horum collectio duplex est, altera ad annum 1303 spectat, altera ad annum 1312. Insunt tamen statuta antiquiora annorum 1189, 1210, 1218, 1251, 1269, 1278, 1292, 1294, 1298, 1301, 1302, f. 1-19. Statuta recentiora vario charactere accedunt, usque ad annum 1332, f. 19-21.

Ex veteri promissione ducis Venetiarum, quae ad ecclesiam sancti Marci eiusque canonicos spectabant sumpta sunt, f. 12-13, eadem ex parte quae apud Flaminium Cornelium in *Eccl. ven.*, X, p. 237-238; itidem ex testamentis nonnullis loca excerpta, f. 13-14, quibus eidem ecclesiae bona relicta sunt. Exstat quoque exemplar litterarum encyclicarum, vel communicatoriarum, vel dimissoriarum, f. 15, quas primicerii cum clero ecclesiae s. Marci saeculo decimotertio dare consueverant. Ad antiquam ecclesiae ipsius, immo vero et cleri Venetiarum totius disciplinam rite dignoscendam statuta haec maxime faciunt, inter quae est capitulum *de investitione regalium*, f. 8, idem omnino cum *forma rescripti* ante chronicon Danduli edita, p. 11. Ioannes Baptista Gallicciolli edidit statuta ex hoc codice cum notis, in *Memorie venete antiche.* Ven., 1795, VI, p. 68-122.

Cod. 107 membr., saec. XV-XVI. a. 340, l. 260 [L. IV, CXVI]. D.

Membranae numero decem, seu litterae testimoniales honoris viris gentis Contarenae Petro, Francisco, Nicolao, Paulo. Eae sunt **a.** bulla Pauli papae IV Petrum episcopum paphensem renuntians, una cum diplomate senatus veneti ad gratias pontifici, ea de re, agendas a. 1557; **b.** bullae tres Pii papae IV pro Francisco electo episcopo paphensi a. 1562; cum littera testimoniali patriarchae Venetiarum, ac consecrationis per Philippum Mocenicum archiepiscopum nicosiensem a. 1563; et diplomate pro

eius in utroque iure laurea, collato a. 1567; **c.** *licentia privati examinis et doctoratus* in scientia artium magistri Nicolai, a 1412; **d.** dispensatio matrimonialis data Marco quondam Pauli, a 1572.

Cod. 108 chart., saec. XVI, a. 325, l. 228 [L. IV, LXIX]. X.

Statuta capituli ecclesiae aquileiensis, f. 1-43, indice praeeunte capitulorum 142, f. III-VI. Interseruntur bullae Alexandri papae IV, 3 marii 1254; Innocentii papae VIII, 19 ianuarii, 1486, 25 martii, 1489; Pauli papae II, 13 iunii, 1465, 5 augusti, 1465; ut et litterae patriarcharum et vicariorum ecclesiae aquil. Statutorum collectio capitulis centum quadraginta septem sub fine saeculi decimiquinti exarata est, cum statutum septimum *quod omnes canonici et mansionarii discant et dicant officium* anno 1492 datum sit. Edidit ex hoc codice Iosephus Cappelletti in *Chiese d' Italia.* Venezia, 1851, VIII, p. 309-377.

Cod. 109 chart., saec. XVI, a. 210, l. 150 [L. IV, CVIII]. T.

Eadem, f. 1-51, praeeunte indice, f. III-VII. Adduntur litterae pontificum, imperatorum, ducum Venetiarum, patriarcharum, episcoporum suffraganeorum ab anno 1031 ad 1578, de eadem re, f. 51-109.

Cod. 110 membr., saec. XIV, a. 387, l. 252 [L. IV, LII]. X.

Iura episcopatus concordiensis ac exempla documentorum quae ad ea iura se referunt. Inscribitur autem *iura nemorum; livelli terrarum Concordiae; afficius sancti Iusti, Fossaltae, Portusveteris, Iussagi, Ligugnanae, Domortuli; livelli casalium et terrarum Portusgruarii; huius decimae; iura et iurisdictiones, nec non livelli casalium et terrarum Cordovadi; iura et iurisdictiones ac affictus de Meduno*, f. 1-114.

Exempla documentorum ab anno 1320 ad 1359 pertingunt; potiora ex iis sunt: **a.** Statuta et ordinamenta Portusgruarii a

Iacobo episcopo, capitaneo et rectoribus Portusgruarii, die 11 novembris, a. 1300 ordinata, quae, numero quinque supra quinquaginta, fere omnia de criminalibus agunt, nec aliquid commune comprehendunt cum editis Venetiis a. 1676, f. 117-124. Ea edidit Caesar Foucard in *Codice diplomatico della città di Portogruaro*. Portogruaro, 1856, p. 24-44.

2. *Statuta* a Guidone episcopo concordiensi concessa die 5 octobris a. 1337 hominibus de Cordovato, f. 125-129. Interseruntur documenta antiquiora: **a.** Carolus imperator investit Petrum episc. concord. de pertinentiis sui episcopatus. Francofurti, 1 april., 802, f. 131. **b.** Otho rex concedit Benoni episcopo concordiensi sylvas, pascua, paroecias in confinibus maris. Veronae, 11 april. 986, f. 1. **c.** Gervinus episc. concord. dat terram cum sylva et pascuis, in loco dicto *ad pontem decorum*, ad casas et mansiones aedificandas, 10 ianuarii, 1140, f. 18. Documentum pluries editum. **d.** Sententia ab arbitris lata super advocatia episcopatus concordiensis, tribuenda Gabrieli advocato Romuli episcopi, 13 maii, 1192, f. 146-147. Manu autem recentiori addita codici: 1. Privilegium abbatiae sumaquensi a Wilrico episcopo concordiensi concessum, 10 iulii, 1482, f. 129-130. 2. Ioannes Argentinus episc. concord. investit Rizardum ex consortibus de Valvasono de castro Fractae. Venetiis, 1 iunii, 1524, f. 130-131.

Codicem foliorum 161, qui pertinuerat ad episcopatum Concordiae, oblatus die nona decembris a. 1688 magistratui feudorum Venetiis, litis cuiusdam causa, sibi coemerat saeculo anteacto Amedaeus Svajer, serius bibliotheca nostra.

Cod. III membr., saec. XVI, a. 382, l. 270 [L. IV, LVI].

Litterae apostolicae decreta, legatorum pontificiorum privilegia, diplomata regum, pacta et acta alia ad ecclesiam nicosiensem in regno Cypri spectantia, numero centum triginta et unum ab anno 1195 ad ann. 1368. Nota quod ex saeculo decimo quarto novendecim tantum documenta numerentur, unum anni 1472.

Ex veteri codice qui chartas anno 1322, iussu fratris Ioan-

nis ordinis Praedicatorum archiepiscopi nicosiensis, et alias deinde adiectas continebat, ac in thesauro ecclesiae illius asservabatur, exemplum hoc anno 1524 Romae sumptum est, manu ac sigillo Floridi Brisseti clerici lugdunensis, curiae romanae notarii recognitum ac roboratum; Aldobrandino de Ursinis archiepiscopo nicosiensi id procurante. Est vero locuples ac longe pretiosa collectio monumentorum, ad res Latinorum et Graecorum ecclesiasticas regni Cypri cognoscendas valde opportuna.

Accedunt, charactere recentiori, scriptae litterae, f. 81, Pii papae IV de anno 1564, quibus Salamoni Potriti, filio papae Argiru, confirmat manumissionem, qua Livius Podochatarus archiepiscopus eum olim donaverat. Inc.: « Cum a nobis petitur quod » iustum est et honestum . . . . ». Concessiones itidem nonnullae, charta communi exscriptae, f. 82-85, additae sunt redditunm iuriumque, factae anno 1496 a Sebastiano Priolo archiepiscopo nicosiensi, et sententiae tres rectorum regni Cypri pro republica veneta, de decimis ecclesiasticis persolvendis: quarum una anni 1496 lata est ob querelas Sebastiani Prioli antedicti, Lodovici Cipici episcopi amocustani, Nicolai Dulcis episcopi nimociensis, et Iacobi Pisauri episcopi paphensis.

Codicem folior. 85 pereleganter exscriptum, quem ad familiam Podochatari Venetias ex Cypro accedentem olim pertinuisse certum est, in suos usos transcribendum curavit a. 1851 Aloysius de Mas-Latrie a tabulario generali parisiensi, idem qui dedit opus: *Histoire de l' île de Cypre, sous le règne des princes de la maison de Lusignan.* Paris, 1852-1855, III, 8.°

Cod. 112 membr., saec., XV. a. 223, l. 174 [L. IV, LXI]. N.

Constitutiones, reformationes, sive statuta pro ecclesia tarvisina, edita auctoritate apostolica per Antonium cardinalem Corrarium, episcopum Ostiensem vulgo nuncupatum, episcopum bononiensem, vulgata die dominico, vigesima mensis iulii, anno 1432, rubricis octoginta tribus. Praeeunt epistola pastoralis cardin. Corrarii Ioanni Benedicto episcopo tarvisino et clericis dioecesis universis, ut et bulla Eugenii papae IV, 24 martii, 1432, f. 1-3. Animadversionem merentur quae passim, manu sequiori

in constitutiones notata sunt: *non est in usu ; non observatur ; oppugnat concilio sess.* 22, 24 ec.; *hoc tempore est superfluum ; quae statuta quoniam sunt contra concilium tridentinum, non sunt observanda et minus iuranda ; domus in canonica nunc locantur etiam laicis ; est iniustum decretum ;* et similia.

Codex folior. 50, cum indice mutilo sub fine, ex authentico per notarium Ioannem de Carrate mediolanensem rogato, sumptus est.

Cod. 113 membr., saec. XIV, a. 296, l. 193 [L. IV, XCVIII]. O.

Litterae patentes episcopor. volaterranorum, ann. 1301-1348.

In codice sunt formulae litterarum omnium, quibus Rainerius IV Belfortius episcopus volaterranus, annis 1301-1321, quique eum proxime, ad annum usque 1348 excipit, Rainutius Allegretius, in episcopatu administrando uti consuevere. In iis animadversione digna quaedam sunt utriusque praesulis decreta de restituendo foenore, deque supremis tabulis exequendis: alterum quo, poena excommunicationis indicta, Rainerius clericis iubet, ut habitum qui eos decet induant, monetque ne *caligis scacchatis, rubeis, vel viridibus, aut scarpettis, seu aluttis, vel aliis calceamentis stampatis, vel aliquo magisterio incisis utantur:* aliud item Rainerii, quo iuri monetae cudendae ab imperatoribus episcopo volaterrano concesso et a pontificibus confirmato consulens, in dioecesi sua monetam cudere cuique vetat, idque excommunicationis poena proposita; instrumenta *legitimationis sclavi* et *creationis notarii et iudicii ordinarii.* E litteris Rainerii eiusdem, quae olim de absolutione a criminibus gravioribus episcopo reservata in ecclesia volaterrana disciplina viguerit, innotescit: ex iisque reservationi obnoxii inter alios apparent « omnes » illi qui dedissent operam consilium et favorem in occupatione » Castri et iurisdictione castri episcopalis de Monte Castello; » baptizantes imaginem; violatores sepulchrorum; publici falsa» tores sigilli episcopi; dispensatores et absolutores incertorum, » seu male ablatorum, ultra valorem quinque solidorum; rapien» tes seu occupantes indebite ecclesias et bona earum; facientes » et observantes statuta contra libertatem ecclesiasticam; coniu-

» rantes contra episcopum et ecclesiam volaterranam; dantes » consilium, auxilium vel favorem publice vel occulte, ut bona » episcopatus indebite occupentur; convertitores et dispensatores » votorum; dispensantes et absolventes irregularitates quibus» cumque, et excommunicatos ab episcopo volaterrano, vel eius » vicario; et expressores filiorum ex abundanti negligentia ».

Codicem foliorum 47 una manus exscripsit.

Cod. 114 membr., saec. XV, a. 340, l. 236 [L. IV, IV]. F.

Tractatus solemnissimus conciliorum generalium, editus per iuris utriusque monarcham, dominum Antonium de Rosellis de Aretio.

Auctor, et de Roxellis appellatus, iuris canonici Patavii, ubi a. 1467 decessit, antecessor, Francisco Foscari duci Venetiarum opellam die 28 decembris a. 1444 nuncupavit; quae serius partem alteram constituit operis: *Monarchia mundi, hoc est de potestate imperatoris, papae ac conciliorum; et an apud papam sit potestas utriusque gladii,* praelo commissi Venetiis a. 1487 per Hermannum de Lichtenstein forma maiori, ac serius quoque. Minime praetereo hunc librum *sub anathematis poena comburendum* mandasse Nicolaum Francum tarvisinum, sedis apostolicae in veneto dominio legatum, in constitutionibus *de reformatione,* anno 1491 datis. Praevia dedicationis epistola quae inc.: « Si stabilis, Francisce Foscari, dux serenissime... », agit de schismate in ecclesia tunc debacchante extinguendo: ea in tractatu edito desiderata, publici iuris facta est fere universa a Iacobo Morellio, p. 5-6, operis *Biblioteca Farsetti, parte seconda.* Textus, non sine emendationibus autographis, nulla capitulorum partitione, incip.: « Altam materiam et quotidianam conciliorum generalium tra» ctaturus, primo quaeram quid sit concilium... », ubi animadvertas locum sub initio: « et ego plenissime scripsi in meo opere *monarchiae,* ubi etiam tango... » sic opere edito relatum: « Et » ego plenissime scripsi supra, ubi etiam tango... », quod tardiorem insertionem innuit.

Duplex littera initialis, ornamenta auropicta in marginibus, stemmata ducis Foscari et auctoris insigniunt titulum codicis

foliorum 55, lineis 44 unaquaque pagina, egregie exscripti, quem apud Ioannem Brunacci patavinum exstantem Ioannes degli Agostini descripsit in *Notizie intorno agli scrittori veneziani,* II, p. 194.

Cod. 115 chart., saec. XV, a. 220, l. 143 [L. IV, XXVIII]. Mk.

Fantini Valaresso, *de conciliorum auctoritate, et de communione Latinorum et Graecorum, ad Eugenium papam quartum.*

Auctor venetus, archiepiscopus cretensis, qua apostolicus ad universam Cretae insulam legatus, in dedicationis epistola, quae incip.: « Quoniam quidem, beat. pater, omnia ad sanctitatem » tuam referenda sunt quae circa fidei difficultatem et Christiano- » rum salutem versantur . . . . . », occasionem operi datam nunciat: « Multorum devictus instantia . . . ipsorum maxime claris- » simorum virorum, Pauli videlicet de Doctis de Padua et Marini » Falctri veneti patricii..... hoc praesens opusculum conscripsi..... » conciliorum antiquorum ordinem et tempora, eorumque defi- » nitiones et causas, quibus conflata fuerunt, summatim et com- » pendiose collegi . . . ». Tractatum capitulis 75, qui inc.: « Ad » intelligendum statum et ordinem generalium sive ycumenico- » rum conciliorum pro Christi fide firmanda . . . . », excipiunt **a.** bulla *definitionis sanctae oecumenicae synodi florentinae,* ab Eugenio papa IV, pridie nonas iulii 1439, una cum subscriptione episcoporum et abbatum, ut in *Concilio florentino* edito in collectione a Labbè. Venetiis, 1798, XXXI, c. 1026-1038; **b.** index, f. 55-56. Opus anecdotum, cuius plura exemplaria passim exstare asserit Ioannes degli Agostini in *Notizie* ec., I, p. 276, anno 1442 pontifici oblatum est.

Foliis vacuis 60-61 sub fine exstat syllabus coaevus *corporum sanctorum quae sunt et reperiuntur Venetiis in diversis ecclesiis, ut apparet.*

Cod. 116 membr.-chart., saec., XV. a. 227, l. 163 [L. IV, LX]. N.

Eiusdem, *de conciliorum auctoritate* ec. Folia 38.

Cod. 117 chart., saec. XV, a. 272, l. 210 [L. IV, XXVII]. Ye.

1. Eiusdem, *de conciliorum auctoritate* ec., f. 1-61, cum indice praevio.

2. Concilium lateranense Romae, sub Martino papa I, celebratum, quo haeresis Monothelitarum condemnata est anno 649, f. 63-192. Editum leges cum graeco textu e regione, in *Concilia a Labbè*, X, c. 863-1186.

3. Hittmari [Hincmari] archiepiscopi remensis, *tractatus de potestate papae et episcoporum*, capitulis 40, f. 192-234. Opus supposititium, cuius diligentissimus Sirmondus in Hincmari remensis operibus [Lutetiae Paris, 1645, vol. II, f.°] non ullam memoriam ingessit.

Cod. 118 membr., saec. XI, a. 385, l. 280 [Z. L. CLXIII]. E.

Concilii constantinopolitani tertii, oecumenici sexti [a. 680], actiones undecim priores, postrema mutila, aut vix incepta.

Litteris uncialibus nigri et rubri coloris inscribitur titulus: *In hoc opere continetur sancta sexta synodus, que in urbe konstantinopolitana congregata est sub temporibus domini Constantini piissimi augusti et Agathonis sanctissimi ac beatissimi pape antique Rome, divalis sacra directa Dono sanctissimo pape senioris Rome, contradicta vero Agathoni sanctissimo ac beatissimo pape eiusdem antique Rome, eo quod idem Donus de presenti vita decessisset.* Actiones undecim editae sunt in *Concill. a Labbè*, XI, col. 189-518.

Codex, sub fine inscriptus *B. Icelinus manu propria*, folia habet quinquaginta septem.

Cod. 119 chart., saec. XV, a. 403, l. 283 [Z. L. CLXIV]. B.

1. B. Eugenii episcopi chartaginensis, *fidei catholicae ratio, exigente Hunerico rege Vandalorum.* Incip.: « Regali imperio » fidei catholicae quam tenemus . . . . . », f. 3-6. Editum leges in

Concill. a Labbè, VII, c. 250-260. Agitur praesertim de graeca voce ὁμούσιον et de eius vi ac significatione.

2. *Incipit liber disceptationum sancti Augustini episcopi adversus comitem Pascentium arianum, praesente Laurentio, ut iudice ab utrisque partibus electo,* f. 6-9. Exstat in appendice tomi II operum s. Augustini, Venetiis.

3. Concilium nicaenum secundum, oecumenicum septimum, habitum annis 787, Anastasio bibliothecario interprete, f. 9-118, *de sacris yconis et imaginibus.* Editum legitur in *Concill. a Labbè,* VIII, c. 673-1294. Desunt codici historia concilii et epistolae binae Gregorii papae ad Isaurium imperatorem, editae, c. 645-674. Actio octava ordine turbato in codice apparet.

4. —— constantinopolitanum quartum, oecumenicum octavum, [habitum annis 869-870], Anastasio bibliothecario interprete, actionibus decem, f. 120-210. Publici iuris factum est in *Concill. a Labbè,* XVI, c. 1-534. Quaedam initio a codice discrepant.

Codicem, lectione plerumque corrupta, scripsit Theodericus Wulf de Lubec, amanuensis Bessarionis: propterea huius insignia auropicta ornant libri initium.

Cod. 120 chart., saec. XVI, a. 330, l. 228 [L. IV, XXI].

I. Concilium constantinopolitanum quartum cc., ut supra, f. 1-161.

II. *Ioannis de Turrecremata, cardinalis sancti Xisti, apparatus super decretum unionis Graecorum, in concilio florentino,* anni 1441, f. 163-231. Auctor decreti, textum per partes interpretatus, fuse de eius prooemio, narratione, conclusione disserit. Hanc explanationem decreti Eugenii papae IV, anni 1439 dati, Michael Tramezinus edendam curavit Venetiis, anno 1561, Pii pape IV et senatus veneti voluntate accedente. Eadem lectionis pravitas ac in codici superiori.

Cod. 121 chart., saec. XVIII, a. 340, l. 222 [L. IV, XCI]. Ma.

1. Acta de conciliis ecclesiasticis saeculi decimiquinti et quidem :

a. *Fragmenta historica conciliorum pisani, constantiensis, papiensis, basileensis,* f. 1-13.

b. *Quod concilium generale in Sp. s. legitime congregatum sit supra papam, ex eo quod universalem ecclesiam repraesentat. Assertio probata in concilio basileensi,* per Ioannem patriarcham antiochenum, a. 1434, sub festo epiphaniae Domini. Inc.: « Considerandum quod concilium generale legitime congregatum in » Spiritu sancto sit maior papa. . . », f. 53-69. Partes tractatus, quem integrum habent *Concill. a Labbè,* XXIX, col. 512-533.

c. *Apparatus ad controversias de papa, de clavibus, de concilio generali, de ecclesia, de reformatione.* Incip. : « Ita dominus » noster Leo papa. Hist. XVIII, de apostolis ait . . . », f. 73-87. Plura fragminibus in unum collecta ad demonstrandum quae sanctiora religionis officia in ecclesiasticos incumbant ; unaque quae vitia ecclesiam inficiant.

d. Ioannis Gersonis *directiones circa potestatem concilii generalis et in generalibus conciliis agenda, factis potissimum constantiensis concilii comprobatae,* f. 97-109.

e. *Compendium sermonis a Ioanne Gersono coram Sigismundo rege et Ioanne papa XXIII habiti, sub initio constantiensis concilii, de* **a.** *corpore mystico militantis ecclesiae, capite et membris ;* **b.** *auctoritate, potestate, convocatione, utilitate concilii ;* **c.** *iis quae in concilio tractanda.* Inc. : « Triplicem in medium considerationem offerre mens est . . . », f. 113-115.

f. Petri de Alliaco, *tractatus de reformatione ecclesiae,* oblatus primoribus *ecclesiasticis in concilio, kal. novembris,* 1416. Incip. : « De reformatione ecclesiae plura dudum per me scripta, » non compendiosius recolligere... », f. 121-149. V. pagg. 311, 320. Continuo ecclesiae *deformationi* reformationis remedia opponit auctor.

g. *Pascasii Quesnel parisiensis presbyteri, ad s. s. Clemen-*

tem XI summum pontificem epistola, occasione congregationis a s. s. institutae, pro examine considerationum moralium in novum testamentum ab eminentiss. cardinale de Noailles archiepiscopo parisiensi approbatarum, f. 153-165. Huius epistolae exempla autographa duo missa sunt pontifici, die nempe 22 iulii et 22 septembris a 1712. Editam leges Parisiis, 1712, 12.°

h. *Aeneae de Picolominibus episcopi senensis, ac postmodum Pii II, pont. max. oratio ad barones Hungariae.* Inc.: « Sentio, » rever. patres . . . non leve pondus hodie meis humeris immi- » nere... », f. 189-265. Habet quoque codex [L. XIV, I, f. 42-95]. Orator, mense novembris anni 1452, ad conventum vindobonensem, una cum Nicolao Cusano, a pontifice missus, stat, huius mandato, pro Federico caesare, cui post annos ultra decem tutela infantis Ladislai sublata, ac comiti Ciliae Ulrico data est. Edidit Mansius in *Pii II p. m. orationes.* Lucae, 1755, p. I, p. 184-261.

Cod. 122 chart., saec. XVIII, a. 340, l. 220 [L. IV, XCII]. Ma.

Acta quaedam conciliorum constantiensis, basileensis et tridentini, ordine sequenti :

1. *Impugnatio cathedrae romanae ecclesiae in concilio constantiensi, eiusdemque defensio.* Incipit propositio prima: « Va- » cante sede per mortem Petri, qui primus sedit, Clemens per » eum electus . . . . », p. 1-36. Sunt propositiones viginti duae cum responsis. Contentione oborta inter patres concilii et cardinalium collegium de romano pontifice eligendo, plura hinc inde et voce et calamo deducta. Auctor impugnationis probat concilio constantiensi ius esse ea vice sibi electionem papae reservare, opinione discussa num potestas concilii supra papam sit nec ne.

2. *Impugnatio quatuor assertionum p. f. Leonardi Statii de Datis, florentini, ordinis Praedicatorum magistri generalis,* p. 41-47. Exstat quoque in codice [L. IV, XX, f. 250-260]. Leonardus Statius de Datis, serius cardinalis, mort. Florentiae an. 1426, in sermone divi Francisci habito Constantiae, die 4 octobris 1416, quatuor assertionibus demonstrandum sumpserat *gladii*

spiritualis supremam potestatem esse **a.** *in ecclesia militanti, inseparabiliter quoad iurisdictionem, separabiliter quoad executionem ;* **b.** *in papa separabiliter quoad iurisdictionem ;* **c.** *in papa legitime praesidente et residente totaliter ;* **d.** *in papa legitime praesidente et residente in ecclesia quoad approbanda et reprobanda.* Auctor vero impugnationum, qui responsa fusiori sermone allegat, sic aggreditur : « Circa assertiones premissas moventur aliquã dubia, ad que, ut amicabiliter petitur, earum assertor respondeat . . . . . ». De opere, quod ineditum puto, nullam apud Echard [Scriptt. ord. Praedicat., I, p. 756] verbum.

3. *Sermo fratris Leonardi Statii de Datis, habitus kal. ianuar.* 1417, *in concilio constantiensi.* Incip. : « Compertum habes, o sacrum divinumque concilium, hac clara die, que subsequentibus aperit anni ianuam . . . », p. 77-99. Habet quoque codex [L. IV, XX, f. 260-267]. Ubi plura de circumcisionis mysterio declaravit, urget argumenta affirmationum pro pontificis superioritate, quas anno antecto die quarta octobris propugnaverat, sub fine sermonis inferens auctor : « quod postquam consumati sunt dies octo ut circumcideretur puer, consumati sunt anni octo a concilio pisano, in quo hec civilis circumcisio ordinata est ». Ineditum puto.

4. Petri de Alliaco, *de reformatione ecclesiae* ec., p. 113-131. V. pagg. 309, 320.

5. Ioannis Gersonis, *directiones* ec., p. 145-157. V. pagg. 309, 316.

6. *Quod concilium generale* ec., p. 159-170, 307-318. Duplex exemplum. V. pag. 309.

7. *Tertia propositio Ludovici Pontani de urbe coram duce Sabaudiae et inclytis universitatibus coloniensi et lovaniensi, ubi profundissime demonstrat auctoritatem conciliorum generalium supra papam.* Incip. : « Dixerit forte quispiam : romani pontificis auctoritas superior est potestate ecclesie reprehesentate per synodum generalem . . . . », p. 185-219. Habet quoque codex L. 93, f. 185-219.

8. *Collacio facta in die coenae contra Bavarum* [1 aprilis 1344], inc. : « Atrium quod est foris eiice foras... Remigius pertractans ista verba . . . », f. 225-237. Invectiva lucem affundit diuturno

infandoque dissidio inter ecclesiam et Ludovicum, ex quo Italis Germanisque bella plurima; pontificibus Io. XXII, Benedicto XII, Clementi VI calamitates innumerae, schismata in ecclesia, Christianis, clero ipsisque claustralibus. Böhmer habet sub die 13 aprilis 1346 bullas duas, unam sub titulo: « Collatio facta in pro» cessibus factis contra Ludovicum Bavarum per Clementem papam » [incip.: *Haereticum,* finit *saeculorum*] editam a Schank « Beiträge », II, 341; alteram qua pontifex caesarem diris persequitur, ac electoribus dat potestatem novum regem Romanorum sibi eligendi [incip.: *Olim videlicet,* finit: *omnibus publicatur*] editam ab Olenschlager « Staatsgeschichte » 249, ac Schank « Beiträge », II, 474.

9. *Sermo magistri Iacobi laudensis episcopi, in exequiis seren. Ferdinandi Aragonum regis, habitus Constantiae* [30 apr. 1416] *tempore concilii generalis.* Incip.: « Rever. patres et orthodoxi » domini, uberrimos indesinenter fletus prorumpere et lacrymas » effundere incessantes . . . . », p. 239-248. Editum sermonem in *Concill. a Labbè,* XXVIII, col. 567-572, sub nomine Antonii de Mercede, Alphonsi regis Aragoniae ad concilium legati, publici iuris facit Hardt in *Magnum oecumenicum constant. concilium,* IV, col. 129-138.

10. *Rationes et motiva reprobationum XL V articulorum Wiclefi et Ioannis Huss sequacis eius, condemnatorum in concilio generali constantiensi* a. 1415. Primus articulus incip.: « Substan» tia panis materialis et similiter substantia vini . . . », p. 265-306. Edidit *Labbè in Concill.,* XXVII, c. 794-795, cum variantibus melioris notae lectionibus.

11. *Fragmentum de concilio generali* incip.: « Sequitur se» cunda pars, in qua de corporis infirmitate tractandum est. No» tatur in verbo *somno* . . . », p. 331-339.

12. *Notabilia de ecclesia, concilio, papa, clavibus,* ec., *et quasi in penu quodam congesta, unde, nedum auctoritates sed etiam rationes aliquas haurire posset ille quicumque fuit qui in concilio constantiensi, memoriae suae consulens, illa reposuit.* Incip.: « Salvator noster Dominus Iesus Christus constituit maiores sa» cerdotes . . . », p. 341-364. Auctor stat pro auctoritate concilii supra papam.

13. *Fragmentum pro annatis.* Incipit prooemium : « Sessione quadragesima habita die 30 octobris an. 1417, sacrosancta synodus constantiensis . . . . . ». Tractatus vero : « In ista materia primo praesupponendum est quod summus pontifex... », p. 367-376. Tractatum integrum *de annatarum defensione,* quam cardinales Ioanni de Scribanis procuratori fisci et sedis apostolicae, ab anno 1415 Constantiae degenti, commiserant, ineditum puto. Exemplum alterum habes mutilum. V. pag. 316.

14. *Consilium delectorum cardinalium et aliorum praelatorum, de emendanda ecclesia, s. d. n. d. Paulo III, ipso iubente conscriptum et exhibitum,* 1538. Incip. : « Tantum abest ut verbis explicare possimus quam magnas gratias respublica christiana . . . », p. 307-406. Tractatus clam editus Romae, anno eodem quo conscriptus, per Antonium Bladum, prodiit statim in Alemannia, latine cum notis Sturmii, alemannice cum notis Luteri.

15. *Instrutioni date dal re al sig.r di Lausac, et agli altri suoi ambasciatori al concilio di Trento.* Incip. : « Che gli ambasciatori subito che fossero arrivati a Trento, domandassero et instassero . . . 2 aprile 1562 », p. 411-414. Legati articulis octodecim ea urgent praecipue quae integram libertatem, minime pontifici et Romae obnoxiam, attingunt.

16. *Articoli* [20] *di domanda di riforma, prodotti dagli ambasciatori cesarei alli legati del concilio di Trento, a nome dell' imperatore Ferdinando, il dì* 17 *giugno* 1562. : « Che il concilio comincii dalla riforma delli costumi, e primieramente da quella della corte di Roma. . . 7 giugno, 1562 », p. 415-416. Habes latine in *Concilium tridentinum.* Patavii, 1563, hoc initio : « Constitutum nobis oratoribus . . . »

17. *Articoli di riforma, proposti dagli ambasciatori di Francia alli signori cardinali legati del concilio di Trento, nel principio dell' anno* 1563. Incip. : « Che niuno fosse ordinato sacerdote che non fosse d' un' età matura . . . . », p. 417-420. Capitulis triginta quatuor habes latine in *Concilium trid.* ut supra, ac in *Petitiones Caroli IX.* Patavii, 1563, 4.°; ea quaerebantur quae concessa auctoritatem apostolicam omnino everterent; historica enim articulorum expositio, p. 420-422, sic incip. : « Non

» si tosto il papa Pio IV vide li suddetti articoli che esclamò : li » Francesi vogliono dunque abolire la dataria, la nota, la signa- » tura, et in fine tutta l'autorità apostolica . . . » .

18. *Articoli posti in consultatione da Ferdinando imperatore, nell' anno* 1563, *nel tempo medesimo che celebravasi il concilio di Trento.* Incip.: « Presiedevano alla consultatione, ordinata » dall' imperatore Federico, Stafileo . . . . . », p. 423-424. Haec se referunt ad agitata in concilio caesareo, praesidentibus Friderico Stafileo, reginae Bohemiae confessore, et Georgio Druscovitio episcopo quinquecclesiensi. Undecim hos articulos, *iussu Ferdinandi caes.* theologis suis ad examinandum propositos, dedit le Prat in *Monumentorum ad historiam concilii tridentini.* Lovanii, 1785, V, p. 689.

19. *Oratione del cardinale di Lorena alla santa synodo tridentina.* Incip. : « Le lettere hora lette si sono state ordinate dal » cristianissimo re Carlo . . . 23 novembre, 1562 », p. 425-430. Latinam leges in *Litterae Caroli regis Francorum.* Brixiae, 1562; *Monumentorum* ec., V, p. 551-554; ut et responsum eidem, sanctae synodi nomine, factum a Mutio Calino archiep. iadrensi, denuo in *Concil trident.* Patavii, 1564, 8.°, et in *Monumentorum,* ibi, p. 555-557.

20. *Oratione di Guido du Faur, signore di Bribac, ambasciatore del cristianissimo Carlo re di Francia, detta il dì* 26 *di maggio* 1562, *nella congregazione generale del concilio di Trento, tenutasi in esso giorno.* Incip. : « Voi havete, signori, nelle let- » tere, di cui abbiamo presentate per parte di sua maestà cri- » stianissima . . . », f. 431-441. Ubi orator merita regis Galliae in concilium cogendum laudavit, urget pacem inquirendam et ecclesiam in membris reformandam. Textum latinum lege in *Oratio habita a Guidone Fabro.* Ripae, 1562, 4.°, ac in *Monumentorum ad historiam* ec., V, p. 176-182, hoc principio : « Legationis » nostrae testimonium, patres amplissimi . . . »

21. *Oratione di Arnaldo Ferrerio ambasciatore del re cristianissimo, consigliere del parlamento di Parigi et oratore della chiesa gallicana al sacro concilio tridentino, data il dì* 23 *novembre* 1562, *nella congregazione generale celebratasi nello stesso giorno.* Inc. : « Noi non abbiamo che aggiognere o che levare.... », f.

443-448. Auctor urget ecclesiam reformandam, iuxta contenta in scripturis, conciliis et patribus. Eodem codice, p. 446-448, exstant excerpta alterius eiusdem legati orationis in idem argumentum. Illa edita primum latine in *Litterae Caroli regis Francorum.* Brixiae, 1562, 4.° et a Iodoco le Plat in *Monumentorum* ec., V, p. 557-559, hoc principio: « Orationibus quas nunc audistis, il- » lustr. domini . . . . »

22. *Articoli intorno la riforma de' prencipi, dai padri del concilio di Trento formati, e che poi furono lasciati da parte a causa della comune oppositione degli ambasciatori esistenti nel concilio.* Incip.: « L' introduzione agli articoli della riforma dei » prencipi diceva, che il concilio . . . . », f. 451-454. Articuli eo tendunt ut clerum principibus saecularibus nulla in re obnoxium praedicent, V, Du Pin., *Bibl. eccl.,* XV, p. 330.

23. *Lamenti di Arnaldo du Ferrier, ambasciatore di Carlo IX re di Francia, e del clero gallicano, fatti nella congregatione delli* 22 *di settembre* 1562, *nel concilio di Trento, contro gli articoli della riforma de' prencipi.* Incip.: « Che potevasi dire alli » padri ciò che gli inviati degli Ebrei dissero ai sacerdoti . . . », p. 455-458.

24. *Motivi per li quali non è stato ricevuto in Francia il concilio di Trento.* Incip.: « Li motivi . . . possono ridursi a due » capi: il primo l' intrapresa del concilio sopra la giurisdizione » del re . . . », p. 459-462. Cf. Du Pin., *Bibl. eccl.,* XV, p. 381.

Cod. 123 chart., saec. XV, a. 287, l. 208 [L. IV, XX]. Ma.

1. *Sessio secunda concilii basileensis habita* 16 *febr.* 1432, f. 1. Edita est in *Concill. a Labbè,* XXIX, c. 21-23.

2. *Disputatio* [mutila] *inter clericum et militem super potestate commissa praelatis ecclesiasticis ac principibus terrarum.* Incip.: Primo proponit clericus iuramentum dictum quemadmo- » dum sub hac forma . . . », f. 2.

3. *Quod concilium non possit convocari sine licentia pontificis.* Fragmenta, f. 3-4.

4. *Rationes et motiva reprobacionum XLV* ec. V. pag. 312.

5. Francisci Zabarella patavini, episcopi florentini et cardinalis, *fragmenta quaestionum de schismate.* Incip.: « Scismatici » seu nutritores scismatis, et per consequens haeretici... », f. 20. Fragmenta, quae hic turbate occurrunt, ex opere eiusdem *de schismate,* impresso Pisciae, a. 1490, sub fine *Consiliorum* eiusdem, sumpta sunt.

6. Eiusdem, *quis sit iudex contentionis inter duos papas, de papatu.* Incip.: « Quaeritur autem primo, si contingat esse con» tentionem . . . », f. 20-24. Est *Consilium CL.*[um] in opere: *Zabarellae consilia.* Venet., 1581, 4.°

7. *De ecclesia eiusque characteribus, ac eius membris. Necessitas, sedes, dignitas, sanctitas, utilitas ecclesiae romanae.* Tractatus utrobique, principio et fine mutilus, in quemdam contrarie disserentem, concilio constantiensi oblatus incip.: « Pro intelle» ctu ampliori partium et membrorum ecclesiae, primo modo et » secundo modo . . . », f. 25-44.

8. Ioannis de Scribanis, *annatarum defensio.* V. pag. 313.

9. *De materia concilii, quod quadrupliciter dividitur, nempe generale, provinciale, sinodale, religiosorum.* Incip.: « Circa pri» mum conclude quod quadruplex est species conciliorum . . . », finit: « et haec sufficiant de materia consilii . . . », f. 49-51. Liquet hanc tractatiunculam maioris esse partem.

10. *Privilegium an praesumatur in dubio, personale vel reale,* f. 51-52.

11. Ioannis Gersonis *directiones* ec., f. 52-55. V. pagg. 309, 311.

12. —— *compendium sermonis habitus coram Sigismundo rege et Ioanne papa XXIII.* V. pag. 309.

13. *Sermo de spiritu sancto,* in concilio constantiensi, inc.: « Repleti omnes . . . scriptum est actuum originaliter et recita» tive . . . », f. 60-62. Ex stylo Ioanni Gersoni adtribuam, licet in operibus eius desideretur.

14. —— *de sancto Thoma de Aquino,* in concilio constantiensi, incip.: « Vir Dei es tu et verbum Domini verum est in » ore tuo . . . . Sapiens eccl. XIX dicit quod ex vita sua cogno» scitur vir . . . », f. 63-71.

15. —— *de eodem,* in eodem concilio. Incip.: « Ecce plus

» quam Salomon hic . . . Ratio docet quoniam aliquis alteri lau-
» dabiliter adequatur . . . », f. 71-77.

16. *Sermo de omnibus sanctis,* in eodem concilio, incipit: « Sufficiat nobis quia omnis multitudo . . . Philosophus primo » Ethicorum dicit quod ad beatitudinem . . . », f. 77-86.

17. —— *de morte cardinalis Iaquitarii SM,* inc.: « Tem-» pus tribulacionis . . . sic de morte corporis potest dici quod » bonis bona sit, malis mala . . . », f. 86-90. Quis sit hic cardinalis, nec ex historia, nec ex orationis contextu elicio: ex hac tantum infero eum nomine *Iacobum* octuagenarium decessisse.

18. —— *in sepultura cardinalis Neapoleonis,* inc.: « Leo-» nem et ursum interfeci . . . Beatus Agustinus Yponosticon re-» sponsione prima . . . », f. 90-95. Neapoleo Ursinus cardinalis a. 1288, vita functus est a. 1352. Auctor adiuncta historica, ut et in praecedenti, prorsus negligens, ludit semper in verbo *ursus.*

19. *Collacio facta in die coenae contra Bavarum,* f. 95-98. V. pag. 311.

20. *Fragmentum de concilio generali,* f. 99-101. V. pag. 312.

21. *Liber Anselmi, de concordia praedestinationis cum libero arbitrio.* Incip.: « Nunc ergo in eo sperantes qui hucusque » nos perduxit . . . », f. 101-110. Sunt quaestiones secunda et tertia operis s. Anselmi, episc. cantuar., *de concordia praescientiae et praedestinationis, nec non gratiae Dei cum libero arbitrio,* quod lege inter eius opera. Ven., 1744, I, p. 183-199.

22. *Tres libri de sancta Trinitate, quos exscripsit Alcuinus, de libris summi doctoris Augustini,* f. 110-123. Exstant tantum liber primus, capitula primum usque octavum libri secundi, liber tertius absque prooemio. Editi sunt inter Alcuini opera. Monasterium s. Emmerami, 1777, I, p. 705-739.

23. *Sermo de reformatione ecclesiae,* in concilio constantiensi habitus, incip.: « Vade in domum tuam. Haec verba recitata » sunt in exordio hodierno quod scribit Matt. VIII, quae verba » dicebat Christus . . . », f. 123-128.

24. —— *de Spiritu sancto,* concilio constantiensi dictus, incip.: « Spiritus Domini replevit . . . Hoc praeclarum praesentis » eulogium, hoc inspiratum et prophetatum oraculum . . . », f. 128-130. Est fragmentum sermonis de Spiritu sancto a Ioanne

Gersone in concilio constantiensi recitati, quem lege inter eius opera. Antuerpiae, 1706, V, col. 1234-1236.

25. *Sermo in die veneris sancti factus per reverendum patrem, dominum episcopum tholonensem in Constancia*, inc.: « Cru- » cifixerunt eum Ioh. XIX.° pro clariori et efficaciori intelligen- » tia, ubi pro themate assumpti ponam... », f. 131-145. Auctor » Henricus de Villesurillon, perrexit anno 1415 ad concilium, » ubi concinnas habuit orationes ». *Gallia christiana*, III, col. 1035.

26. *De dilectione Dei, proximi et sui ipsius concio*, incip.: « Verbum mihi est ad te, o rex saeculorum: obsecro tamen col- » loquenti tibi, ignosce mihi . . . », f. 145-155.

27. Fragmenta sermonum trium *de divis Augustino episc. iponensi ac Benedicto abbate, nec non nuptiis christianis*, f. 156-158.

28. *Meditationes super septem psalmis poenitentialibus.* Praefatio incip.: « Vera prima [poenitentia] velut scala quaedam est, » qua homo peccator, qui secundum evangelicam parabolam, de- » scendit de Ierusalem . . . », f. 159-177. Du Pin tribuit Ioanni Gersonio has meditationes titulo: *Doctrinalis expositio super septem psalmos poenitentiales* [Gersonii, *opp.*, IV, c. 1-26], quas alii Petro de Alliaco, episc. cameracensis nomine: *Septem gradus scalae poenitentiae super septem psalmos poenitentiales.*

29. *De reformatione ecclesiae*, in concilio constantiensi. Inc.: « A dextris et a sinistris. 2.° Cor. 6 cap. et in epistola hodierna. » Gratiarum caelestium fontalis et omnium maxima plenitudo, » sicut a dextris in bonos influit, quoque a sinistris in malos per » bonorum suffragia . . . », f. 178-190. Auctor carpit Petrum de Alliaco, eiusque tractatum *de reformatione* refellit; simulque dolet *quod mala arte Satan humani generis inimicus nunc utatur, cum in destructionem ordinum mendicatium commoti sunt Praedicatores, Minores, Augustiniani, Carmelitae, sub praetextu pacis et reformationis ecclesiae.*

30. *Sermo m. Iacobi laudensis, in exequiis Ferdinandi* etc. V. pag. 312.

31. *Rationes octo fundatae in dictis et scriptis magistri Ioannis Gersonii cancellarii universitatis parisiensis, contra asser-*

tiones Ioannes Parvi de occidendo tyranno, occasione occisionis Aloysii ducis aurelianensis (1407). Incip.: « Et primo arguitur » sic, secundum quod per documentum naturae omnia membra » in uno vero corpore . . . . », f. 194-206. Tractatum, in codice mutilum, edidit Du Pin in *Gersonis opp.* IV, col. 725-749.

32. Ioannis Antiocheni *tractatus quo ostenditur quod concilium* ec. Pars tractatus incip.: « Et primo quaeritur: una est » fidelium universalis ecclesia, extra quam nullus omnino sal» vatur . . . . . », f. 207-210. Habent quoque alii Marciani codices mss.

33. Fragmenta *tractatus quo ostenditur pontificem omnibus praeesse, imperatore minime excepto,* f. 210-212.

34. *De auctoritate ecclesiae catholicae.* Incip.: « Ita Dominus noster. Hoc dicit Leo papa psalmo XXVIII, dicit de apo» stolis: *in omnem terram exivit sonus eorum* . . . », f. 213-216.

35. *Utrum quae romanus pontifex cum concilio suorum fratrum statuit fide credendum, possit continere errorem contra fidem.* Incip.: « Et videtur quod sic, quia id quod est ab homine statu» tum potest esse falsum et erroneum . . . », f. 217-220.

36. Stephani de Praga, theologi, *oratio in concilio constantiensi solemniter habita, dominica tertia post Trinitatem, mense iunio, anno, ut apparet,* 1417, *de maturanda ecclesiae emendatione.* Incip.: « Resistite fortes in fide, scribitur primae Petri 5, et » in epistola hodierna. Reverendissimorum patrum et virorum ce» leberrimorum . . . », f. 220-226. Edita est in *Concill. a Labbè,* XXVIII, col. 577-593.

37. *Sermo de sancto Augustino in concilio constantiensi solemniter habitus,* themate sumpto ex Ecclesiast. 20: « Quasi sol » refulgens iste refulsit ». Incip.: « Beatissimi presules et do» ctores eximii. Sacratissimi Augustini votiva solempnia . . . », f. 227-229.

38. Iacobi episcopi laudensis, *oratio in supplicium Hussi, habita in publica sessione concilii constantiensis, die* 6 *iulii, anni* 1415, *in qua agitur de damno ex trium pontificum dissidiis in ecclesia suborto,* incip.: « Divini ac summi presidii supplici invo» catione confisus . . . », f. 229-230. Edita est in *Concill. a Labbè,* XXVIII, col. 546-549. Iacobus III de Balardis, Aragonius quo-

que Laudensis appellatus, ecclesiae laudensi praefuit ann. 1407-1417, tergestinae, ann. 1417-1424.

39. *Sermo Ioannis de Templo, factus in generali concilio constantiensi, in die assumptionis beatissimae Dei genitricis.* Inc.: « *Positus est tronus matri regis, quae sedit in dextera eius:* scri- » pta sunt hec verba originaliter . . . . », f. 231-235. Ioannis de Templis, de Francia, magister in artibus et medicina, concilio adfuit, ex parte universitatis parisiensis.

40. —— *domini cardinalis cameracensis, factus Constantiae anno Domini* 1416, *die dominica qua cantatur: Letare* [29 martii]. Inc.: « *Letare Ierusalem.* Hoc breve verbum magni gaudii » expressivum hodie celebritur canitur . . . . », f. 236-240. Sermonis, quo perstringitur et damnatur sententia *de tyranno licite occidendo,* partem edidit Hermannus von de Hardt in *Magnum oecumenicum constantiense concilium,* I, p. 404-405; haec annotans: « Magnae ecclesiasticae calamitati remedia quaesita et ex » parte admota esse in concilio constantiensi, commemorat Al- » liacenus, orationibus in concilio habitis, scilicet anno 1417, me- » dio quadragesimae, in sermone publico super haec verba: *Lae-* » *tare Hierusalem* ».

41. Petri de Alliaco, cameracensis, *sermo Constantiae de vero ecclesiae capite, de divina episcoporum missione, de unione membrorum cum capite, de reformatione ecclesiae, et de Ioannis Parvi causa dissimulata, in dominica Laetare, anni* 1417, 21 *martii, habitus.* Incipit: « Facite homines discumbere. Io. VI, cap. in » evang. domin. currentis, secundum usum nostrum, prout evan- » gelica tradit historia . . . », f. 240-243. Sermoni inedito, sub fine mutilo haec folio 88, codicis 90 eiusdem classis, quo idem exstat, amanuensis praetulit: « Sequens sermo eodem quidem die, » sed subsequenti anno [1417] habitus est ab ipsomet Petro de » Alliaco. Munia episcoporum enumerat, vitia carpit, et plura ha- » bet de vero ecclesiae capite, de unione membrorum cum capite, » de divina episcoporum missione et institutione. Sermonem non- » nisi truncatum habemus in ms. nostro, de quo dolemus summo- » pere, cum vix profundiori doctrina et solidiori, aut clarius et » liberalius quis queat generale concilium alloqui, et congrega- » tam ecclesiam sanctiora documenta docere . . . »

42. Eiusdem *tractatus de reformatione ecclesiae* ec., f. 244-250. V. pagg. 309, **n. f**, 311, **n. 4**. Ediderunt **a.** Gratius in *Fasciculus rerum expetendarum*, Colon. 1535, fol. CCIII-CCVIII, ac Londini, 1690, I, p. 407; **b.** Hardt in *Rerum concilii germanici constantiensis*, Helmstadii, 1697, I, p. 409-433; **c.** Du Pin in *Gersonis opera*, col. 903-916.

43. *Impugnatio quatuor assertionum p. f. Leonardi Statii de Datis*, f. 250-260. V. pag. 310, **n. 2**.

44. *Sermo fratris Leonardi Statii de Datis, habitus kal. ianuarii*, 1417, f. 260-267. V. pag. 311, **n. 3**.

45. —— *Constantiae, tempore generalis concilii, factus per fratrem Alexium, ordinis Minorum, episcopum placentinum, in festo annuntiationis*. Incip.: « Ave Maria gratia plena . . . . » Licet primo, metuendissimi domini, omni honore et reverentia » . . . . », f. 267-275. Frater Alexius de Siregno, mediolanensis, episcopus fuit Placentiae annis 1412-1447.

46. —— *de adventu Domini, in concilio constantiensi habitus*. Inc.: « Scitote quoniam prope est regnum Dei. Luc. XXI. » Sicut ex sacrorum eloquiorum et scriptorum traditione doce- » mur, quatuor Christi adventus . . . », f. 275-283.

47. —— *de ecclesiasticis reformandis*. Incip.: « Post haec » ergo considerande nobis est ministrorum ecclesiasticorum in- » formatio, per quam datur eis sagacitas et prudentia », f. 283-287.

48. —— *de pace, in concilio constantiensi habitus*. Incip.: « Pax vobis. Ioannes XX.mo ca. et in sermone evangelico domi- » nicae iam instantis. Honorandissimi patres et domini praestan- » tissimi . . . », f. 287-292. Auctor oxoniensis, sub fine primae partis: « Pro quibus omnibus, si placeat, iuxta laudabilem mo- » rem almae universitatis oxoniensis meae et totius ecclesiae an- » glicanae, praemittimus mente pia orationem dominicam cum » salutatione angelica . . . »

49. —— *in festo beati Thomae de Aquino, factus Constanciae, per Philippum de Medalia, sacrae theologiae doctorem*. Inc.: « Profunda fluviorum scrutatus est et abscondita produxit in lu- » cem. Verba sunt profundissimorum et abditissimorum sapien- » tiae increatae . . . », f. 292-296.

Codicem mendis scatentem dono dedit canonicis regularibus sancti Ioannis in Viridario Patavii Io. Bapt. de Lignamine, episcopus concordiensis anno 1455.

Cod. 124 chart., saec. XVI, a. 212, l. 153 [L. IV, CXIII]. D.

1. Caerimoniae quae servari debent per episcopum solemniter celebrantem in ipsis vel generalibus conciliis, et servatae fuerunt in Constantia. Incip.: « Primo ad dextram altaris ... », f. 4-8.

2. Ordo qualiter praelati debent in choro stare, dum missa per praelatum solemniter celebratur. Inc.: « Primo diebus qui» bus utuntur paramentis ... », f. 8-10.

3. Modus observandus in publica sessione conciliorum generalium, pertractatus et observatus in concilio constantiensi. Inc.: « Primo in loco ubi tenetur sessio .... », f. 10-13. Tractatiuncula ex opere Petri a Monte veneti, episcopi brixiensis: *De summa pontificis, generalis concilii et imperialis maiestatis origine et potestate,* actibus conciliorum constantiensis et basileensis inserta est, ut et quae sequuntur.

4. Concilii basileensis sessionum XI et XVI acta quaedam [ann. 1433-1434], f. 13-22.

5. De modo procedendi in concilio basileensi. Inc.: « Primo » sint quatuor deputationes ... », f. 22-26.

6. Admonitiones lectae et publicatae die 24 octobris a. 1432 in generali congregatione concilii basileensis. Inc.: « Admonet » haec sancta synodus ... », f. 27-30.

Codex foliorum 34, exscriptus manu Marini Sanudo.

Cod. 125 chart., saec. XV, a. 280, l. 200 [L. IV, LXXIV]. Yc.

Acta conciliorum constantiensis [1414-1418] et basileensis [1431-1449].

1. Ordinationes, statuta, constitutiones, decreta, aliaque acta et gesta concilii constantiensis, f 1-276.

Praeeunt acta pro loco concilii designando, breve Ioannis papae XXIII ad Franciscum Zabarellam archiepisc. florent. et Antonium de Chalant cardinales, missos ad Sigismundum Romanorum regem, ut ea de re conferant; illius ad hunc orationes; instrumenta notariorum; litterae Sigismundi et pontificis, magnatum, civium Constantiae; omnia anno 1413 data; item descriptio itineris papae a Bononia Constantiam usque. Sessiones a prima ad vigesimam primam insunt foliis 26-249; foliis vero 260-276 sessiones 41-45 compendiose datae. Si cum impresso [*Concill. a Labbè,* XXVII] conferas, plura certe desunt quae in edito habentur; verum quaedam non minoris ponderis desiderantur in impresso, eo magis aestimanda quod codex ex decemvirum consilio in bibliothecam anno 1787 inlatus sit.

2. Decreta sacri basileensis concilii, f. 278-469. Quae foliis 278-435 continentur spectant ad sessiones a prima usquo trigesimam sextam, compendiosius tamen quam in *Collect. a Labbè,* XXIX, col. 1-183, omisso tractatu promissiori. Sessiones excipiunt **a.** *decretum de kalendario reformando;* **b.** *cautele* [quas collector *Italorum fraudes* appellat] *per modum avisamenti pro domino papa Eugenio super agendum dissolutionem concilii;* **c.** *bulla seu invectiva domini Eugenii contra concilium;* **d.** *responsio concilii ad invectivam Eugenii prescriptam;* **e.** *de auctoritate sacrorum conciliorum et de periculo non servantium,* quae passim in appendice ad concilium edita.

Quaedam annotata leges manu Iusti Fontanini, archiepisc. ancyrani, qui codicem anno 1730 possederat.

Cod. 126 chart., saec. XVIII, a. 340, l. 222 [L. IV, XC]. Ma.

Acta quaedam conciliorum constantiensis et basileensis.

1. *Responsiones datae per d. L.* [dominum Ludovicum Pontanum] *de Roma, super cedula cardin. s. Angeli ad iustificandam citationem concilii* [1433]. Incip.: « Praesens citatio, qua per » sacrum basileense concilium interpellatur sanctiss. d. noster » papa . . . . », f. 7-23. Iulianus Caesarinus cardinalis s. Angeli, idem est qui ab Eugenio pontifice IV ad praesulum coetus

cogendos Basileam missus est brevi 22 maii 1431; die autem 12 novembris eius anni iussus concilium dissolvere et alterum Bononiam convocare. Sessione decima secunda autem [23 iulii 1433] decretum citationis contra Eugenium pontificem datum; decimatertia vero septembris accusatio contumaciae facta.

2. *Responsio data in concilio basileensi per dom. Ludovicum Pontanum de Roma, ambasciatoribus electorum sacri imperii, anno Domini* 1438, *indict. I, die XIII ianuarii*. Incip.: « Venerabiles patres et spectabiles . . . Oratio vestra in medio nostri » sacri coetus proposita tres habet . . . . », f. 24-37. Electorum legati, ex responsi testimonio, tria proposuerant: **a.** *mansuetudinem servandam;* **b.** *offensarum ac iniuriarum per romanum pontificem huic sancte synodo illatarum oblivionem in nobis inducendum;* **c.** *supersedendum a processibus inchoatis;* **d.** *querenda fore pacis media propter periculum scandalosi schismatis evitandi.* Ludovicus Pontanus, argumentis ex scriptura sacra, patribus et maxime Gratiano allatis, respondet: **a.** mansuetudini ex integro consultum, non quae pusillum animum prodat; **b.** neutiquam indulgendum pontificis vitiis ut quae coetui, non privato homini, noxia; **c.** nullam veniae, correctioni vero esse locum; **d.** mala, ex bini in pontificem processus suspensione, quamplurima oritura. Aeneas Sylvius de Piccolominibus in opere *De rebus Basileae gestis stante vel dissoluto concilio* [Firmi, 1830, 4.º] de legatione tacet, narrationi hocce interserens, p. 168: « Sigismundus plu» ries scripsit Basileae ne Eugenius deponeretur », et alibi, p. 93: « Germani ubi contrarios processus vident, conventu apud » Moguntiam habito, auctore Ioanne Lisura viro docto et admo» dum perspicaci, ac Ludovico Astensi gravis iudicii patre, pro» testati sunt se in rebus tam dubiis tamque contrariis maturam » deliberationem habere velle, interim suspenso animo se perse» veraturos, iubentes subditis ne cuiusque partium contrarios » processus admitterent, quae res postea nomen neutralitatis ac» cepit ».

3. *Sermo primus compositus per d. L.* [Ludovicum Pontanum] *de urbe ad illustr. principem d. d. ducem Sabaudiae, demum in effectu etiam ad inclitas universitates coloniensem et lovaniensem; in quo* 1.º *ostendit quomodo non possit solus papa generalia*

concilia dissolvere, quanquam ad eum, non stante congregato concilio, pertineat generalium conciliorum convocatio ; 2.° *demonstrat quomodo, quamvis apud papam maneant Graeci, tamen propter hoc non debeat vacillare firmitas basileensis concilii ;* 3.° *hortatur eumdem ad praestandam eidem plenam adhaesionem.* Incipit : « . . . Sancta et universalis ecclesia, auctore Domino, per sanctam » basileensem synodum . . . . », f. 39-55.

4. *Fragmentum sermonis habiti publice, sub initium constantiensis concilii generalis, a.* 1415, *ab oratoribus Caroli VI, Francorum regis, et insimul Galliae praesulum.* Incipit prooemium : « Inter legatos Caroli regis Francorum eminebat tum pietate, » cum doctrina Ioann. Gerson cancellarius . . . . », f. 59-68. V. pag. 309, **n. c.** Sermonem, cuius thema : *Dissipa colligationes impietatis,* Hermanus van der Hardt asserit in concilio recitatum die 22 martii 1515. V. *Tosti. Storia del concilio di Costanza:* Napoli, 1853, II, p. 229.

5. *Ioannis Gersonis cancellarii parisiensis directiones . . . . quas quidem directiones post depositionem Ioannis XXIII, per concilium constantiense et voluntariam Gregorii XII renuntiationem papatui, conscriptas Constantiae recitasse credimus inclinante anno* 1416, *vel. anno* 1417 *incipiente.* Incip. : « Concilium » generale potestatem a Christo immediate habet.... », f. 69-75. V. pagg. 309, **n. d,** 311, **n. 5,** 316, **n. 11.** Deest principium orationis, quod habetur in edita *Concill. a Labbè,* XXVII, quam Coletus die 12 iulii anni 1415 habitam asserit, antequam Sigismundus in Hispaniam abiret, Benedictum XIII [Petrum de Luna] in concilii sententiam adducturus.

6. *Sermo domini cardinalis cameracensis anno Domini* 1416, *die dominica qua cantatur : Laetare Ierusalem.* V. pag. 320, **n. 10.**

7. —— *eiusdem* [in fine mutilus], *in dominica Laetare,* 29 martii, 1417. V. pag. 320, **n. 11.**

8. *Ambrosii Traversarii, generalis ordinis Camaldulensium, oratio in concilio basileensi habita* 26 *agusti* 1435. Inc. : « Non » vereor, patres . . . . . ne qui nunc primum celeberrimo in con- » ventu dicturus . . . », f. 100-105. Auctor, exemplis ab historia ecclesiastica sumptis, demonstrat pro felici concilii successu, cha-

ritati et paci studendum. Orationem, quam Trithemius *solemnem, doctam, prolixamque satis* appellat, leges in Ambrosii Traversarii *operum*, I, col. 1143-1152, ut in *Concill. a Labbè*, XXIX, col. 1250-1257.

9. *Oratio eiusdem ad Sigismundum imperatorem habita Basileae anno* 1435. Incip.: « Si quem forte movet ex celeberrimo » summorum et sublimium principum . . . », f. 105-110. Orator qui orationem pro Eugenio IV pontifice habuit Albae VII kal. ian. [26 dec.] 1434, collaudato Sigismundo, historiam concilii ab initio repetens, de eius translatione Bononiam, de translationis pontificia retractatione, deque huius decreti suspensione, aut annatarum provisione disserit. Edita inter auctoris opera. Florentiae, 1790, I, col. 1151-1158.

10. *Gravami della natione germanica e dell' imperio contro la corte di Roma, esposti dall' imperatore Massimiliano nell' anno* 1503. Incip.: « Che li papi non si credono tenuti ad obbedire le » bolle, osservare li trattati . . . », f. 121-122. Decem gravamina summatim data excipiunt sententiae de remediis iis apponendis. V. Du Pin. *Bibl. eccles.*, XIII, p. 14-15.

Cod. 127 chart., saec. XV, a. 280, l. 218 [L. IV, III]. N.

Concilii constantiensis acta quaedam iam edita ex sessionibus prima usque decimamnonam, ab incepto nempe ad diem 28 ianuarii 1416.

Codicem ms. foliorum 94, duplici columna, characteribus alemannicis, monaci Cistercienses Stambs [in finibus Tyrolis inter Bavariam et Helvetiam] ad quorum bibliothecam pertinuerat, aiebant exscriptum manu cuiusdam ex eodem monasterio, qui concilio intererat. Possederunt quoque comes de Nagenellenbogen ac abbas Eusebius della Lena, a quo sibi coemit Iacobus Morelli.

Cod. 128 chart., saec. XV, a. 341, l. 228 [Z. L. CLXV].

Concilium constantiense oecumenicum.

Nicolaus Coletus, qui haec acta et documenta historica, pluries edita, novo codicum mss. apparatu vulgavit, externa supellectile praelata, codices nostros neglexit. Quibus adhibitis, plura sane non ante edita protulisset, quae codicibus Barberinianis et Vindobonensibus, cum quibus ceterum pleraque congruunt, minime insunt. Cum sessiones et in eis acta turbate distribuantur, abs re foret in praesentiarum textum manuscriptum cum vulgato conferre, ut quae publici iuris facienda sunt annotentur.

Codex constat foliis quingentis et undecim.

Cod. 129 chart., saec. XV, a. 296, l. 214 [Z. L. CXCIII]. B.

1. Magistri Ioannis Gersen, *tractatus de potestate ecclesiastica et origine iuris et legum.* Considerationes tredecim, f. 2-28. Tractatus recitatus in concilio constantiensi anno 1417, pluries editus est.

2. Petri de Alliaco, cardinalis cameracensis, *tractatus de ecclesiae, concilii generalis, romani pontificis et cardinalium auctoritate.* Liber unicus, in tres partes, scriptus in concilio constantiensi, a. 1417, f. 29-58. Editus in Gersonis *opp.*, II, c. 925-960.

3. *Tractatus anonymus,* forsan eiusdem Petri de Alliaco, *circa determinata et conclusa Pisis, in sacro generali concilio, in favorem unitatis ecclesiae et fidei orthodoxae anno* 1409, *ibidem celebrato.* Inc.: « Quia plurimorum fide dignorum relatu didici » . . . », f. 58-82.

4. Petri de Alliaco, *apologia concilii pisani contra tractatum domini Bonifacii quondam prioris Cartusiae,* inscriptum: *Specula contra vasa irae super haeretica pravitate pisanica.* Incip.: « Noverit charitas vestra me sacri vestri ordinis zelatorem quen» dam vidisse tractatum », f. 83-93. Auctor dicat opus [quo Benedicti *tractatum praesumptuosum, iniuriosum* affirmat] *priori*

magnae Cartusiae ceterisque ordinis eiusdem fratribus, in generali concilio congregandis. Avenione, die decima mensis ianuarii [1410].

5. Eiusdem epistolae binae cardinalibus, *de schismate ecclesiae* et *de prosecutione ecclesiasticae unionis inter cardinales*, et *de concilio generali proxime Pisis congregando.* Prima incip.: « Ne» scirem satis litteris exprimero quantum exaltavit cor meum » . . . . »; altera: « Confidens de charitate vestra et fervido zelo » ad ecclesiae unionem . . . », f. 93-94.

6. —— epistola Ioanni papae XXII, *de praecipuis reformationis ecclesiae capitibus*, inc.: « Apostolicam decet magnifi» centiam vestram . . . ». Editam leges in Gersonis *opp.*, II, c. 882-883.

7. Ioannis XXIII papae *bulla de studio parisiensi, tempore schismatis* [1415 ?], inc.: « Lumen aquae vivae, tanquam cri» stallus spendidissimus de Dêi et agni sede procedens . . . Da» tum Vibii, IV kal. iulii ».

8. *Difficultates adversus concilium pisanum propositae et ante eius celebrationem solvendae* [a. 1409]. Inc.: « Quia in gene» rali concilio possent duo contententes de papatu, seu ipsorum » alter . . . ». Contendentes Gregorius et Benedictus pontifices allegantur, f. 96-103. Tractatiunculam quae finit: *Haec omnia sunt ut metallum statim extractum de minera*, partim editam leges in *Concill. a Labbè*, XXVII, c. 223-226.

9. Roberti de Sanctozola, decretorum doctoris et s. r. ecclesiae consistorialis advocati, *de unione ecclesiae.* Tractatus capitibus undecim, *cardinalium collegio, pro sancta unione catholicae ecclesiae laboranti.* Incip.: « Hoc primo capitulo protestor primo » quod propter dubitacionem principalis scismatis, quis scilicet » duorum contendentium . . . », f. 103-133. Auctoris nomen deest *Syllabo advocatorum sacri consistorii*, a Carolo Carthario. Romae, 1656, f.°

10. *Tractatus anonymus contra adsertiones quasdam concilii constantiensis, praesertim contra novem propositiones Ioannis Parvi.* Inc.: « Laudamus viros gloriosos, inquit sapiens. *Eccle» siasticus XLIIII.* Et deinde pluribus enunciatis patribus.... », f. 133-188. Sub fine: « Rerum gestarum compendium ex pluri-

» mis quae in hac causa laudabiliter acta sunt usque ad domini-
» cam primam adventus Domini, anni 1416 ».

11. Ioannis patriarchae antiocheni, *tractatus anno* 1434 *exscriptus, quo ostendit concilium generale in Spiritu sancto legitime congregatum esse supra papam,* synodo basileensi universalem ecclesiam repraesentanti, f. 148-164. Habes in *Concill. a Labbè,* XXIX, c. 512-533. V. pag. 319, **n. 32.**

12. Fratris Andreae de Perusio, ordinis Minorum, *contra edictum Bavari, ad Ioannem papam.* Incip.: « Quum a reveren-
» do patre et domino domino Ioanne sancti Theodori diacono
» cardinali . . . . nuper receperim in mandato ut edictum haere-
» siarcae Bavari . . . », f. 165-184.

13. Fratris Francisci Coti de Perusio, professione Minoris, *contra edictum Bavari,* de mandato Ioannis sancti Theodori diaconi cardinalis. Tractatus tres inc.: « Quis est iste involvens
» sententias sermonibus imperitis. Iob. 38. Si sententia debeat
esse idonea . . . », f. 184-218.

14. Fratris Natalis Hervaei britonis, *de potestate papae, sive de potestate ecclesiastica* libellus. Incip.: « Apostolus ad Roma-
» nos X loquens de Iudaeis dicit quod ignorantes Dei iustitiam
» . . . . », f. 218-275. Tractatus pluries editus.

Codex duplici columna, folio secundo inscribitur: *incepit nonam marcii* 1448.

Cod. 130 chart., saec. XV, a. 267, l. 198 [L. III, III]. Ye.

1. Ægidii Carlerii decani cameracensis, *oratio de punitione peccatorum publicorum, habita in concilio basileensi,* qua respondet per dies quatuor, ad articulum secundum Bohemorum *de corrigendis peccatis publicis,* quem proposuit per biduum Nicolaus Taborita, anno 1433, f. 1-79. Edita a Canisio in *Lectiones antiquae.* Amstel., 1725, IV, p. 566-627; aliisque.

2. *Replica eiusdem articuli secundi, de punitione peccatorum publicorum mortalium.* Oratio incip.: « Cum exardescit ignis in
» immensum, patres reverendiss. et viri spectabiles, humana
» solum industria aquam illi supereffundere . . . . », f. 80-130.
Puto orationem ineditam eidem Ægidio tribuendam.

3. Fr. Henrici Kalteisen, ordinis Praedicator., s. theologiae professoris ac pravitatis haereticae inquisitoris, *oratio qua in concilio basileensi, anno* 1433, *per dies tres refutavit tertium articulum Bohemorum, de libera praedicatione verbi Dei, quem proposuit per biduum Udalricus presbyter orphanorum,* f. 132-187. Edita ibi a Canisio, p. 628-672.

4. —— *replica, de libera praedicatione verbi Dei, terminata in praesentia sacri concilii et Bohemorum, recitata millesimo quadringentesimo tricesimo tercio, in hebdomada poenosa* [6-11 aprilis], *celerrime et obrupte collecta propter nimiam festinantiam Bohemorum ad recedendum,* f. 187-235. Edita ibi, p. 672-708.

5. Ioannis de Polemar, archidiaconi barcinonensis, apostolici palatii causarum auditoris, oratio qua in concilio basileensi, anno 1433, per dies tres refutavit quartum articulum Bohemorum, *de civili dominio clericorum,* vel *de temporalitate,* quem proposuit per triduum Petrus Payne anglus, f. 236-275. Edita ibi, p. 709-739.

6. —— replica *de dominio civili et de proprietate clericorum,* f. 275-285. Edita ibi, p. 739-746, in pluribus codicibus desideratur.

Codex ms. oscitanter exaratus, quem possederat cardinalis firmanus, ut ex nota autographa, ex bibliotheca archigymnasii patavini sub fine saeculi decimoctavi in Marciam illatus est: eapropter refert primo folio signum cum leone veneto et epigraphe: *Biblioth. Patav. Senatus Musis Euganeis.*

Cod. 131 membr., saec. XV, a. 230, l. 163 [L. IV, V]. Ve.

1. Augustini de Ferraria, *quaestio de potestate papae.* Incip.: « Quaeritur utrum ex potestate clavium papa habeat tam in temporalibus quam in spiritualibus dominium ... », f. 1-8. Auctor ex domo Minorum conventualium Ferrariae, theologiae professor, anno 1437 synodo oecumenicae ferrariensi interfuit. V. Wadding. *Annal. Minor.*, XI, p. 30.

2. Quaedam de concilio basileensi in sessionibus variis, annis 1431-1437 acta, nullo ordine, ferme omnia edita, f. 9-85.

Codicem non una manu exscriptum, iam Nicolai Gallerii,

eques Benedictus Sylvaticus, comes palatinus et medicinae praticae in archigymnasio patavino antecessor, annis 1602-1658, dono dedit eiusdem archigymnasii bibliothecae; propterea volumen iisdem, ac proxime antecedens, signo et epigraphe notatur.

Codd. 132-133 membr., saec. XV, a. 343, I. 238 [Z. L. CLXVI-CLXVII]. B.

Concilium basileense, cum eius historia, Dominico cardinale Capranica auctore.

Duplex codex chartacens Bessarioneus [ille foliorum 364, iste 423]; quem nescio utrum aetas, an ditissima auctorum collectio aut castigata lectio melius commendet. Cum consilia constantiense et basileense cohaereant, quaedam ex eo huc allata sunt et alia ex senensi. Sessionum, quae volumine primo ex integro comprehenduntur, ordo respondet ei quem habet in *Concill. a Labbè*, XXIX, Coletus, nisi quod in codice sessiones viginti sex numerantur, in libro impresso quadragintaquinque. Articuli, bullae, epistolae, mandata, sententiae, allegationes, orationes, quae omnia ad modum appendicis seorsim dedit Coletus, interseruntur sessionibus in parte priori manuscripta, copia tamen longe uberiori. Alterius partis sub fine historiam concilii breviter attigit amanuensis coaevus, sic praeludens: « Et ego Henricus Snywint » de Heynsberch . . . notarius . . . . et sic finit: Deo gratias ».

« In hoc volumine continentur gesta concilii basileensis in» cepti ex decreto senensis concilii, sub felicis recordationis do» mino Martino papa V celebrato a. D. MCCCCXXIV, in quo » apostolice camere clericus et secretarius prefati domini Martini » interfui [cardinalis Dominicus Capranica, episcopur firmanus]; » et in decreto de Basilee celebrando dictum concilium testis » scriptus sum similiter, et ex decreto eiusdem domini Martini, » et postea felicis recordationis Eugenii pape IIII successoris sui » per bone memorie dominum Iulianum de Cesarinis de urbe, s. » romane ecclesie, s. Angeli diaconum cardinalem, ad celebratio» nem huius concilii specialiter deputatum. Gesta vero ipsa non » ita ordinata hic scribuntur, quemadmodum aliorum concilio» rum scribi solent, quod a principio usque ad finem de ipsius

» concilii celebratione magna concertatio et contentio inter pre-
» fatum dominum Eugenium et existentes in ipso concilio fuit,
» ut ex ipsis gestis patet evidenter. Quamobrem plurima in eo
» sine debito ordine facta et scripta sunt, tum propter temporis
» diuturnitatem quo pertractatum concilium fuit memoratum,
» tum et propter varias contentiones et difficultates, ipsiusque
» translationem primo ad civitatem bononiensem, secundo ad ci-
» vitatem ferrariensem, et demum florentinam, per prefatum do-
» minum Eugenium in discordia factam. Inde sequutum est ut
» tanquam navis sine gubernatione hinc inde fluctibus illisa con-
» gregatio illa agitaretur, in duas nempe partes ultimo divisa
» est, et quod pars una decernebat altera revocabat. Sic aliquan-
» do nec vere sinodi nomen, necque effectum habere meruit ».
Post plura vero: « Inceptum autem fuit huiusmodi concilium
» anno Domini 1431, die vero 4 mensis maii hora vesperorum,
» et tandem finem habuit . . . . , anno Domini 1449, die 20 iu-
» nii . . . ». Ex integro edidit hoc prooemium Michael Catalanus, ecclesiae firmanae canonicus in opere: *De vita et scriptis Dominici Capranicae*. Firmi, 1793, p. 233-238. Praeterea volumen hoc alterum continet **a.** *decreta, epistolas et responsa, declarationes, requisitiones, instructiones, consilia, monitoria,* f. 1-88; **b.** Antonii de Cannano tractatum *de potestate supra concilium generale contra errores Basileensium,* quem auctor *supponit charitative correctioni cuiuslibet melius sentientis et determinationi romani pontificis, et ecclesiae ac Nicolai episcopi recinetensis et maceratensis,* f. 88-129; **c.** Ioannis de Ragusio, ordinis fratrum Praedicatorum *positionem et responsionem factam in concilio basileensi ad dicta magistri Ioannis de Rachazano bohemi, in articulo communionis sub utraque specie, anno* 1433, f. 129-188: ediderunt Canisius in *Antiquae lectiones,* III, p. II, p. 1-28, et Coletus in *Concill. a Labbè,* XXIX, c. 699-868; **d.** Ægidii Carlerii orationem *de punitione peccatorum futura,* f. 188-247. V. p. 329, **n. 1**; **e.** Henrici Kalteisen ordini Praedicat. et pravitatis haereticae inquisitoris, *Bohemis conscripta pro eorum reductione ad unitatem ecclesiae universalis ac eorum eruditione,* f. 247-293. Ediderunt Canisius ibi, IV, p. II, p. 1-228; et Coletus ibi, c. 971-1104; **f.** Ioannis de Polemar orationem *de civili dominio clericorum,* f. 294-

316. V. pag. 329, n. 5; g. Diarium concilii, pluraque eiusdem acta turbate coacta.

Hos codices Catalanus, mense maio 1791, in usum operis *De vita* ec., ut supra notavi, ipse contulit; trigesimo tertio membranaceo bibliothecae Stozzianae florentinae pares reperiit, ac potiora quae gesta Capranicae illustrant, ex codice ms. nostro altero protulit in *appendice* eius operis, nempe:

1. Decretum consistoriale Martini V de Dominico Ram, Prospero Columna, D. Capranica, Iuliano Caesarinio, quos creavit cardinales, minime tamen promulgavit, f. 324, p. 167-169.

2. Martinus V iubet D. Capranicam cardin. esse administratorem ecclesiae firmanae, f. 342-343, p. 169-171.

3. Cardinalium epistolae ad D. Capranicam gratulatoriae de cardinalatu, f. 346-347, p. 172-176.

4. Antonius Corrarius, Alphonsus Carillius cardinales profitentur, cardin. Capranicam in conclave admittendum esse, f. 324, p. 177-178.

5. D. Capranica provocat ad aequum iudicem, vel ad concilium basileense, si quid de sui cardinalatus iure imminuatur, f. 399-400, p. 179-181.

6. —— denuo eamdemque ob causam provocat, f. 400, p. 182-184.

7. Incorporatio cardinalis firmani in concilium basileense, f. 411, p. 194-195.

8. Excerpta ex testimoniis, quae Brauda de Castilione, et A. Carillius, et I. Caesarinius cardinales reddiderunt in quaestione de cardinalatu D. Capranicae, f. 350 et seq., p. 193-197.

9. Eugenius IV pontifex maximus in gratiam recipit D. Capranicam, ceterosque cardinales qui concilio basileensi adhaeserant, f. 404-405, p. 197-199.

10. Tenor bullae missae vassalis firmanae ecclesiae, cardinali firmano commendatario, tamquam vero episcopo obediant per concilium basileense, f. 404, p. 200-201.

11. Concordata inter oratorem [Nicolaum Albergatum cardinalem] d. Eugenii et cardin. firmanum, f. 404-406, p. 202-208.

12. Dux et respublica Venetorum fideiubet Capranicae cardin. pro Eugenio papa IV, f. 406-407, p. 209-212.

13. *Transumptum privilegii* d. n. Eugenii restituentis et reintegrantis cardin. firmanum ad omnes dignitates, f. 409, p. 212-214.

14. Datio *insigniorum* cardinalatus, f. 410, p. 214-217.

15. Licentia cardinalis firmani proficiscendi de Basilea, f. 411, p. 217-218.

16. Protestationes card. firmani de non consentiendo in assumptionem patriarchae alexandrini [Ioannis Viteleschii] ad cardinalatus dignitatem, contra decreta concilii basileensis, f. 411-413, p. 218-225.

Cod. 134 chart., saec. XVIII, a. 292, l. 200 [L. IV, XCIII]. Ma.

1. *Capitula conclavis Sixti papae IV.* Continent *promissionem generalem* pontificis electi die 9 augusti 1471, et *constitutiones ab eo iuratas*, f. 6-13.

2. *Pacta conventa et capitula in conclavi habito Romae post decessum Sixti IV, in quo die 29 augusti renuntiatus fuit pontifex maximus Io. Baptista Cybo ianuensis* [Innocentius VIII], *episcopus melphitensis et cardinalis, anno* 1484, f. 14-33. Addit amanuensis: « Exscripta fuere sequentia capitula ab ipsomet au- » tographo in conclavi conscripto et originalibus viginti et trium » cardinalium subscriptionibus firmato ».

3. *Tria scrutinia pro electione pontificis Alexandri VI* [Roderici Borgia], electi 11 augusti 1492, f. 33-35.

4. *Responsiones datae super cedula cardinalis s. Angeli*, f. 35-50, V. pag. 323, **n. 1.**

5. *Responsio data in concilio basileensi*, f. 50-60. V. pag. 324, **n. 2.**

6. *Sermo primus compositus p. r. p. d. L. de urbe ad ill. princip. d. ducem Sabaudiae*, f. 60-73. V. pag. 324, **n. 3.**

7. —— *secundus compositus et recitatus, ut supra, in quo ostendit quomodo non peccat sancta synodus* [basileensis] *in refutando pacem quam sibi offert dom. Eugenius papa, eius pacis qualitate considerata.* Incip.: « In nomine . . . . Cognovit, reli- » giosiss. princeps, sancta generalis basileensis synodus ferventem affectum tuum . . . », f. 73-80.

8. *Tertia propositio* Lud. Pontani ec., f. 80-96. V. pag. 311, n. 7.

9. *Relatio Nicolai Erizzo, oratoris ad Innocentium XII et Clementem XI pontifices, lecta in senatu veneto, die 29 octobris* 1702. Incip.: « La città di Roma nata all' impero del mondo, » dopo aver con l'armi... », f. 97-132. Auctor, ubi originem potestatis, quam *temporalem* dicunt, in pontifice attigit, breviter enarrat gesta pontific. Innocentii XI, Alexandri VIII, Innocentii XII; inde conclavis concertationes plurimas, quousque cardinalis Albani pontifex, nomine Clementis XI, anno millesimo septemcentesimo renuntiatur. Eius familiae historia a parentibus usque praeposita, refert Ericcius quid in sibi subditos, quid in exteros principes, animo semper fluctuanti, egerit pontifex: tandem offert senatui « una raccolta d'importanti osservationi, che il mio zelo » è andato facendo di caso in caso in quella corte, per soggettar- » lo ai riflessi della pubblica sapienza, onde possi, quando i tempi » migliori lo permetteranno, trovare l' opportunità di redimersi » da molti pregiuditj che colà si fanno alla maestà della patria ».

Tractationes huius ut et codd. mss. huius classis 121, 122, 126 *colligebat Ascanius Varese, patavinus, abbas generalis congregationis lateranensis* in s. Ioanne de Viridario, *canonicis suis et sibi*, ut ex nota addita.

Cod. 135 chart., saec. XVI, a. 205, l. 173 [L. III, CLII].

Ad reverendissimum in Christo patrem ac dominum d. Petrum Paulum Vergerium iustinopolitanum, sanctiss. dom. n. per totam Germaniam cum potestate legati de latere nuntium et oratorem, Iohannis Haneri presbyteri, pro felici successu concilii pium votum ac solicita adhortatio . . . . Bambergens. . . . . . XXXV . . . . Tumultuanter et festinanter. Inc.: « Quod ego » exul atque alieni soli calcator, vix domi et inter meos satis no- » tus, utpote perpetuus anguli quietisque amator . . . »

Petrus Paulus Vergerius nuntius apostolicus in Germaniam concilio cogendo missus, Ioanni Hanero sacerdoti vindobonensi, sibi ab episcopo vindobonensi commendato, quaedam in legationis munere agenda tradiderat; ideo Hanerus, statum Germaniae

Vergerio viridioribus coloribus pingit, teterrima schismatis iuvalescentis mala, morum disciplinam in peius ruentem; exinde necessitatem concilii indicendi religioni et honestati custodiendae. Idem codice [L. IX, 68], terna epistola Bambergae, anno eodem 1535 data, dolet Vergerio hospiti quod Bambergam cito reliquerit, nullo sibi otio dato bibliothecam invisendi: ibidem hanc pulverulentam adeundi sibi facultatem ab episcopo impetret deprecatur: grates agit de spe data adipiscendi canonicatus ecclesiae collegiatae extra muros in Haugis herbipolensis dioeceseos; archiepiscopo moguntino, cui dicavit librum *de novo legis sacrificio*, commendari desiderat causam, quam Romae habet pro beneficio consequendo definiendam.

Codex autographus foliorum 19, forma litterarum tenuissima sub fine mutilus.

Cod. 136 chart., saec. XVI, a. 301, l. 211 [L. IV, CXV]. D.

Gesta in concilio tridentino, a prima eius indictione [22 maii 1542] ad alteram illius translationem, Bononiae decretam die 21 decembris 1550. Exstant autem:

1. Historia sessionum primae et nonae; ac sessiones secunda usque octavam et decimam, ut in *Decretis concilii tridentini* leguntur.

2. Bullae ac brevia pontificum Pauli III et Iulii III, nempe decreta indictionis, suspensionis, prorogationis, translationis concilii; responsa litteris oratorum, cardinalium, statuum ecclesiasticorum *dietae* augustanae.

3. Mandata caesaris, regum Romanorum, Gallorum et Portugalliae; *comparitiones* oratorum concilio; protestationes principum et procuratorum.

4. Orationes in concilio habitae à fratre Marco Laureo, ordinis Praedicatorum, sacrae theologiae professore; Augustino de Aretio, generali ordinis Servorum; Coriolano Martyrano episcopo s. Marci; Ambrosio Catharino Politi, episcopo minoricensi.

Numeris 2-4 contenta, proprio loco edita sunt a Iudoco Le Plat in *Monumentorum ad historiam concilii tridentini* ec. Lovanii, 1783-1787, VII, f.°

Codex ad normam exscriptus, cum compendiis, habet folia 172.

Codd. 137-138 chart., saec. XVI, a. 318, l. 210 [L. IV, I-II]. N.

Acta in concilio tridentino post alteram translationem, ab anno nempe 1552 ad finem a. 1563.

Manu diversorum singillatim exscripta ac litterarum forma iamdiu plicata, in duplex volumen folior. 128, 160, postmodum ita coacta sunt ut, turbato annorum numero et rerum in concilio pertractatarum ordine, imperite distribuerentur. Quae exstant volumine primo, litterae, mandata, propositiones, argumenta excutienda, constituunt apparatum in sessionibus agendorum annis 1552-1563. Eorum plura publici iuris fecit Iudocus Le Plat in *Monumentorum* cc. Volumen alterum habet proposita a deputatis in sessionibus vigesimatertia usque extremam, earumque decreta.

Ceterum collectanea haec sibi parasse Petrum Lando archiepiscopum cretensem, *qui sedit inter patres concilii oecumenici, cuius etiam actis subscripsit* (1), evincit tractatiuncula de matrimonio, f. 119-122, quam concilio obtulit. Haec eius verba: « Pius » quartus summus pontifex . . . . hanc sanctam et oecumenicam » sinodum acciri curavit, ad quam ego vocatus accessi ex Creta, » metropoli, Dei et apostolicae sedis gratia, mihi commissa, eius» demque censurae omnia quae sum dicturus reverenter subiicio. » Omissa igitur tractatione de sacramentis in genere, de eorum » numero, institutione, causis, efficacia, usu et ministerio, quae » omnia, tam scite et accurate quam prudenter et fideliter, alias » haec sancta sinodus pertractavit, ad articulum matrimonii me » converto ».

Cod. 139 chart., saec. XVI, a. 261, l. 203 [L. IV, CVI]. Z.

Elucidationes quorundam locorum concilii tridentini ab illustrissimis dd. cardinalibus congregationis emissae ac concessae diversis episcopis et praelatis, numero quingentae, super ma-

(1) Cornelius Flamin. *Creta sacra*, pars tertia, XXIX, II, p. 94.

teriis ecclesiasticis, ex variis concilii tridentini sessionibus desumptae, nullo rerum aut annorum ordine servato, f. 1-110. Eas excipiunt responsa praelatis, annis 1564-1576, f. 111-172. Tertiò referuntur *elucidationes super concilio tridentino, per illustriss. ac rever. eius interpretes, ad instantiam diversorum episcoporum et aliorum praelatorum, secundum ordinem sessionum positae,* f. 174-240. Earum extremae datae sunt annis 1570-1588.

Codicem Alexander Galliani ante Zenum possederat.

Codd. 140-151 chart., saec. XVII, a. 280, l. 195 [L. IV, LXXV-LXXXV]. Yc.

Declarationes decretorum congregationis cardinalium sacro concilio tridentino interpretando praefectorum ann. 1556-1663, quas undecim voluminibus distribuit Caspar Leonicus [Lonigo], reipublicae venetae in re canonica consultor, raro propria, pleraque manu aliena elegantiori.

Volumini primo, fol. 562, insunt *declarationes* sub compendio datae, *super sessionibus* 4-7, 13-14, 21-25, harum ordine, non vero temporis quo illae prolatae.

—— alteri, fol. 199, *elucidationes quorundam tridentini concilii locorum ab ill. dd. cardinalibus congregationis emissae et concessae episcopis et aliis praelatis,* praecedente fol. 1-30 rerum indice. Foliis 31-154 exstant elucidationes septingentae triginta septem, aliae plures non numeratae foliis 154-200; super sessionibus 4-7 ; 13-14, 21-25, annis 1556-1605 exhibitae.

—— tertio, fol. 71, inserta sunt paucula super sessionibus 5-7; foliis 2-14, 20-21, 25-27, 31, 36-39, 43-46, 50-51, 55-57, 60-61, 67-69, ceteris vacuis, ad annos 1568-1663. Foliis 8-11 bullae pontificum Pii V [5 martii 1568] et Gregorii XIII [10 octobris 1575] de stipendiis lectorum sacrae theologiae in ecclesiis venetis.

—— quarto, fol. 70, collector tantummodo inscripsit foliis 4-7 quaedam super sessione decimaquarta ad annos 1577-1646, titulo dato : *Declarationes ec. super sess.* 14 *de casibus reservatis.*

Volumen quintum, fol. 75, continet declarationes super sess.

21.ª *de reformatione*, annis 1568-1597. Foliis 12-14 leguntur bullae pontificum Pii V [14 octobris 1568] et Gregorii XIII de promotione ad sacros ordines clericorum saecularium et regularium non professorum.

—— sextum, fol. 53, excutit materiem sessionis 22.ªᵉ *de sacrificio missae*, annis 1566-1638. Quae notari merentur sunt **a.** bullae pontificum Pii IV [20 aug. 1560] de revocanda facultate Graecis et Latinis concessa celebrandi ritu non proprio, fol. 7-9; ac Pii V [29 martii 1566] de revocanda facultate celebrandi missam vespere, f. 13-14; **b.** decreta edita a congregatione concilii de celebratione missarum, f. 30-35.

—— septimum, fol. 83, habet declarationes supra sessione 22.ª de reformatione, ann. 1573-1631. Praeit fol. 1-6 bulla Sixti papae V [13 ianuarii 1588] de habitu et tonsura deferendis a clericis pensiones obtinentibus.

Volumen octavum, fol. 146, super sessione 23.ª, ann. 1564-1620. Fol. 21-26 exstat bulla Pii papae IV [25 decembris 1564] de residentia praelatorum; f. 26-29 eiusdem contra archiepiscopos, episcopos, prelatos non residentes; f. 31-33, bulla Pii pp. V [24 iunii 1568] de residentia rectorum ecclesiarum parochialium; fol. 73-84 bulla Clementis pp. VIII [28 febr. 1596] in clericos male promotos, et episcopos in ordinum collatione peccantes, ut f. 95-98 Pii pp. V [25 iulii 1571], regularibus indulgens ut saecularium confessiones audiant.

—— nonum, fol. 189, complectitur declarationes super sess. 24, ann. 1566-1628 datas. Allego bullas Pii pp. V **a.** de cognatione spirituali in causa matrimonii [28 nov. 1566], f. 16-17; **b.** super impedimento publicae honestatis [1 iulii 1568], f. 20-21; **c.** de impedimento affinitatis ex fornicatione [16 octob. 1566], cum notitia bullarum circa matrimonium et ecclesias parochiales, f. 24-26, 28-31; **d.** de collatione ecclesiarum parochialium [18 martii 1566], f. 141-146.

—— decimum, fol. 164, habet declarationes circa sessionem 25.ªᵐ *de reformatione*, ann. 1564-1607. Bullae insunt pontificum **a.** Pii IV, de iuramento a provisis de beneficiis praestando [1564], f. 5-10; **b.** Pii V, de poena in clericos nefandi criminis reos [30 aug. 1568], f. 88-90; **c.** eiusdem, de beneficiis

ecclesiasticis [12 sept. 1571], f. 51-54; **d.** eiusdem, contra non recitantes horas canonicas [20 sept. 1571], f. 144-146; **e.** Gregorii XIII, de poena in duellum committentes [5 dec. 1582], f. 116-117; **f.** Gregorii XIV, de immunitate ecclesiae [25 maii 1591], f. 133-138; **g.** eiusdem, de collatione beneficiorum eccles. [20 sept. 1591], f. 49; **h.** Clementis VIII contra pugnantes in duello [17 aug. 1592], f. 117-129.

—— undecimum, fol. 346, circa sessionem 25.^{am} *de regularibus*, ann. 1593-1619. A proposito penitus aberrarem si pontificum Pii IV et V, Gregorii XIII, Clementis VIII, bullas novendecim annis 1564-1602 datas singillatim enumerare velim: eae sunt de **a.** aedificandis monasteriis, f. 35-37; **b.** novitiis ad regularem habitum recipiendis, f. 242-245, 273-274; **c.** religiosis recipiendis, f. 255-260; **d.** iure praecedentiae regularium, f. 181-188, 193-199, 200-209; **e.** delinquentibus in monasteriis, f. 225-230; **f.** Capucinis prohibitis ordinem s. Francisci de Paula ingrediendi, f. 303-305; **g.** emissione votorum a saecularibus sub obedientia voluntaria degentibus, f. 285-290; **h.** clausura monialium, f. 86-95, 109-119; **i.** abbatissis ad triennium eligendis, f. 147-150; **k.** revocatione licentiae ingrediendi monasteria, f. 95-99, 100-104. Nec mitto quae, mandato Clementis papae VIII, editae sunt 1. ordinationes [40] circa regimen monialium, f. 4-17; 2. institutiones ad novitiorum religiosorum educationem pertinentes, f. 245-255; 3. institutiones super receptione et educatione novitiorum religiosorum in monasteriis, f. 261-271.

Cod. 152 chart., saec., XVII. a. 315, l. 220 [L. IV, XXVI]. Yc.

Decreta congregationis cardinalium interpretum sacri concilii tridentini, data annis 1567-1695, petentibus catholicae ecclesiae episcopis, nullo ordine chronologico, sed per saltum.

Codice foliorum 398 anno 1730 possederat Iustus Fontaninus, ex quo ad concilium decemvirum, post eius mortem, translatus est.

Cod. 153 chart., saec. XVII, a. 304, l. 210 [L. IV, LXXXVII]. Yc.

Casparis Lonigo, *collectanea ad concilium tridentinum.*

Propositionum, opinionum ac sententiarum series ex plurium iurisperitorum *consiliis,* maxime Bertrandi, ad loca varia illustranda vel confirmanda capitulorum sessionum concilii tridentini. Collectionem, nullo ordine, tantummodo inceptam in usum *repertorii* sibi auctorem apparasse dicas.

Codex autographus habet folia 337.

Cod. 154 membr., saec. XV, a. 282, l. 202 [L. IV, CV]. Z.

Synodicon venetum, sancti Laurentii Iustiniani, protopatriarchae Venetiarum iussu ex vetustis praedecessorum eius et patriarcharum gradensium constitutionibus, *in quas ex suis nonnullas inseruit,* anno 1438 consarcinatum.

Ex hoc codice foliorum 48 edita est collectio in *S. Laurentii Iustiniani opp.* (1), proinde in Labbaei *Concill.* (2), recens a Iosepho Cappelletti (3) qui testatur: « Io mi attengo strettamen- » te al manoscritto, tanto più che lo reputo, se non contempora- » neo, certamente di poco posteriore all' esistenza del santo », et iure.

Cod. 155 membr., saec. XII, a. 246, l. 186 [L. IV, XXIV].

Regula beati Augustini, seu *norma recte vivendi,* canonicis regularibus Lateranensibus data, pluries edita.

Codex foliorum septem, extremo, saeculo proxime exacto, addito.

(1) Venet., 1751, II, 495-538.

(2) « Illud exscripsimus ex membraneo codice, quod cl. vir Apostolus » Zenus in nostrae Labbeanae editionis splendorem nobis perhumaniter com- » municavit ».

(3) *Stor. della chiesa di Ven.* Ven., 1850, VI, p. 166-292.

Cod. 156 membr., saec. XV, a. 251, l. 190 [L. IV, XXIII]. Ma.

1. *Benedictio vestium regularium*, f. 1.

2. *Regula b. Augustini episcopi*, cum expositione M. Hugonis de sancto Victore, f. 2-48, in huius operibus edita (1), addita expositionis versione itala. Auctor, canonicus regularis s. Augustini in coenobio s. Victoris ad muros parisienses, diem obiit anno circiter 1142.

3. *Ordo ad recipiendum ad professionem et forma profitendi*, f. 48-49.

Folio 48 infra legitur : *Iste liber scriptus fuit per quendam canonicum conventualem in Sancto Lazaro, in mense novembri*, charactere vero recentiori : *Liber canonicorum regularium sancti Iohannis in Viridario Paduae*, ut et folio 49 : *Anno a Virginis partu* 1547.

Cod. 157 membr., saec. XV, a. 276, l. 198 [L. II, XCVII]. N.

1. B. Augustini *regula*, f. 1-7.

2. *Ordo ad recipiendum novitium ad probationem*, f. 7-12.

Liber exscriptus anno millesimo quadringentesimo octuagesimo, in usum *ordinis canonicorum regularium sancti Augustini de congregatione Salvatoris lateranensis de Roma.*

Cod. 158 membr.-chart., saec. XV, a. 290, l. 215 [Z. L. CXCVIII]. P.

1. *Expositio regulae beati Augustini ep: secundum fratrem Humbertum*, f. 1-148, capitibus biscentum septendecim. In editionibus capita centumnonaginta quatuor numerantur, etsi textus universus idem sit. Foliis 152-154 habentur tituli capitulorum et rerum.

2. *Versus quidam sancti Damiani ravennatis archiepiscopi*, f. 148. Rhythmus de abbatum miseria qui incipit :

(1) Venet., 1588, II, 1-15.

« Luget, plorat, lamentatur — sancta nunc ecclesia . . . »
s. Petro Damiano, natu ravennati, cardinali et episcopo ostiensi reapse tribuitur (1).

3. Versus *excerpti de quodam libro Augustini ad Alypium,* f. 148-149, qui in operibus editis b. Augustini desiderantur. Inc.:

« Nec enim vituperes divitias datas a summo,
» Sed culpandus erit qui nimis extollitur illis ».

4. *Ex libro enchiridion Augustini sententiae quae sequuntur excerptae sunt,* f. 149-150.

5. B. Humberti V, *de tribus votis substantialibus religionis et quibusdam virtutibus,* f. 154-162, edita Comi, 1602, 8.°, p. 1-51.

Magister Hubertus [eius nominis V] sive Humbertus de Romanis, Umbertus, Imbertus, ordinis Praedicatorum, pluribus operibus clarus, obiit a. 1277.

Codex, duplici columna, cum litteris initialibus pictis, Venetiis exscriptus est.

Cod. 159 membr., saec. XV, a. 280, l. 206 [L. IV, XXXIX]. Mb.

Eiusdem Humberti *expositio regulae beati Augustini episcopi,* cum duplici indice sub fine, capitulorum et rerum, ordine alphabetico.

Codex foliorum 143, duplici columna, bene scriptus cum rubricis, qui canonicis regularibus s. Leonardi de Verona pertinuerat, postmodum canonicae [domui] Candianae datus est, ex qua in biblioth. Marcianam anno 1784 delatus est. Folii primi marginem inferiorem quidam inscripsit, et merito: « Magnificandus » est hic liber, non enim ubique reperitur ».

Cod. 160 membr., saec. XIV, a. 221, l. 140 [L. IV, LXVII]. Mb.

Constitutiones canonicorum lateranensium bifariam divisae. Pars prima, f. 13-85, continet bis centum tredecim *capitula excerpta ex libris sanctorum de aedificatione et correctione vitae clericorum,* cum praeeuntibus prologo et indicibus utriusque, f. 1-13.

(1) S. Petri Damiani *opp.* Parisiis, 1743, IV, p. 27-28.

In ea habes *sententias sub quadam brevitate collectas sanctorum patrum, praecipue tamen Gregorii, Ambrosii, Augustini, Hieronymi et Prosperi;* in altera constitutiones canonicorum proprie dictas, capitulis sexaginta octo, f. 85-112.

Codex cum rubricis folio extremo 113 ita diligenter manu coaeva descriptus : « Forma vivendi canonicorum regularium » cum tabula capitulorum in principio, cum tabulis et fundo de » corio croceo : principium *cum ordo canonicorum,* finis : *tempe-* » *stivius pulsetur:* corii crocei remanent tantum fragmenta ». Inferius legitur : « 1399, ind. septima, et mense augusti emptus » fuit liber a me Thomasio. — Liber iste praeclarissimus est mei » Thomasii notarii de Favis de Verona, carior mihi prae ceteris ». Scriptura recentiori legitur : *Iste liber est monasterii sancti Leonardi de Monte Donico de monte.*

Cod. 161 membr., saec. XV, a. 216, l. 153 [L. II, XII]. Ma.

1. B. Augustini *regula,* f. 1-6.

2. *Ordinationum* seu *constitutionum canonicorum regularium congregationis Salvatoris lateranensis, alias sanctae Mariae de Frisonaria,* f. 7-49. Partes tres. Capitulo extremo libri tertii enarratur quod *praesens volumen . . . approbatum, ratum et confirmatum fuit a toto capitulo generali Bononiae celebrato, anno Domini* 1453. Sub fine vero: *Est autem hic liber monasterii sancti Ioannis in monte de Bononia, quem finivi primo aprilis* 1474.

3. *Ordo ad recipiendos novitios ad habitum probationis,* f. 50-51.

3. —— —— —— *ad professionem,* f. 51-52. In fine : « Orate pro scriptore 1475 ». Folium 53 inscriptum : « Monasterii s. Ioannis in monte Bononiae, 1657 ».

Cod. 162 membr., saec. XV, a. 128, l. 90 [L. IV, LXXI]. F.

Varia ad congregationem canonicorum regularium ss. Salvatoris spectantia.

1. *Copiae substantiarum privilegiorum ordinis canonicorum regularium s. Salvatoris, per summos pontifices concessorum,* f.

1-23, quae omnia edidit canon. Lupus in ***Bullario canonicorum regul. congregationis s. Salvatoris,*** cum foliis vacuis, f. 24-34, novis inserendis.

2. *Regula beati Augustini patris nostri,* f. 35-38.

3. *Constitutiones canonicorum sive fratrum congregationis s. Salvatoris, ordinis s. Augustini,* f. 41-58, capitulis novendecim.

4. *Quaedam additiones super constitutionibus* ec., f. 58-60.

5. *Incipiunt aliae additiones* ec., f. 61-70.

6. *Bulla qua Sixtus papa IV confirmat constitutiones reformatas eiusdem ordinis,* a septem canonicis deputatis [quos inter venetus Petrus Michieli auctor chronici eiusdem congregationis] sibi oblatas in capitulo generali apud prioratum s. Michaelis de Candiana congregato; item prooemium quo eas constitutiones publici iuris factas Venetiis, anno 1482, publico notario rogante, asseritur, f. 71-76.

7. *Calendarium,* f. 77-83.

8. *Constitutiones novae* capitulis triginta tribus, f. 85-122, indice praeeunte, f. 83-84.

9. *Liber definitionum et additionum* seu *constitutionum extravagantium,* manu recentiori exscriptarum f. 123-134, quae perducuntur ad annum 1533.

Codicem possederat, ante Farsettum, Hadrianus Paganuccius Venetiis.

Cod. 163 chart., saec. XV, a. 210, l. 154 [L. III, CLV].

1. *Constitutiones ordinis fratrum eremitarum s. Augustini, ratificatae et approbatae per generalem et diffinitores generalis capituli florentini celebrati anno Dom.* 1299, cum indice rerum alphabetico et capitulorum elencho praeeuntibus, f. 9-68. Capitula quinquaginta unum, quibus additur definitio capituli generalis avenionensis, anni 1218. Hac illac indicantur pericopae vel additae vel omissae.

2. *Additiones factae per rever. Thomam de Argentina generalem, in capitulo generali Papiae, celebrato anno Dom.* 1348, f. 69-94.

3. *Regula beatissimi patris nostri Augustini,* f. 95-98.

4. *Status conventuum eiusdem ordinis* nempe Cremae, Ianuae, Bergomi, Brixiae, Mediolani, Comi, Cremonae, Dertonae, Taurini, Vitalianae, Annuntiatae, Ioannis boni, Mantuae, Savonae, Tiferni tiberini, Lucae, Mutinae, Alexandriae, Papiae, Grabedonae, Spilemberti, Saviliani, Montis Ortoni, Venetiarum, Cittadellae, Bononiae, Romae, Ferrariae, Chore, Pontremoli, Castelli, Carignani, Casali, Bassiani, Cherii, Avilianae, Forolivii, Placentiae, Imolae, Faventiae, Vercelli, Rumani, Nembri, Tolentini, Bugellae, annis 1450-1487, f. 105-118. Seriori manu locus paratus est pro annis 1488-1505 ac exhibiti prospectus eorundem monasteriorum pro annis 1505-1515, f. 118-147.

Codicem foliorum 165 ex formularum serie adhibendarum in litteris dandis, f. 1-4, coniicio ordini Eremitarum s. Augustini congregationis de observantia Lombardiae, Cremonae spectasse.

Cod. 164 chart., saec. XVII, a. 290, l. 215 [L. IV, LXXII]. Ma.

Augustini Ticinensis *libellus contra fratres Eremitanos, pro canonicis regularibus*. Inc.: « Mirari plerique solent, mi pater, » quid est quod divus . . . »

Auctor in eo totus est ut Ambrosii *de Chora* asserentis d. Augustinum hipponensem a divo Ambrosio nigra cuculla post baptismum indutum, a Simpliciano zona pellicea cinctum, eremiticam vitam professum; d. Eremitarum ordinem constituisse, eiusque coenobia passim construxisse (1), argumentis refellat; sententiae insistens eum tantum canonicos regulares lateranenses instituisse. Etsi sub fine litterae dedicationis legatur: « Tu itaque, mi pater, cum ex multis sis unus ad quem ut prae- » sens opusculum dirigerem in mentem prius veneris, age quaeso » pro viribus, ut comperta veritate in sacro concilio isto latera- » nensi, tam monstruosum facinus de ecclesia penitus elimínetur, » simulque ea omnia mendacia de breviariis eradantur omnia »,

(1) Ambrosii Choriolani, gen. Augustinianorum, *in defensorium ordinis eiusdem, scilicet ordinis fratrum Eremitarum sancti Augustini responsivum ad maledicta canonicorum assertorum regularium congregationis Frisonariae.* Sine l. Romae, per Georgium Herolt, post a. 1479, 124, f.°

non liquet cui opus nuncupaverit auctor, qui ceterum in principio *elucidàrii* (1) addit cius furfuris somniatoribus fratres Paulum Bergomensem ac Iacobum Philippum, item Hermannum medicum teutonicum. Augustinum Ticinensem fulcit Celsus Maphaeius veronensis canonicus regularis (2).

Ambrosius de Massaris de Cora, sive Coranus, sive Coriolanus, ord. Eremit. s. Augustini ab anno 1477, itemque generalis, obiit Romae poenitentiarius Sixti IV, a. 1485. Augustinus de Noris, Ticinensis seu Papiensis dictus, floruit a. 1500.

Codex habet folia centum vigintinovem.

Cod. 165 membr., saec. XV, a. 237, l. 170 [Z. L. CXCVII]. B.

1. *Regula beati patris Benedicti*, capitibus septuaginta tribus, sicut in editione parisiensi anni 1610, 8.°, f. 1-37, cum praevio calendario, f. I-VI.

2. *Parvae homiliae in evangelia festorum de tempore et de sanctis per annum*, f. 37-55, 61-67.

3. *Evangelii d. Ioannis* capita decimumtertium usque decimumseptimum, f. 56-61.

4. *Calendarium* cum spatio opportuno pro unoquoque die ad nomina plurium sanctorum inserenda, f. 71-107.

5. *Formula confessionis monachorum s. Romualdi*, f. 107-111.

Codex cum picturis fol. 1, cuius littera initialis refert monachum albis vestibus indutum, regulam s. Benedicti a d. Romualdo sedente accipientem, sic inscribitur fol. 67 : *Secundo nonas decembris frater Bartholomaeus de Koloswar partis transilvanae, tempore Clari abbatis sancti Iuliani martyris de Arimino scripsit hoc memoriale et erat hungarus. Dum surgunt miseri nolunt misereri miseris.*

(1) Brixiae, per Angelum Britannicum, 1511, 8.°

(2) *Apologia contra librum fratris Ambrosii de Chora.* Brixiae, per Bernardinum de Misintis, ticinensem, 1502, 4.°

Cod. 166 membr., saec. XV, a. 182, l. 131 [L. III, CLXXIII].

1. *Capitula regulae sanctissimi patris nostri Benedicti eximii confessoris, patris monachorum*, f. 7-67, praeeunte indice capitulorum 72, f. 1-3.

2. *Tabula festorum mobilium et calendarium benedictinum*, f. 69-81.

3. *Officium b. Mariae virginis secundum consuetudinem romanae curiae, cum additionibus congregationis s. Iustinae*, f. 82-126. Profana manus abscidit primum folium mirabili pictura insigne, quod ex ceteris conîcio.

4. —— *sancti Spiritus et sanctae Crucis*, f. 126-129.

5. *Septem psalmi poenitentiales*, f. 130-142.

6. *Officium mortuorum*, f. 142-166.

7. *Symbola s. Athanasii, nicaenum, apostolorum*, f. 166-170.

8. *Devoti hymni orationesque de passione*, f. 171-187.

9. *Praestanda a sacerdote ante et post missam*, f. 187-206.

10. *Orationes b. Mariae virgini*, f. 207-223.

11. *Septem gaudia caelestia beatae et gloriosae virginis Mariae, composita a beato Thoma Mariae, archiepisc. cantuariensi*, f. 223-232. Rhythmi quatuor: **a.** *Gaude flore virginali — quae honore speciali*; **b.** *Virgo templum trinitatis — summe decus bonitatis*; **c.** *Ave fuit prima salus — qua vincitur hostis malus*; **d.** *Ave tempio de Dio sacrato tanto — vergine santa, imacolata e pura.* Primus et extremus desiderantur in *Lateinische Hymnen* a Mone.

12. *Oratio* sic inscripta : « Quicumque infrascripta nomina » Christi super se portaverit, non morietur mala morte, et omnis » infirmitas eius curabitur, nec ignis, nec aqua, nec serpens, nec » mala bestia, nec gladius, nec fantasia, nec malus homo ei no» cere poterit insidiando, consulendo, aggrediendo cum armis et » tumultu », incip.: « Messias, Sother, Emanuel sabaoth . . . », f. 232.

13. *Orationes variae a monachis recitandae*, f. 233-249.

14. *Ordo triplex ad communicandum infirmum, ad animae commendationem, ad defunctum sepeliendum*, f. 249-268.

Codicem diligentissime exaratum non multo post annum 1482 [ut ex festorum mobilium tabula liquet], cum rubricis, ornant picturae egregiae in litteris initialibus: ceteris facile praestantiorem puto quae prologi in constitutiones frontem decorat, flores, frondes, mulierem in frondes desinentem, pueros, monachos in littera initiali, item insignia familiae Saborgnanae cum mitra episcopali, referens. Si pictoris miniarii opus cum aliis similibus confero ac Hieronymi Saborniani qui codicem possederat, vel qua episcopi sibenicensis [1557-1573], vel qua Romae post episcopatum usque ad mortem [1590] degentis, magnificentiam considero, minime a vero procul putarim picturas mirificas Iulium Clovium habere auctorem qui serius codicem ornaverit.cum a monachis Benedictinis s. Iustinae ad Sabornianum devenit.

Cod. 167 chart., saec. XVI, a. 128, l. 105 [L. IV, XCIV].

1. *Charta charitatis* ordinis Cartusiensis, f. 1-6, 219-225. Duplex exemplum documenti quod, b. Stephano cartusiensi auctore, in generali concilio anno 1129 promulgatum est; ideo summi habendum quod primas Cistercii leges *ad charitatem et unionem universi ordinis promovendam*, edidit Manrique (1).

2. *Definitionum capituli generalis Cisterciensis*. Definitiones quindecim in capitula distributae, f. 7-90. Sub fine: *Explicit libellus definitionum antiquarum capituli generalis editus anno Domini* 1317, *confirmatus per domin. papam Ioannem XXII, anno* 1318. Distinctio prima, f. 7-18, nil aliud est nisi amplior *chartae charitatis* declaratio octo capitulis, per Clementem IV pontificem die 13 iunii anni 1266 data.

3. *Novellae definitiones capituli generalis ordinis Cisterciensis, ab anno Domini* 1316 *exclusive usque ad annum quinquagesimum exclusive, non computatis charta charitatis, Clementina, nec aliis veteribus quae sunt inviolabiliter observandae;* rubricis quadraginta quatuor, f. 90-125.

4. *Benedictina edita anno Domini* 1335 *per dom. Benedictum Cisterciensis ordinis papam duodecimum*, undecim capitibus,

(1) *Annales cistercienses*. Lugduni, 1642, I, p. 108.

f. 125-142, qua constitutiones aliae pro Cartusiensibus proferuntur.

5. Bullae duae eiusdem pontificis, anni 1335, *de auctoritate absolvendi data transgressoribus statutorum papalium* ac *contra mendicantes ne de cetero, sine licentia romani pontificis, recipiantur in ordine Nigrorum vel Cistercensium*, f. 151-152.

6. *Index generalis*, f. 153-158.

7. *Decretum Calixti papae II confirmantis ordinem Cisterciensem*, a. 1119, f. 159, quod lectu est in *Exordio magno*, lib. I, cap. 24.

8. *Tractatus coeli et terrae, monarchiam moderante Domino nostro Iesu Christo*, f. 161-168, scilicet *de ordine et regula s. Benedicti*, quo tractatu initia plurium congregationum evolvuntur.

9. *Institutio beati Bernardi de modo cantandi et psallendi*, f. 168-169.

10. *Definitiones novae*, datae annis 1263, 1362, 1366, 1383, 1461, 1466, f. 170-197.

11. *Privilegia ordinis Cartusiensis*, f. 199-219. Privilegiorum potius historiam appella, cum normis pro iis assequendis.

12. *Privilegium d. Urbani papae II* [1 apr. 1093], *de corpore s. Benedicti et s. Scholasticae*, qualiter vere requiescant in monasterio Cassinensi, f. 225-226.

Cod. 168 membr., saec. XV, a. 252 l. 170 [L. IV, CIII]. Mg.

Constitutiones antiquae et novae ordinis Cartusiensis, et quidem:

a. *Statuta antiqua* a Guigone, vel Guidone, vel Wigone de Castro, Cartusiae priore generali circa annum 1130 exaratae, Basileae et Parisiis annis 1520, 1582 editae; seu *prima pars consuetudinum ordinis Cartusiensis*, f. 1-67, praeeuntibus novem foliis chartaceis sequioris aevi ea quae principio desunt comprehendentibus.

b. *Capitula secundae et tertiae partis*, seu constitutiones factae aut reformatae in capitulo generali anni 1259, f. 67-174.

c. *Novae constitutiones ad tertiam partem priorum consue-*

tudinum pertinentes, scilicet quae datae sunt in capitulo generali anni 1370 sub altero Guidone priore generali, f. 174-181.

d. *Forma seu ordo ad recipiendum et induendum novitium, ad excipiendam professionem, ad visitandum infirmum, ad tumulandum defunctum: benedictiones variae,* f. 181-195. Sub fine legitur: « Deo gratias, finito anno 1473, mensis ianuarii, in mo- » nasterio sancti Andreae de litore Venetiarum ».

e. *Ordinarium officii divini per omnes horas secundum consuetudinem et statuta ordinis Chartusiensis,* scilicet rubricae de officiis *per omnes dominicas et ferias* et *per quaelibet festa Sanctorum,* f. 196-262.

f. *Ordo de libris Bibliae legendis tam in ecclesia quam in refectorio,* f. 262-266.

Codicis perelegantis nitida membrana exscripti folio extremo legitur: *Facto fine pia laudetur virgo Maria* 1473, 22 *ianuarii, in domo Cartusiae Venetiarum foeliciter in Domino.*

Cod. 169 chart., saec. XVII, a. 198, l. 150 [L. IV, LIV].

1. *Liber usuum Cisterciensis ordinis, singulis eiusdem ordinis personis pernecessarius,* f. 1-183, seu statuta capitulis centum duodecim. Textus etsi quandoque cum *constitutionibus antiquis* codicis praecedentis re conveniat, toto caelo tamen differt.

2. *Nomina et cognomina monachorum, conversorum et commissorum congregationis Cisterciensis s. Bernardi in Italia provincie Lumbrediae anno* 1643, p. 187-204.

3. *De novitiorum institutione et educatione,* p. 223-228, sub cuius fine. *Don Carlo Botti.*

Codex paginarum 261 habet picturas lineares quinque, manu exaratas Malachiae Faini [1643], Bruni de Quatuor domibus [D. Bruno Quattro cha milanese].

Cod. 170 chart., saec. XV, a. 212, l. 160 [L. IV, CIV]. Mp.

1. *Ordo et forma morum quos ex consuetudine observat congregatio pauperum qui vulgariter Ihesuati nuncupantur,* capitulis quadragintaquinque, quorum praeest index, f. 1-21. Sub fine

f. 125-142, qua constitutiones aliae pro Cartusiensibus proferuntur.

5. Bullae duae eiusdem pontificis, anni 1335, *de auctoritate absolvendi data transgressoribus statutorum papalium* ac *contra mendicantes ne de cetero, sine licentia romani pontificis, recipiantur in ordine Nigrorum vel Cisterceensium*, f. 151-152.

6. *Index generalis*, f. 153-158.

7. *Decretum Calixti papae II confirmantis ordinem Cisterciensem*, a. 1119, f. 159, quod lectu est in *Exordio magno*, lib. I, cap. 24.

8. *Tractatus coeli et terrae, monarchiam moderante Domino nostro Iesu Christo*, f. 161-168, scilicet *de ordine et regula s. Benedicti*, quo tractatu initia plurium congregationum evolvuntur.

9. *Institutio beati Bernardi de modo cantandi et psallendi*, f. 168-169.

10. *Definitiones novae*, datae annis 1263, 1362, 1366, 1383, 1461, 1466, f. 170-197.

11. *Privilegia ordinis Cartusiensis*, f. 199-219. Privilegiorum potius historiam appella, cum normis pro iis assequendis.

12. *Privilegium d. Urbani papae II* [1 apr. 1093], *de corpore s. Benedicti et s. Scholasticae*, qualiter vere requiescant in monasterio Cassinensi, f. 225-226.

Cod. 168 membr., saec. XV, a. 252 l. 170 [L. IV, CIII]. Mg.

Constitutiones antiquae et novae ordinis Cartusiensis, et quidem:

a. *Statuta antiqua* a Guigone, vel Guidone, vel Wigone de Castro, Cartusiae priore generali circa annum 1130 exaratae, Basileae et Parisiis annis 1520, 1582 editae; seu *prima pars consuetudinum ordinis Cartusiensis*, f. 1-67, praeeuntibus novem foliis chartaceis sequioris aevi ea quae principio desunt comprehendentibus.

b. *Capitula secundae et tertiae partis*, seu constitutiones factae aut reformatae in capitulo generali anni 1259, f. 67-174.

c. *Novae constitutiones ad tertiam partem priorum consue-*

tudinum pertinentes, scilicet quae datae sunt in capitulo generali anni 1370 sub altero Guidone priore generali, f. 174-181.

d. *Forma seu ordo ad recipiendum et induendum novitium, ad excipiendam professionem, ad visitandum infirmum, ad tumulandum defunctum: benedictiones variae,* f. 181-195. Sub fine legitur: « Deo gratias, finito anno 1473, mensis ianuarii, in mo- » nasterio sancti Andreae de litore Venetiarum ».

e. *Ordinarium officii divini per omnes horas secundum consuetudinem et statuta ordinis Chartusiensis,* scilicet rubricae de officiis *per omnes dominicas et ferias* et *per quaelibet festa Sanctorum,* f. 196-262.

f. *Ordo de libris Bibliae legendis tam in ecclesia quam in refectorio,* f. 262-266.

Codicis perelegantis nitida membrana exscripti folio extremo legitur: *Facto fine pia laudetur virgo Maria* 1473, 22 *ianuarii, in domo Cartusiae Venetiarum foeliciter in Domino.*

Cod. 169 chart., saec. XVII, a. 198, l. 150 [L. IV, LIV].

1. *Liber usuum Cisterciensis ordinis, singulis eiusdem ordinis personis pernecessarius,* f. 1-183, seu statuta capitulis centum duodecim. Textus etsi quandoque cum *constitutionibus antiquis* codicis praecedentis re conveniat, toto caelo tamen differt.

2. *Nomina et cognomina monachorum, conversorum et commissorum congregationis Cisterciensis s. Bernardi in Italia provincie Lumbrediae anno* 1643, p. 187-204.

3. *De novitiorum institutione et educatione,* p. 223-228, sub cuius fine. *Don Carlo Botti.*

Codex paginarum 261 habet picturas lineares quinque, manu exaratas Malachiae Faini [1643], Bruni de Quatuor domibus [D. Bruno Quattro cha milanese].

Cod. 170 chart., saec. XV, a. 212, l. 160 [L. IV, CIV]. Mp.

1. *Ordo et forma morum quos ex consuetudine observat congregatio pauperum qui vulgariter Ihesuati nuncupantur,* capitulis quadragintaquinque, quorum praeest index, f. 1-21. Sub fine

frater Gabriel de Spoleto, ordinis Eremitarum s. Augustini *credit indubie omnia suprascripta sana vera esse.*

2. *Religiosi viri Iohannis de Columbinis ex civitate Senarum memorandae vitae ac praeconiis efferendae series incipit brevi annotata compendio,* f. 21-29. Incip.: « Italica regione tusculanis » oris fuit vir quidam in urbe Senarum nomine et gratia Ioan- » nes, congruenti quoque cognomento, pro simplicitate sue men- » tis, de Columbinis nominatus ». Vitam nullibi editam reperio. Sub fine legitur: *Hic libellus capitularis ac historialis est fratrum qui vulgariter pauperes Ihesuati nuncupantur, habitantium sub castro sancti Stephani in sancto Hieronymo apud sanctum Bartholomaeum in monte.*

3. *Antonii Senensis episcopi fulginatensis ac iuris utriusque doctoris clarissimi, congregationis Ihesuatorum, tractatus sive allegationes,* f. 31-34. Inc.: « Omnipotens Deus adsit et Iesus in- » tellectum illuminet, mentem praeparet, labia aperiat, linguam » instruat . . . ». Auctor in eo totus est ut, historia eius ordinis breviter prolata, evincat argumentis praesertim ex extravagantibus Ioannis XXII in medium adductis, *istorum Ihesuatorum statum seu novum vivendi modum, cum novitatem et confusionem in ecclesiam Dei inducat, esse omnino a iure reprobatum, nec aliquo modo sustinendum.*

4. *Allegationes Antonio Senensi contrariae,* f. 34-59, sententiis datis ab utriusque iuris doctoribus Mariano Sociano senensi, Andrea de Sancta Cruce, Ludovico de Infantis, Francisco della Cruce primicerio mediolanensi, Iacobo de Cusano mediolanensis [1460], cum bullis Pii papae V, f. 54-56, annorum 1458-1459 eam congregationem approbantibus.

Cod. 171 membr., saec. XV, a. 208, l. 138 [L. IV, LXIII]. Z.

1. *Regula fratrum et sororum ordinis s. Dominici de poenitentia, de quo ordine fuit venerabilis virgo beata Katherina de Senis,* capitulis 23, praeeunte privilegio plenariae approbationis et confirmationis, f. 1-7. *Regulam,* quam Marcio de Zamora ordinavit, insertam legimus constitutioni tertiae Innocentii VII, seu bullae approbationis, in *Bullario* ad ann. 1405, diemque 26 iunii.

2. *Questa è la copia del privilegio della confirmazione della regola e dell'ordine de' frati e delle suore della penitentia di miss. san Domenego, messa e traslata di sermone latino in volgare,* f. 9-17. Versio praecedentis Thomae Senensi tribuenda, iudicio Bern. Mariae de Rubeis, in *De rebus congregationis sub titulo beati Iacobi Salomonii.* Venet., 1751, p. 334-335; cui Thomae reliqua in codice quoque adiudicanda sunt.

3. *Certa dechiaragione della differencia del sopradetto privilegio volgariçato di per se per li frati, dal volgariçato di per se per le suore,* f. 18.

4. *Copia del privilegio di Honorio papa.* Item *di papa Bonifacio;* item iterum *di papa Bonifacio,* f. 18-20. Prostant in *Bullario ordinis Praedicatorum.*

5. *Certa dechiaragione et espressione de sopradetti e di molti altri privilegi concessi all' ordine della penitencia di messer san Domenico et alle persone del detto ordine,* f. 20-21.

6. *Certa dechiaragione d' alcuna immunitade e libertade, le quale anno le persone dello ordine della penitencia di san Domenico, quanto a certo uso de' 4 sacramenti della chiesa: e come ciò si dee significare ai vescovi e sacerdoti curati,* f. 21-22.

7. *Del modo del ricevere gli omeni all' ordine dela penitencia di messer san Domenico, secondo la comunale usanza e che si contiene nella regola e nella sposizione d'essa, confermata per lo maestro Tomaso, generale dell' ordine de' frati Predicatori,* f. 22-23. Latine incip.: « Est sciendum quod postquam homo recipiendus » fuerit diligenter examinatus.... ». *Maestro Tommaso* est Thomas de Firmo, generalis magister ordinis Praedicatorum *in obedientia,* ut illo aevo dicebatur, *romana,* romanorum pontificum adhuc perdurante schismate.

De historia huius ordinis plura late exposita vide in Io. Fr. Bern. Mar. de Rubeis, *De rebus congregationis sub titulo beati Iacobi Salomonii.* Ven., 1751, p. 14-21, 501-505. Flaminius Cornelius in *Ecclés. venetae* cc. decadis undec. part. I, dedit *tractatum super informatione originis et processus* cc. *ordinis de poenitentia s. Dominici,* b. Thomae Senensis, p. 1-234; nec non *de monasterio ss. rosarii sororum tertii ordinis de poenitentia s. Dominici,* p. 353-420.

Codex corio croceo cum bullis cupreis obductus, in usum conventus s. Dominici Clodiae fossae.

Cod. 172 membr., saec. XV, a. 157, l. 110 [L. IV, CX]. Ml.

Privilegia concessa congregationi quondam beati fratris Petri de Pisis, a multis pontificibus. Quae societati huic, *eremiticae* quoque appellatae, seu *beghinorum* et *beghinarum*, conferuntur privilegia ab anno 1421 ad 1487, se referunt fere ex integro ad exemptionem ab omni ordinaria iurisdictione inquisitorum et episcoporum; nec non ad facultatem *celebrandi capitulum generale de triennio in triennium et eligendi rectorem generalem cum suis vicariis*. Notandae sunt bullae *contra girovagos* seu *apostatas, becchum* [speciem rostri] *caputii portantes*.

Codex folior. 31, venetae congregationis fuit in usu, quod folio 31 exstet *formula admissionis sociorum*, data *Venetiis ex congregato capitulo in loco nostro sancti Sebastiani martyris*, die 28 aprilis 1491.

Cod. 173 chart., saec. XV, a. 290, l. 189 [Z. L. LXXXVII]. B.

D. Bonaventurae *apologia pauperum in calumniatorem*, seu *apologia evangelicae paupertatis adversus Gerhardum de Abbatisvilla, contra calumniatores regulae Franciscanae*, pluries edita.

D. Bonaventura, graece *Eutychius* sive *Eustachius*, balneoregiensis etruscus, alio nomine Ioannes Fidanza, inter scholasticos *Doctor seraphicus*, ordinis Minorum generalis, episcopus albanensis, cardinalis, interfuit a. 1274 concilio lugdunensi.

Codex foliorum 89.

Cod. 174 chart., saec. XV, a. 282, l. 190 [Z. L. CXCVI]. B.

Acta et opuscula *de controversia paupertatis* inter Ioannem papam XXII et Michaelem Caesenatem, ministrum generalem ordinis Minorum, 1322-1332.

Titulus sic habet: « Incipit tribulatio et temptatio, quam » predixit beatus pater noster Franciscus in morte sua suo ordi-

» ni appropinquare. Sed felices vocavit illos fratres qui perseve- » rabunt in hiis que promiserunt Domino observare. Predixit au- » tem ipse beatus pater in infirmitate de qua mortuus est anno » Domini MCC... Hec tribulatio et temptatio incepit anno Dom. » MCCCXXI, fratre Michaele de Cesena existente generali anno » generalatus sui tertio ».

Haec acta nomine: ***Chronicon de gestis contra Fraticellos*** compegit frater Ioannes ordinis Minorum, edidit vero ex bibliotheca romana collegii Capranici Stephanus Baluzius in ***Miscellanea*** [Lucae, 1762, III, p. 206-358], qua fusius, qua in modum compendii, si cum nostro codice confero. Litteras tantum invectivas Michaelis Caesenatis et deprecatorias ad regem Romanorum et principes Alemanniae, nomine ***tractatus contra errores papae***, edidit Goldastus in ***Monarchia s. romani imperii***, Francofordiae, 1614, II, p. 1236-1361. In opere, quae Michael de Caesena ordinis Minorum generalis, favente Ludovico Bavariae duce, quae pontifex egerint, enarratur. De Michaelo Caesenate disserunt Eymericus in ***Directorium inquisitorium*** [Venetiis, 1595] passim; Waddingus in ***Annales ordinis Min.***, t. V-VI. De eo et asseclis, ut et de codice nostro, confer Vaerini: ***Gli scrittori di Bergamo.*** Bergamo, 1788, p. 220-222, 4.°

Neminem fugit anno 1321 controversiam exortam de paupertate Christi et apostolorum inter Praedicatores et Minores, quorum hi asserebant Christum Dominum et apostolos, viam perfectionis sectantes, nihil possedisse iure proprietatis aut speciali, aut communi; illi hanc propositionem haereticam dictitabant, ita sentientibus cardinalibus et Ioanne papa XXII. Hinc turbae quae ad annum usque 1332 perdurarunt.

Cod. 175 chart., saec. XV, a. 218, l. 147 [L. III, XVII]. B.

Francisci de Mayronis, ***de perfectione Christi et apostolorum***, seu potius: ***de usu bonorum temporalium Christi et apostolorum.*** Incip.: « Notam quaestionem de facto incitatam: utrum Chri- » stus et eius apostoli habuerunt aliquid in communi ...... ». Auctor, gallus ex oppido Vallis benoniensis, dioecesis ebrodu-

nensis, Scoti discipulus, inter scholasticos *Doctor acutus, Magister abstractionum, Doctor illuminatus* appellatus, ordinem Minorum professus, anno 1325 Placentiae defunctus est. In opere, *octoginta instantiis per ordinem dissolutis,* addit *octoginta fundamenta,* quibus innixus, paupertatem Christi et apostolorum evincit.

Codex foliorum 99, nitide exscriptus non sine mendis, habet in fronte insignia cardinalis Bessarionis depicta.

Cod. 176 chart., saec. XV, a. 290, l. 193 [Z. L. CXLII]. B.

Opellae variae seu sententiae diversorum, in quaestione *de usu bonorum temporalium Christi et discipulorum eius.* Partes quinque. Praeit fol. 1-2 index auctorum cum opusculorum initiis quem hic offerre minime abs re puto.

Prima pars.

1. Dominus Vitalis [de Four] cardinalis albanensis, primo: « Quaestio proposita est utrum asserere simpliciter », f. 3-22.

2. Idem addidit secundo: « Ego frater Vitalis episcopus al» banensis addo ad illa . . . », f. 22-45.

3. — — tertio: « Sed adhuc contra praedicta tripli» citer arguitur . . . », f. 45-57.

4. Dicta domini Bertrandi cardinalis de Turre: « Quaeritur » utrum sit haereticum dicere quod Christus et apostoli . . . . », f. 57-68.

5. Dominus Arnaldus Renardi archiepiscopus salernitanus, de ordine Minorum: « Utrum asserere Christum et apostolos non » habuisse aliquid in communi . . . », f. 68-74.

6. Dicta fratris Aufredi Gonteri lectoris Barchinonae: « Sal» vator noster Iesus Christus omnis perfectionis . . . », f. 74-104.

7. Frater Bonaldus archiepiscopus beneventanus: « Ego . . . » praetestando primo quod non intendo dicere . . . », f. 104.

Praedicti omnes ordinis Minorum ad eandem conclusionem intendunt, videlicet quod Christus et apostoli nihil habuerunt in proprio vel communi.

Secunda pars.

Deinde sequitur in libro quaedam brevis resumptio dictorum

dominorum Vitalis et Bertrandi cardinalium praedictorum, nec non archiepiscopi salernitani; caphiensis, ulisbonensis, paciensis et rigensis episcoporum, ac magistri fratrum Minorum; quis tamen dictam resumptionem ordinaverit non reperitur in rubrica, f. 105-115.

Tertia pars.

Illi vero qui contrariam conclusionem intendunt, sunt qui sequuntur.

1. Dominus Gaucelinus [de Iean] cardinalis: « Sub prote- » statione quod nihil contra fidem, scripturam sacram . . . . . », f. 116-119.

2. —— Petrus Arreblayo, sanctae Potentianae presbyter cardinalis: « Ad quaestionem qua quaeritur, an asserere » Christum . . . », f. 119-122.

3. Responsiones et dicta domini P. [Petri le Tessier] sancti Stephani in Caelio monte presbyteri cardinalis, vicecancellarii: « Quaeritur utrum asserere pertinaciter Christum et apostolos... », f. 122-124.

4. —— —— dom. Simonis [de Archiaco] presbyteri cardinalis viennensis: « Quaeritur utrum ille qui tenet et » dicit quod Christus nihil habuit . . . », f. 124-125.

5. —— —— dom. B. [Bertrandi de Monfavez], s. Mariae in Aquiro domini cardinalis de Montefaventio: « Quaestio » proposita est talis. Utrum asserere Christum . . . », f. 125-129.

6. —— —— dom. R. [Raimundi] de Ruffo cardi- » nalis: « Quaeritur utrum dicere quod Christus et discipuli eius » . . . . . », f. 129-135.

7. Dicta dom. Berengarii [Fredoli] episcopi tusculani, cardinalis: « Pater beatissime, anno praeterito duo anni erunt ante » pascha . . . », f. 135-138.

8. —— —— Petri de Arreblayo sanctae Susannae presbyteri cardinalis: « Pater sanctiss. protestor ego Petrus . . . . quod » non intendo aliquid dicere . . . », f. 138-140.

9. —— —— N. [Nicolai Farinola] sancti Cyriaci presbyteri cardinalis: « Sanctissime pater, salva correctione et deter- » minatione s. v. . . . », f. 140-141.

10. —— —— Petri de Columna diaconi cardinalis: « Pro-

» testatione praemissa quod nihil intendo dicere vel tenere . . . », f. 141-144.

11. Dicta dom. Neapoleonis [Ursini] cardinalis: « Quaeri» tur utrum dicere Christum et apostolos non habuisse aliquod » . . . », f. 145.

12. —— —— A. [Arnaldi] de Pelagrna diaconi cardinalis: « Pater sanct. in quaestione proposita... ». Ille octo lineis se dubium testatur, et in ea tenenda quae statuta fuerint paratum. Propterea margini apponuntur verba: *Iste non dedit consilium*, f. 145.

13. Consilinm dom. Ioannis [Caietani Ursini] sancti Theodori cardinalis: « Pater sanctiss. Quum proposita per sanct. v. in quibus... », f. 145-146. Auctor paucis lineis tenet quod pontifex.

14. Responsio dom. Iacobi [Santucci] sancti Georgii ad velum aureum diaconi cardinalis: « Pater sanct., ad quaestionem » qua quaeritur: utrum asserere qnod Christus . . . », f. 146.

Quarta pars.

Sequuntur praelati concludentes idem cum proximis cardinalibus.

1. Responsio dom. Iacobi episcopi civitatis sanctae Mariae: « Ego frater . . . episc. civit. s. Mar. olim dictae Luceriae, quia » congregationibus. . . », f. 147-148.

2. Dicta episcopi lucerini: « Qnaeritur ntrum haereticum » sit dicere quod Christus et apostoli . . . », f. 148-162.

3. —— episcopi aniciensis: « Circam vitam Christi et apo» stolorum, quaeritur de duobns . . . », f. 162-178.

4. —— fratris Augustini episcopi zagabrensis: « In subie» ctis quaestionibus intentionis meae est . . . f. 178-183.

5. —— episcopi narniensis: « Qnaeritur ntrum haereticum » sit dicere Christnm et apostolos . . . », f. 183-184.

6. —— episcopi nannetensis: « Snppositis et habitis pro » repetitis protestationibus factis . . . », f. 184-186.

7. —— episcopi brixinensis: « Ad quaestionem qua quae» ritur, an asserere Christum et apostolos . . . », f. 186-191.

8. —— fratris Guidonis tyrensis et arbonensis archiepiscopi: « Sanctiss. pater et domine, cum protestationibns ad hoc ne» cessariis . . . », f. 191-192.

9. Dicta episcopi sorani: « Ad quaestionem qua quaeritur » utrum asserere Christum et apostolos . . . », f. 192-196.

10. —— fratris Ægidii patriarchae alexandrini: « Ad quaestionem qua quaeritur . . . », f. 197.

11. —— archiepiscopi colocensis: « Quaeritur utrum . . . », f. 197-199.

12. —— episcopi trecensis: « Salvo et protestato ante omnia » per me trecensem . . . », f. 199-201.

13. —— episcopi Sancti Flori: « Quicumque dicit expresse » contra sacram scripturam . . . », f. 201-202.

14. —— episcopi dignensis: « In quaestione qua... », f. 202.

15. —— Pr. episcopi rivensis: « Super quaestione qua quaeritur . . . », f. 202-203.

16. —— episcopi vasatensis: « An sit haereticum asserere » Christum . . . », f. 203-206.

17. —— episcopi meldensis: « Cum quaeritur an asserere » Christum et apostolos . . . », f. 206-207.

18. —— archiepiscopi arelatensis: « Pater sanctissime, de » quaestione qua quaeritur . . . » f. 207-208.

19. Responsio archiepiscopi bremensis: « Superfluum reputans quae tam copiose tacta sunt . . . », f. 208.

20. —— episcopi portugalensis: « Ego Fernandus Portugalliae episcopus sub correctione . . . », f. 208.

21. —— episcopi Civitatis novae: « Ego servus vester, » frater Petrus, gratia vestra, episc. Civitatis novae... », f. 209.

22. Responsiones abbatis Candelii: « Quando quaeritur utrum asserere . . . », f. 209-213.

Quinta pars.

De magistris ad eandem conclusionem tendentibus.

1. Haec sunt dicta fratris Hervaei magistri ordinis Praedicatorum: « Ad evidentiam quaestionis qua quaeritur utrum », f. 214-258.

2. Rationes et responsiones fratris Ioannis de Neapoli, ordinis Praedicatorum, sacrae paginae professoris: « Quaestio est » utrum asserere . . . », f. 258-295. Foliis 271-295 refellit dicta a cardinalibus Vitale albanensi, Bertrando a Turre archiepiscopo salernitano, f. 3-74.

3. Dicta fratris Dominici, ordinis Praedicatorum, magistri curiae romanae: « Ad quaestionem utrum assorere quod Christus » et apostoli non habuerint . . . », f. 296.

4. Responsio fratris Ioannis Panhotae, magistri Eremitarum sancti Augustini: « In quaestione quam fecit, proponit san- » ctissimus . . . », f. 297-302.

5. Dicta fratris Augerii, provincialis Carmelitarum, magistri in theologia: « Quaestio est . . . », f. 302-305.

6. —— anonymi: « Cur quaeratur, utrum asserere . . . », f. 305-307.

7. —— —— : « Cum quaeritur, utrum asserere . . . », f. 307-310.

8. —— —— : « Reducendo ergo ad brevitatem ea quae » prolixe sunt dicta . . . », f. 310-317.

9. —— —— : « Arguitur contra quaedam quae viden- » tur esse non vera . . . », f. 317-324.

Amanuensis in indice folii secundi notavit: *Istorum quatuor nomina ignorantur.*

10. Determinatio parisiensis, nempe studii parisiensis, data per dominum cardinalem viennensem [Simonem de Archiaco]: « Quaeritur utrum Christus et apostoli . . . »

Celebris de paupertate Christi et apostolorum a. 1322 quaestio in apertam animorum dissensionem erupit. Ioann. papa XXII illam praesertim agitandam susceperat, contendens *Christum et apostolos nihil habuisse proprium, sive in communi, sive in privato.* Cum in utramque partem multi multa dixissent, requisiti omnes ecclesiasticae societatis ordines ut sententiam suam proderent, cardinales, episcopi, scholae variae ut et theologiae magistri, fratres Minores. Pontifex decrevit haereticis annumerandos qui assererent *Christum et apostolos in speciali non habuisse aliqua, nec in communi.* De hac re fuse Raynaldus in *Annal. eccles.*, ann. 1322, § LIII-LXX, ubi etiam sub compendio offert quae opinati sunt cardinales Petrus de Arreblayo, Petrus le Tessier, Petrus Columna, Vitalis de Four, episcopus aniciensis, frater Hervaeus.

Codex ad normam exscriptus habet folio tertio insignia picta cardinalis Bessarionis.

Cod. 177 membr., saec. XIV, a. 134, l. 92 [L. III, LIII]. Mk.

1. *Liber* [anonymus] *qui dicitur pantheon.* Prologus incip.: « Quoniam ordinare proponimus materiam hedificationi et saluti » animarum .... », f. 1-71. Est compendium libri primi operis fratris Stephani de Borbone, ordinis Praedicatorum: *de septem donis Spiritus sancti,* de quo Echardus in *Script. ord. Praedic.,* I, p. 186.

2. *De mendicitate,* auctore quodam ex ordine s. Francisci, ut liquet e contextu. Incip.: « Quaeritur an pauperibus evange- » licis sit perfectius et convenientius victum suum acquirere per » mendicitatis statum ... », f. 72-92.

3. *Quaestio paupertatis* incip.: « Octavo quaeritur an sta- » tus altissimae paupertatis sit simpliciter melior omni statu di- » vitiarum ... », f. 92-155, in usum fratrum ordinis s. Francisci. Quaestio haec pars est praecedentis.

Codex principio et fine inscribitur: « Istum librum dimisit » conventui ss. Ioannis et Pauli dominus N. Augustus de Vene- » tiis, qui fuit prior eiusdem conventus, provincialis provinciae » s. Dominici, demum episcopus tricaricensis ».

I.

INDEX PERSONARUM.

II.

INDEX RERUM.

III.

INDEX LOCORUM.

BIBLIOTECA